

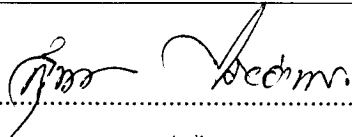
ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*
ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

คทาเทพ พงศ์ทอง

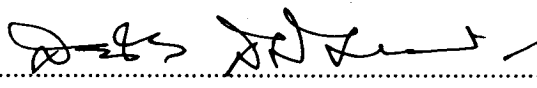
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม)
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

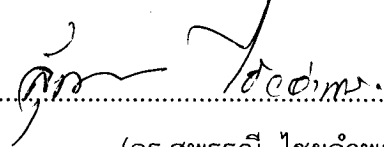
2560

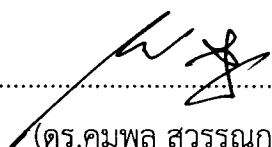
ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*
ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
คทาเทพ พงศ์ทอง
คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

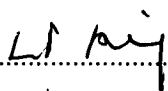
รองศาสตราจารย์..........อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ดร.สุพรรณณี ไชยอำพร)

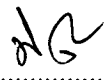
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณาเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม)

ศาสตราจารย์..........ประธานกรรมการ
(ดร.สนิธ สมัครงการ)

รองศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.สุพรรณณี ไชยอำพร)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์..........กรรมการ
(ดร.คมพล สุวรรณกุล)

อาจารย์..........กรรมการ
(ดร.หลี่ เหรินเหลียง)

รองศาสตราจารย์..........คณบดี
(ดร.พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต)

พฤษภาคม 2561

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม *และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
ชื่อผู้เขียน	นายคทาเทพ พงศ์ ทอง
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม)
ปีการศึกษา	2560

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อนำเสนอตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตตำบลไทรรัฐ* อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน 3) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนในชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 30 คน และใช้การวิเคราะห์ ตรีความ ความคู่บริบทและใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบเพื่อให้เกิดความชัดเจนเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า

1) ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้บูรณาการวงจร Deming (PDCA) และขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” (ครอบครัว ชุมชน ศาสนา รัฐ) ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) เช่น การประเมินความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรวมกลุ่มผู้นำกิจกรรม การวางแผนการดำเนินการ การจัดสรรทรัพยากร การพิจารณาอุปสรรคและการสนับสนุน การเสนอโครงการ และอื่น ๆ 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) จำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรม เป็น 3 แนวทาง ได้แก่ A) อนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอด ในกิจกรรมที่มีแนวโน้มจะสูญหายหรือสามารถพัฒนาได้ B) เผยแพร่ ในกิจกรรมที่ยังดำรงอยู่แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ C) สืบสาน ในกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ที่จะประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ 3) การตรวจสอบ (Check) ประเมินจากสรุปผลการจัดกิจกรรม สามารถแยกประเมินตามแผนย่อยที่ละขั้นตอนและแยกตามฝ่าย 4) การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) มีการบันทึกและเก็บทะเบียนประวัติการจัดกิจกรรม จัดทำคู่มือและฐานข้อมูลที่เป็นเสนอแนะและวางแผนเพื่อการจัดในครั้งต่อไป

2) ชุมชนมีแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนสอดคล้องกับวงจร Deming อันสามารถปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมและปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทได้อย่างเหมาะสม

3) ทัศนคติของประชาชนในชุมชน มีความชัดเจนในความต้องการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันสะท้อนชาติพันธุ์ ทั้งไทย มอญและจีนของตนเองเอาไว้ และมีความเป็นไปได้สูงในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ชุมชนควรสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง อาทิ การประสานภาครัฐและเอกชน การทำระบบการจัดการและการเสนอโครงการเพื่อจัดสรรงบประมาณ การวางแผนการประชาสัมพันธ์ภายในและภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ ระบุฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา อนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

Title of Dissertation	Cultural Management Model of Ban Mark Kham* and Ban Mark Muang* in Trirath* Municipality in AEC Era
Author	Mr. Kathathep Pongthong
Degree	Doctor of Philosophy (Social Development and Environmental Management)
Year	2017

This study aims to: 1) present Cultural Management Model of two communities, namely, Ban Mark Kham* and Ban Mark Muang* in Trirath* Municipality, Mueang District, Pathum Thani Province. 2) study about Cultural Management of the communities. 3) study about local people's perspective about Cultural Activities in the communities. This research is conducted by qualitative research approach with focusing on in-depth interview. The data are analyzed by descriptive statistics and interpretation.

The findings are as follows.

1) The model of Cultural Management of the communities in the AEC Era is integrated with the Deming Cycle (PDCA) and supported by the "Kotchason" mechanism (supported by the family, community, religion, and government) using the following steps. 1) (Plan) Analyzing the importance of Cultural Activities, Activity leaders brainstorming, Implementation Planning, Resources Allocation, obstacles and support consideration, Project Proposition and others. 2) (Do) Implementation of the Plan. The Cultural Management can be classified into 3 approaches: A. conservation which is the reintroduction of activities that are likely to be lost or developable, B. dissemination of the existing activities that are dismissed by the community for lack of publicity, C. continuation of activities that have potential to be publicized to the public. 3) (Check) Making assessment of activities can be assessed at each step and each work group. 4) (Act) Performance improvement by keeping a record of the activity, preparing manuals and necessary databases and making suggestions and plans for the next activity.

2) The communities have a communities approach of Cultural Management that is in line with Deming Cycle. Their activity implementation can be improved and adapted appropriately.

(5)

3) People in the communities agree with the idea to preserve the identity of the local culture that reflects Thai, Mon and Chinese ethnicities. There is a high possibility to organize activities.

Recommendations: Communities should build strong networks such as connection between public sector and private sector, making management systems and project proposals for budgeting, making effective internal and external public relations planning, building database system for education, preserving and disseminating local culture sustainably.

กิตติกรรมประกาศ

ดุชฎินพนธ์เล่มนี้สามารถสำเร็จลงได้ด้วยดี อันเป็นผลสัมฤทธิ์จากการใช้โอกาสที่มีอยู่ในชีวิตของข้าพเจ้าให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างไม่ย่อท้อต่อทุกอุปสรรคที่ถาโถมเข้ามาในระหว่างที่เคี้ยวกรำการวิจัยในครั้งนี้ ให้ออกมาได้อย่างที่ตั้งใจ

ทั้งนี้ขอกราบขอบพระคุณครอบครัวทางวิชาการที่มีพระคุณยิ่งต่อชีวิตของข้าพเจ้า ไม่ใช่เพียงแต่การศึกษาในชั้นเรียน แต่ครอบครัวนี้สอนให้รู้ว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา ดังคำกล่าวที่ว่า “อย่าให้การเรียนสิ้นสุด เมื่อคลาสสิ้นสุดลง” ของรองศาสตราจารย์ ดร. สุพรรณิ ไชยอำพร ที่ให้ไว้ในห้องเรียนรายวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่เปรียบเสมือน “แม่” ของครอบครัวที่อบอุ่นนี้ ท่านผู้ซึ่งเมตตาข้าพเจ้ามาโดยตลอด ทุกคำสอน ทุกตัวอย่าง ได้ถูกปลูกฝังและงอกงามอยู่ในหัวใจและจะขอดำเนินรอยตามจิตวิญญาณความเป็นครูที่ท่านกรุณาและถ่ายทอดอย่างไม่เคยลดละมาโดยตลอด แม้ว่าจะพบอุปสรรคใหญ่หลวงใด ๆ ก็ตาม ตั้งแต่เริ่มต้น จนสำเร็จจุล่ง และตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สนิท สัมครการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คมพล สุวรรณภู อาจารย์ ดร. หลี เหรินเหลียง อาจารย์องค์ บรรจุน อาจารย์มานิตา จันทร์ช่วงโชติ และอาจารย์ยุภาวรรณ ดวงอินตา ผู้ที่ให้ความกรุณา คำแนะนำ ทุกถ้อยคำปรึกษา และการลงพื้นที่ จนดุชฎินพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคุณทุกกำลังใจจากครอบครัวพงศ์ทอง อาจารย์เสริม พงศ์ทอง และอาจารย์ปทุมพร พงศ์ทอง บุพการีผู้โอบอุ้มข้าพเจ้ามาตั้งแต่แรกเกิด และดูแลทุกอย่างมาจนถึงทุกวันนี้ ด้วยความรัก และความห่วงใย หากไม่มีทั้งสองท่านนี้ ก็ไม่รู้ว่าข้าพเจ้าจะผ่านช่วงเวลาแสนเหนื่อยหนักรุ่นนี้ไปได้อย่างไร

คุณยายสนอง เปี่ยมสัมฤทธิ์ อีกหนึ่งบุคคลลโลใจที่ผลักดันหลานคนนี้ให้พยายามจนถึงที่สุด และฝากให้อาจารย์ช่วยดูแลให้ถึงฝั่ง ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

น้องชายที่รักของข้าพเจ้าทั้ง 2 คน ทศสม พงศ์ทอง ที่เป็นกำลังใจให้ข้าพเจ้าจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต และทีปนนท์ พงศ์ทอง ที่เป็นกำลังใจให้พัฒนาตนเองเพื่อเป็นพี่ที่น่าภาคภูมิใจของน้องทั้งคู่

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน เพื่อน ๆ พี่ ๆ รุ่นที่ 5 และเจ้าหน้าที่ทุกท่านในคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่บ่มเพาะความรู้ และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ข้าพเจ้า และเป็นกำลังใจให้กันมาโดยตลอด

ขอขอบคุณผู้บังคับบัญชา เพื่อนคณาจารย์และกัลยาณมิตรทุกท่าน ณ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ที่ส่งกำลังใจมาถึงกันตลอดเวลา

ขอกราบขอบพระคุณครู อาจารย์ทุกท่านในชีวิตของข้าพเจ้า และขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่รักทุกคนที่ไม่เคยทอดทิ้งกัน แม้จะอยู่ในช่วงยากลำบากของชีวิตมากเพียงไรก็ตาม

(7)

ทำยนี้ ขอกราบขอบพระคุณทุกคนในชุมชนบ้านหมากขาม* (นามสมมุติ) และชุมชนบ้านหมากม่วง* (นามสมมุติ) จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ความรัก ความอบอุ่น แก่ข้าพเจ้าเหมือนครอบครัว ตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา และแสดงให้เห็นถึงพลังชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนประเทศชาติของเราไปข้างหน้าด้วยกันอย่างยั่งยืน

ศทาเทพ พงศ์ทอง

พฤษภาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญ	(7)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาในการวิจัย	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวัฒนธรรมชุมชน	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชน	16
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ	27
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	32
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ	38
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	47
3.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	47
3.2 วิธีการศึกษา	48
3.3 แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก	49
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	50
3.6 การวิเคราะห์	50
บทที่ 4 ผลการศึกษา	51
4.1 บริบทชุมชน	51
4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	61
4.3 ตัวอย่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก	64

4.4	การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง*	73
4.5	การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง*	79
4.6	ทักษะและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม	91
4.7	ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง*	103
4.8	แนวโน้มการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนและข้อเสนอแนะ	113
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ		116
5.1	สรุปผลการศึกษา	116
5.2	ข้อเสนอแนะ	118
บรรณานุกรม		122
ภาคผนวก		127
	ภาคผนวก ก ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	128
	ภาคผนวก ข แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	129
	ภาคผนวก ค ตารางแสดงผลจากการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*	131
ประวัติผู้เขียน		142

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	62
4.2 การประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน	81
4.3 ทักษะต่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	94
4.4 ทักษะต่อการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรม	95
4.5 ทักษะต่อการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรม	96
4.6 ทักษะต่อความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	97
4.7 ทักษะต่อความคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน	98
4.8 ทักษะต่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน	98
4.9 ทักษะต่อการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน	99
4.10 ทักษะต่อโอกาสและความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์	103
4.11 การจำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน	112

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 การจัดการวัฒนธรรมชุมชน	22
2.2 แสดงกระบวนการพัฒนาระดับปฏิบัติการ	37
4.1 แสดงแผนที่เขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* และพื้นที่ใกล้เคียง	52
4.2 แสดงแผนที่ชุมชนบ้านหมากขาม*และชุมชนบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ*	54
4.3 รูปแบบการรวมกลุ่มแนวร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ	80
4.4 แนวทางและรายละเอียดการดำเนินการตามตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน	90
4.5 ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*	106
4.6 กิจกรรมการกระตุ้นจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน	108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาในการวิจัย

“วัฒนธรรม” เปรียบได้ตั้งมรดกตกทอดกันมาจากบรรพบุรุษของแต่ละวงศ์ตระกูล กลุ่มคน หมู่บ้าน ชุมชนหรือสังคม โดยสะท้อนผ่านวิถีชีวิต การปฏิบัติ การแสดงออก ทักษะต่าง ๆ องค์ความรู้ รวมไปถึงเครื่องมือในการดำรงชีวิต วัตถุ สิ่งประดิษฐ์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ซึ่งสังคม ชุมชน หรือกลุ่มคน ตลอดจนปัจเจกบุคคลยอมรับว่า วัฒนธรรมนั้น ๆ หรือสิ่งที่ได้พบนั้น ๆ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตน ที่เกิดจากการสั่งสมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น อันเป็นสิ่งที่เป็ผลจากชุมชนและกลุ่มคนสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ปฏิสัมพันธ์ต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของชุมชน ทั้งนี้ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยแห่งความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ ตัวตน ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ของสังคม ชุมชนหรือกลุ่มคนนั้น ๆ ในชั้นปฐม กอปรกับการสร้างความรู้สึกร่วมกัน นำมาซึ่งความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของมวลมนุษยชาติ

จากความหมายอันได้ประมวลมาโดยเริ่มต้นจากประเทศตะวันตก Tyler (1871) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษซึ่งเป็นคนแรกที่นิยามความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” (Culture) ไว้ว่า วัฒนธรรมคือองค์รวมแห่งผลผลิตของสังคมมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับมูลศัพท์ภาษาอังกฤษที่แปลความโดยหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ที่ว่า วัฒนธรรมเป็นการเพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ให้งอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนได้ (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2550) ไม่ว่าจะเป็ประโยชน์ทางกาย เช่น วัฒนธรรมในแง่ของการใช้บริโภค ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์หรือประโยชน์ทางใจ เช่น การเสพในฐานะเป็สิ่งเพลิดเพลิน เจริญหู เจริญตา เจริญใจ เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าในสังคมโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รากเหง้าของแต่ละวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคน ชุมชนและสังคม ได้หยั่งรากผากไปไว้ทั่วทุกหย่อมหญ้าและยังประโยชน์แก่มนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นตามความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้น ๆ มาเป็นระยะเวลา ยาวนาน ผ่านกระบวนการคิด ระบบความคิด ค่านิยมของสมาชิกในสังคม อันเกิดจากการเรียนรู้ การใช้สัญลักษณ์ จนเป็องค์รวมแห่งภูมิปัญญาและความรู้ของมนุษย์ และมีลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือเป็สิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง อาจเรียกได้ว่าสิ่งที่ตกทอดกันมาทั้งหลายเหล่านี้เป็มรดกทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไป ด้วยปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ถูกทำลาย การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศของโลก การกระทำของมนุษย์ ตลอดจนการ

เปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต อันมีผลกระทบต่อทรัพยากรวัฒนธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรม อาทิ ประเพณีและการละเล่นต่าง ๆ อันเป็นอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ อันมีแนวโน้มที่จะลดความสำคัญลงไปจนกระทั่งสูญหาย จนไม่สามารถสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลังได้ การจัดการวัฒนธรรม (Cultural Management) และทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resource Management) จึงถูกหยิบยกมาใช้ในแวดวงวิชาการ เฉกเช่นเดียวกับการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อดำรงผลิตผลของวัฒนธรรมเอาไว้แก่คนรุ่นหลัง

การจัดการวัฒนธรรมมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นจากการจำแนกประเภทของวัฒนธรรมตามแนวทางการจำแนกขององค์การยูเนสโก (UNESCO) มรดกทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรม ตามลักษณะที่ปรากฏออกเป็น มรดกหรือทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resource) อันได้แก่ การปฏิบัติ การแสดงออก การนำเสนอ ความรู้ ทักษะ ที่ถูกส่งต่อผ่านรุ่นสู่รุ่น มีการผลิตซ้ำและสร้างทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทนี้ขึ้นใหม่อยู่เสมอโดยตอบสนองสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนให้ยั่งยืน เช่น วิถีชีวิต นิทานปรัมปรา คติชาวบ้าน เพลงพื้นบ้าน การแสดงเต็นรำพื้นบ้าน เป็นต้น และมรดกหรือทรัพยากรที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resource) ที่รวมถึง สิ่งของ สิ่งก่อสร้าง วัตถุที่จับต้องและสัมผัสได้ด้วยผัสสะทางกายและตาของมนุษย์ ตลอดจนทรัพยากรทางธรรมชาติที่แวดล้อมทั้งในฐานะปัจจัยในการดำรงชีพ เช่น เพื่อเป็นอาหาร หรือเป็นวัตถุดิบตั้งต้นสำหรับทำสิ่งของเครื่องใช้ หรือประกอบพิธีกรรม เพื่อเป็นที่พักอาศัย เช่น การสร้างบ้านเรือน เฝิงพัก ถ้ำ และบริเวณชุมชนที่เป็นที่ตั้งของวิถีชีวิตของกลุ่มคนชุมชน หรือสังคมนั้น ๆ

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงของการจัดการวัฒนธรรม หลังจากจำแนกประเภทได้แล้วคือคุณค่า (Value) และความหมาย (Meaning) ของมรดกหรือทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์และบรรพบุรุษรังสรรค์และส่งต่อกันมาสู่สังคมนั้น ๆ ซึ่งผู้รับวัฒนธรรมจะเป็นผู้ให้ค่าต่อวัฒนธรรมเหล่านั้น ดังนั้น คุณค่าและความหมายจึงสามารถมีความแตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนประวัติศาสตร์ที่เป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็น คุณค่าเชิงสัญลักษณ์ คุณค่าเชิงวิชาการ คุณค่าเชิงสุนทรียะและคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากนี้คุณค่าเชิงจิตวิญญาณ นับเป็นอีกหนึ่งความสำคัญของวัฒนธรรม อันเป็นคุณค่าในแง่แห่งความงามของการเป็นเครื่องมือแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มคน ชุมชน สังคม หมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด หรือประเทศ เช่น สัญลักษณ์ประจำเผ่า หรือการสร้างตราสัญลักษณ์ของชุมชน จังหวัด หรือแม้แต่ธงชาติที่แสดงถึงความเป็นรัฐของประเทศต่าง ๆ ซึ่งสัญลักษณ์เหล่านี้ มักจะมีการสอดแทรกความหมายแห่งมรดกหรือทรัพยากรวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เข้าไปประกอบในสัญลักษณ์เหล่านั้น เพื่อสื่อความหมายและแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ต้องการสื่อสารออกไปในสังคมพหุวัฒนธรรม นอกเหนือจากนี้ การจัดการวัฒนธรรมยังมีคุณค่าที่ควรตระหนักถึง อาทิ คุณค่าทางการศึกษา อันเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบรรพบุรุษ วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ ที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ เพื่อเอื้อให้คนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล และเข้าใจในอดีตและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของพวกเขาเหล่านั้น

คุณค่าทางวัฒนธรรมสะท้อนให้เห็นรากเหง้าอันเป็นพื้นฐานของสังคมมนุษย์นั้น ๆ และเป็นหลักฐานสำคัญเพื่อยืนยันวัฒนธรรมของมนุษย์ ทั้งนี้ คุณค่าทางวัฒนธรรมมีพลวัต (Dynamics) หรือเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งตามลักษณะพื้นฐานของวัฒนธรรม กล่าวคือเมื่อเวลาผ่านไป การประเมินคุณค่า

อาจแตกต่างไปจากเดิม หรือเกิดคุณค่าใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ ซึ่งในกระบวนการจัดการวัฒนธรรมจำเป็นจะต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดผลลัพธ์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* (อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี เป็นหนึ่งในชุมชนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่แสดงถึง อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ 3 ชาติพันธุ์ที่สำคัญอันมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ได้แก่ ไทย มอญ และจีน โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ บันทึก และมุขปาฐก ว่ามีความเป็นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนเกาะกลางแม่น้ำ ณ ปากคลองเชียงรากในปัจจุบัน ซึ่งแต่เดิมคือแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมที่คดเคี้ยว เมื่อมีการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาหรือคลองลัดเตร็ดใหญ่ในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งในปัจจุบันคือแม่น้ำเจ้าพระยาสายหลัก ประชาชนของทั้งสองชุมชนก็ได้เข้ามาตั้งรกรากบนพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำนี้ โดยประชาชนส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทย มอญ และจีน บรรพบุรุษได้สืบทอดและส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรวัฒนธรรมอันหลากหลายแต่หลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแก่ลูกหลาน สะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายมอญ หรือคนไทยเชื้อสายจีน ตลอดจนประชาชนที่มีเชื้อสายทั้งไทย มอญ และจีน ที่มีรากเหง้ามาจากพัฒนาการของชุมชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภาษา วัฒนธรรมประเพณีที่เห็นได้ชัดเจนกว่าชุมชนอื่น (กรมศิลปากร, 2542) อันมีประเพณีที่สำคัญของชุมชน เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ ประเพณีมอญคั่ง ประเพณีเข้าผีชาวมอญ ประเพณีตักบาตรพระร้อย การแข่งขันเรือยาว ประเพณี และการละเล่นของมอญอีกหลายชนิด เช่น ทะแยมอญ สะบ้า หรือจะเป็นนาฏศิลป์ มอญรำ ปี่พาทย์มอญ และอื่น ๆ รวมไปถึงการไหว้บรรพบุรุษและเทศกาลฉลองศาลเจ้าพ่อของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญทางวัฒนธรรมของชุมชนและเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของจังหวัดปทุมธานีอีกด้วย

นอกเหนือจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้งสองที่น่าสนใจแล้ว ศักยภาพทางกายภาพของพื้นที่ของตำบลไทรรัฐ* มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม กล่าวคือ การคมนาคมสะดวกทั้งทางบกและทางน้ำ มีทางพิเศษเชื่อมการเดินทางขนส่งไปยังเมืองหลวง รวมไปถึงความพร้อมของแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติและปัจจัยในการผลิต เช่น แหล่งน้ำดิบจากแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองประปา มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่กว้างขวางพอจะสร้างโรงงานอุตสาหกรรมได้ทุกขนาด ส่งผลให้ในรอบ 30 ปีมานี้ มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นในเขตตำบลไทรรัฐ* เป็นจำนวนมาก อีกทั้งเทศบาลตำบลบางกะดี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับตำบลไทรรัฐ* มีโรงงานอุตสาหกรรมหนักและมีโรงงานขนาดใหญ่รวมกันอยู่ในสวนอุตสาหกรรมบางกะดี ซึ่งมีความต้องการแรงงานเข้าสู่ระบบการผลิตเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ตำบลไทรรัฐ* และตำบลบางกะดี จึงเป็นตำบลที่มีแนวโน้มการอพยพย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างถิ่นและต่างด้าวเพื่อเป็นแรงงานในระบบอุตสาหกรรมในอัตราที่สูงขึ้นมาโดยตลอด ประกอบกับความต้องการประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อเป็นแรงงานก็มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นตามการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม

* นามสมมติ

ความต้องการแรงงานเพื่อเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมนั้นมีแนวโน้มที่สอดคล้องกับการพัฒนาจังหวัดปทุมธานีที่มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดในการเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมในระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมา จากสถิติพบว่าจังหวัดปทุมธานีติดอันดับจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีสูงที่สุดในประเทศติดต่อกันกว่า 20 ปี โดยการพัฒนานี้ส่งผลให้พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดมีขนาดลดลงอย่างมากและเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม การค้า หมู่บ้านจัดสรรและที่อยู่อาศัยและการพัฒนาที่ดินในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างเห็นได้ชัดซึ่งพื้นที่ตำบลไทรรัฐ* ก็มีการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา จากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมทำให้ประชากรวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปีจากชุมชนหลังไหลเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งมีหลักฐานอันปรากฏชัด ได้แก่ การลดจำนวนครั้ง มีความถี่ในการจัดกิจกรรมน้อยลง หรือถึงขั้นมีการงดเว้นการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นระยะเวลาหลายปี ทั้งที่เคยมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่อเนื่องกันมาทุกปี เช่น การสูญหายของประเพณีมอญคั้ง ซึ่งงดเว้นการจัดกิจกรรมมาเป็นระยะเวลาหลายปี การงดเว้นการจัดประเพณีเข้าผีขามมอญ เป็นต้น ในบางกิจกรรมที่ต้องอาศัยผู้เข้าร่วมเป็นประชากรวัยทำงานเป็นหลักในการจัดกิจกรรม เช่น การแข่งขันเรือยาวประเพณีที่เคยใช้นักกีฬาภายในชุมชนเป็นหลักและมีการฝึกซ้อมในช่วงเย็นจนถึงพลบค่ำ ปัจจุบันนักกีฬาในชุมชนแทบทั้งหมดก็ได้เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมจนมีจำเป็นต้องใช้นักกีฬาจากภายนอกเพื่อการแข่งขันในนามชุมชน เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนถึงปรากฏการณ์ทางสังคมนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ให้ข้อสังเกตว่า ปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งของการลดจำนวนกิจกรรมหรืองดเว้นการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากการที่ประชาชนคนหนุ่มสาวและวัยทำงานเข้าทำงานโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานล่วงเวลา ทำให้ไม่มีเวลาว่างและโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ดังเดิม และเมื่อมีผู้เข้าร่วมน้อยหรือไม่มีผู้ร่วมจัดเพียงพอ จึงทำให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนหลายกิจกรรมสูญหายหรืองดเว้นไปอย่างมีนัยสำคัญ รวมไปถึงสภาพทางเศรษฐกิจที่ทำให้การระดมทุนของชาวบ้านเพื่อจัดกิจกรรมไม่สามารถทำได้คล่องตัวเหมือนในอดีต ยิ่งไปกว่านั้นจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีและการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ที่มีแนวโน้มในการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมอยู่ในอัตราที่สูง ภายใต้แรงกดดันของแผนพิมพ์เขียวก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2558 ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของตำบลไทรรัฐ (นามสมมติ) ตามบริบทดังกล่าว ยิ่งทวีความรุนแรงของปัญหาในมิติวัฒนธรรมของชุมชน

ณ ปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมเกษตรกรรมที่แต่เดิมเน้นการเพาะปลูกข้าว ทำนาบัวหลวง ทำสวนผลไม้ เก็บตาล ค้าขายทางน้ำและการประมงพื้นบ้านเป็นหลัก ส่วนหนึ่งได้ผันตนเองจากอาชีพดั้งเดิมของท้องถิ่นเข้าสู่ระบบโรงงานอุตสาหกรรม บ้างก็อาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวและการค้าขายในตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้าแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนซึ่งเพิ่งได้รับความนิยมอย่างสูงจากนักท่องเที่ยวในช่วง 10 ปีมานี้

ส่งผลให้สัดส่วนประชาชนที่ประกอบอาชีพดั้งเดิมในชุมชนนั้นลดลงอย่างมาก ที่สำคัญคือประชาชนวัยแรงงานที่มีวุฒิการศึกษาเพียงพอต่อการเข้าทำงาน มีความต้องการที่จะเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น เนื่องจากครอบครัวขาดแคลนที่ดินทำกินเพราะถูกนายทุนกว้านซื้อไปเพื่อสร้างโรงงานและหมู่บ้านจัดสรรเพื่อตอบสนองการขยายตัวของเมือง ตลอดจนทรัพยากรทางธรรมชาติเสื่อมโทรมลงไปและไม่เอื้อต่ออาชีพแบบเดิม ประชาชนในชุมชนส่วนหนึ่งเห็นว่าการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นที่มาของรายได้ที่มั่นคงและมีสวัสดิการที่ดี มีค่าตอบแทนในการทำงานล่วงเวลา เป็นรายได้อีกทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มเงินเดือนมาจุนเจือครอบครัวได้ แม้ว่าจะส่งผลต่อเวลาว่างในการดำรงชีวิตและกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงได้จุดประกายความคิดให้ข้าพเจ้าสนใจศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนและตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพื่อสงวนรักษาวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีการผสมผสานความเป็นไทย มอญ และจีนเอาไว้ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง

การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ ประชาชนในเขตชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน ที่มาจากกลุ่มที่หลากหลาย เช่น อายุ การศึกษา อาชีพ บทบาทหน้าที่และสถาบันทางสังคม รวมไปถึงการศึกษาจากเอกสารและรูปแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อวางแผนการจัดการวัฒนธรรม อันได้แก่ ทรัพยากร วัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคตได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สำหรับการศึกษานี้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการกระตุ้นประชาชนในชุมชนให้เกิดการขับเคลื่อนเพื่อดำรงวัฒนธรรมของท้องถิ่นซึ่งมีอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ของตน ซึ่งหากการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ชุมชน สังคมและประเทศชาติก็จะสามารถดำรงความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ยังสามารถนำไปใช้ขยายผลในชุมชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงหรือได้รับผลกระทบใกล้เคียงกันกับชุมชนทั้งสองที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ได้ และเกิดประโยชน์ในการศึกษาเพื่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนอื่น ๆ ในอนาคต ตลอดจนมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นส่วนหนึ่งในพัฒนาสังคมมวลรวมอีกทางหนึ่งด้วยความเจริญทางวัฒนธรรมอันยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*
- 1.2.3 เพื่อศึกษาตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1) ทักษะต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรวัฒนธรรมของประชาชนชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
- 2) รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ*
- 3) ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งสภาพบริบทนี้ ครอบคลุมทั้งสภาพทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกัน ทั้งในเชิงอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสาน และเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

ทำการศึกษาในเขตการปกครองชุมชนบ้านหมากขาม*และชุมชนบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น ตลอดจนมีเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวอย่างมีนัยยะสำคัญ

1.3.3 ขอบเขตด้านเวลาในการทำการวิจัย

ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2549-ปัจจุบัน อันเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1.4.1 ทำให้ทราบทักษะและเข้าใจในการจัดการวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลไทรรัฐ*
- 1.4.2 สามารถได้ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนหลักของเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ในยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- 1.4.3 ข้อมูล ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ขยายผลในชุมชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงและยังเป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ทั้งนี้ได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีหัวข้อดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวัฒนธรรมชุมชน
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะของชุมชน
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการตัดสินใจ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวัฒนธรรมชุมชน

2.1.1 ความเป็นมาและความหมายของวัฒนธรรม

“วัฒนธรรม” (Culture) มาจากศัพท์ภาษาละติน 2 คำ คือ คำว่า Colere แปลว่า ปลูกฝัง หรือสั่งสอน และคำว่า Cultus แปลว่า การปลูกฝังหรือ การอบรม เมื่อรวมกันได้คำว่า Culture ในภาษาอังกฤษ (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543, น. 25)

หรืออีกนัยหนึ่ง วัฒนธรรมเป็นการรวมคำ 2 คือ คำว่า “วัฒน” อันหมายถึง ความเจริญงอกงาม ความรุ่งเรือง และคำว่า “ธรรม” หมายถึง การกระทำหรือข้อปฏิบัติ ดังนั้นวัฒนธรรมตามความหมายของคำในภาษาไทยจึงหมายถึง ข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559, น. 12)

“วัฒนธรรม” มีผู้นิยามคำนี้ไว้อย่างกว้างขวาง โดยมีบุคคลที่นิยามไว้อย่างชัดเจนเป็นคนแรก คือ Edward B. Tylor (1971) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ ซึ่งนิยามความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม กล่าวคือ วัฒนธรรมคือองค์รวมแห่งผลิตผลของสังคมมนุษย์

ในเวลาต่อมานักมานุษยวิทยาอีกหลายท่านได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้อย่างหลากหลายมากขึ้น และได้นำคำนิยามของ Tylor (1971) มาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมในความหมายต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกันบ้าง คล้ายกันบ้าง ซึ่งคำนิยามส่วนใหญ่จะเน้นการอธิบายวัฒนธรรมในความหมายของการเรียนรู้ การถ่ายทอดทางสังคม หรือกล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ และเพิ่มเติมในประเด็นวัฒนธรรมเป็นเหมือนตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ขึ้นมา

อย่างเช่นแนวคิดของ Cuber (1955) ได้นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” อันหมายถึง แบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ เช่น ทศนคติ ค่านิยม สิ่งของต่าง ๆ ที่คนทำขึ้นและความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนหนึ่ง ๆ และมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543, น. 25-27)

สำหรับสังคมไทย ปี พ.ศ. 2475 หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ (พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) ทรงแปลคำว่า “Culture” หมายถึง การเพาะปลูกในหองงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญของงาม ซึ่งเปรียบได้กับการเพาะปลูกพันธุ์ไม้ในหองงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์อันที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้

และการนิยามโดยพระยาอนุমানราชชน (2515) หรือเสฐียรโกเศศ เขียนไว้ในหนังสือ วัฒนธรรมเบื้องต้น ตอนหนึ่งว่า “มนุษย์เกิดในวัฒนธรรม ที่จะเกิดอยู่นอกวัฒนธรรมนั้นมิได้ คนจะเป็นคนขึ้นมาได้ก็ด้วยมีวัฒนธรรม ถ้าไม่มีวัฒนธรรมก็ไม่ใช่คน แต่เป็นสัตว์ชนิดหนึ่งซึ่งมีชีวิตอย่างธรรมชาติเท่านั้น วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งซึ่งมีชีวิตอย่างธรรมชาติเท่านั้น วัฒนธรรมเป็นส่วนสำคัญของคนเพราะเข้าไปซึมซับและประกอบเป็นรูปวิถีชีวิตของคนตั้งแต่เกิดมา โดยไม่มีใครรู้สึกตัว และวัฒนธรรมเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นนิสัย ซึ่งมนุษย์เองเป็นผู้สร้างและปรับปรุงจากธรรมชาติ และเรียนรู้จากกันและกัน เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สังคมสร้างและที่สังคมเรียนรู้ควบคู่ไปกันไปด้วย

จากพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้ว่า วัฒนธรรมคือ วิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ ส่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญของงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุอย่างสันติสุขและยั่งยืน

สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับอมรา พงศาพิชญ์ (2547, น. 25) ที่ได้นิยามความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้ว่า คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นมาใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมหรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ

จากนิยามและคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ทุกสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม และยังหมายรวมถึง แบบแผนพฤติกรรมทั้งหมดของสังคมที่สืบทอด ดังนั้นวัฒนธรรมอาจเป็นได้ทั้งแนวคิด ทศนคติ มโนคติ ความรู้ ค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนถึงการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดจากทั้งการเรียนรู้ของมนุษย์และการถ่ายทอดต่อ ๆ กันมาของสังคม วัฒนธรรมจึงไม่เพียงวัตถุ ฉะนั้น สังคมที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน บุคคลที่อยู่ในวัฒนธรรมใดก็จะปฏิบัติตามวัฒนธรรมนั้น วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม วัฒนธรรมจึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกพื้นที่ และไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครดีกว่าของใคร

ทั้งนี้ความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่อาจเรียกได้ว่า “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเปรียบได้ดัง “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติ การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจนถึงเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่ง

ชุมชน กลุ่มชน หรือในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนี้ เป็นสิ่งที่ชุมชนและกลุ่มชนสร้างขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเขาที่มีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความภูมิใจในตัวตนและความรู้สึกสืบเนื่องก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์

นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง “ทรัพยากรวัฒนธรรม” (Cultural Resource) ซึ่งครอบคลุมไปยังสิ่งที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้และสิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ อาทิ ความเชื่อ ค่านิยม และภาษา ซึ่งมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ไม่แตกต่างจากทรัพยากรธรรมชาติ และมีประโยชน์หลายประการต่อสังคมนั้น ๆ และมีอัตลักษณ์แตกต่างกันไป

2.1.2 ประเภทของวัฒนธรรม

มีนักมานุษยวิทยาได้พยายามจำแนกประเภทและลักษณะของวัฒนธรรมตามบริบทต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจและจัดหมวดหมู่เพื่อการศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น Ogburn (1922, อ้างถึงใน Schaefer, 2004) ได้จำแนกวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ที่สังคมโดยใช้ประสาทสัมผัสเป็นตัวชี้วัด ว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ที่ชัดเจน อันได้แก่

1) วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (Material Culture) หมายถึง สิ่งที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มนุษย์ผลิตหรือสร้างขึ้น เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร บ้านเรือน โรงงาน ตลอดจนวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์

2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-material Culture) หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นสัญลักษณ์และจับต้องไม่ได้ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ปรัชญา การเมืองปกครอง ภาษาพูด และกริยามารยาท เป็นต้น

โดยให้ข้อสังเกตว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นั้น ถึงแม้ว่าจะจับต้องไม่ได้แต่เปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ อาจเพราะมีการหยั่งรากฝังลึกลงไปในชีวิตจิตใจด้วยระบบฐานความคิด ความเชื่อ ที่สั่งสม ปลุกฝังต่อ ๆ กันมาก็เป็นได้

จากแนวคิดในการจัดประเภทของวัฒนธรรมของประดิษฐ์ มัชฌิมา (2522, น. 13) แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) วัฒนธรรมทางความคิด หรือความเชื่อ หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิดเห็น ความเชื่อ หรือความรู้สึกนึกคิดของสังคม ซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ความจริงทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา นิยายโบราณ วรรณคดี ความเชื่อโชคลาง ภาษิต ฯลฯ

2) วัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี คือ ระเบียบแบบแผนหรือประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน เช่น ระเบียบประเพณี จารีต กฎหมาย ฯลฯ

3) วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งของหรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดประดิษฐ์ มีหรือ ครอบครองเพื่อประโยชน์ของสังคม

ซึ่งเป็นแนวความคิดในการแบ่งประเภทที่มีความละเอียดในการจัดหมวดหมู่มากขึ้น แต่ก็ยังสามารถวิเคราะห์และแบ่งประเภทให้ละเอียดลงไปได้อีกในส่วนของวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม อาทิ

แนวคิดของงามพิศ สัตย์สงวน (2543, น. 53-54) ที่ว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุหรือวัฒนธรรมทางจิตใจ นั้น แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1) สถาบันสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น

2) วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งแบ่งเป็น 5 ประเภทย่อย คือ

(1) ศาสนา แต่ละศาสนาก็จะมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ห้ามลักทรัพย์ ห้ามดื่มของมึนเมา ซึ่งเป็นการช่วยควบคุมทางสังคมของคนได้

(2) ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นของคนจำนวนมากในสังคม เช่น สังคมไทยคนจำนวนมากเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญและโลกหน้า

(3) ค่านิยม คือ สิ่งที่สังคมใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่า คนก็จะอยากมี อยากเป็น อยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคมทำให้สังคมเกิดความมีระเบียบขึ้นมาได้

(4) ประเพณีต่าง ๆ แต่ละสังคมมีประเพณีต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน เมื่อคนทำตามประเพณี จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบในสังคมขึ้นได้

(5) กฎหมาย คือ การควบคุมสังคมโดยตรง และทำให้เกิดความมีระเบียบขึ้นในสังคม

3) ศิลปะ คือ การสร้างสรรค์ผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ทัศนกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์และวรรณกรรม เป็นต้น

4) ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งกริยาท่าทางต่าง ๆ

5) พิธีกรรม คือ รูปแบบการยึดถือปฏิบัติที่ส่งผลมาจากความเชื่อหรือธรรมเนียมประเพณีของชุมชน

หรือในแนวคิดของอมรา พงศาพิชญ์ (2547, น. 25-31) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) วัฒนธรรมลักษณะของขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี คือ ข้อตกลงอย่างไม่เป็นทางการร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังเรียนรู้และสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน เช่น การยกมือไหว้ การถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน ส่วนความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อทางศาสนา หรือความเชื่อในสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ภูตผีปีศาจ เป็นต้น ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมีความสำคัญมากต่อวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขนบธรรมเนียมประเพณี และพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม

2) วัฒนธรรมลักษณะของสิ่งประดิษฐ์และสถาปัตยกรรม ทั้งวัฒนธรรมที่ค้นพบสมัยก่อนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมจากนักมานุษยวิทยาและผู้รู้แล้วสามารถสรุปได้ว่าวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) วัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นทางกายภาพ โดยครอบคลุมวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุและเคลื่อนที่ได้ และเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ อนุสาวรีย์ เครื่องแต่งกาย ภาพจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าในทางวัฒนธรรมและสมควรได้รับการสงวนรักษา และ

2) วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ขนบธรรมเนียม ประเพณี แนวทางการปฏิบัติ การสื่อสาร การแสดงออก ความรู้ ทักษะ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น การนวดแผนไทย ซึ่งบางอย่างได้หมดหน้าที่ความสำคัญไป แต่บางอย่างมีความสำคัญสืบเนื่องอยู่และชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติต่อมา

สอดคล้องกับการแบ่งประเภทของ “ทรัพยากรวัฒนธรรม” โดยอ้างอิงจากนิยามของทรัพยากรวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้น และกอบกับนิยามที่องค์การยูเนสโกกำหนดไว้ ซึ่งจะครอบคลุมลักษณะกว้าง ๆ ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย และเห็นภาพชัดเจน กล่าวโดยสรุปได้ว่า “ทรัพยากรวัฒนธรรม” หรือจะเรียกว่า “มรดกทางวัฒนธรรม” มีอยู่ 2 ประเภท โดยแบ่งตามลักษณะที่ปรากฏหรือที่มีอยู่ (Existence) จะประกอบไปด้วย ทรัพยากรหรือมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resource) และ ทรัพยากรหรือมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Resource) ซึ่งในการศึกษารั้วนี้จะกล่าวถึง “ทรัพยากรวัฒนธรรม” ในส่วนที่เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ยังรวมถึงการศึกษาถึงทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* โดยในแต่ละชุมชนจะมีความแตกต่าง ความคล้ายคลึงกัน แต่มักจะมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ซึ่งในส่วนของการแบ่งประเภทของวัฒนธรรม หรือประเภทของทรัพยากรหรืออีกนัยหนึ่งที่ว่า มรดกทางวัฒนธรรม จึงเป็นเรื่องที่แต่ละชุมชน สังคม หรือแต่ละพื้นที่ที่ต้องการศึกษาจะต้องทำการสำรวจในเชิงลึกอีกครั้งว่ามีทรัพยากรวัฒนธรรมใดบ้าง เพราะในทุกสังคมย่อมมีความแตกต่างกัน

2.1.3 ลักษณะของวัฒนธรรม

ในการเรียนรู้และทำความเข้าใจในวัฒนธรรมและก่อนที่จะเริ่มทำการจัดการ จะต้องเข้าใจในลักษณะของวัฒนธรรมในเบื้องต้นก่อน อาทิ Geertz (1966) ผู้ที่ได้อธิบาย ลักษณะพื้นฐานทางวัฒนธรรมไว้ว่า

1) เป็นความคิดรวม หมายถึง สมาชิกแทบทุกคนในสังคมนั้นเข้าใจความหมายรวมกันและใช้ร่วมกัน สมาชิกของสังคมเดียวกันสามารถสื่อความหมายในสิ่งที่กระทำต่อกันได้ มีสัญลักษณ์ใช้ร่วมกัน สมาชิกทุกคนถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานเดียวกัน

2) เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ได้เกิดจากสัญชาตญาณทารกที่เกิดมา ทุกคนต้องเรียนรู้วัฒนธรรม เพราะไม่ได้เข้าใจลักษณะของความเป็นมนุษย์จากท้องแม่โดยกำเนิด

3) มีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ร่วมกัน การที่มนุษย์สามารถเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมได้ต้องอาศัยสัญลักษณ์เป็นสื่อกลาง เช่น ภาษา การแสดงท่าทางต่าง ๆ ที่สมาชิกรับรู้ร่วมกัน (เช่น ยกนิ้วหัวแม่มือไปไหนแสดงว่ายอดเยี่ยม เป็นต้น)

4) เบนองครวมของความรู้และภูมิปัญญา วัฒนธรรมเป็นการสะสมความรู้ของสังคม มนุษย์ วัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นในยุคนี้เท่านั้น แต่เป็นการสั่งสมและถ่ายทอดมาจาก บรรพบุรุษ แม้จะมีการเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ก็ต้องอาศัยองค์ความรู้เดิมเป็นรากฐาน ทั้งสิ้น

5) เบนกระบวนการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อให้เราสามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ทำให้เรามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน ในการทำงานร่วมกันจำเป็นที่จะต้องมีการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เพราะฉะนั้นการกำหนดหรือนิยามความหมายให้กับชีวิตและสิ่งของรอบตัวจึงเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันในสังคม

6) เบนสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง เปลี่ยนแปลงเสมอ เพราะมนุษย์สามารถปรับปรุงแก้ไขสิ่งต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับตนเองตลอดเวลา วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ช้าหรือเร็ว มากหรือน้อย ขึ้นกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมของแต่ละสังคม และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมอาจทำให้สังคมเจริญขึ้นหรือไม่ก็ได้

หรือในแนวคิดของพระยาอนุนานราชชน (2515, น. 73) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรม อันแบ่งออกเป็น 4 ประการสำคัญ คือ ประการแรก จะต้องมีการสะสม (สั่งสม) หมายถึงจะต้องมีทุนเดิมอยู่ก่อนแล้ว จะสะสมทุนนั้นให้เพิ่มขึ้น ประการที่สอง วัฒนธรรมต้องมีการปรับปรุง หมายถึงต้องรู้จักตัดแปลงและปรับปรุงส่วนที่บกพร่องอยู่ให้เหมาะสมและถูกต้อง ประการที่สาม จะต้องมีการถ่ายทอด คือ ทำให้วัฒนธรรมนั้น ๆ แพร่หลายในวงกว้าง ประการที่สี่ มีการอบรมสั่งสอนให้ผู้อื่น หรือชนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป

อานนท์ อาภาภิรม (2516, น. 43) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมที่น่าสนใจไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นแนวทางแห่งพฤติกรรม อันเกิดจากการเรียนรู้ กล่าวคือ วัฒนธรรมสามารถเรียนรู้กันได้ (Learned Way of Behavior) มิใช่เกิดขึ้นเองโดยปราศจากการเรียนรู้มาก่อน เพราะมนุษย์มีสมอง อันทรงคุณภาพ จึงทำให้สามารถรู้จักคิด ถ่ายทอด และเรียนรู้ ขบวนการดังกล่าว เกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีการติดต่อกับบุคคลอื่น ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม วัฒนธรรม มีลักษณะเป็นมรดกแห่งสังคมเป็นผลของการถ่ายทอดการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการดังกล่าว คือ การสื่อสารโดยใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Communication) ได้แก่ การที่มนุษย์มีการใช้ภาษา เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรม จากรุ่นก่อนมายังคนรุ่นหลัง มีลักษณะเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) หรือเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต (Design for Living) เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์

ดังนั้น สามารถอธิบายลักษณะของวัฒนธรรมได้คือ วัฒนธรรมมีลักษณะเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือคิดค้นขึ้นเองจากการเรียนรู้และถ่ายทอด มิใช่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และเป็นสิ่งที่สังคมประเพณีปฏิบัติร่วมกันหรือประเพณีปฏิบัติตามกันมา ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมตามยุคสมัย

2.1.4 การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง การเปลี่ยนแปลงย่อมมีเป็นธรรมดา โดยพระยาอนุมานราชชน (2515, น. 65) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ไม่ว่าจะในแง่ใดลักษณะใด จะเป็นไปอย่างเชื่องช้า หรือรวดเร็ว ก็ขึ้นอยู่กับ การสังสรรค์วัฒนธรรม (Acculturation) คือ การที่วัฒนธรรมต่างสังคมมากระทบกัน วาจะมีมากหรือน้อย และมีความรุนแรงเพียงใด

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์และสร้างขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยม บรรทัดฐานและระบบสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น ๆ ซึ่ง สุริชัย หวันแก้ว (2547, น. 157-158) ได้แบ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1) การเปลี่ยนแปลงจากภายใน (Endogenous Change) เช่น จากการประดิษฐ์คิดค้น วิธีการผลิตใหม่ขึ้นในสังคมนั้น ๆ เอง จากการต่อสู้ขัดแย้งระหว่างกลุ่มและกระบวนการในสังคม หรือจากการริเริ่มการเปลี่ยนแปลงจากชนชั้นนำ เป็นต้น

2) การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (Exogenous Change) เช่น การรับเอาเทคโนโลยี หรือสิ่งประดิษฐ์มาจากภายนอก การลาอาณานิคม ซึ่งบางกรณีการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก อาจเกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ของผู้คนในสังคม หรือบางครั้งอาจโดยการใช้กำลังบีบบังคับ

สังคมนมนุษย์อาจมีการรับวัฒนธรรมบางส่วนมาจากสังคมข้างเคียงได้ แต่ทั้งนี้บางส่วนของวัฒนธรรมที่รับมานั้น ต้องไม่ขัดกับค่านิยมหลักของสังคม และมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ จนในที่สุดวัฒนธรรมที่รับมาจากสังคมอื่น ก็จะกลืนกลายเป็นวัฒนธรรมของสังคมนั้น การรับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาในระยะแรก อาจเรียกว่าเป็นการยืมวัฒนธรรม แต่เมื่อนาน ๆ ไปการยืมก็จะกลายเป็นการรับ การยืมวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรมนั่นเอง เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นอีกหนึ่งบริบททางประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ที่มีประวัติศาสตร์และความเป็นมาอันยาวนาน ทั้งจากการอพยพย้ายถิ่นของชาวมอญและชาวจีน ที่เข้ามาอยู่ในสังคมไทย ที่มีชาวมอญเก่าอาศัยอยู่ด้วย จนมีลักษณะของการรับวัฒนธรรมและกลืนกลายเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมชุมชนในที่สุด ซึ่งตรงกันกับแนวคิดของการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมข้างต้น และกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนในที่สุด

2.1.5 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนมีความหมายในการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นโดยอาศัยความรู้ และภูมิปัญญาที่สั่งสมกันมาเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิต รวมถึงการปฏิเสธในอำนาจของรัฐและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่จะเข้ามาครอบงำทางความคิด ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชุมชน แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมีความชัดเจนในการมองเห็นคุณค่าของชุมชน ปรากฏในแนวทางพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา 6 ข้อ ที่สำคัญดังนี้คือ

1) เน้นการพัฒนาแบบกลุ่มซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมของคนไทยซึ่งไม่คำนึงถึงการแข่งขันระหว่างปัจเจกชน

- 2) ปลุกจิตสำนึกแบบชุมชนในด้านความรัก ความสามัคคี ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น
- 3) มีกระบวนการผลิตซ้ำจิตสำนึกชุมชนโดยผ่านปัญญาชนของท้องถิ่น นักวิชาการในเมือง นักพัฒนาและผู้อาวุโสในชุมชน เพื่อสืบทอดจิตสำนึกของชุมชนต่อไป
- 4) มีกลุ่มชาวบ้านในรูปของการจัดองค์กร เช่น สหกรณ์ สมาพันธ์ เพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับองค์กรภายนอก
- 5) มีการประสานวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- 6) มีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับธรรมชาติโดยช่วยกันอนุรักษ์ปกป้องธรรมชาติเพื่อคงความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน

แนวคิดวัฒนธรรมของชุมชนของฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2537, 2540) ให้อธิบายถึงความสำคัญว่า ชุมชนหรือหมู่บ้านว่าเป็นองค์กรที่มีพลัง และยึดเหนี่ยวกันไว้ แม้จะถูกแรงกระแทกจากภายนอก ทั้งนี้เป็นผลมาจาก 1) ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจระหว่างสมาชิกในชุมชนทำให้เกิดระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ต้องพึ่งพากัน 2) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และ 3) ลักษณะพิเศษของรัฐศักดินา การที่ไม่เข้าใจและได้เข้าไปจัดการกระบวนการผลิตในระดับหมู่บ้าน โดยการบริหารการปกครองในอดีตให้ความสำคัญเพียงหมู่บ้านทำหน้าที่ส่งส่วยให้ตามที่ต้องการเท่านั้น ทำให้ระบบกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดำรงอยู่ระบอบรวมในทรัพย์สินคือ เป็นหัวใจของชุมชน

ประเภทของมรดกและวัฒนธรรมชุมชน อาจประกอบไปด้วย วรรณกรรมพื้นบ้าน อันหมายถึง วรรณกรรมที่ถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน โดยครอบคลุมวรรณกรรมที่ถ่ายทอดโดยวิธีการบอกเล่า และที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร อาจแบ่งออกเป็น

- 1) นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา เช่น นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ นิทานศาสนา นิทานคติ นิทานอธิบายเหตุ นิทานเรื่องสัตว์ นิทานเรื่องผี มุขตลก นิทาน เรื่องไม้ นิทานเข้าแบบ เป็นต้น
- 2) ตำนานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสถานที่ บุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนสถานที่สำคัญ ๆ ในท้องถิ่นต่าง ๆ และเรื่องเล่าที่อธิบายความเป็นมาของความเชื่อและพิธีกรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ
- 3) บทสวดหรือบทกล่าวในพิธีกรรม หมายถึง คำสวดที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น บททำขวัญ คำบูชา คำสมา คำเวหนาน บทสวดสรภัญญ์ คาถาบถอาถรรพ์ บทประกอบการรักษาโรคพื้นบ้าน คำให้พร คำอธิษฐาน ฯลฯ
- 4) บทร้องพื้นบ้าน หมายถึง คำร้องที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาในโอกาสต่าง ๆ เช่น บทกล่อมเด็ก บทร้องเล่น บทเกี่ยวพาราสี บทจ้อย คำเซ็ง ฯลฯ
- 5) สำนวน ภาษิต หมายถึง คำพูดหรือคำกล่าวที่สืบทอดกันมา มักมีสัมผัสคล้องจองกัน เช่น โวหาร คำคม คำพังเพย คำอุปมาอุปไมย คำขวัญ คติพจน์ คำสวดสาบาน คำสาปแช่ง คำชม คำคะนอง ฯลฯ
- 6) ปริศนาคำทาย หมายถึง คำหรือข้อความที่ตั้งเป็นคำถาม คำตอบ ที่สืบทอดกันมา เพื่อให้ผู้ตอบได้ทายหรือตอบปัญหา เช่น คำทาย ปัญหาเขาวงกต ฆะหมี่

7) ตำรา หมายถึง องค์ความรู้ที่มีการเขียนบันทึกในเอกสารโบราณ เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราตุลักษ์ณะคนและสัตว์ ตำรายา ฯลฯ

กีฬาและการละเล่นภูมิปัญญาไทย อันรวมถึง การเล่น กีฬาและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวที่มีการปฏิบัติกันอยู่ในประเทศไทยและมีเอกลักษณ์สะท้อนวิถีไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว

1) การเล่นพื้นบ้าน หมายถึง กิจกรรมที่ทำด้วยความสมัครใจ ตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ

2) กีฬาพื้นบ้าน หมายถึง การเล่นที่มีลักษณะแข่งขันมีผลแพ้ชนะ โดยมีกฎกติกาที่เป็นลักษณะเฉพาะถิ่น

3) ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว หมายถึง วิธีการหรือรูปแบบการต่อสู้ที่ใช้ร่างกายหรืออุปกรณ์ โดยได้รับการฝึกฝนตามวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดกันมา

ภาษา หมายถึง เครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสะท้อน โลกทัศน์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน ทั้งเสียงพูด ตัวอักษร หรือสัญลักษณ์ที่ใช้แทนเสียงพูด สามารถจำแนกตามหน้าที่ทางสังคมได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) ภาษาไทย หมายถึง ภาษาประจำชาติ หรือภาษาราชการที่ใช้ในประเทศไทย

2) ภาษาไทยถิ่น หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารตามท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถสื่อความหมาย สร้างความเข้าใจกันในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยแต่ละท้องถิ่นอาจพูดแตกต่างกันไปจากภาษาราชการ ทั้งในด้านเสียง คำ และการเรียงคำ ได้แก่ ภาษาไทยถิ่นภาคเหนือ ภาษาไทยถิ่นภาคอีสาน ภาษาไทยถิ่นภาคกลาง และภาษาไทยถิ่นภาคใต้

3) ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 5 ตระกูลภาษา ได้แก่ กลุ่มภาษาตระกูลไท กลุ่มภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก กลุ่มภาษาตระกูลจีน – ทิเบต กลุ่มภาษาออสโตรเนเซียน และกลุ่มภาษาม้ง – เมี่ยน

4) ภาษาสัญลักษณ์ หมายถึง ภาษาที่ใช้ติดต่อสื่อสารด้วยภาษามือ ภาษาท่าทาง หรือเครื่องหมายต่าง ๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป “วัฒนธรรมชุมชน” จึงหมายถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อหรือแนวปฏิบัติของชุมชน ซึ่งถูกสร้างขึ้นและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะด้วยวาจาหรือวิธีการใด หรือการแสดงออกมาในรูปผลงานทางศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม การแสดง ดนตรี หรือกีฬา และถูกสร้างใหม่อยู่เรื่อย ๆ โดยชุมชนเพื่อตอบสนองกับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ ช่วยให้ชุมชนมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันตามสภาพแวดล้อม พื้นที่ และภูมิอากาศ และความต่อเนื่องที่ต้องรักษาเพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

จะเห็นได้ว่าการพิจารณาทรัพยากรวัฒนธรรม ในแง่ของวัฒนธรรมชุมชน จำเป็นจะต้องพิจารณาในบริบทแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นมิติทางกายภาพของพื้นที่ ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะความเชื่อที่ว่า ทุกพื้นที่ที่มีความแตกต่างและแปรผันตรงกับ “วัฒนธรรมชุมชน” ที่กำลังศึกษาอยู่ และสามารถศึกษาถึงสถานการณ์ของแต่ละทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละอย่างของชุมชนเพื่อจัดการวัฒนธรรมในลำดับต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

เพราะ “ทรัพยากรวัฒนธรรม” มีประโยชน์หลายประการต่อมนุษย์ ชุมชน และสังคมมวลรวม “การจัดการวัฒนธรรม” (Cultural Management) หรือ “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม” จึงได้รับการกล่าวถึงไม่ต่างจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในภาพกว้าง การจัดการ (Management) คือ การกระทำอันเป็นศาสตร์และศิลป์ของการทำกิจธุระ (กิจกรรม) อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ และเมื่อนำมาใช้กับคำว่า “ทรัพยากร” (Resource) ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีอยู่แล้ว และมีศักยภาพในการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้แก่มนุษย์และสังคม ก็จะได้ความหมายของ “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน” ในภาพกว้างว่าคือ ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งที่มีคุณค่าของสังคม หรือชุมชนนั้น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตนั่นเอง

2.2.1 ความเป็นมาและความหมายการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

ก่อนที่จะวางแผนจัดการ จะต้องเข้าใจความหมายของการจัดการอย่างดีเสียก่อน จากการศึกษาานิยามของการจัดการ จะสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาและขอบเขตของการศึกษาได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผู้ให้นิยามที่แตกต่างกันไปตามแต่กรอบการศึกษาและสภาพพื้นที่หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ดังนี้

“การจัดการ” มาจากภาษาอังกฤษ “Management” หมายถึง การปลูกเพาะ อบรม ศึกษา ซึ่งมีความหมายว่า “สิ่งที่ทำให้ความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ” (King & Sethi, 1995, p. 712)

โดย King and Sethi (1995) ได้กล่าวถึง การจัดการวัฒนธรรมไว้ว่า “การจัดการทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมและผลกระทบต่อทรัพยากรวัฒนธรรมเกิดจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินและกิจกรรมอื่น ๆ ของโลกร่วมสมัย” ซึ่งเป็นแนวคิดเบื้องต้นที่เป็นรากฐานที่สำคัญในการศึกษาเพื่อออกแบบและวางกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ก็เพื่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งอาจจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมด้วย หากมีความเกี่ยวข้องกัน เช่น เราจำเป็นต้องรักษาแหล่งน้ำ เพราะเรามีกิจกรรมทางวัฒนธรรม หรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เป็นต้น โดยใช้ “กระบวนการจัดการ” เป็นแนวทางในการจัดการ

ซึ่งสร้อยตระกูล อรรถมานะ (2545, น. 421) ได้กล่าวว่า กระบวนการจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับเป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงานทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัว ต้องมีความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย ซึ่งเราสามารถนำมาปรับใช้ในชุมชน โดยนับว่ากลุ่มผู้นำกิจกรรม หรือชุมชนเป็นองค์กร หรือองค์การในรูปแบบหนึ่ง ก็จะสามารถประยุกต์แนวคิดใน “การบริการจัดการชุมชน” เพื่อนำไปสู่เป้าหมายได้เช่นกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2551) ได้นิยาม การบริหารจัดการชุมชนไว้ว่า หมายถึง แนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนภาคธุรกิจ ภาคที่ไม่สังกัดภาครัฐ และภาคประชาชน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา หรือสร้างความสุขความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้ แก่ประชาชนและประเทศชาติด้วย อัจฉมอมงในลักษณะที่เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ก็ได้ โดยการบริหารจัดการชุมชน เป็นแนวทางการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่ผู้นำชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคง และยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

โดยสิ่งที่เราให้ความสนใจไม่ใช่กระบวนการพัฒนาชุมชนในภาพใหญ่ แต่มุ่งเน้นการศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม ในส่วนของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับสายันต์ ไพรชาญจิตร (2547, น. 78-80) ที่ได้ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในงานพัฒนาชุมชน (Cultural Management in Community Development: CRM) ไว้ว่า คือการกระทำใด ๆ ที่ก็ตามเกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรมในอดีตของชุมชน เช่น วัฒนาอาราม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้ง ภูมิปัญญา ความรู้ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีปฏิบัติ ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อ บรรลุเป้าหมายการพัฒนาในระดับต่างๆ ตั้งแต่การสร้างพลังปัญญาและความสามารถให้แก่คนที่มีส่วนร่วมในขบวนการจัดการที่นำไปสู่การต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ใน การพัฒนาด้านอื่น ๆ ของชุมชนอย่างรู้เท่าทัน มีอำนาจต่อรอง มีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ และการจัดการตนเองได้ในทุกระดับ รวมไปถึงการพัฒนาจิตใจให้สามารถยกระดับคุณธรรมและจริยธรรมที่ทำให้ชุมชนสงบร่มเย็น อยู่ร่วมกันได้อย่างยาวนาน

และเมื่อนำแนวทางการบริหารจัดการชุมชนมาใช้ ตามที่สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2554, น. 6) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การบริหารจัดการชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีกระบวนการในการจัดการของชุมชนกับการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยชุมชนจะมีระบบข้อมูล มีแผนชุมชน มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน มีการนำแผนไปใช้ประโยชน์ มีการจัดการความรู้ ของชุมชน เพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดเรียนรู้องค์ความรู้ของชุมชน นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็ นกรอบแนวทางในการพัฒนาและมีผู้นำ กลุ่มองค์กร เครือข่ายองค์กร และชุมชนที่ผ่านมาตรฐาน นำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนจากการศึกษาความหมายของการจัดการ เมื่อนำมาวางแนวทางการจัดการ ก็จะสอดคล้องกับวิถีชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้การจัดการใด ๆ ก็ตามในชุมชน เราจะต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติในวิถีของชุมชน มากกว่าที่จะนำเอาหลักการบริหารจัดการไปครอบ หรือไปจับกับชุมชน โดยปราศจากความรู้ ความเข้าใจในตัวตนของชุมชนนั้น ๆ นอกจากนี้ผู้ศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในบริบทที่เกิดขึ้นในสิ่งที่ต้องการจัดการด้วย การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมก็เช่นกัน

การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง วิธีบริหารจัดการดูแลรักษาทรัพยากรหรือวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดมายาวนานของมนุษย์ เช่น ศิลปกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม โบราณสถาน รวมถึงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น คติชน และในปัจจุบัน ครอบคลุมถึงวัฒนธรรมร่วมสมัยที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ใหม่อีกด้วย

การบริหารจัดการ อาจหมายถึงการวางแผนงาน และการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ คุ้มครองรักษา หรือการจัดการข้อมูล สถานที่ พื้นที่ และการตรวจสอบเรื่องราวในอดีตของชาติ หรือของกลุ่มชนเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ รูปแบบของการจัดการอาจปรากฏอยู่ในงานพิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ หรือ นิทรรศการ เป็นต้น

“การบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากลัทธิชาตินิยมและพาณิชยกรรมของยุโรปในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16 การครอบครองดินแดนของชาวยุโรปในทวีปอเมริกา แอฟริกา ออสเตรเลีย และเอเชียเป็นผลโดยตรงจากการขยายตัวของการค้าในโลกเก่า ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมของชาวยุโรปเริ่มตระหนักว่าอดีตและประวัติศาสตร์ของตนเองกำลังถูกทำลายลง

ในปี ค.ศ. 1966 สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์คุ้มครองมรดกทางประวัติศาสตร์ของชาติ และในปี ค.ศ. 1974 ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์คุ้มครองแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี กฎหมายนี้ช่วยยืนยันว่ารัฐบาลจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการทำลายแหล่งประวัติศาสตร์ หรือแหล่งโบราณคดีซึ่งเป็นของเอกชนที่ได้รับอนุญาตให้ครอบครองพื้นที่เหล่านี้ได้ตามกฎหมาย

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในสหรัฐอเมริกาก็คือ เกิดการอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีอย่างต่อเนื่อง และทำให้ประชาชนมีสำนึกในการอนุรักษ์โดยอาศัยองค์กรต่างๆ เช่น หน่วยอุทยานแห่งชาติ องค์การป่าไม้ และบริษัทจัดการที่ดินอื่น ๆ รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการจัดตั้งระบบการควบคุมในระดับรัฐซึ่งกระตุ้นให้มีกิจกรรมการอนุรักษ์คุ้มครองแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นยังได้ทรัพย์สินที่มีค่ากลับคืนมา การจัดการวัฒนธรรมยังรวมถึงการจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งโบราณสถานและทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นเพื่อเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน ประเด็นนี้กำลังเป็นสิ่งที่สำคัญมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากการจัดทำข้อมูลเพื่อเผยแพร่สาธารณะถือเป็นการทำข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์

หน่วยงานที่ทำงานด้านอนุรักษ์โดยตรง เช่น องค์การยูเนสโก จะมีการคัดเลือกสถานที่สำคัญๆ ให้เป็นมรดกโลก ซึ่งทำให้เกิดความพยายามที่จะอนุรักษ์สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไปทั่วโลก สถานที่หลายแห่งได้รับการดูแลจากองค์การสหประชาชาติและหน่วยงานด้านอนุรักษ์ของชาติ ในปี ค.ศ. 1959 องค์การ ICCROM เกิดขึ้นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของยูเนสโก โดยทำหน้าที่อนุรักษ์และฟื้นฟูสมบัติทางวัฒนธรรม คณะกรรมการนานาชาติด้านพิพิธภัณฑ์ หรือ ICOM และหน่วยงานที่ดูแลสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือ ICOMOS คือหน่วยงานเอกชนที่เข้ามาเผยแพร่ให้ข้อมูล ให้ผู้เชี่ยวชาญจากนานาชาติ ICOM เป็นหน่วยงานที่ทำให้เกิดการจับกุมผู้ลักลอบค้าของเก่า และยังทำหน้าที่สำรวจวัตถุสิ่งของทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งคืนกลับประเทศเดิม

หน่วยงานที่ชื่อ ICAHM เป็นหน่วยงานที่จัดการมรดกทางโบราณคดีนานาชาติ ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1985 หน่วยงานนี้ทำหน้าที่วางแผนงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ในระดับสากล อย่างไรก็ตาม การจัดการด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมจะมีความเข้มข้นมากในระดับชาติ โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือในประเทศที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานซึ่งบ่งบอกความเป็นชาติพันธุ์ที่เข้มแข็ง การทำงานในด้านมิตินี้ทำให้การจัดการทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องทางการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกสถานะ หรือช่วยให้เกิดสัญลักษณ์ใหม่ในสังคม

การตัดสินใจว่าใครจะเข้ามาจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม หรือ จะใช้วิธีใดในการจัดการ คือประเด็นที่นำไปสู่การตระหนักถึงเรื่องทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมซึ่งเริ่มมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเด็นเหล่านี้ยังคงถกเถียงกันเรื่อยมา แต่เป็นเรื่องที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากในประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของตะวันตก เช่น ในดินแดนอเมริกาใต้ ออสเตรเลีย และอเมริกาเหนือ ประเด็นหลักของการถกเถียงคือการควบคุมมรดกทางวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง การประเมินคุณค่าของการอนุรักษ์ และการใช้ที่ดินที่เป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ แนวคิดการอนุรักษ์ของชาวยุโรปถูกตั้งคำถามจากคนพื้นเมืองว่าคุณค่า ความหมายทางวัฒนธรรม ศาสนา การเมืองในสถานที่ทางประวัติศาสตร์นั้นเป็นของใคร

ในประเทศเม็กซิโก และลาตินอเมริกาหลายประเทศ พยายามที่จะพัฒนาอัตลักษณ์ของชาติตนเองโดยการเน้นให้เห็นความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่มีอยู่ในดินแดนโลกเก่า และโลกใหม่ ทั้งนี้เพื่อยืนยันว่าคุณค่าของคนพื้นเมืองและชาวยุโรปที่อพยพมาที่หลังนั้นมีพอ ๆ กัน อย่างไรก็ตาม ในสหรัฐอเมริกา มีการแยกวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองออกจากวัฒนธรรมของชาวยุโรป โดยอาศัยนโยบายเกี่ยวกับคนพื้นเมืองที่มีอยู่ในรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง ในสังคมอเมริกันมักจะมีการเหยียดประเพณีเกี่ยวกับชนพื้นเมืองขึ้นมากล่าวถึงบ่อย ๆ บางครั้งประวัติศาสตร์ของชนพื้นเมืองในสหรัฐอเมริกาจะแยกขาดจากประวัติศาสตร์ของคนอเมริกันผิวขาว โดยมองข้ามการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ประเด็นนี้กลายเป็นข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการเข้าไปควบคุมดูแลทรัพยากรและมรดกทางวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง

อย่างไรก็ตามทิศทางของการจัดการวัฒนธรรมจะต้องคำนึงถึงประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับประวัติศาสตร์เหล่านั้น ถึงแม้ว่าหลักการทำงานด้านอนุรักษ์และการคุ้มครองยังคงอยู่ในมือของรัฐก็ตาม พรรคการเมืองบางพรรคได้ริเริ่มให้รัฐเข้าไปจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรประวัติศาสตร์ในพื้นที่ของเอกชน แต่สิ่งนี้ยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากต้องคำนึงถึงการกฎหมายเกี่ยวกับการครอบครองที่ดินส่วนตัวด้วย

จากการแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการชุมชน การจัดการวัฒนธรรมชุมชน ชี้ให้เห็นถึงการจัดการชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำไปสู่แนวทางปฏิบัติในการจัดการทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้การจัดการวัฒนธรรมชุมชน การอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสานประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าของวัฒนธรรมเป็นอันดับแรก การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมจึงเป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นศึกษา โดยจะผสมผสานศาสตร์และศิลป์ในการจัดการวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทรัพยากรวัฒนธรรม อันเปรียบเสมือนมรดกวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* เพื่อนำสิ่งที่เจริญงอกงามของชุมชนไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดร่วมกัน ทั้งนี้ยังนำมาซึ่งตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในชุมชนอื่น ๆ โดยสามารถนำแนวทางการศึกษาในครั้งนี้ ไปปรับใช้ให้เข้ากันกับบริบทของชุมชนอื่น ที่ต้องการศึกษาหรือจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนสืบไป

2.2.2 องค์ประกอบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

เมื่อทราบถึงความสำคัญในการจัดการวัฒนธรรมแล้ว ก็มาพิจารณาสิ่งที่ชุมชนนำมาจัดการ ในที่นี้กล่าวถึง “ทรัพยากรวัฒนธรรม” อันเป็นผลผลิตของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน อาจแบ่ง

ออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญคือ 1) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ โดยภาพรวมแล้ว ประกอบด้วย วัตถุทางวัฒนธรรม (Material Culture) ในรูปลักษณะที่วัตถุชิ้นนั้นสัมพันธ์กับวัฒนธรรม และวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ (Living Culture) ซึ่งมีพัฒนาการตามระบบและกลไกสังคม 2) ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เป็นผลผลิตทางด้านคติความเชื่อ ศาสนา ประเพณีพิธีกรรม คติชนวิทยา เป็นต้น ทั้งนี้ การจำแนกทรัพยากรในกรณีดังกล่าวนี้ มิได้แยกขาดออกจากกันอย่างชัดเจน หากแต่มีความสัมพันธ์กัน และเกี่ยวข้องกัน ซึ่งในแต่ละชุมชนมักจะมีทรัพยากรวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภทนี้อยู่และมีพื้นฐานจากความคิด ความเชื่อ และผลรวมของชุดความคิด คติชนของสังคม หรือชุมชนนั้น ๆ อยู่

ธนิช เลิศชาญฤทธ์ (2550, น. 3) กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันของระบบสังคมโดยการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มี 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) การประเมินความสำคัญ (Assessing Significance) เน้นการวิเคราะห์ วิจัย และสร้างคุณค่าให้กับทรัพยากรนั้น เพื่อให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแยกย่อยให้เห็นบริบทต่าง ๆ 2) การวางแผนจัดการ (Planning for Management) เน้นการคาดการณ์งานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อการจัดการทรัพยากรนั้น ๆ โดยเน้นที่กระบวนการมีส่วนร่วม 3) การกำหนดรายการจัดการ (Management Program) เน้นการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมต่อเงื่อนไข บริบทของทรัพยากรนั้น ๆ อย่างเป็นทางการ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบ อาทิ การเสริมความมั่นคง การบูรณะ การอนุรักษ์ การเคลื่อนย้าย การสงวนรักษา การดูแลรักษา เป็นต้น

สายันต์ ไพรัชญาจิตร (2547, น. 78-80) กล่าวถึง การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมในฐานะเป็นการเชื่อมศาสตร์กับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การกระทำที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในอดีตของชุมชน เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ โดยมีความมุ่งหมายเชิงระดับ ตั้งแต่ระดับการสร้างพลังปัญญา การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้สามารถต่อสู้ มีอำนาจต่อรอง สามารถจัดการตนเองได้โดยประกอบด้วยกิจกรรมปฏิบัติการ 7 ประการ คือ

1) การศึกษาวิจัยหรือการสร้างองค์ความรู้ (Research Assessment) เพื่อให้เกิดชุดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ ทั้งในเชิงกายภาพ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศักยภาพ ข้อจำกัด และคุณค่าที่มีต่อชุมชนปัจจุบันในระดับต่าง ๆ

2) การประเมินคุณค่าและศักยภาพของวัฒนธรรม (Research Assessment and Evolution) ทำให้ทราบว่าทรัพยากรวัฒนธรรมชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่มีคุณค่าทางด้านใดบ้าง และมีความสมบัติที่เหมาะสมต่อการตัดสินใจลงทุนลงแรงดำเนินการต่อไปหรือไม่ ซึ่งหากพบว่ามีความน้อยหรือมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมต่อการอนุรักษ์และพัฒนา ก็อาจจะไม่ตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ต่อไป หรือพิจารณาแล้วว่าวัฒนธรรมนั้น ๆ มีคุณค่าและคุณสมบัติเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการดำเนินการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ในฐานะแหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งท่องเที่ยว ก็จะสามารถตัดสินใจและวางแผนว่าจะทำอย่างไรต่อไป จึงจะเกิดประโยชน์อย่างยิ่งยืนต่อชุมชนและส่วนร่วม กิจกรรมที่ 2 เป็นชุดการประเมินเพื่อการตัดสินใจต่อการปฏิบัติการ ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการบริหารจัดการได้

3) การสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) หมายถึง การคงไว้ซึ่งสภาพทางเชิงกายภาพ และคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การศึกษา การทัศนศึกษา หรือการท่องเที่ยวโดยใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมในสภาพแวดล้อมของทรัพยากรวัฒนธรรมแต่ละประเภทแต่ละพื้นที่ เช่น การสร้างข้อห้าม หรือการใช้กฎหมาย เพื่อสนองตอบการใช้ประโยชน์ของชุมชนในยีนนานที่สุดเท่าที่จะทำได้

4) การดำเนินธุรกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Business based Management) ความจำเป็นที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการในชุมชน ตามกระแสทุนนิยมในเรื่องกำไร ขาดทุน ดังนั้นกิจกรรมเชิงธุรกิจจึงมีความสำคัญในการจัดการวัฒนธรรม โดยการสร้างรายได้หรือประโยชน์ทางธุรกิจ เช่น การจัดพิมพ์หนังสือ เอกสาร โปสเตอร์ การสร้างของที่ระลึก การเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชม หรือแม้แต่การขอรับความร่วมมือกับองค์กรธุรกิจเอกชน เป็นต้น

5) การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ (Communication) เพื่อเป็นการสื่อสารกับคนในชุมชนสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ รวมไปถึงการเชื่อมโยงกับธุรกิจชุมชน ในกระบวนการเรียนรู้และการให้การศึกษา อาจจะเป็นสิ่งพิมพ์หรือสื่อต่าง ๆ ออกเผยแพร่ โดยการจำหน่ายหรือให้เปล่าซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของกลุ่มคนและชุมชนที่จัดการในการจำหน่ายสื่อสิ่งพิมพ์ หรือข้อมูลต่างๆ จะเชื่อมโยงกับการจัดการธุรกิจชุมชน

6) การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการสร้างใหม่ (Resource Rehabilitation/Revitalization) การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่กำลังเผชิญอยู่ หรือสร้างประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ใหม่ เช่น การฟื้นฟูประเพณี พิธีกรรมบางอย่างที่เคยปฏิบัติกัน นอกจากนี้ยังมีการนำเอารูปแบบโบราณสถาน หรือสัญลักษณ์ ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแหล่งโบราณคดีต่าง ๆ ไปดัดแปลงเป็นตราสัญลักษณ์เพื่อการประชาสัมพันธ์สถานที่กิจกรรม เป็นตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัด เครื่องหมายต่าง ๆ ขององค์กร จังหวัด สถาบัน ชุมชน เป็นต้น

7) การใช้กฎหมาย ข้อบัญญัติ ข้อบังคับ (Enforcement) โดยชุมชน กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรประชาชนเป็นผู้กำหนด หรือใช้กฎหมายรัฐก็ได้ แต่การบังคับจะต้องดำเนินไปในรูปแบบที่การเอื้ออำนวยให้การจัดการทางวัฒนธรรมในรูปแบบมรดกวิธี หรือวิธีการเชิงกระบวนการ (Means) สามารถเป็นการพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสมซึ่งเป็นคุณต่อชุมชนและประโยชน์ต่อตัวทรัพยากรวัฒนธรรม

โดยแนวทางทั้ง 7 ข้อนี้สามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนได้ โดยสามารถเลือกใช้ในแต่ละหัวข้อที่สอดคล้องกับบริบทของทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งชุมชนจะเป็นผู้ประเมินความสำคัญก่อนในลำดับแรก

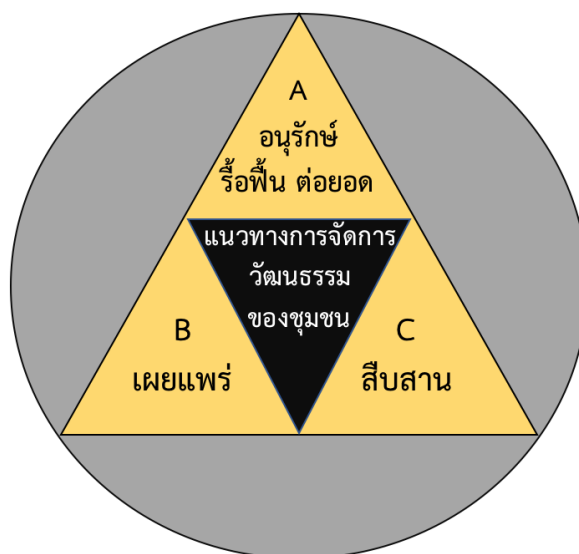
โดยสายันต์ ไพรชาญจิตร (2547) ยังได้ศึกษาครอบคลุมไปถึงวิธีการ และมิติภาระงาน การศึกษาการจัดการวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการสงวนและการอนุรักษ์ (Preservation/Conservation) การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ (Communication) การฟื้นฟู ผลิตซ้ำ และการสร้างใหม่ (Resource Rehabilitation/Revitalization) ซึ่งกระบวนการดังกล่าว เป็นการนำเอาทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เป็นประโยชน์ในมิติใหม่หรือแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่

จากการรวบรวมแนวคิดต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาการจัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยแบ่งแนวทางการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรม ตามภาระหน้าที่ขององค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มแนวทางการสืบสานซึ่งเป็นการส่งต่อวิธีการอนุรักษ์ และเผยแพร่ ให้กับหน่วยงานภายนอกและสร้างเครือข่ายที่กว้างขึ้นกับชุมชนต่อไป ซึ่งแนวทางการจัดการวัฒนธรรมมี 3 แนวทางดังนี้คือ

1) แนวทางการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือการต่อยอด หมายถึง การนำทรัพยากร วัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย มีแนวโน้มที่จะสูญหาย หรือกิจกรรมทาง วัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาหรือขยายขอบเขตของการจัดงานนั้น ๆ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อ การอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือฟื้นฟูให้กลับมาอีกครั้งหรือปรับปรุงและพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ในบทบาทใหม่ มิติอื่น ๆ หรือมีความกว้างขวางกว่าเดิม

2) แนวทางการเผยแพร่ หมายถึง การนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทาง วัฒนธรรมของชุมชนที่ยังดำรงอยู่ มีการจัดขึ้นตามเงื่อนไขเวลาตามประเพณีดั้งเดิมหรือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาแต่ขาดการประชาสัมพันธ์ในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ทั่วถึง ทำให้มีจำนวน ผู้เข้าร่วมมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อประชาสัมพันธ์ในชุมชน ซึ่งจะเน้นทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีขอบข่ายเพื่อประชาชนในชุมชนเป็นหลัก หรือจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเฉพาะเป็นการภายในชุมชน การประชาสัมพันธ์เพื่อเป็นการสื่อสารกับ ประชาชนในชุมชน เพื่อส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดและเรียนรู้ทางวัฒนธรรมภายในชุมชน

3) แนวทางการสืบสาน หมายถึง การนำทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทาง วัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนที่สามารถรองรับมวลชนจากภายนอกที่ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ มาเข้าสู่กระบวนการจัดการเพื่อรักษาและคงคุณค่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของ ชุมชนไว้ โดยขับเคลื่อนโดยชุมชนและใช้หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยในการ ประชาสัมพันธ์ เช่น เทศบาล การท่องเที่ยวจังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด เป็นเครือข่ายเพื่อสนับสนุน การจัดกิจกรรม แหล่งเงินทุน และช่องทางการประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ โดยเป้าหมายของ แนวทางนี้คงไว้ซึ่งสภาพทางวัฒนธรรมเชิงกายภาพ และคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อ ประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่างที่หลากหลายทาง วัฒนธรรมไปตามบริบท

ภาพที่ 2.1 การจัดการวัฒนธรรมชุมชน

โดยทั้ง 3 แนวทางที่สำคัญจะใช้สถาบันทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” ผ่านสถาบันหลักของสังคม อันได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และรัฐ โดยแบ่งความรับผิดชอบในกระบวนการจัดการวัฒนธรรม ทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ได้รับการประเมินความสำคัญและนำเข้าสู่กระบวนการจัดการ โดยบูรณาการกับองค์กรภายนอกชุมชนเพื่อทำให้การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้โดยสมาชิกในชุมชน

2.2.3 การขับเคลื่อนการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

การขับเคลื่อนการบริหารจัดการวัฒนธรรมทั้งการอนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอด ต้องอาศัยบุคคลและองค์กรหรือสถาบัน โดยกระบวนการที่จะขัดเกลาบุคคลให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ต้องเป็นองค์กรที่อยู่ในชุมชนโดยอาศัยความเชื่อ ความศรัทธาของชาวบ้าน ดังนั้นองค์กรหรือสถาบันที่ขับเคลื่อนได้ดีที่สุดคือ สถาบัน หรือองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุดและยาวนานที่สุด ที่ผ่านมาสังคมไทยนิยมใช้คือ “บวร” ซึ่งหมายถึง บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งเมื่อตีความแล้วก็คือการใช้สถาบันทางสังคมที่สำคัญ 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา มาเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ

บ้าน สถาบันครอบครัว หรือคนในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมขัดเกลาเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมหรือเข้าร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศาสนา หรือร่วมเป็นจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน ฯลฯ

วัด หรือสถานบันทางศาสนา อันเป็นแหล่งขัดเกลา บ่มเพาะศีลธรรมจรรยา สืบสานวัฒนธรรม และเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนทำหน้าที่สอนธรรมศึกษา จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือศาสนา และมีปัจจัยความพร้อมด้านสถานที่ เป็นทุนในการดำเนินงานให้ต่อเนื่อง ตลอดจนเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน ซึ่งมีส่วนทำให้ปัญหาของชุมชนลดน้อยลง ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีปรองดองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รวมทั้งทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของสังคม

โรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่ ถ่ายทอดให้ความรู้ ฝึกทักษะอาชีพ ขัดเกลาและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน มาถ่ายทอดความรู้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน และร่วมส่งเสริมสืบสานประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ฯลฯ

บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จึงเป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่จะสามารถนำมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งก่อให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการวัฒนธรรม มาร่วมกันคิดร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นผู้ร่วมกันสร้างความเชื่อมั่น สร้างความตระหนักรู้สึกรัก ห่วงแหน เสียสละ ไว้อภัยซึ่งกันและกัน สร้างความมีจิตสาธารณะ ไม่เห็นแก่ตัว โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน อบรมคุณธรรมจริยธรรม และเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา และโรงเรียน ที่เตรียมเด็กหรือเยาวชนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

แต่เนื่องจากปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และมีความซับซ้อนมากขึ้น ก็เลยมีกลุ่มในชุมชนที่เข้ามาทำหน้าที่ปลุกฝังและส่งเสริม เพิ่มขึ้นดังนั้นจาก บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) จึงได้พัฒนาเป็น ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และ รัฐ หรือเรียกว่า กลไก “คชศร”

ปัจจัยที่สนับสนุนให้การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จอีก 1 ปัจจัยที่สำคัญ คือ หน่วยงานจากภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วย องค์กรปกครองท้องถิ่น เทศบาลตำบล สถานีอนามัย สถาบันการศึกษาของรัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เป็นตัวแทนของรัฐ สอดคล้องกับทิศทางการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรม ของกรมการศาสนา ซึ่งได้วางรากฐานคุณธรรมในสังคมไทย โดยการนำพลังของ “บวร” บ้าน-วัด-โรงเรียน และภาครัฐในพื้นที่ มาร่วมสร้างชุมชนที่มีคุณธรรม สังคมคุณธรรม ที่มีความเอื้ออาทรและมีความสมานฉันท์อย่างยั่งยืน ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นให้ความสำคัญการขับเคลื่อนการบริหารจัดการวัฒนธรรมผ่านบทบาทของพลังแห่งภาคีของกลไก “คชศร” ทั้ง 4 สถาบัน คือ ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และรัฐ ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมหลักที่ทำหน้าที่เป็นแกนกลางสำคัญในขับเคลื่อนการอนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอด วัฒนธรรมของชาวบ้าน รวมทั้งการทำหน้าที่เผยแพร่และสืบสานวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ในชุมชนไม่ให้สูญหาย ยังสามารถรังสรรค์ประโยชน์ด้วยอัตลักษณ์ของทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน และสามารถรักษาความสมดุลในการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้อย่างยั่งยืน

2.2.4 ขั้นตอนการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

โดยทั่วไปแล้ว “การจัดการ” เป็นงานสำคัญที่จำเป็นจะต้องมีการวางแผนเป้าหมายที่ชัดเจน ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ “การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ” หมายถึง การทำงานให้ได้ผลลัพธ์ (Output) โดยการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้า (Input) ให้คุ้มค่ามากที่สุด ซึ่งจะให้ความสำคัญกับวิธีการหรือกระบวนการในการทำงาน โดยเฉพาะความสำคัญระหว่างผลลัพธ์และปัจจัยนำเข้า ในขณะที่ประสิทธิผล หมายถึง การทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งจะให้ความสนใจกับการทำงานให้สำเร็จเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าในการใช้ทรัพยากร

ลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยการจัดการมีลักษณะเป็น “ศิลปะ” คือการจัดการที่ประสบความสำเร็จต้องนำความรู้ที่ผู้เชี่ยวชาญ หรือนักวิชาการไปประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีเทคนิควิธี และประกอบกับความสามารถของสมาชิกในกลุ่มนั้น ส่วนการจัดการในลักษณะเป็น “ศาสตร์” คือ การนำองค์ความรู้ที่มีลักษณะเป็นระบบและหลักการ ไปพัฒนาคิดค้น ผู้นำที่เก่ง ต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ซึ่งนักวิชาการและนักทฤษฎีการจัดการจำนวนมากต่างได้พยายามอธิบายความหมาย กระบวนการ ขั้นตอนของการจัดการไว้ ซึ่งมีทั้งหลายคลึงกันหรือแตกต่างกันบ้างในบางประเด็น ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การบริหารจัดการ คือ ศิลปะการวางแผน สั่งการ การนำ และการควบคุม ให้งานบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การบริหารจัดการย่อมมีการจัดการทรัพยากรหรือปัจจัยเพื่อให้การบริหารจัดการบรรลุวัตถุประสงค์ ทีวีศักดิ์ นพเกษตร (2541, น. 6) นำเสนอว่า ธนาคารโลกได้กำหนดตัวชี้วัดความมั่งคั่งร่ำรวยของประเทศจากรายได้ประชากรต่อคนต่อปี หรือ GDP มาเป็นตัวชี้วัด Estimated Wealth per Capita ซึ่งมาจากปัจจัย 3 ลักษณะ คือ ทรัพยากรมนุษย์ สิทธิประโยชน์จากการผลิต และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทั้ง 3 ปัจจัยเป็นสิ่งที่อยู่ในชุมชนและจากผลการวิจัย พบว่า 2 ใน 3 ของประเทศที่มั่งคั่งมาจากปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ กิจกรรมที่สมาชิกของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมประเมินจากทางเลือกหลายทาง และร่วมวางแผนดำเนินงานตามประเภทของ

กิจกรรม โดยมีพื้นฐานความคิดว่ากลุ่มมีกิจกรรมที่หลากหลายประเภท หรือกลุ่มทำกิจกรรมเดี่ยวแต่กลุ่มได้หลายมิติ ซึ่งแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ชุมชนต้องการ

ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า การบริหารตามวงจรเดมมิง (Deming Cycle) เป็นกระบวนการบริหารงานหรือการจัดการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่วางไว้

วงจร Deming หรือวงจรควบคุมคุณภาพ PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act แปลว่า วางแผน - ปฏิบัติ - ตรวจสอบ - ปรับปรุง แนวคิดของวงจรนี้ ดร.วอลท์เตอร์ ชิวฮาร์ต (Walter A. Shewhart) เป็นผู้พัฒนาขึ้นเป็นคนแรกในปี ค.ศ. 1939 เรียกว่า SHEWHART Cycle ซึ่งมีเพียง Plan-Do - See ต่อมา ดร.เอ็ดวาร์ด เดมมิง (Edward W. Deming) ได้นำมาพัฒนาต่อ และเป็นผู้นำมาเผยแพร่ในประเทศญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ.1950 จนเป็นที่เผยแพร่หลายในชื่อ วัฏจักรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงจรคุณภาพ หรือวัฏจักรแห่งการบริหารคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดทำและการวางแผน (Plan : P) การวางแผนงานจะช่วยพัฒนาความคิดต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่รูปแบบที่เป็นจริงขึ้นมาโดยละเอียดให้พร้อมในการเริ่มต้นลงมือปฏิบัติ

- 1) ทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนแล้วกำหนดหัวข้อควบคุม
- 2) กำหนดค่าเป้าหมายที่ต้องการบรรลุให้แก่หัวข้อควบคุมแต่ละข้อ
- 3) กำหนดวิธีดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do : D) ประกอบด้วยการทำงาน 3 ระยะ คือ

- 1) หาความรู้เกี่ยวกับวิธีการดำเนินการ
- 2) ดำเนินการตามวิธีการที่กำหนด
- 3) เก็บรวบรวมบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องและผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check: C) ติดตามและประเมินผล ทำให้รู้สภาพการของการดำเนินงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับสิ่งที่วางแผน ประกอบด้วยกระบวนการดังนี้

- 1) ตรวจสอบการดำเนินงานกับวิธีการตามมาตรฐาน
- 2) ตรวจสอบค่าที่วัดได้ (ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานหรือไม่
- 3) ตรวจสอบการทำงานในแต่ละขั้นตอน เพื่อเปรียบเทียบกับที่ได้วางแผนไว้
- 4) การรายงานผล เพื่อจัดแสดงผลการประเมินรวมทั้งมาตรการป้องกันความผิดพลาดหรือความล้มเหลว โดยรายงานเป็นทางการอย่างสมบูรณ์ และรายงานแบบย่ออย่างไม่เป็นทางการ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไข (Act : A) ผลของการตรวจสอบหากพบว่าเกิดความบกพร่องขึ้นทำให้งานที่ได้ไม่ตรงเป้าหมายหรือผลงานไม่ได้มาตรฐาน ให้ปฏิบัติตามแก้ไขปัญหาลักษณะที่ค้นพบ ดังนี้

- 1) ถ้าผลงานเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมาย ต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ
- 2) ถ้าพบความผิดปกติใด ๆ ให้สอบสวนค้นหาสาเหตุแล้วทำการป้องกัน เพื่อมิให้ความผิดปกตินั้นเกิดขึ้นซ้ำอีกในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผลงานได้มาตรฐานอาจใช้มาตรการดังต่อไปนี้
 - (1) การย้ายนโยบาย
 - (2) การปรับปรุงระบบหรือวิธีการทำงาน
 - (3) การประชุมเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน

การจัดการด้วยวงจร Deming เป็นกระบวนการบริหารคุณภาพที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กรหรือหน่วยงาน และเพื่อให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การบริหารงานด้วยกระบวนการวงจรเดมมิง จะต้องประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุงแก้ไข และในขณะเดียวกันคือมีความยืดหยุ่นในการปรับแผนได้ตามความเหมาะสมในทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยได้เห็นความสอดคล้องกับแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ซึ่งมีโครงสร้างไปในทิศทางเดียวกันกับวงจรนี้ ซึ่งหากมีการพัฒนาเป้าหมายที่ชัดเจนและนำกระบวนการมาใช้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาเป็นต้นแบบที่สามารถนำมาปรับใช้ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ยังเปิดกว้างในการปรับแก้แผนการจัดการได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงอีกด้วย

โดยการพัฒนาเป็นต้นแบบที่เหมาะสมกับชุมชนยังต้องพิจารณาแนวทางและแนวคิดในการจัดการที่หลากหลาย เช่น เอนก เหลาโชติ (2547, น. 49) อธิบายการจัดการที่มีความเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับระบบของคนและระบบงาน การผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิธีการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้เน้นระบบการจัดการที่ดี ซึ่งมีกระบวนการจัดการที่ผู้นำหรือคณะกรรมการจัดกิจกรรมดำเนินการเริ่มตั้งแต่ การวางแผนงาน การดำเนินงานตามแผน การติดตามประเมินผล และถ้ายังไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือมีปัญหาใหม่เกิดขึ้นอีก ก็ให้แก้ไขไปตามขั้นตอน คือ ปรับแก้การดำเนินการ และปฏิบัติเช่นนี้ไปจนกว่าแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งก็สอดคล้องกับความยืดหยุ่นในการใช้วงจร Deming

ผู้วิจัยมีเห็นว่าการศึกษาในบริบทการดำเนินการจริงนั้น ควรที่จะสามารถปรับเปลี่ยนขั้นตอนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริง ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการจัดการวัฒนธรรม 4 ขั้นตอน โดยอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน โดยใช้รูปแบบของวงจร Deming ที่มีข้อดีในความยืดหยุ่น เหมาะกับชุมชนที่มีรูปแบบการจัดการเดิมที่ไม่เป็นทางการ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) Plan : P การจัดทำแผนและการวางแผนจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม โดยคัดเลือกทรัพยากรวัฒนธรรม อาทิ กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการกล่าวถึง ณ ขณะนั้น มาพิจารณาประกอบกับการคาดการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้และส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทั้งด้านบวกและลบ อันจะมาเป็นข้อพิจารณาถึงการสนับสนุนและอุปสรรคต่อไป การประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน การกำหนดแผนการปฏิบัติการ หรือแนวทางที่จะปฏิบัติตามแผนเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของชุมชนในการจัดการวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

2) Do : D การปฏิบัติตามแผนการจัดการวัฒนธรรม การแบ่งความรับผิดชอบ การติดตามและประเมินผลในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้ทราบสภาพการณ์ของการดำเนินงานที่เป็นอยู่เปรียบเทียบกับเป้าหมาย การจัดกิจกรรมตามแผน กำหนดภาระหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จะใช้สถาบันทางสังคมจากกลไก “คชศร” เป็นหลัก และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ

3) Check : C การตรวจสอบการปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมตามแผนหรือการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน หลังจากการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยจะต้องทำการสรุปและบันทึก รวมทั้งการเก็บประวัติการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การประเมินผล และการวางแผนการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

4) Act : A การดำเนินการให้เหมาะสมหรือการปรับปรุงแก้ไขเพื่อเป้าหมายของชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง หรือการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดแผนงานอย่างชัดเจนและแผนงานประจำปี เพื่อให้มีความยั่งยืนสอดคล้องตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของชุมชน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับทัศนะ

2.3.1 ความหมายของทัศนะ

ได้มีผู้ศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน ให้ความหมายของคำว่า “ทัศนะ” หรือความคิดเห็นไว้ดังต่อไปนี้ วิเชียร แพทยาคม (2509, น. 102-103 อ้างถึงใน ทศพร เคนวารีย์, 2544, น. 5) กล่าวว่าความคิดเห็น (Opinion) กับทัศนคติ (Attitude) มักจะถูกใช้สลับกันได้เสมอ “ทัศนคติ” มักจะหมายถึงความ พยายามที่จะทำ (Intention to Act) ซึ่งจะเกี่ยวข้องอย่างมากกับอุปนิสัยและพฤติกรรม “ส่วนความคิดเห็น” นั้นเป็นเพียงคำพูดและเครื่องหมาย แต่ทุกคราวที่พูดถึงการทดสอบทัศนคติ มักจะหมายถึง ความคิดเห็นด้วย และ Nunnally (1959, p. 285) ได้กล่าวว่า “ความคิดเห็น” มักจะถูกใช้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการลงความเห็น ลงมติ (Judgements) และความรู้ (Knowledge) ในขณะที่ “ทัศนคติ” มักจะใช้กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึก (Feeling) และความชอบ (Preference)

Kolesnik (อ้างถึงใน ธฤต ศรีอรุโณทัย, 2542, น.16) ได้สรุปนิยามของ “ความคิดเห็น” ว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่า (Evaluation Judgement) หรือทัศนะ (Point of View) เกี่ยวกับเรื่องในเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลของทัศนคติ

สอดคล้องกันกับ Meyer and Allen (1990, อ้างถึงใน ธฤต ศรีอรุโณทัย, 2542, น. 16) ที่กล่าวไว้ว่า “ความคิดเห็น” เป็นการแสดงออกของทัศนคติส่วนหนึ่ง และเป็นการแปรความหมายข้อเท็จจริงอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งการแปรความหมายย่อมขึ้นอยู่กับอิทธิพล และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น

ในส่วนของนักวิชาการของไทย อาทิ โยธิน ศันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน (2529, น. 36) ได้กล่าวถึง “ความคิดเห็น” ไว้ว่า นักจิตวิทยาสังคมวิทยานิยามความคิดเห็น ว่าเป็นการแสดงออกทางถ้อยคำเกี่ยวกับทัศนคติ ความ เชื่อ หรือค่านิยม ความเห็นไม่ใช่เป็นสิ่งเดียวกับทัศนคติ เพราะในตัวของมันเองไม่จำเป็นต้อง ประกอบด้วยองค์ประกอบทางอารมณ์หรือทางพฤติกรรม

นิตา สุวรรณประเทศ (2535, น. 15) สรุปว่า “ความคิดเห็น” หมายถึง การแสดงออกด้านความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ด้วยการพูด การเขียน โดยมีพื้นฐานความรู้เดิมประสบการณ์ที่บุคคลได้รับตลอดจนภาพแวดล้อมของบุคคลนั้นเป็นหลักในการแสดงความคิดเห็น

เช่นเดียวกันกับ สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม (2520, น. 103 อ้างถึงใน เขียรธิดา เหมพิพัฒน์, 2546, น. 5) ได้กล่าวขยายความและให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ เราไม่สามารถแยกความคิดเห็นออกจากทัศนคติ ได้ เพราะความคิดเห็นมีลักษณะคล้ายทัศนคติ แต่ความคิดเห็นแตกต่างจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้น เป็นความพร้อมทางจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่อาจแสดงออกมาได้ ทั้งการพูดและการกระทำ ทัศนคติ ไม่เหมือนกับความคิดเห็นตรงที่ไม่ใช่สิ่งเร้าที่แสดงออกมาได้อย่างเปิดเผย หรือตอนสนองอย่างตรง ๆ และลักษณะของความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, น. 73) คือ ทัศนคติ คือ ความเห็น การเห็น เครื่องรู้เห็น สิ่งที่เห็น การแสดง ซึ่งมีส่วนที่สอดคล้องกับความหมายจากพจนานุกรมสมัยใหม่ทางสังคมวิทยา (Theodorson & Theodorson, 1969, p. 284) ที่กล่าวถึงทัศนคติ (Opinion) ว่าคือ 1) ข้อสรุปหรือการลงความเห็นตัดสินเหตุการณ์เฉพาะหนึ่ง ๆ หรือสิ่งที่ถูกมองซึ่งรวมไปถึง กลุ่มคน สถานการณ์ เป็นการแสดงทัศนคติต่อปัญหาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเปิดเผย 2) ทัศนคติที่แสดงออกด้วยวาจาหรือถ้อยคำ

จากการศึกษาดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่การสรุปในภาพรวมได้ว่า ทัศนคติ หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลหรือความรู้สึกของบุคคลทางด้านความเชื่อและความรู้สึก ที่อยู่บนพื้นฐานของเหตุผล ต่อการประเมินผลสิ่งใด สิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์นั้น ๆ โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นฐานความรู้สึก ซึ่งอาจไม่ใช่ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ลึกซึ้งของบุคคล แต่เป็นฐานความรู้สึกเบื้องต้นที่บุคคลได้รับรู้และแสดงออกมาต่อสิ่งที่พิจารณา นั้น ๆ

ซึ่งในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีความจำเป็นที่จะต้องเก็บทัศนคติจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและประชาชนในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ เพื่อนำมาประกอบการศึกษาเพื่อเป็นฐานความรู้ ความเข้าใจในบริบทของชุมชน และทัศนคติต่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อการสรุปผลการศึกษา อันจะนำมาซึ่งตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในที่สุด

2.3.2 การก่อเกิดทัศนคติ

ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้น อาจเกิดขึ้นจากการก่อเกิดทัศนคติในหลายปัจจัย อาทิ Foster (1952, อ้างถึงใน สุชาติ สุทธิจิระพันธ์, 2543, น. 10) ได้กล่าวสรุปสาเหตุของทัศนคติ ดังนี้ 1) เกิดจากประสบการณ์ของบุคคลมีต่อสิ่งของ บุคคล เรื่องราวต่าง ๆ หรือสถานการณ์ ความเห็นเกิดขึ้นในตัวบุคคล จากการได้พบเห็น คุณเคย จากประสบการณ์ 2) ระบบค่านิยมและการตัดสินค่านิยม เนื่องจากแต่ละกลุ่มจะมีค่านิยม และการตัดสินค่านิยมแตกต่างกัน ดังนั้นบุคคลในแต่ละกลุ่มจึงมีความคิดเห็นต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ตรงกันก็เป็นได้ หรืออาจจะมีคล้ายคลึงกันก็เป็นไปได้เช่นกัน

Oskamp (1977, pp. 119-113) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความคิดเห็นนอกเหนือจากประสบการณ์ ได้แก่

1) ปัจจัยทางพันธุกรรมและสรีระ ได้แก่ อวัยวะต่าง ๆ ของบุคคลที่ใช้รับรู้ความผิดปกติของอวัยวะสัมผัส ซึ่งมีผลต่อความคิดเห็นต่อบุคคลภายนอก

2) อิทธิพลของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ซึ่งเปรียบเสมือนครูคนแรกของเด็ก เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและให้ข้อมูลแก่เด็กได้มากที่สุด ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและความคิดเห็นของเด็กด้วย

3) ทศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม คือ กลุ่มเพื่อน กลุ่มที่มีความชอบคล้ายคลึงกัน หรือเหมือนกัน เมื่อบุคคลเจริญเติบโตขึ้นย่อมจะต้องมีกลุ่ม และสังคม ดังนั้นความคิดเห็นของกลุ่มเพื่อน กลุ่มอ้างอิง หรือการอบรมสั่งสอนในโรงเรียนหน่วยงานที่มีความคิดเห็นเหมือนหรือแตกต่างกันย่อมจะส่งผลต่อความคิดเห็นของบุคคลด้วย

4) สื่อมวลชน คือ สื่อที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และ อินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันอินเทอร์เน็ต ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อบุคคลเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาของนักวิชาการไทย เช่น จำเรียง ภาวิจิตร (2536, อ้างถึงใน ธฤต ศรีอรุณทัย, 2542, น. 16-17) ได้กล่าวถึง ความคิดเห็นอันเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ภูมิหลังทางสังคม (Social Background) คือ กลุ่มคนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน ย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างวัยรุ่นกับผู้สูงอายุ ชาวชนบทกับชาวเมือง เป็นต้น

2) กลุ่มอ้างอิง (Reference Groups) โดยปกติจะคบหาสมาคมกัน หรือกระทำสิ่งใดให้แก่อีกคนนั้น ความคิดที่มักจะคำนึงถึงคือมีอะไรร่วมกัน หรืออ้างอิงกันได้ เช่น มีอาชีพเดียวกัน สมาชิกสมาคมเดียวกัน ศิษย์เก่าโรงเรียนเดียวกัน แต่ละคนย่อมกำหนดหรือระบุกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกหรือเป็นกลุ่มที่ตนเองมีความรู้สึกว่าตนเองอยู่ในกลุ่ม และรวมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อสาธารณสมบัติ

3) กลุ่มกระตือรือร้น หรือกลุ่มเฉื่อยชา (Active and Passive Groups) โดยผู้ที่สนใจและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ย่อมมีความกระตือรือร้นเป็นพิเศษ และก่อให้เกิดประโยชน์ได้ในที่สุด และสามารถมีอิทธิพลต่อสาธารณสมบัติโดยเฉพาะการจูงใจให้คนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในประเด็นต่าง ๆ ได้ซึ่งตรงข้ามกับกลุ่มเฉื่อยชาที่ไม่มีบทบาทต่อสาธารณสมบัติ

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ความคิดเห็นของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและความคิดเห็น คือ 1) การอบรมของครอบครัว 3) การศึกษา 3) กลุ่มและสังคม และ 4) สื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งในการศึกษาพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ มีผลต่อทัศนคติของคนในชุมชนในช่วงวัยที่แตกต่างกัน รวมไปถึงปัจจัยต่าง ๆ ในเชิงปัจเจกด้วย ซึ่งก็จะนำแนวทางในการศึกษาไปปรับใช้ให้มีประสิทธิภาพในลำดับต่อไป

2.3.3 การวัดทัศนคติ

การวัดทัศนคติหรือความคิดเห็นมีวิธีการวัดที่จะช่วยให้ทราบทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อการทราบแนวทางการวางแผนหรือการวางนโยบายต่าง ๆ ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคิดเห็นส่วนรวมได้

วิธีการวัดทัศนคตินั้น Wright (1984, อ้างถึงใน เกษณี จันทร์ตระกูล, 2547, น. 27) คิดเห็นว่าเป็นลักษณะของแต่ละบุคคลที่มีประสบการณ์และปัจจัยอื่นที่แตกต่างกัน จึงมีวิธีวัดทัศนคติและความคิดเห็นดังนี้

1) การฉายภาพ เป็นการวัดโดยการสร้างจินตนาการจากภาพ โดยภาพจะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมา และพิสูจน์ว่าคุณคลมีทัศนคติและความคิดเห็นหรือความรู้สึกอย่างไรต่อภาพที่เห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับมาเป็นสำคัญ

2) การสัมภาษณ์ เป็นการซักถามบุคคลเพื่อช่วยให้ทราบข้อมูลบุคคลจากอดีตจนถึงปัจจุบันและสามารถทำนายในอนาคต

3) การตอบแบบสอบถามเป็นวิธีวัดทัศนคติ และความคิดเห็นที่ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากประเด็นที่สนใจศึกษา

4) การให้เล่าความเห็น เป็นการวัดโดยให้บุคคลเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิด ตามประสบการณ์ และความสามารถ

แนวทางการวัดทัศนคติมีหลายแนวทางที่ให้ข้อสังเกตและการนำมาใช้ เช่น นีออน กลิ่นรัตน์ (2525) อธิบายว่าการวัดทัศนคติกับการวัดทัศนคติมีความหมายและลักษณะต่าง ๆ โกล้เคียงกันมาก ดังนั้นการวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น จึงสามารถใช้วิธีการวัดทางทัศนคติได้ด้วย แต่เนื่องจากทัศนคติเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมภายในและไม่สามารถทราบได้เลยว่าคุณคลมีทัศนคติอย่างไร ดังนั้นการสังเกตพฤติกรรมภายนอกของคุณคลเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงทัศนคติของคุณคลได้ ซึ่งอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ประกอบด้วย เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อธิบายเพิ่มเติมนอกจากนั้นอาจจะใช้วิธีการต่าง ๆ ต่อไปนี้เพื่อวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น ได้แก่

การสังเกตพฤติกรรม (Observation of Overt Behavior) การสังเกตพฤติกรรมภายนอกของคุณคลเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ทราบถึงทัศนคติของคุณคลได้ซึ่งอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ พูดคุยประกอบด้วย เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์อธิบายเพิ่มเติมนอกจากนั้นอาจจะใช้วิธีการต่าง ๆ ต่อไปนี้ เพื่อวัดทัศนคติหรือความคิดเห็น ได้แก่

1) การใช้วิธีการกึ่งสะท้อนภาพ (Semi Projective Technique) เช่น การให้ผู้ถูกศึกษาบรรยายภาพที่มองเห็นไม่ชัดเจน หรือให้เติมคำหรือข้อความ หรือให้คำพูดใดคำพูดหนึ่งที่นึกขึ้นมาได้ทันทีหลังจากที่เสนอคำที่ต้องการวัด

2) ผลการทำแบบทดสอบแบบปรนัย (Performance on Objective Test) คือ การเลือกคำตอบแบบทดสอบปรนัยในตัวเลือกที่ไม่ถูกต้องและแสดงถึงความลำเอียงในเรื่องนั้นโดยจะต้องมีคำตอบที่ถูกต้องไว้ด้วย

3) การวัดจากปฏิกิริยาของร่างกาย (Physiological Reactions) เนื่องจากว่าขณะที่ร่างกายเกิดอารมณ์จะมีปฏิกิริยาของร่างกายที่สามารถวัดได้ เช่น การใช้เครื่องวัดการตอบสนองของผิวหนังการวัดอัตราการเต้นของหัวใจ การบีบตัวของหลอดเลือด การหดและขยายตัวของม่านตา สิ่งบอกถึงความเข้มข้นของทัศนคติแต่ไม่สามารถบอกทิศทางได้ว่าเป็นไปทางลบหรือทางบวก

4) การวัดด้วยการแสดงออกทางใบหน้า (The Faces Scale) การวัดแบบนี้แบ่งเกณฑ์การวัดออกเป็น 7 ระดับ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงท่าทางของใบหน้าประกอบ ด้วยตาและปาก โดยจะดูลักษณะอาการของปากกล่าวคือ ถ้าริมฝีปากโค้งก็แสดงว่ามีความเห็นด้วย ถ้าริมฝีปากอยู่ในระดับแนวราบหรือปกติแสดงว่าไม่แสดงความคิดเห็นหรือไม่แน่ใจแต่ถ้าริมฝีปากโค้งลงล่างแสดงให้เห็นว่าไม่เห็นด้วย

การวัดทัศนคติส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแบบรายงานตนเอง เพราะสามารถจัดเก็บข้อมูลจากคนกลุ่มใหญ่ซึ่งอาจกระทำได้โดยการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีทั้งแบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ (Close-ended Question) และลักษณะคำถามที่ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ (Open-ended Question) หรืออาจจะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งสามารถทำได้รวดเร็วข้อมูลที่ได้อาจนำไปอธิบายได้อย่างกว้างขวางแต่ก็มีข้อจำกัดเพราะอาจจะได้ข้อมูลไม่ตรงกับความเป็นจริงกับพฤติกรรมของเขา เนื่องจากบุคคลเกิดความระมัดระวัง ในการตอบแบบสอบถาม เพราะฉะนั้นการวัดทัศนคติจึงควรใช้หลาย ๆ วิธีประกอบกัน เพื่อช่วยเสริมข้อบกพร่องวิธีใดวิธีหนึ่งให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวัดทัศนคติของบุคคล สามารถวัดได้โดยวิธีการฉายภาพ การสัมภาษณ์ การส่งแบบสอบถาม และการเล่าความรู้สึก ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติหรือความคิดเห็นของแต่ละบุคคล เป็นการชี้เหตุผลของตัวบุคคล ซึ่งเหตุผลนั้นจะสอดคล้องกับสังคมหรือชุมชนโดยรวมหรือไม่ก็ได้ แต่สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนคติโดยการวิธีการวัดแบบการสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาคุณค่าและความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นขั้นตอนหนึ่งของการจัดการวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชนแต่ละกิจกรรม โดยงานวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาทัศนคติต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในประเด็นสำคัญดังนี้

1) ทัศนคติต่อความเป็นไปได้การจัดการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ควรมีการรวบรวมทรัพยากรวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี อย่างเป็นระบบจากผู้รู้และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นฐานข้อมูลหลักในการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ ส่งเสริมการถ่ายทอดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม การจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ การแสดง ละครเล่นพื้นบ้าน ผ่านเวทีการพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติ ให้สมาชิกในชุมชนเดียวกัน สามารถเข้าใจ และยอมรับเพื่อปฏิบัติร่วมกัน เพื่อกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเกิดความตระหนัก เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบสานภูมิปัญญา คุณค่าทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน

2) ทัศนคติต่อความคุ้มค่าการจัดการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมชุมชนเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้เอกลักษณ์ และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึก และเข้าใจทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน มองเห็นถึงปัญหาของชุมชนและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานวิถีชีวิตเดียวกัน

3) ทัศนคติต่อมีประโยชน์การจัดการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อให้คนเก่าได้ถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ให้กับคนรุ่นใหม่ และมีการทำสังคายนา ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างศูนย์เรียนรู้ของชุมชน ที่ถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน และยังสามารถส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้วัฒนธรรม สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน และยังสามารถส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนให้มากขึ้น

4) ทัศนคติต่อการสนับสนุนการจัดการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม กิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคน ดังนั้นการมีส่วนร่วมในสังคมด้วยวัฒนธรรม จึงหมายถึง การมีส่วนร่วมด้านสาธารณะและการพัฒนา การเอื้ออำนวยให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะ

จะเป็นความร่วมมือกับบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม การปกครองท้องถิ่น องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งสถาบันการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง ด้วยการพัฒนาชุมชนให้ค้นหาอัตลักษณ์ และจุดเด่นที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน

5) ทศนะต่อโอกาสความเป็นไปได้ในการจัดประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชนในปัจจุบัน ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผลผลิตทางวัฒนธรรมจึงเข้าสู่ตลาดธุรกิจได้หลายวิธีในการตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นของคน คุณค่าของวัฒนธรรมยังสามารถแปรออกมาเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจได้ เช่น อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ผ้าทอพื้นบ้าน อาหาร หรือประเพณีสำคัญของชุมชน และเพื่อให้เยาวชนและประชาชนรู้จักความเป็นตัวเอง และเพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์

การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในแต่ละด้าน ผู้วิจัยได้เห็นสมควรว่าจะต้องมีกระบวนการในการประเมินคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรม และความหมายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจากวัฒนธรรมถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นการจัดการทางวัฒนธรรมควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยศึกษารูปแบบการจัดการของชุมชนแบบดั้งเดิม และพัฒนาให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้นจากพื้นฐานเดิมของชุมชน ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืน และมาจากจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน และสถาบันทางสังคม องค์กรที่เกี่ยวข้องที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ เพื่อการขับเคลื่อนที่ยั่งยืน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมีผลอย่างยิ่งในการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ทั้งนี้จะต้องคำนึงว่าการสร้างตัวแบบนั้นไม่ใช่การกระทำเพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่มุ่งเน้นให้เป็นแรงขับเคลื่อนจากชุมชนเพื่อการจัดการวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและทบวงมหาวิทยาลัย ได้ระบุว่า “การมีส่วนร่วม” คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1) การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนาโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิด

กระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

มีนักวิชาการได้ศึกษาและกล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้อย่างน่าสนใจ เช่น นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, น. 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความร่วมมือรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, น. 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีสภาพเสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้นและการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532, น. 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

ตลอดจน วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531, น. 10) ได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจ และหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนองและทำให้มีความเป็นไปได้มาก ขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอันเป็นตัวจักรของการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้วจะเห็นว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนยิ่งสูง เช่นเดียวกับในประเทศไทยจะเห็นว่ารัฐให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ยิ่งเห็นได้ชัดเจนนั่นคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2550, น. 28)

1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดบริการสาธารณะ

3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ยังพบว่ารัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับสิทธิของชุมชนในการบริหารจัดการดูแลสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนด้วยตนเองเพื่อให้ตรงกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยได้ตราไว้ในมาตรา 66 และมาตรา 67 ดังนี้

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อม ที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

2.4.2 ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547, น. 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตาม หลักการทั่วไปสามารถแบ่งได้เป็น 5 ระดับ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
- 2) การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
- 3) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดย แบ่งเป็น 3 กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้

- (1) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
- (2) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
- (3) ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4) การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด

5) การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ใน

ด้านอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้ แบ่งไว้ดังนี้

- 1) ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
- 2) ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - (1) ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
 - (2) วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ
 - (3) ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาที่วางแผนนั้น
 - (4) ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
 - (5) ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
 - (6) ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
 - (7) ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

2.4.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้ (ชิต นิลพานิช และ กุลธนาพงศธร, 2532, น. 362)

- 1) หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล
- 2) หลักการจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงัก และล้มเหลว
- 3) หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน
- 4) การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา
- 5) หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้
- 6) หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงาน และทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

อนึ่ง สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545, น. 118) ได้ กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

- 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
 - (1) จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ
 - (2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
 - (3) อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
 - (4) ลงมือปฏิบัติจริง
 - (5) ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและความสามารถที่มี จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

- (1) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- (2) สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
- (3) แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน

ซึ่งนอกเหนือที่จะกระตุ้นให้ชุมชนมีจิตสำนึกแล้ว เรายังต้องอาศัย “กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนา” เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ดังที่สุพรรณิ ไชยอำพร (2549, น. 20-23) ได้อธิบายไว้ว่าการขับเคลื่อนชุมชนนั้นต้องมีกระบวนการในระดับปฏิบัติการและต้องผ่านมิติวัฒนธรรม 3 มิติ คือ 1) ระบบความเชื่อ/ความคิด 2) ระบบคุณค่า/ค่านิยม รวมถึงคุณธรรมและจริยธรรม และ 3) แบบแผนของคนส่วนใหญ่ที่กระทำและมีพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน หรือเป็นกึ่งอัตโนมัติ โดยมีสำนึกว่าต้องทำอะไร เมื่อไหร่ อย่างไร การขับเคลื่อนงานการพัฒนาหรือการขับเคลื่อนชุมชนใด ๆ จะเน้นมิติของชาวบ้านเป็นหลัก โดยต้องมีการเตรียมคน หรือผู้นำชุมชนให้มีความสนใจและเข้าร่วม

ฉะนั้นการขับเคลื่อนจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมของคน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำและชาวบ้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ขั้นการตระหนักในช่องว่าง (Consciousness Gap) ซึ่งการตระหนักในช่องว่างนี้มักบ่งชี้ด้วยการรับรู้ปัญหาการมีความต้องการโดยมองเห็น/รับรู้ถึงช่องว่างหรือช่วงห่างของสภาพที่เป็นอยู่กับสิ่งที่พึงปรารถนา (Problem/Need)

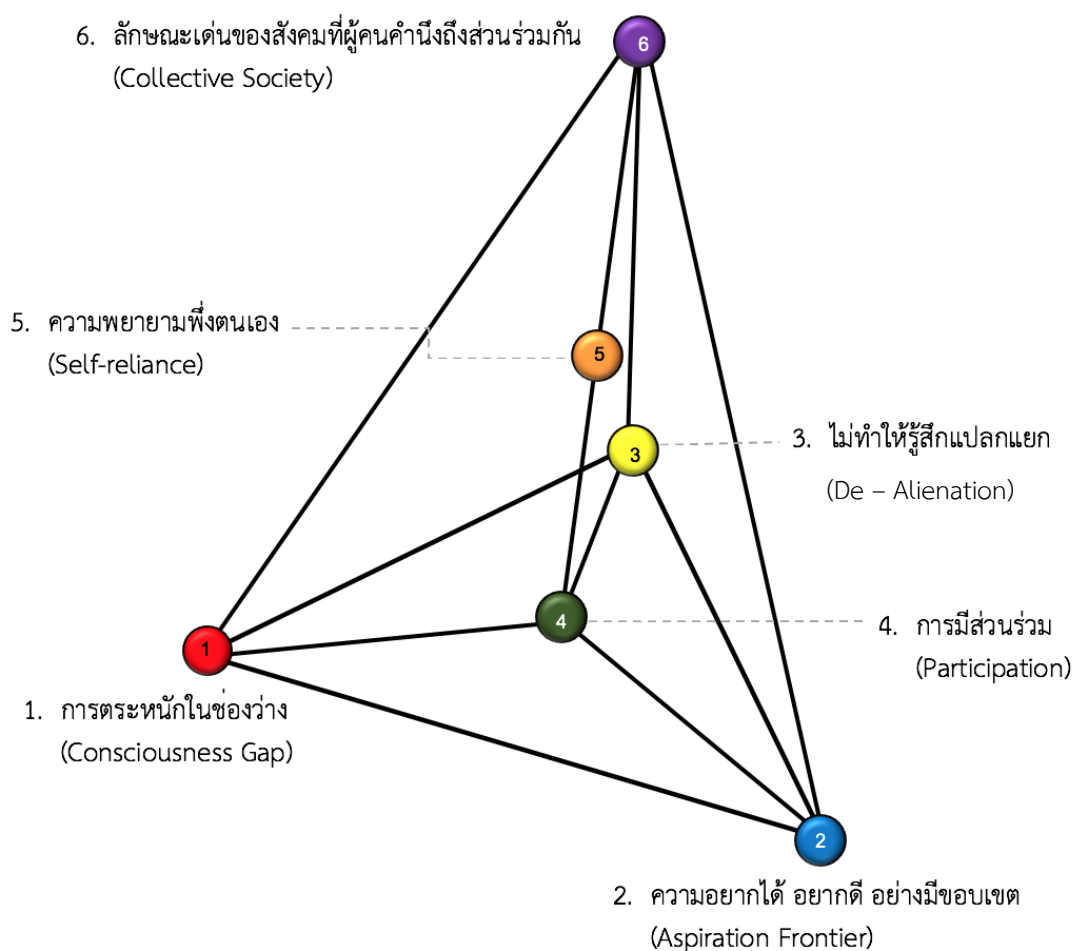
2) ขั้นมีความต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างมีขอบเขต (Aspiration Frontier) เมื่อบุคคลตระหนักในช่องว่างแต่ยอมรับได้/ปลงได้ การขับเคลื่อนเพื่อการเปลี่ยนแปลงย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้นหากต้องการให้มีการขับเคลื่อน จำเป็นต้องเสริมสร้างให้เกิดการจูงใจในการเปลี่ยนแปลงหรือต้องการการเปลี่ยนแปลง การนำสิ่งที่ตั้งถาม นำภาคภูมิใจทั้งในอดีต และปัจจุบันของชุมชนมาเป็นสื่อชักนำให้มีความต้องการให้มีสิ่งที่ตั้งถามนำภาคภูมิใจเป็นต้น

3) ขั้นให้เกียรติไม่สร้างความรู้สึกละแอกแยก (De-Alienation) กล่าวคือ ในการขับเคลื่อนงาน เพื่อจะให้บุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติ หรือสร้างความรู้สึกล่าว่าทุกคนมีความสำคัญต่องานการขับเคลื่อน

4) **ขั้นการมีส่วนร่วม (Participation)** เนื่องจากการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดภาวะการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน ผู้คนในชุมชนจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) อันหมายถึง การมีส่วนร่วมตัดสินใจ หรือการมีส่วนร่วมแบบต่อเนื่อง (Continuous Participation) คือ การมีส่วนร่วมในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งตั้งแต่เริ่มจนสิ้นสุดการขับเคลื่อน

5) **ขั้นสามารถพึ่งตนเอง (Self – Reliance)** ทั้งการพึ่งตนเองทางวัตถุ การพึ่งตนเองทางจิตใจ และการพึ่งตนเองทางสติปัญญา

6) **ขั้นผู้คนในสังคมคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน (Collective Personality Society)** คิดถึงผู้อื่น คิดถึงผลประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนการมีจิตอาสา

ภาพที่ 2.2 แสดงกระบวนการพัฒนาระดับปฏิบัติการ
แหล่งที่มา: สุพรรณิ ไชยอำพร, 2549, น. 20-23.

2.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจ

จากการวิจัยและการศึกษาพบว่า “การตัดสินใจ” มีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในการสังเกตและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมของการงดเว้นการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* หรือลดจำนวนลงของกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วสามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนต่อปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี อันมีสาระสำคัญดังนี้

2.5.1 ความหมายของการตัดสินใจ

มีผู้ศึกษาและนักวิชาการนิยามและให้ความหมายของคำว่า “การตัดสินใจ” ไว้โดยละเอียดดังต่อไปนี้

อาทิ พยอม วงศ์สารศรี (2542, น. 97) ได้ให้นิยามไว้ว่า การตัดสินใจ คือ กระบวนการเลือกแนวทางปฏิบัติที่คิดว่ามีความเหมาะสมมาใช้ในสถานการณ์หรือปัญหาต่าง ๆ

ซึ่งมีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของ สุขชาติ สังข์เกษม (2543, น. 17) ที่ได้ให้ความหมายการตัดสินใจไว้ว่า คือการเลือกทางเลือกที่สมดุลที่สุด ทางเลือกในที่ให้ประโยชน์สูงสุด และมีความเสี่ยงที่พอยอมรับได้

และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ วิรัช สงวนวงศ์วาน (2546, น. 49) ที่กล่าวว่า การตัดสินใจหมายถึง การเลือกทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในทางเลือกที่มีอยู่ตั้งแต่สองทางขึ้นไป

ตลอดจน Schiffman and Kanuk (1996, p. 555) ก็ได้ให้ความหมายของคำว่า การตัดสินใจ อันหมายถึง การเลือกกิจกรรมจากสองทางเลือกขึ้นไป

จากแนวทางการให้ความหมายของการตัดสินใจที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปใจความสำคัญของนิยามของการตัดสินใจได้ว่า “การตัดสินใจ” หมายถึง การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด จากหลาย ๆ ทางเลือก เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างบุคคลหรือองค์กรก็ตาม

ทั้งนี้ในการวิจัยเล่มนี้ พบว่าการศึกษาในส่วนของ การตัดสินใจมีหลากหลายประเด็นที่จะต้องสัมภาษณ์ สอบถาม หรือวิเคราะห์ทัศนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และประชาชนในชุมชน เช่น จะเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนหรือจะเลือกการทำงานล่วงเวลา เป็นต้น ซึ่งการตัดสินใจของประชาชนในชุมชน มีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์ทางสังคมของชุมชนที่ศึกษา ตลอดจนการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนอีกด้วย

2.5.2 กระบวนการตัดสินใจ

กระบวนการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติการต่างๆ (The Decision Making Process) นับว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะในกระบวนการวางแผนนั้นภายหลังจากที่ได้พิจารณาทางเลือกต่าง ๆ แล้ว ผู้ปฏิบัติการก็ต้องพิจารณาตัดสินใจเลือกวิธีการปฏิบัติจากทางเลือกต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเดียว ซึ่งกระบวนการตัดสินใจจัดเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหว (Dynamics) โดยการใช้อิทธิพลหรือพลังจากหลาย ๆ ด้าน และชนิดของการตัดสินใจแบ่งแยกได้เป็น 2 ชนิด (แสง รัตนมงคลมาส, 2542) คือ

1) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับผลสุดท้ายของการทำงาน (Decisions Concerning Ends)

2) การตัดสินใจที่เป็นเครื่องมือหรือทางผ่าน (Decisions Concerning Means)
การตัดสินใจชนิดแรก เป็นการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายต่างๆ เป็นการตัดสินใจที่คำนึงถึงผลสุดท้ายของการทำงานมากกว่าการตัดสินใจต่างๆ ระหว่างกระบวนการของการทำงาน

ในทางปฏิบัติ การตัดสินใจอีกประเภทหนึ่งซึ่งสำคัญมากกว่าก็คือ การตัดสินใจที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือหรือทางผ่าน (Means) ของการปฏิบัติต่าง ๆ ในระหว่างกระบวนการ นอกเหนือจากการแบ่งชนิดของการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้นแล้ว แนวทางในการตัดสินใจยังสามารถพิจารณาได้ในลักษณะกว้าง ๆ ออกเป็น 2 แนวทาง (แสวง รัตนมงคลมาส, 2542, น. 2) คือ

แนวทางแรก การตัดสินใจภายใต้หลักเกณฑ์แห่งความมีเหตุผล (Rationalism) เป็นตัวแปรการตัดสินใจที่ยึดหลักของทิมเบอร์เจน (Timbergen) และไซมอน (Simon) ที่ว่าคนจะเคลื่อนไหวกระทำอย่างไร ย่อมเกิดจากการเลือกวิถีทางต่าง ๆ ที่มีอยู่และโดยปกติมนุษย์จะเลือกในสิ่งที่ดีที่สุดและมีเหตุผลดังนั้นกระบวนการตัดสินใจแนวทางนี้

ในส่วนของกระบวนการตัดสินใจนั้น ก็สามารถทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจในเหตุผลของประชาชนในการเลือก และปฏิบัติตน ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางแก้ไข หากการตัดสินใจนั้นส่งผลกระทบต่อการวางแผนและอาจเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน

2.5.3 ขั้นตอนการตัดสินใจ

แสวง รัตนมงคลมาส (2542) ได้อธิบายขั้นตอนการตัดสินใจไว้ดังนี้

1) พิจารณาถึงตัวปัญหา ในขั้นแรกของการตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหาใด ๆ จึงต้องเริ่มพิจารณาถึงปัญหาที่แท้จริงคืออะไร และการจะทราบถึงปัญหาที่แท้จริงจะต้องทำการค้นหารายละเอียดต่างๆ ของปัญหา และวิเคราะห์ถึงปัญหาดังกล่าว ซึ่งความยุ่งยากในขั้นนี้คือ การค้นหาปัญหาที่แท้จริง ทั้งนี้ เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นมักมีหลายปัญหา และต้องแยกแยะให้ได้ว่า อะไรคือปัญหาหลัก ปัญหารอง และบ่อยครั้งที่เกิดความคลาดเคลื่อนเข้าใจว่าปัญหารองคือปัญหาหลัก

2) การพิจารณาค้นหาทางเลือกต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจ (Search for Alternative) ภายหลังจากที่ได้มีการค้นพบปัญหาที่แท้จริงแล้ว ขั้นตอนก็คือ จะต้องพิจารณาทางเลือกต่างๆ ที่ใช้สำหรับการแก้ปัญหา โดยปกติแล้วปัญหาใด ๆ อาจจะมีวิธีการแก้ไขได้หลายวิธีด้วยกัน ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อค้นหาทางเลือกสำหรับแก้ปัญหาดังกล่าว และไม่ควรอย่างยิ่งที่ด่วนตัดสินใจแก้ปัญหาโดยที่ไม่ได้พิจารณาถึงทางเลือกอื่นๆ

ในการค้นหาทางเลือกนี้ ผู้ปฏิบัติการจะต้องมีความสามารถในการนึกคิดและคิดริเริ่มหาวิธีการแก้ปัญหา ปัญหาบางอย่างอาจจะมีทางเลือกอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว ก็อาจช่วยให้เห็นหนทางแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี และถ้าหากนำเอาบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าช่วยกันคิดค้นวิธีแก้ไขด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะช่วยให้ทราบถึงวิธีการแก้ปัญหาได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

การตัดสินใจย่อมขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของสถานการณ์ แต่ก็มีข้อเท็จจริงอยู่ว่า ถ้าหากว่าผู้ปฏิบัติการได้ทำ การวิเคราะห์ตัวปัญหาโดยละเอียด จะเป็นหนทางให้สามารถมองเห็น

ทางเลือกได้ตามสมควรแต่ตรงกันข้ามถ้าหากผู้ปฏิบัติการไม่ทำการวิเคราะห์ปัญหา และด่วนตัดสินใจโดยมิได้คิดโดยละเอียดก็จะมีโอกาสคิดถึงทางเลือกอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม นอกจากนั้น ในบางครั้งแม้จะได้วิเคราะห์ปัญหาโดยละเอียดแล้ว อาจจะไม่สามารถค้นหาทางเลือกก็ได้

3) การประเมินผลทางเลือกต่าง ๆ เหล่านี้ (Evaluation of Alternatives) ภายหลังจากที่ได้ทำการพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ แล้ว ขั้นตอนต่อไปที่จะต้องทำการประเมินผลทางเลือกเหล่านั้น ในการประเมินผลนี้เพื่อที่จะให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุด จะต้องมีการประเมินผลที่ถูกต้องตามวิธีการ เพื่อให้ทราบได้ถูกต้องว่าทางเลือกใดดีกว่าทางเลือกอื่น ๆ วิธีการประเมินผลทางเลือกจำต้องอาศัยศาสตร์ทางด้านการบริหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์เข้ามาช่วยศึกษา ในการประเมินผลนี้ จะต้องพิจารณาให้เห็นว่าทางเลือกแต่ละทางเลือกถ้าหากนำไปใช้แล้วจะเกิดผลดีมากน้อยเพียงไร และจะต้องเอาทางเลือกเหล่านั้นมาให้น้ำหนักเปรียบเทียบคู่ลำดับความสำคัญของแต่ละทางเลือก แต่ในทางปฏิบัติ การคาดคะเนผลของการให้ทางเลือกแต่ละทางเลือกทำได้ยาก ทั้งนี้เพราะการที่จะตัดสินใจแก้ไขปัญหานั้น เป็นเรื่องของการทำงานสำหรับกาลเวลาในอนาคต จึงถูกจำกัดในแง่ที่ว่าข้อเท็จจริงต่างๆ ยังไม่ชัดเจน และความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ในอนาคตก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นกัน แต่อย่างไรก็ดีการพยายามตัดสินใจอย่างรอบคอบก็อาจทำได้ โดยยึดหลักที่ว่าพยายามเลือกทางเลือกที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สำหรับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในทางเลือกต่าง ๆ (สมยศ นาวิกาน, 2538) สามารถจำแนกออกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

- (1) ทางเลือกที่มีความแน่นอน (Certainty)
- (2) ทางเลือกที่มีความเสี่ยง (Risk)
- (3) ทางเลือกที่มีความไม่แน่นอน (Uncertainty)

ในสภาพการณ์ที่แน่นอนนั้น หากการปฏิบัติการมีข้อมูลครบถ้วน เพียงพอ และรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น สภาพการณ์เช่นนี้มีการตัดสินใจว่าสามารถทำได้แน่นอนและมั่นใจ สำหรับสภาพการณ์ที่อยู่ในความเสี่ยงนั้นเป็นสภาพการณ์ที่พอจะคาดเดาได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น โดยดูได้จากความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ และองค์ประกอบต่างๆ โอกาสที่จะเป็นไปได้สูงแต่คาดการณ์ไม่ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์อย่างสภาพการณ์แรก ส่วนสภาพการณ์ที่มีความไม่แน่นอนนั้น เป็นสภาพการณ์ที่ไม่มีใครคาดการณ์อะไรได้ชัดเจน ต้องใช้ประสบการณ์ วิจารณ์ญาณ และความสามารถในการทำนายอย่างมากพอ

ในการประเมินผลทางเลือกนี้ จะต้องพยายามค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ อาจทำได้ยากหรือไม่สมบูรณ์นัก ทั้งนี้เพราะปัจจัยต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไปเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงได้ครบ ในกรณีนี้จำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจของผู้ศึกษาหรือพิจารณาเข้าช่วย

ภายหลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้ว จากนั้นก็ต้องวิเคราะห์และแยกประเภทของข้อมูล ให้น้ำหนักความสำคัญของข้อมูลรวมตลอดทั้งพิจารณาข้อดี ข้อเสียต่าง ๆ ในการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ บางครั้งอาจจะมีข้อมูลที่ปรากฏออกมาในลักษณะที่ขัดแย้งกัน ฉะนั้นก็ต้องสามารถแยกแยะต่อไปอีกว่าข้อมูลใดที่ไม่เกี่ยวข้องหรือสำคัญน้อยกว่าให้เอาออกไปเสีย

4) การตัดสินใจเลือกทางเลือกที่นำไปใช้แก้ปัญหา จัดเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการตัดสินใจ คือการใช้ดุลยพินิจตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการแก้ไขปัญหาลงการดำเนินงานในอนาคต ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นถึงควมมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงไรของผู้

ปฏิบัติต่อการเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ และเมื่อมีการตัดสินใจแล้วผู้ปฏิบัติการจึงต้องผูกพันตนเองกับทางเลือกหรือวิธีการที่ได้เลือกแล้ว และภาระในการชี้แจงให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าใจถึงเหตุผลในการเลือกทางเลือกลงกล่าว

ข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อแนวทางที่มีเหตุผล คือ การตัดสินใจภายใต้หลักเกณฑ์แห่งความมีเหตุมีผลนั้น หากมองในแง่ปฏิบัติจริง ๆ แล้ว แนวทางดังกล่าวต้องเผชิญกับปัญหาในการวิเคราะห์ทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นความสลับซับซ้อนของปัญหาการขาดแคลนเวลาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องพอ การขาดแคลนด้านทุนทรัพย์หรือกระทั่งความยุ่งยากในการสร้างความเห็นพ้องต้องกันในเรื่องคุณค่าและเป้าหมายที่จะเป็นแนวทางในการตัดสินใจ

แนวทางที่สอง เพื่อเป็นการขจัดปัญหาดังกล่าวจึงมีผู้เสนอแนวทางตัดสินใจในลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากเดิมแบบค่อยเป็นค่อยไป (Incrementalism) โดยเชื่อว่าแนวทางดังกล่าว จะช่วยให้ผู้ตัดสินใจไม่ต้องพะวงถึงการตัดสินใจที่อยู่นอกเหนือจากประสบการณ์ที่ตนคุ้นเคยอยู่ ไม่ต้องพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่มากเกินไป กับทั้งไม่ต้องทำการศึกษวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่สลับซับซ้อนมาก ดังนั้นกระบวนการตัดสินใจแนวทางนี้ จึงเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ ที่มีอยู่มากกว่าการตัดสินใจภายใต้ทางเลือกที่ดีที่สุด จัดเป็นแนวความคิดของ Babbage (1989) ที่เชื่อว่านักปฏิบัติการโดยทั่วไปจะตัดสินใจเรื่องหนึ่งมักจะอาศัยรากฐานข้อมูลความจริงของการตัดสินใจครั้งก่อนที่มีอยู่ แล้วพิจารณาส่วนเพิ่มขึ้นหรือส่วนที่แตกต่างกันออกไป

จากข้อมูลสรุปได้ว่า การตัดสินใจต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ที่มีเหตุผล ที่จะใช้ในการแก้ปัญหาจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของสถานการณ์และการประเมินทางเลือกต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงจากเดิมแบบค่อยเป็นค่อยไป ผู้ตัดสินใจไม่ต้องพะวงถึงการตัดสินใจที่อยู่นอกเหนือจากประสบการณ์เป็นการตัดสินใจภายใต้ทางเลือกที่ดีที่สุด

ซึ่งเมื่อประสบการณ์เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ สำหรับการวิจัยก็จะนำการสร้างเสริมประสบการณ์ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ตรง หรือการสร้างขึ้นมาในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ย่อมมีผลให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ และอาจตัดสินใจไปอีกทางหนึ่งซึ่งผลดีต่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บนนรา ขวนอาจ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการแสดงความรักความรับผิดชอบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อสังคม (CSR-DIW) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการแสดงความรักความรับผิดชอบของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อสังคม (CSR-DIW) พ.ศ.2551 และพ.ศ.2552 จากมากไปหาน้อย 4 อันดับแรก ได้แก่ ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ด้านการส่งออกไปต่างประเทศ ด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร และด้านลักษณะของการลงทุนเป็นบริษัทของคนไทย และยิ่งพบว่าสถานประกอบการที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่จะได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการในระดับน้อยและบางส่วนรับรู้ข้อมูลหลังจากที่โครงการดำเนินการเสร็จสิ้นไป และจากการสัมภาษณ์ พบว่า ความสอดคล้องกับข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม ปัจจัยที่ทำให้สถานประกอบการเข้าร่วมโครงการ CSR-DIW คือ ด้านวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหาร และด้านประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ

จากการศึกษาข้างต้นทำให้สามารถทราบถึงพันธกิจของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อกิจกรรม CSR ที่จะเป็นแรงสนับสนุนต่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัจจัยการจัดงาน และการจัดสรรทรัพยากรมนุษย์

พัทธ์ แดงพันธ์ (2555) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนเมืองกับการอนุรักษ์โบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและปริมณฑล พ.ศ. 2482-2544 รวมทั้งผลที่เกิดจากการพัฒนาและการอนุรักษ์ จากการศึกษาพบว่า ลักษณะชุมชนเมืองพระนครศรีอยุธยาสมัยมณฑลกรุงเก่า ภาครัฐได้วางฐานการอนุรักษ์โบราณสถาน โดยประกาศสงวนที่ดินด้านในเกาะเมือง และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเมืองให้อยู่บริเวณชานกำแพงเมือง และนอกเกาะเมือง แต่ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลลดความสำคัญของการรักษาโบราณสถาน โดยยกเลิกการสงวนที่ดินในเกาะเมือง โดยเริ่มจากการวางผังเมือง และส่งเสริมการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งการก่อสร้างสถานที่ราชการ สถานศึกษา ตลอดจนย่านการค้า และโรงอุตสาหกรรม รวมทั้งส่งเสริมคมนาคมทางบก อันส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในเกาะเมือง ขณะเดียวกันกรมศิลปากรได้ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อป้องกันรักษา โบราณสถานควบคู่ไปด้วย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานแบบสากลได้ แพร่เข้ามามากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีโครงการอนุรักษ์โบราณสถานครั้งใหญ่ขึ้นที่บริเวณเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและปริมณฑล เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งทัศนอาทรทางประวัติศาสตร์ ขณะเดียวกันก็ยังส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเมืองไปพร้อมกันด้วย จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนเกิดความต้องการใช้ที่ดินในเกาะเมืองมากขึ้น หลัง พ.ศ. 2500 ทางจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีนโยบายขายที่ดินในเกาะเมืองให้แก่เอกชน ซึ่งก่อให้เกิดกระแสต่อต้านการพัฒนาอย่างรุนแรง และนำไปสู่แนวคิดการจัดอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา โดยเริ่มจากการดำเนินโครงการบูรณะเกาะเมืองใน พ.ศ. 2510 ซึ่งแบ่งพื้นที่สำหรับการพัฒนาชุมชนเมือง และพื้นที่สำหรับการสงวนรักษาโบราณสถาน เพื่อลดผลกระทบระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ แต่การดำเนินงานเป็นไปอย่างล่าช้า และมีปัญหาอุปสรรคหลายประการ ทำให้ชุมชนเมืองเติบโตขึ้นและบางส่วนรุกล้ำพื้นที่โบราณสถาน รวมทั้งมีหน่วยงานราชการเข้ามาใช้พื้นที่ราชพัสดุในบริเวณต่าง ๆ ของเมือง ซึ่งสังคมไทยกลับมาตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานมากขึ้น เมื่อรัฐบาลมีแนวทางที่จะอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ โดยปรับปรุงขอบเขตการทำงานให้เป็นโครงการนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา จนในที่สุดได้รับการขึ้นบัญชีเป็นแหล่งมรดกโลกใน พ.ศ. 2534 ที่นำไปสู่การดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีกำหนดสิ้นสุด โครงการระยะแรกใน พ.ศ. 2544 และมีมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองรักษาโบราณสถาน ขณะเดียวกันก็ควบคุมการพัฒนาชุมชนเมือง อันส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนบางกลุ่ม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วนจึงพยายามหาแนวทางที่จะสามารถพัฒนาชุมชนเมืองให้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์โบราณสถาน และรักษาบรรยากาศความเป็นเมืองประวัติศาสตร์มรดกโลกของเมืองพระนครศรีอยุธยาได้อย่างยั่งยืน

เป็นอีกหนึ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำเสนอแนวทางการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่น่าสนใจและเป็น Scale ที่ใหญ่กว่าของชุมชน แต่ว่ามีความใกล้เคียงกันในเชิงประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน แม้จะแตกต่างกันในเรื่องของบริบท แต่ก็สามารถนำมาบูรณาการเป็นตัวแบบที่มีความเป็นตัวเองของชุมชนที่ศึกษาได้

สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) เป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ให้กรมศิลปากรบริหารจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยตรง แต่พื้นที่ซึ่งเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Core Zone) เป็นพื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลพระนครศรีอยุธยา และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตน เมื่อกรมศิลปากรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างมีอำนาจในการบริหารจัดการพื้นที่ ต่างฝ่ายได้ใช้อำนาจของตนเอง จึงเกิดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ทับซ้อนกัน จึงทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุ และสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เสียหาย ถูกทำลาย สูญหายและภูมิทัศน์ โดยรอบเกิดทัศนอุจาด “นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองป้อมปราการ” ที่ได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ อาจจะถูกถอดออกจากการเป็นเมืองมรดกโลกได้ในอนาคตเพราะการบริหารจัดการพื้นที่ ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาการคุ้มครองมรดกโลกกำหนดไว้ จากการวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ กำหนดโทษทางแพ่งและทางอาญาสำหรับพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) และกำหนดโทษเนรเทศสำหรับคนต่างด้าวออกนอกประเทศ ถ้าทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติดังกล่าว และประชาชนมีสิทธิฟ้องพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (3) และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบต่อพระราชบัญญัติความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. 2539 ตามมาตรา 4 ประกอบมาตรา 10 นอกจากนี้ ควรตั้งหน่วยงานพิเศษเข้ามาบริหารจัดการมรดกโลก โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ให้แก่หน่วยงานพิเศษที่ตั้งขึ้นนั้นอย่างชัดเจนและให้งบประมาณในการบริหารอย่างเพียงพอและบุคลากรต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญตามหลักสากลโดยมีตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ

ในแง่ของการจัดการวัฒนธรรม มักจะมีแง่มุมทางกฎหมายที่สามารถกำจัดอุปสรรคที่สามารถควบคุมได้ยาก อาทิ อิทธิพลทางการเมือง แต่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ด้วยการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งการวิจัยนี้ยังเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมอีกรูปแบบหนึ่งของเมืองที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยมรดกทางวัฒนธรรม

ทับทิม สุวรรณประภา (2541) ได้ศึกษาความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟู แหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว ในประเด็นความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว จากผลการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของประชาชนต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่พึงปรารถนามีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และการได้รับข่าวสารด้านการท่องเที่ยว แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้าเชิงความีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การวิจัยนี้ให้แนวคิดที่น่าสนใจกับผู้วิจัยในแง่ของการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรม โดยคาดว่าจะสามารถมาปรับใช้กับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่มีแนวโน้มจะเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อภารกิจกรมทางวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ การพัฒนาคุณภาพแหล่งน้ำ หรือการงดสร้างประตูกั้นน้ำที่ไม่สามารถใช้สัญจรทางเรือได้ เพื่อให้กีฬาทางน้ำหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมแต่ดั้งเดิมสามารถดำเนินไปได้ เป็นต้น

พลอยบังกช ชุ่มเพ็งพันธ์ (2550) ได้ศึกษาการฟื้นฟูวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในชุมชนพวา จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการฟื้นฟูระบบแลกเปลี่ยนชุมชนพวานั้นเกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจทุนนิยมมาสู่ชุมชน ส่งผลให้ชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายทำให้ชาวพวาต้องประสบกับภาวะหนี้สินเรื้อรัง การฟื้นฟูวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนจึงเป็นการนำวัฒนธรรมอีสานกลับมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สิน โดยเริ่มจากการเปลี่ยนที่ไม่ใช้สื่อกลางซึ่งมี 3 รูปแบบ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนความรู้ การแลกเปลี่ยนแรงงาน และการแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้ ซึ่งมีขึ้นทุกเดือน แต่การแลกเปลี่ยนดังกล่าว ไม่เกิดผลในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จึงทำให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การแลกเปลี่ยนในระบบคูปองซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยอาศัย แนวคิดการพึ่งตนเองของชาวเกษตร และความผูกพันในระบบเครือญาติโดยมีความเชื่อเรื่องผีและการนำพุทธศาสนาเป็นหลักในการตั้งชื่อคูปองว่า “รู้จักพอ” หลังการใช้คูปองไปได้ระยะหนึ่งจะพบว่า คูปองประสบกับปัญหาของวัฒนธรรมสมัยใหม่ทำให้ชาวพวาเกิดพฤติกรรมบริโภคนิยมและการเข้ามาของระบบตลาดทำให้การใช้คูปองของกลุ่มบ้านพวายังไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังนั้นในการพัฒนาระบบคูปองจึงต้องใช้เนื้อหาของวัฒนธรรม ชุมชนแต่ใช้ในรูปแบบวัฒนธรรมสมัยใหม่ เนื่องจากระบบคิดของกลุ่มพวาในชุมชนพวายังมีวิถีคิดและผูกพันกับวัฒนธรรมชุมชนที่มีอยู่เดิมแต่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับพลังภายนอกซึ่งเป็นวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อให้ระบบคูปองสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษานี้ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นมิติของประโยชน์ของวัฒนธรรมในแง่ของเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ประชาชนในชุมชนด้วยการพัฒนารายได้ ทั้งนี้หากเรามุ่งเน้นการจัดการวัฒนธรรม โดยมีได้คำนึงถึงบริบทนี้ ก็อาจทำให้เรามองการจัดการเพียงด้านเดียวและไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และความต้องการที่แท้จริงของชุมชนได้

นวกานต์ แห่งทอง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ทุนทางสังคมกับการจัดการชุมชน : กรณีศึกษาตำบลเหมืองใหม่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จากการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมของชุมชนเหมืองใหม่ ประกอบด้วย ทุนทางบุคคล ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ทุนองค์กร ทุนทางเครือข่าย และทุนทางวัฒนธรรม การจัดการชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาตอบสนองความต้องการของชุมชนนั้น มีการนำศักยภาพของชุมชน หรือทุนทางสังคมมาใช้ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผู้นำจากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล ที่มาร่วมกันในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยมี

ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน เป็นองค์กรกลางในการขับเคลื่อนกิจกรรม ทำให้การจัดการชุมชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคม ภายนอก ข้อเสนอแนะการจัดการทุนทางสังคมในระดับนโยบาย 1) ภาครัฐเอกชนควรเข้ามาพัฒนา แบบบูรณาการเน้นการมีส่วนร่วมกับชุมชน 2) การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ทำในลักษณะครอบคลุม ตรงตามความต้องการของประชาชนโดยอาศัยทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน 3) ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน มีความเสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความตั้งใจจริงและสร้างความ สามัคคี 4) ส่งเสริมบุคลากรในชุมชนให้เข้าใจบริบทของชุมชนและเรียนรู้กระบวนการแก้ไขปัญหา เรียนรู้ข้อค้นพบทุนทางสังคมของชุมชน การจัดการทุนทางสังคมในระดับปฏิบัติการ 1) ส่งเสริมกลุ่ม เครือข่ายในระดับชุมชนให้มีการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ส่งเสริมการประชุมเชิง ปฏิบัติการ สร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนเพื่อสร้างแนวทางการใช้ทุน ทางสังคมในการแก้ปัญหาชุมชน 3) ควรมีการศึกษากระบวนการดำเนินโครงการ/กิจกรรมและจัดทำ รูปแบบเอกสารเพื่อถ่ายทอดเป็นองค์ความรู้เผยแพร่

โดยการศึกษาสามารถชี้ให้เห็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วม โดยใช้การกระตุ้นจิตสำนึกจากภายใน และสามารถนำมาใช้ในการสร้างตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม ที่มีการพัฒนามาจากชุมชนเอง

เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ สุนทร ศรีหนองบัว (2550) ที่ได้ศึกษาการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อ การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านสาวะถี ประกอบด้วยปัจจัยภายในได้แก่ จิตสำนึกทางวัฒนธรรมของคนในชุมชน และมีส่วนร่วมของคนใน ชุมชน เนื่องจากเป็นเสมือนแรงผลักดันที่สำคัญเพื่อให้คนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ วัฒนธรรมของท้องถิ่น และปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ หน่วยงานราชการ และการ แพร่กระจายวัฒนธรรมของสังคมเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการ จัด วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน เงื่อนไขการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านสาวะถี ขึ้นอยู่กับฐานของพลัง ท้องถิ่น 4 ประการ คือ ฐานทรัพยากร เครือข่ายทางสังคม ระบบความรู้ และวัฒนธรรมความเชื่อ โดยชุมชนบ้านสาวะถีมีจุดเด่นที่แสดงถึงความเข้มแข็งของฐานของพลังท้องถิ่น คือ พิพิธภัณฑสถานบ้าน วัดไชยศรี ซึ่งเป็นศูนย์รวมของฐานพลังของท้องถิ่นทั้ง 4 ประการ อย่างชัดเจน เป็นเสมือนต้นแบบ และเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งของการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นบ้านสาวะถีได้อย่างยั่งยืน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2543) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคูน้อย เมืองนาซอหนองแขวงกำแพงนะคอนเวียงจันทน์ สาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ผลการศึกษาพบว่า บ้านนาคูน้อยเป็นชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก แต่ก็จะทำอาชีพเพื่อให้ครอบครัวมีรายได้ดีขึ้น บทบาทครูยังมีต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้กับประชาชน เป็นอย่างมาก และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

กระบวนการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจมีมากกว่าด้านการศึกษา ด้าน สาธารณสุข และด้านการพักผ่อนหย่อนใจ ตามลำดับ ขณะที่ด้านศาสนาและความเชื่อมีกระบวนการ เปลี่ยนแปลงและปรับตัวน้อยที่สุด และน้อยกว่าด้านครอบครัว และด้านการปกครองตามลำดับ

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ด้าน สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ด้านการพัฒนาตามนโยบายของรัฐ ด้านการอบรมขัดเกลาทางสังคม และ ด้านสื่อสารมวลชน ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมากที่สุด ได้แก่ การ เปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยด้านวัตถุ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนผลกระทบที่ เกิดขึ้นน้อย คือ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส และปัญหาทางสังคมซึ่งสามารถแก้ไขได้ภายในชุมชน

งานวิจัยฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นถึงสถาบันทางสังคมที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชน และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันศาสนา ในที่นี้ใช้กรณีศึกษาที่เป็นศาสนาพุทธ มีวัดเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้าน หมากม่วง* ที่เป็นชุมชนที่มีประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมี “วัด” เป็นหนึ่งในภาคี ขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพยายาม ดำรงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ และเป็นแหล่งความรู้ที่ยังต้องการการจัดการอย่างเป็นระบบ แต่ใน ภาพรวมแล้วสามารถบูรณาการแนวความคิดในการนำมาศึกษาได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการและตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* รวมทั้งศึกษาทัศนคติของประชาชนในชุมชนต่อทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยมีการออกแบบการวิจัยที่สอดคล้องกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและลดความคลาดเคลื่อนจากผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาคั้งนี้คือประชาชนในชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี อ้างอิงจากข้อมูลจำเป็นพื้นฐานระดับตำบล (จปฐ.2) ที่แสดงจำนวนประชากรในช่วงอายุต่าง ๆ ตั้งแต่ประชากรอายุน้อยกว่า 1 ปีเต็ม ถึงมากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2554 และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลย้อนหลังที่ระบุในขอบเขตด้านเวลาในการศึกษา ที่ใช้ข้อมูลย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน จะทำให้ได้ช่วงอายุของประชากรที่ต้องการศึกษาตั้งแต่ อายุ 15-60 ปีขึ้นไป โดยคัดเลือกจากประชาชนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน มุ่งเน้นประสบการณ์ตรงของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น บุคลากรขององค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนา ครู อาจารย์จากสถานศึกษาต่าง ๆ ตัวแทนจากสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากกระทรวงวัฒนธรรม นักวิชาการจากสถาบันการอุดมศึกษา ตัวแทนจากสถานประกอบการภาคเอกชน ตัวแทนจากโรงงานอุตสาหกรรม ตัวแทนจากภาคธุรกิจชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวน 30 คน โดยมาจาก 2 กลุ่มที่สำคัญ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ประชาชนที่มีอายุ 15-60 ปีขึ้นไป ที่มีบทบาทและหรือสนใจในทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเป็นผู้ที่เป็นกลุ่มสืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรม เช่น กลุ่มผู้นำและผู้รู้ที่มีประสบการณ์จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เยาวชนผู้เคยเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวแทนจากองค์กรและสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากการสำรวจองค์กรและสถาบันทางสังคมของเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จนถึงปัจจุบัน มีองค์กรและสถาบันทางสังคมทั้งหมด 6 กลุ่มย่อยที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากร วัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน จำนวน 30 คน ที่ โดยคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ สำคัญมาจาก

1) กลุ่มองค์กรทางธุรกิจและภาคอุตสาหกรรม ประกอบด้วย ตัวแทนจากตลาด ริมน้ำวัดศาลเจ้า ผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนและตัวแทนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในเขต เทศบาลตำบลไทรรัฐ* ทั้งพนักงานที่มาจากประชากรในชุมชนและผู้มีอำนาจในเชิงนโยบายและการ วางแผน จำนวน 12 คน

2) กลุ่มองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทาง วัฒนธรรมของชุมชน เช่น เทศบาล สภาวัฒนธรรมจังหวัด ตัวแทนจากกระทรวงวัฒนธรรม เป็นต้น จำนวน 3 คน

3) กลุ่มสถาบันการศึกษา ประกอบด้วยตัวแทนจากโรงเรียนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชนในชุมชนและในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* จำนวน 4 คน

4) กลุ่มสถาบันและองค์การศาสนาชุมชน ได้แก่ วัดมะขามและวัดศาลเจ้า จำนวน 4 คน

5) กลุ่มสถาบันทางด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย สถานีอนามัยประจำตำบล โรงพยาบาลเอกชนในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* จำนวน 1 คน

6) กลุ่มผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้รู้และผู้มีส่วนร่วมในทรัพยากรวัฒนธรรมและ กิจกรรมทางวัฒนธรรมและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลไทรรัฐ* จำนวน 6 คน

3.2 วิธีการศึกษา

1) ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Document Study) โดยอาศัยการศึกษาการรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการ จัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* อำเภอ เมือง จังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-ปัจจุบันจากเทศบาลตำบลไทรรัฐ* และประเด็นต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยสวมบทบาทหลากหลายของ คนในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ ลึกซึ้งและครบถ้วนสมบูรณ์

3) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม การประพฤติปฏิบัติตามความเข้าใจอย่างใกล้ชิดเคียงกับความเป็นจริงของชุมชนมากที่สุด

4) การสนทนากลุ่มย่อย (Small Group) เพื่อศึกษาสภาพเบื้องต้นของบริบททางวัฒนธรรม ของชุมชน เช่น ทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สูญหาย กำลังจะสูญหาย และที่ควรอนุรักษ์ และความเข้าใจในปัจจุบันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่กระทบต่อ วัฒนธรรมของชุมชน โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ มาเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการวัฒนธรรม ของชุมชนโดยการขับเคลื่อนของชุมชน

5) เวทีสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ที่ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน โดยมีผู้เข้าร่วมจากองค์กรและสถาบันทางสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชน จำนวน 36 คน ในวันพุธที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2559 เวลา 12.00-16.00 น. ณ ห้องประชุม ชั้น 3 ที่ทำการเทศบาลตำบลไทรบุรี* (เก่า) อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี

3.3 แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก

การศึกษาเรื่อง “ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและเก็บบันทึกการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ เพื่อนำมาประมวลผลต่อไป ประเด็นคำถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ภูมิลำเนาเดิม การดำรงตำแหน่งทางสังคม ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ประสบการณ์ในการร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ตอนที่ 2 การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน

- 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ
- 2) การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม
- 3) การเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

ตอนที่ 3 การจัดการวัฒนธรรมของชุมชน

- 1) การอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือต่อยอดทรัพยากรวัฒนธรรมดั้งเดิม
- 2) การเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน
- 3) การสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนโดยการประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ

ตอนที่ 4 ทักษะต่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน

- 1) ทักษะความเป็นไปได้ต่อการจัดการวัฒนธรรม
- 2) ทักษะต่อความคุ้มค่าในการจัดการวัฒนธรรม
- 3) ทักษะต่อประโยชน์ในการจัดการวัฒนธรรม
- 4) ทักษะในการสนับสนุนการจัดการวัฒนธรรม
- 5) ทักษะต่อโอกาสและความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์ทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมทั้งภายในชุมชนและสาธารณะ

ตอนที่ 5 ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน

- 1) รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน
- 2) การวางแผนจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

- 3) การปฏิบัติตามแผนของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 4) การตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินการและผลการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 5) การปรับปรุงการดำเนินการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 6) แนวโน้มความเป็นไปได้ในการดำเนินการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในอนาคต

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) ประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่น โดยทำหนังสือขออนุญาตเพื่อนัดหมายสัมภาษณ์ และชี้แจงรายละเอียดการดำเนินงานศึกษา และประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการวิจัย รวมทั้งเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกแก่ประชากรในชุมชน
- 2) วางแผนการนัดหมายเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย และเวทีสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

จากการศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยมีวิธีการดังนี้

- 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูล (Source of Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากความแตกต่างของบุคคลที่เกี่ยวข้องว่าข้อมูลนั้น ๆ มีความสอดคล้องกันหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากต่างวิธีกัน ทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกตและเอกสารในเรื่องเดียวกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม

3.6 การวิเคราะห์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีสนทนากลุ่มและการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและนำข้อมูลที่ได้อามาจัดทำหมวดหมู่ แยกประเภท และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การตีความควบคู่กับบริบท ตลอดจนใช้สถิติพรรณนาประกอบการบรรยาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนเชิงรูปธรรม

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่อง “ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informants) จำนวน 30 คน โดยมาจากชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* ซึ่งเป็นพื้นที่ติดกันในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* นอกจากนี้ยังได้รวบรวมและประมวลข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ทรัพยากรวัฒนธรรม เป็นต้น ผลการศึกษาประกอบไปด้วยหัวข้อสำคัญดังต่อไปนี้

- 4.1 บริบทชุมชน
- 4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ
- 4.3 ตัวอย่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
- 4.4 การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
- 4.5 การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง*
- 4.6 ทศนะและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม
- 4.7 ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- 4.8 แนวโน้มการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนและข้อเสนอแนะ

4.1 บริบทชุมชน

การศึกษาบริบททั่วไปของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

ชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* คือหมู่ที่ 3 และ 4 ของตำบลไทรบุรี* ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีพิกัดอาณาเขตอยู่บริเวณปากคลองเชียงรากค่อนไปทางทิศเหนือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นระยะทางยาวประมาณ 1 กิโลเมตร โดยมีคลองบ้านหมากม่วง* เป็นเส้นกั้นเขตระหว่างชุมชน บริเวณนี้เป็นชุมชนที่เป็นจุดเชื่อมระหว่างคลองเชียงรากซึ่งเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าที่มีความคดเคี้ยว มาบรรจบกับคลองขุดสมัยพระเจ้าทรงธรรม ราวปี พ.ศ. 2163 - 2171 ซึ่งเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาสายปัจจุบัน การขุดคลองนั้นก็เพื่อย่นระยะทางการ

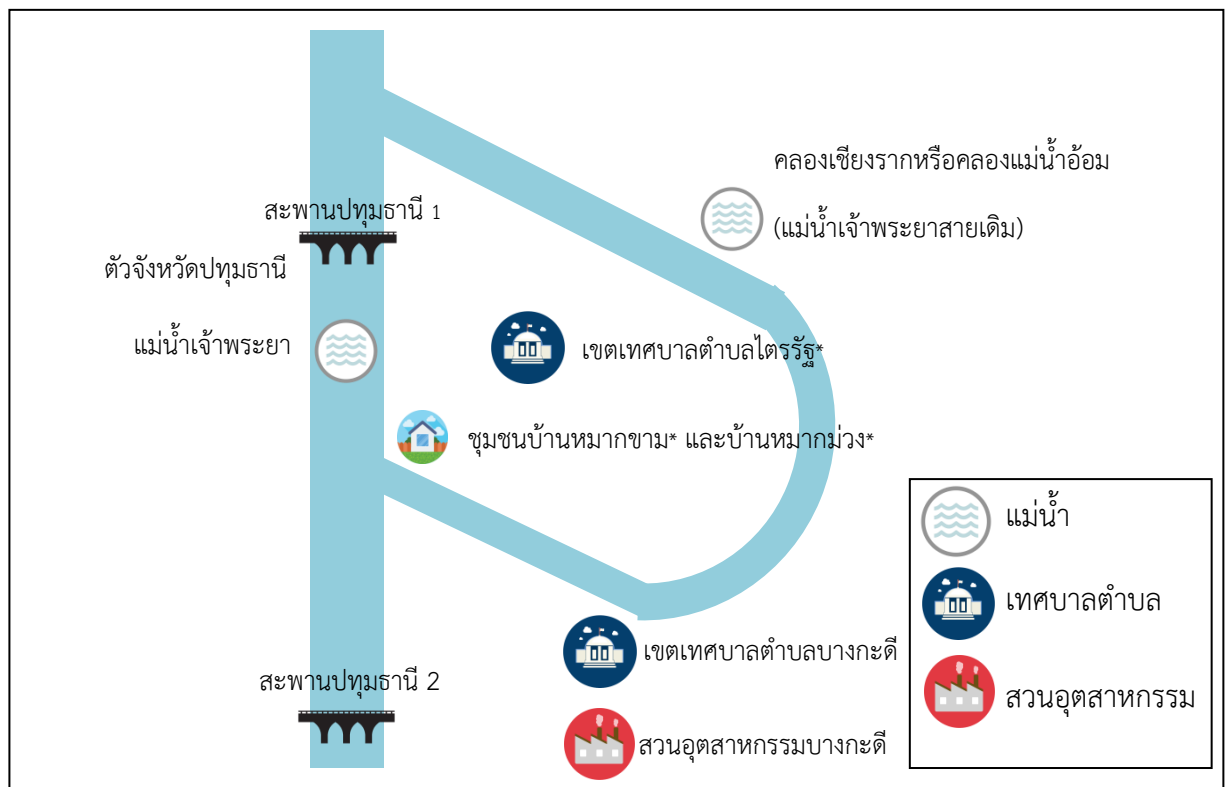
เดินเรือในลำน้ำเจ้าพระยาเดิม ส่งผลให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมจึงตั้งขึ้น และกลายเป็นแม่น้ำอ้อมในปัจจุบัน โดยมีระยะทางของคลองขุดรวม 5 กิโลเมตร เริ่มต้นจากบริเวณ หน้าวัดไก่อ่เตี้ย ตำบลกระแซง อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี จนถึงบริเวณหน้าวัดศาลเจ้า ชุมชน บ้านหมากขาม* ตำบลไตรรัฐ* ภูมิประเทศจึงเป็นเกาะหรือเตร็ดกลางแม่น้ำ ลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก มีคลองธรรมชาติไหลผ่านหลายสายจึงเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดม สมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูกและตั้งบ้านเรือน รวมไปถึงการคมนาคมและการค้าทางน้ำอีกด้วย ตำบลไตรรัฐ* ห่างจากที่ว่าการอำเภอมืองปทุมธานี เป็นระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตร ห่างจากเขต ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ประมาณ 25 กิโลเมตร ระยะห่างจากเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัด นนทบุรี ประมาณ 11 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 6.88 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,302 ไร่ และ ได้รับการยกระดับจากองค์การบริหารส่วนตำบลไตรรัฐ* เป็นเทศบาลตำบลไตรรัฐ* ในปี พ.ศ. 2555 โดยมีพื้นที่อาณาเขตติดกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ้านกระแซง ตำบลสวนพริกไทย อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลบางกะดี อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับคลองบางหลวง-เชียงราก ตำบลบางพูน อำเภอมือง จังหวัด ปทุมธานี

ทิศตะวันตก ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงข้ามเป็นตำบลบางปรอก หรือเทศบาลเมือง ปทุมธานี

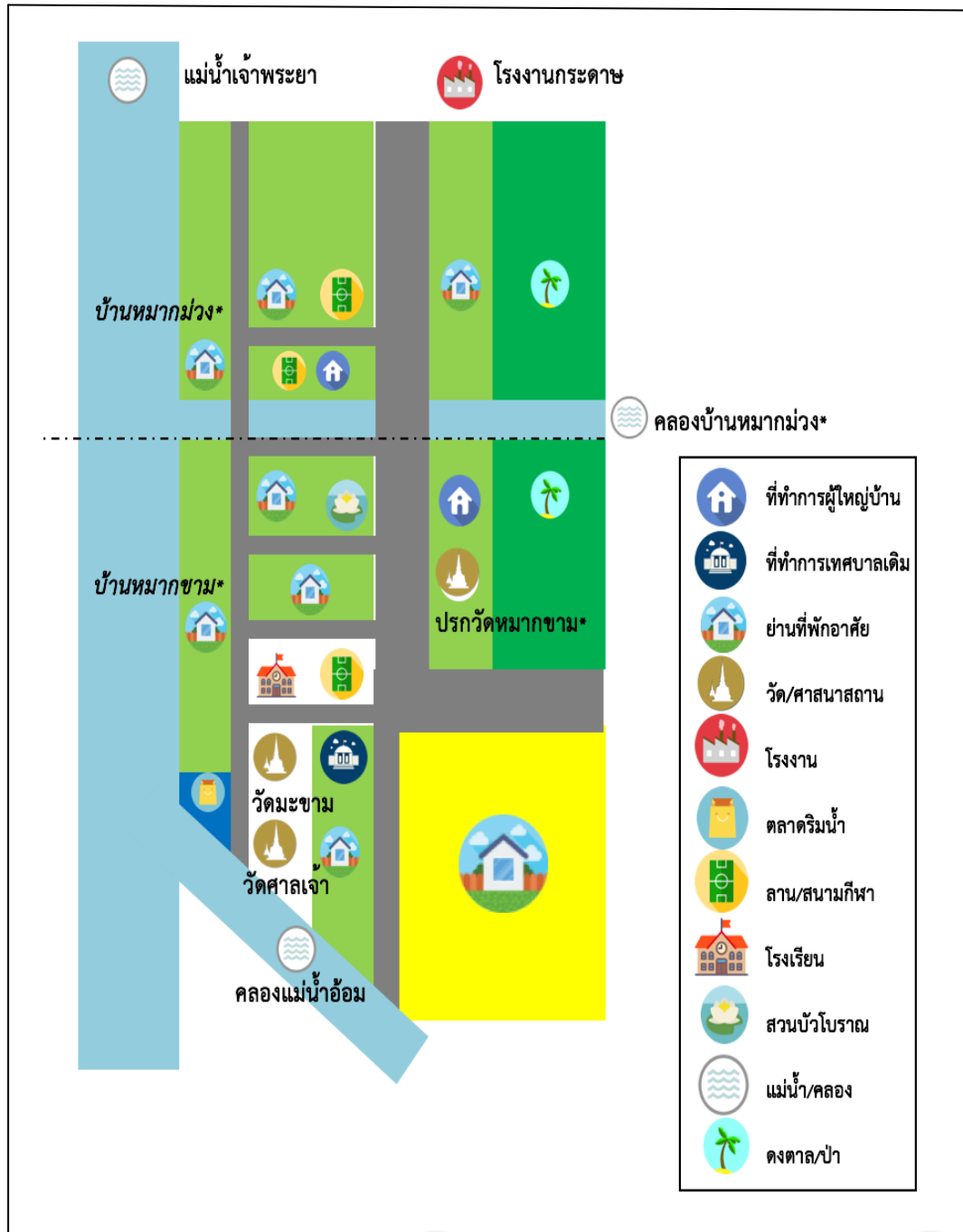

ภาพที่ 4.1 แสดงแผนที่เขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ* และพื้นที่ใกล้เคียง

4.1.2 ประวัติศาสตร์และทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน

ชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี เป็นหนึ่งในชุมชนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ 3 ชาติพันธุ์ที่สำคัญอันมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อันยาวนาน ได้แก่ ไทย มอญ และจีน โดยมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ บันทึก และมุขปาฐก ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ตั้งอยู่ ณ ปากคลองเชียงรากหรือคลองแม่น้ำอ้อมในปัจจุบัน ซึ่งเดิมคือแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมที่ต้นเขินเนื่องจากการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาหรือคลองลัดเตร็ดใหญ่ในรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรมทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศไป ซึ่งในปัจจุบันคือแม่น้ำเจ้าพระยาสายหลักซึ่งมีลำน้ำตรงเหมาะสมแก่การเดินทางเรือและการคมนาคมทางน้ำ ประชาชนในชุมชนทั้งสองนี้มีเชื้อสายไทย มอญ และจีน ซึ่งสำหรับคนไทยนั้นเป็นคนในพื้นที่เพิ่มเติมในพื้นที่ ประกอบกับมีการกระจายตัวของชาวมอญใหญ่ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์และเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ชาวมอญได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เข้ามาตั้งรกรากสร้างบ้านเรือนในเมืองสามโคกในขณะนั้น ซึ่งเรียกชาวมอญกลุ่มนี้ว่า “มอญเก่า” ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 มีการอพยพของชาวมอญครั้งยิ่งใหญ่อีกครั้ง และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ “มอญใหม่” สร้างบ้านเรือนและลงหลักปักฐานในเมืองสามโคก อีกทั้งยังโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเป็น “เมืองประทุมธานี” ซึ่งในการต่อมาได้มีการเปลี่ยนเป็นจังหวัดปทุมธานีในปัจจุบัน ซึ่งชาวมอญอพยพหนีภัยสงครามในคราวนั้นที่ตั้งรกรากในบริเวณบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในปัจจุบัน เป็นชุมชนต้นทางของชาวมอญอพยพในประเทศไทยอีก 2 ชุมชน ได้แก่ กวานหม่งโกล่น หรือ บ้านมะขาม ตำบลคู้พะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และ กวานหม่งโกล่น หรือ บ้านมะขาม ตำบลท่าจีน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาครโดยทั้ง 3 พื้นที่ ใช้ชื่อชุมชนเหมือนกัน คือ กวานหม่งโกล่น หรือบ้านมะขาม สันนิษฐานว่าใช้ชื่อตามถิ่นฐานเดิม หมู่บ้านชาวมอญเมืองรี (เย) รัฐมอญ ในพม่าเมื่อหลายร้อยปีก่อน โดยทั้ง 3 ชุมชนมอญมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติกันอีกด้วย เหตุเพราะมีการแบ่งครัวมอญจากบริเวณชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ไปสร้างป้อมปราการ ณ นครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) ในรัชสมัยรัชกาลที่ 2 และแบ่งครัวมอญจากนครเขื่อนขันธ์ไปยังสาครบุรี (สมุทรสาคร) เพื่อดูแลป้อมที่ปากน้ำท่าจีน ซึ่งเป็นชาวมอญกลุ่มเดียวกันและยังมีความทรงจำในถิ่นฐานเดิมและสะท้อนผ่านการตั้งชื่อและหลักฐานทางวัฒนธรรม ส่งต่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้อันสะท้อนอัตลักษณ์ของคนไทยเชื้อสายมอญ ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ภาษา วัฒนธรรมประเพณีที่เห็นได้ชัดเจนกว่าชุมชนอื่น (กรมศิลปากร, 2542) อันจะมีวัฒนธรรมประเพณีมอญที่สืบทอดกันมายาวนาน เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ ประเพณีมอญคั่ง ประเพณีเข้าผีชาวมอญ ประเพณีตักบาตรพระร้อย การแข่งขันเรือยาวประเพณี และการละเล่นของมอญอีกหลายชนิด เช่น ทะแยมมอญ สะบ้า มอญรำ และอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญทางวัฒนธรรมของจังหวัดปทุมธานีอีกด้วย ประกอบกับมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมสำคัญของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ตั้งแต่สมัยอยุธยาที่มีคนจีนเข้ามาตั้งรกรากและทำการค้าในชุมชนนี้ ด้วยลักษณะทางกายภาพที่ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งสายเดิมและสายใหม่ ซึ่งเอื้อต่อการทำการค้า รวมไปถึงชุมชนดั้งเดิมซึ่งเป็นคนไทยและมอญเก่าสมัยพระนารายณ์ หลอมรวมเป็นชุมชนที่ความผสมผสานของทั้ง 3 ชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายแต่กลมกลืน

อย่างเป็นทางการหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีทรัพยากรวัฒนธรรมกระจายอยู่ในพื้นที่ชุมชน หลังจากที่ได้สำรวจพื้นที่ทั้งสองชุมชนเพื่อจัดทำแผนที่ชุมชน (Social Map) สามารถแสดงตำแหน่งที่ตั้งของทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนได้ดังแผนที่ต่อไปนี้

ภาพที่ 4.2 แสดงแผนที่ชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี*

สำหรับทั้งสองชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษาเปรียบเสมือนหัวใจของเทศบาลตำบลไทรบุรี* เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ตรงกลางของเขตเทศบาลอันเป็นแหล่งที่ตั้งของวัดที่สำคัญของชุมชน 2 วัดได้แก่ วัดมะขามและวัดศาลเจ้า โดยวัดมะขาม เป็นวัดสำคัญสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. 2170 ด้วยศรัทธาเลื่อมใสของชาวมอญอพยพ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ระบุสอดคล้องกับประวัติการอพยพของชาวมอญที่เข้ามาในราชอาณาจักรหลายคราว โดยคาดว่าชาวมอญเหล่านั้นตั้งชื่อวัดและชุมชนตามชุมชนเดิมในประเทศพม่า ด้วยความที่มีอุปนิสัยรักสงบ ยึดมั่นในระเบียบประเพณีอย่างเคร่งครัดและนับถือเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และมีความเชื่อที่ว่าหากเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากิน ณ ที่ใดแล้ว จะร่วมกันสร้างวัดในชุมชนนั้น ๆ เพื่อเป็นพุทธบูชาและที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตลอดจนเป็นการแสดงความกตัญญูต่อแผ่นดินที่ได้อาศัยพระบรมโพธิสมภารอีกนัยหนึ่งด้วย ซึ่งแต่เดิมวัดมะขามในจะอยู่ถัดเข้าไปในแผ่นดินจากเขตพัทธสีมาวัดมะขามในปัจจุบัน เมื่อชาวมอญอพยพเข้ามาในพื้นที่ มีจำนวนประชากรมากขึ้น จึงได้สร้างวัดมะขามนอก ในพื้นที่ดินดอนสามแยกปากคลองเชียงรากติดต่อกับวัดมะขามในจนมีอาณาเขตติดกับลำน้ำเจ้าพระยา ต่อมาวัดมะขามในที่สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาได้ทรุดโทรมลง จึงได้ยุบรวมกับวัดมะขามนอก ในอดีตรวมเรียกวัดมะขามในและนอกว่าวัดมะขามเหนือ ทั้งนี้เพราะถัดลงไปทางใต้เมืองเก่า (ปทุมธานีเดิม) ตรงข้ามปากคลองรังสิตประยูรศักดิ์ มีวัดมะขามอีกวัดหนึ่งเรียกว่าวัดมะขามใต้ แต่ได้ยกขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร และเปลี่ยนนามเป็นวัดชินวราราม จึงทำให้วัดมะขามเหนือเป็นวัดมะขามเพียงวัดเดียวจึงกร่อนคำว่าเหนือออกไป เป็นวัดมะขามในจวบจนปัจจุบัน วัดมะขามได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อประมาณปีพุทธศักราช 2172 สันนิษฐานว่าเสนาสนะต่าง ๆ อาทิ พระอุโบสถ เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ตลอดจนจิตรกรรมบนเพดานศาลาการเปรียญ หอเจริญพระพุทธรูป และหอนั่ง เป็นศิลปะสมัยอยุธยาจนถึงช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์และยังปรากฏหลักฐานอันเป็นสัญลักษณ์ของชาวมอญผู้มีความสำคัญต่ออัตลักษณ์ชุมชน อาทิ เสาศงกต์ ธงตะขาบตั้งอยู่ภายในวัดผสมผสานกับศิลปะไทยอย่างกลมกลืนอีกด้วย วัดมะขามนับเป็นวัดใหญ่กลางชุมชนซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชน และมีสถานที่ที่กว้างขวางเพียงพอในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การแข่งเรือยาวประเพณี ตักบาตรพระร้อย เป็นต้น และยังเป็นสถานที่ในการประชุมหมู่บ้านในครั้งที่ต้องการระดมพลชนเพื่อจัดกิจกรรม หรือในพิธีสำคัญทางศาสนาก็จะเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพทางหนึ่ง นอกเหนือจากพันธกิจทางศาสนาแล้ว วัดมะขามยังมีส่วนในการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมมวลรวมต่าง ๆ อาทิ มูลนิธิวัดมะขาม ซึ่งก่อตั้งขึ้นภายหลังสืบเนื่องจากวันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้เสด็จมายังวัดมะขามเป็นการส่วนพระองค์ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์แก่ทางวัดเป็นมูลค่า 16,370 บาท ซึ่งทางวัดได้ตั้งเป็นมูลนิธิไว้เพื่อรองรับการดำเนินการต่าง ๆ อาทิ การจัดโครงการรับบริจาคโลหิตแก่เหล่ากาชาดจังหวัดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ตลอดจนบริเวณวัดมีความกว้างขวางสามารถรองรับประชาชนจำนวนมากได้ จึงใช้เป็นสถานที่จัดงานต่าง ๆ เช่น เป็นสถานที่เลือกตั้งทั่วไป เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจให้อาหารปลาและปล่อยปลาริมแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น ทั้งนี้การสืบทอดพระพุทธศาสนาของวัดมะขามมีความพยายามในการสงวนรักษาการสวดมนต์แบบมอญที่มีแนวโน้มจะสูญหายไปจาก

ชุมชนและประเทศชาติ นอกจากนี้วัดมะขามยังได้ดูแลปรกวัดมะขาม อันเคยเป็นที่ปลงอาบัติของสงฆ์ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานพร้อม ๆ กับการสร้างวัดมะขาม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือสวนสาธารณะได้ในอนาคต

นอกจากวัดมะขามแล้ว วัดศาลเจ้าซึ่งอยู่ในชุมชนนี้ก็อีกหนึ่งวัดเก่าแก่ของจังหวัดปทุมธานีและเป็นแหล่งเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญ โดยมีตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้าที่มีชื่อเสียงในหมู่นักท่องเที่ยวตั้งอยู่ในบริเวณวัด จากการสันนิษฐานและคำบอกเล่าของชาวบ้าน วัดศาลเจ้าน่าจะสร้างขึ้นราวปีพุทธศักราช 2330 และมีชื่อว่าวัดศาลเจ้าเพราะตั้งอยู่ปากคลองศาลเจ้า แต่บางตำนานได้กล่าวไว้ว่า วัดศาลเจ้าไม่ได้หมายความถึงศาลเจ้าจีนดังที่เข้าใจกันมา แต่หากเป็นการสร้างวัดศาลเจ้าที่น่าจะมีความเป็นมาตั้งแต่ช่วงยุคสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา คาดว่ามีดำริให้สร้างโดยเจ้าน้อยมหาพรหม บุตรเจ้าเมืองฝ่ายเหนือ ที่เลื่อมใสในวิชาอาคมของพระภิกษุเชื้อสายรามัญนามว่าพระอาจารย์รุณ วัดมะขาม จึงขอสร้างวัดและศาลขึ้นตามความศรัทธาและความตั้งใจ ต่อมาจึงได้ตั้งชื่อวัดว่า วัดศาลเจ้า ซึ่งมีที่มาจาก ศาลที่สร้างขึ้นโดยเจ้า ในปัจจุบันพื้นที่ริมน้ำวัดศาลเจ้าได้มีการพัฒนาเป็นตลาดริมน้ำที่มีอาหารและข้าวของจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่ไม่ไกลกรุงเทพฯ มากนัก จึงทำให้เป็นกระแสนิยมอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยมีประชาชนในชุมชนออกร้านหรือมาเป็นลูกจ้างในตลาดอยู่จำนวนมาก อาหารที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ ก๋วยเตี๋ยวนายทองสุข ขนมก้วยซ่าย ห่อหมกปลาช่อน และอาหารท้องถิ่นนานาชนิด รวมไปถึงวิหารเซียนแปะที่มีที่ตั้งอยู่ระหว่างวัดมะขามและวัดศาลเจ้า ก็ได้รับความนิยมจากสาธุชนที่แวะเวียนมาขอพรและโชคลาภอย่างไม่ขาดสาย นอกจากนี้ในช่วงหลังเทศกาลตรุษจีน จะมีเทศกาลฉลองเจ้าพ่อวัดศาลเจ้าที่จะแสดงให้เห็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชน ภายในงานจะมีอุปการะเงินหรือจิว จัดแสดงทุกปีเพื่อเป็นการแสดงความเคารพแด่เหล่าเทพเทวา สิ่งศักดิ์สิทธิ์และเหล่าบรรพชนในชุมชน ด้วยอัตลักษณ์และความเป็นมาอันยาวนานอันมีความสำคัญยิ่งดังกล่าวจึงทำให้สถาบันทางศาสนาในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดสำคัญทั้งสองวัดเป็นที่กล่าวถึงในวงกว้างว่าเป็นวัดสำคัญในจังหวัดปทุมธานีที่มีชื่อเสียงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

จากการสำรวจแผนที่ชุมชน (Social Mapping) ประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า นอกเหนือจากวัดสำคัญทั้ง 2 วัดในพื้นที่ชุมชนทั้งสองแล้ว จากการสังเกตและลงพื้นที่ชุมชนพบว่ายังมีความน่าสนใจในทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนอีกเป็นจำนวนมาก โดยสามารถอธิบายจากตำแหน่งที่ระบุในแผนที่ชุมชนได้ดังต่อไปนี้

ดวงตาล ในบริเวณที่ว่างอันเป็นพื้นที่นาหรือที่ราบลุ่มที่ลึกเข้าไปกลางเกาะ หรือถัดเข้าไปในแผ่นดิน หลังแนวบ้านเรือนที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำและถนน จะเป็นแนวของดวงตาลที่ขึ้นตามธรรมชาติ ถึงแม้ว่าจะลดจำนวนลงไปก็ตาม แต่ว่าต้นตาลก็ยังนับเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของชุมชน และครั้งหนึ่งลอนตาลและขมตาลก็ได้รับยกย่องให้เป็นของดีของชุมชน ตลอดจนเป็นของดีจังหวัดปทุมธานีอีกด้วย ในอดีตอาชีพขึ้นตาลนับเป็นอีกอาชีพดั้งเดิมของคนในชุมชน นอกจากนี้ในยามที่จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน อาทิ การเล่นเข้าผีขวอมอญ หากผีบางชนิดเข้า เช่น ผีสิงลม จะสร้างความตื่นเต้นให้กับประชาชนเมื่อคนที่โดนผีเข้าปีนขึ้นต้นตาล เป็นต้น

นาบัวยายหยี เป็นนาบัวหลวงเพียงแห่งเดียวที่หลงเหลืออยู่ในชุมชนและเป็นบัวหลวงพันธุ์พื้นเมืองอายุกว่าสองร้อยปี สอดคล้องกับที่มาของชื่อจังหวัดปทุมธานี ที่ถูกบันทึกว่ามีบรรพบุรุษชาวไทยเชื้อสายมอญได้ถวายดอกบัวหลวงแด่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ในครานั้น

ซึ่งในปัจจุบันคุณยายหียังคงใช้ประโยชน์จากนาบัวแห่งนี้ ทั้งเก็บดอก เก็บฝัก เพื่อจำหน่าย หรือ แจกจ่ายแก่เพื่อนบ้านอยู่เป็นนิจ จุดเด่นของบัวพันธุ์พื้นเมืองคือความอดทนต่อสภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนไปได้เป็นอย่างดี ทั้งน้ำแล้ง หรือประสบปัญหาอุทกภัยเป็นเวลาหลายเดือนก็ยังสามารถรักษา พันธุ์และแตกเหง้าได้ตามธรรมชาติและไม่ได้ใช้ปุ๋ยหรือสารเคมีแต่อย่างใดและยังออกดอกสะพรั่งให้ เห็นอย่างงดงามจนถึงปัจจุบัน ซึ่งนาบัวหลวงแห่งนี้อยู่บริเวณปากซอยบ้านกลาง 3/3 หรือซอยคนรวย

ลานสะดือ ตั้งอยู่กลางชุมชนบ้านหมากม่วง* มีจุดเด่นคือต้นสะดือขนาดใหญ่หลายคนโอบ หยั้งรากผากใบกว่าร้อยปี และมักเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมของคนในชุมชนหรือการประกอบกิจกรรมทาง วัฒนธรรม อาทิ ทำบุญกลางบ้านหมากม่วง*

บ้านมอญริมน้ำ เกิดจากความนิยมของประชาชนเชื้อสายมอญที่มักปลูกสร้างบ้านเรือนเรียง รายอยู่ริมฝั่งแม่น้ำ โดยมีลักษณะเฉพาะคือ หันเรือนให้ด้านที่มีห้องเสาศีลาไปทางทิศตะวันออก และมี ลักษณะการตั้งเรือนขวางลำน้ำ ซึ่งมีหลงเหลือให้เห็นหลายหลังภายในชุมชน นอกจากนี้แต่ละบ้านยัง นิยมปลูกต้นไม้ท้องถิ่นที่ทนน้ำเป็นริ้วบ้าน เช่น โมก ข่อย ต่อกันไปเป็นแนวยาวและต่อไปยังละแวก บ้านใกล้เคียง ยังหลงเหลือให้เห็นริ้วต้นไม้แบบดั้งเดิมที่ยังมีความสมบูรณ์ยาวเกือบ 200 เมตรและมี แนวริ้วต้นไม้หนาถึง 2 เมตร ในบริเวณรอยต่อระหว่างบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ซึ่งจากคำ บอกล่าของเจ้าของบ้าน ประมาณการอายุได้กว่าร้อยปี โดยนิยมตัดแต่งให้สวยงามอยู่เสมอ ซึ่งดูแล ต่อ ๆ กันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และสามารถพบริ้วต้นไม้ลักษณะนี้ได้เป็นช่วง ๆ ตลอดทางเดินเลียบริ มน้ำในชุมชนตั้งแต่วัดมะขามจนสุดชุมชนบ้านหมากม่วง* เป็นระยะทางรวมกว่า 1 กิโลเมตร และใน แต่ละบ้านมักจะมีต้นมะตาด หรือมักเรียกกันว่าแอปเปิลมอญปลูกอยู่ ซึ่งตามความเชื่อและข้อ สันนิษฐานนั้น ไมยต้นชนิดนี้น่าจะมีที่มาพร้อมกับการอพยพของบรรพบุรุษที่ติดผลมาจากเมืองมอญ ในการเดินทาง โดยน่าจะมียอดกำเนิดจากป่าทางประเทศพม่า มักใช้ผลแกงส้มกับกุ้งแม่น้ำโคลก เนื้อมี รสชาติเปรี้ยวและเป็นเมือกกลิ่น “แกงมะตาด” จึงเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์แห่งสำรับอาหารชาวไทยเชื้อ สายมอญในชุมชนมาช้านาน

ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมตามแผนที่ชุมชนที่ประมวลมานี้ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการ ดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ซึ่งในกลุ่ม บ้านเรือนจะมีลักษณะเป็นชุมชนที่เรียงรายติดกันริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา จะไม่มีพื้นที่บริเวณบ้านมา กนัก รวมไปถึงแผ่นดิน(ที่ดิน) ก็จะมีน้อยเพราะเสائب้านนั้นอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นต้น ดังนั้นพื้นที่ ส่วนรวมในการทำกิจกรรมก็จะเป็นลานกว้างของหมู่บ้านหรือพื้นที่ของวัดเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ด้วย จำนวนครัวเรือนที่ไม่มากนัก สถานที่จึงเพียงพอต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมหลังเกิดอุทกภัยในแต่ละปีด้วย ซึ่งอาจส่งผลให้ลานกว้างมีน้ำขัง จนไม่สามารถทำกิจกรรมได้ ซึ่งในส่วนของในการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรม ต้องปรึกษาและวาง แผนการจัดการในลำดับต่อไป เพราะลานกว้างส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของเอกชน หรือมีเจ้าของ ซึ่งถ้าเป็น ของชาวบ้านในชุมชน จะยินดีให้จัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีเงื่อนไข

4.1.3 กิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนที่สำคัญ

ดังที่กล่าวในเบื้องต้นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* มีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมไทย มอญ และจีน ในการดำรงชีวิตจึงแฝงไปด้วยความเชื่อจากบรรพบุรุษที่

มีความผสมผสานหลากหลายชาติพันธุ์ดังกล่าว ซึ่งในแต่ละครัวเรือนอาจจะมีการผสมผสานที่ต่างกัน อาทิ บางบ้านอาจจะมีทั้ง 3 วัฒนธรรม เป็นเชื้อสายของบรรพบุรุษก็เป็นได้ ดังนั้น พิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะต้องอาศัยความเชื่อของทั้ง 3 วัฒนธรรมด้วย เป็นต้น นอกเหนือจากความเชื่อของแต่ละครัวเรือนแล้ว ชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่

4.1.3.1 ประเพณีตักบาตรพระร้อย

เป็นหนึ่งในประเพณีสำคัญของชาวจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีความพิเศษกว่าการตักบาตรเทโวในช่วงออกพรรษาของท้องถิ่นอื่น ๆ ด้วยลักษณะทางกายภาพที่มีแม่น้ำเจ้าพระยา (รวมไปถึงคลองลาด) ตัดผ่านและมีคูคลองธรรมชาติจำนวนมาก รวมไปถึงวัดสำคัญหลายแห่งมีบริเวณติดกับแม่น้ำและคูคลอง จึงทำให้เกิดการตักบาตรทางเรือหรือเรียกว่าประเพณีตักบาตรพระร้อยขึ้นโดยมีความเป็นมากกว่า 100 ปี โดยมีความสำคัญและเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ที่สุดประเพณีหนึ่งของชาวจังหวัดปทุมธานี ด้วยเหตุผล 3 ประการสำคัญคือ เพื่อเป็นการต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนมั่นคงสืบไป ประการที่สองคือเพื่อแสดงมุทิตาจิต และแสดงความยินดีที่ลูกหลานของครอบครัวได้บวชเรียนครบพรรษา ไม่ลาเพศสมณะ หรือสึกมาเป็นฆราวาสระหว่างพรรษา กล่าวคือไม่แหกพรรษานั่นเอง รวมไปถึงการฉลองให้พระภิกษุเก่าที่มีพรรษาเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งนัยหนึ่งด้วย และประการสุดท้ายคือ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ให้กับสถาบันครอบครัวของชุมชน ที่นับเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีการรวมญาติ ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันและทำบุญตักบาตรร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา

การตักบาตรพระร้อยจะกระทำกันในช่วงออกพรรษาและวัดในจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับแหล่งน้ำจะแบ่งเจ้าภาพในแต่ละวันไม่ให้ตรงกัน สำหรับชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* มีวัดสำคัญได้แก่วัดมะขามและวัดศาลเจ้า เป็นวัดแรกในเทศกาลตักบาตรพระร้อยของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งตรงกับ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี ขบวนเรือพระสงฆ์จากวัดเจ้าภาพและวัดอื่น ๆ ใกล้เคียงจะตั้งต้น ณ ทำน้าวัดมะขาม และค่อย ๆ ไหลเรือขึ้นไปทางทิศเหนือตามริมฝั่งแม่น้ำจากหมู่ 3 คือบ้านหมากขาม* จนสุดตลิ่งบ้านหมากม่วง* รวมระยะทางกว่า 1 กิโลเมตร ประชาชนจะเตรียมอาหารคาวหวานและปัจจัยไว้รอที่ท่าหน้า หรือบ้านใดไม่มีท่าหน้าก็จะอาศัยนอกชานเพื่อนบ้านหรือท่าหน้าชุมชนเพื่อร่วมกิจกรรมนี้ โดยจะมีพระสงฆ์กว่าร้อยรูปมารับบาตร กิจกรรมจะเริ่มประมาณ 7.30 - 10.00 น. ซึ่งหลังจากตักบาตรแล้ว ประชาชนจะแวะเวียนกันไปตามละแวกบ้านเพื่อส่งอาหารคาวหวานให้เพื่อนบ้านเป็นการแบ่งปันกันเป็นนิจ หลังจากนั้นในช่วงบ่ายประชาชนก็จะพากันมาปิดทองไหว้พระพระประธานในโบสถ์เก่าสมัยอยุธยาของวัดมะขามอีกด้วย ซึ่งมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับน้ำที่สำคัญอันสืบเนื่องมาจากวันออกพรรษาและสอดคล้องกับบริบทลักษณะทางกายภาพที่สำคัญอื่น ๆ อีก อาทิ ประเพณีมอญคั่ง ที่แปลว่าชาวไทยเชื้อสายมอญที่ออกมาลอยเรือในแม่น้ำกันอย่างคึกคัก เพลงเรือ รำภาข้าวสาร ตลอดจนการค้าขายทางเรือ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่พบได้ในทั้งสองชุมชนนี้

นอกเหนือจากจะเป็นประเพณีดั้งเดิมของชุมชนแล้ว ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากเจ้าฟ้าในราชวงศ์จักรีจากเหตุการณ์ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2542 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตักบาตรแต่พระครูสิริปัญญาโสภณ เจ้าอาวาสวัดมะขามในขณะนั้น ณ

ตำหนักสวนปทุม จังหวัดปทุมธานี นับเป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่สนับสนุนให้ประเพณีนี้ควรค่าแก่การสืบสานในกาลต่อไป

4.1.3.2 การแข่งขันเรือยาวประเพณี

เนื่องด้วยลำน้ำบริเวณหน้าวัดมะขาม ซึ่งเป็นพื้นที่ของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* เป็นลำน้ำที่มีความกว้างขวางและมีลักษณะเป็นเส้นตรงเนื่องจากเป็นคลองขุดตัดแม่น้ำเจ้าพระยาสายเก่าที่คุดเคี้ยวมาก่อน จึงเอื้อต่อการจัดกิจกรรมกีฬาทางน้ำต่าง ๆ ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านและวิถีชีวิตที่ต้องใช้เรือในการดำรงชีพ ประชาชนของทั้งสองชุมชนจึงมีความชำนาญในการต่อเรือ และใช้เรือเป็นพาหนะ ซึ่งในช่วงหน้าน้ำ ก็จะนำเรือลงเพื่อสัญจร ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนถึงกีฬาทางน้ำ เช่น เรือยาว ในอดีตวัดมะขามและวัดศาลเจ้าจะสนับสนุนที่เก็บเรือยาวและเอื้อเพื่อสถานที่เพื่อการฝึกซ้อมฝีพาย ซึ่งประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพศชายทุกวัย จะมีโอกาสได้เป็นฝีพาย เริ่มต้นจากการแข่งขันกันในชุมชนและตำบลใกล้เคียงในอดีต เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมสุขภาพและสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป และสร้างความสามัคคีกันในชุมชนได้เป็นอย่างดี ประชาชนจะพาลูกหลานออกมาริมนอกชานบ้านเพื่อชมฝีพายฝึกซ้อมกันในช่วงเย็นถึงพลบค่ำในฤดูแข่งเรือ ซึ่งตรงกับช่วงออกพรรษาของทุกปี ปัจจุบันใช้วันแม่แห่งชาติเป็นวันแข่งขัน โดยจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป การแข่งขันเรือยาวประเพณีในปัจจุบันจะใช้ฝีพายจากภายนอกทั้งสิ้นและมีเรือยาวร่วมแข่งขันจากทั่วประเทศ และเป็นสนามแข่งเรือยาวที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศ

4.1.3.3 ประเพณีเข้าผีชาวมอญ

บ้านหมากม่วง* หรือบ้านท่าควาย ในเขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ* อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีการละเล่นของไทยเชื้อสายมอญอยู่ชนิดหนึ่งเป็นประเพณีสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ คือ การเล่นเข้าผี ซึ่งสันนิษฐานว่าสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งที่คนยังไม่มีความเชื่อเรื่องผีและเคารพบูชาภูตผีปีศาจ ซึ่งคิดว่าจะช่วยให้พ้นจากภัยอันตราย เมื่อใดที่เกิดการเจ็บป่วยก็คิดว่าภูตผีปีศาจ มาเข้าสิงหรือบันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น จึงต้องมีการเอาใจผีและเกิดการบนบานศาลกล่าวกันขึ้น

การเล่นเข้าผีที่บ้านหมากม่วง* นั้นมีหลายชนิด โดยจะเรียกตามอุปกรณ์พื้นบ้านที่ใช้เล่น เช่น ผีกะลา ผีกระดัง ผีลิง ผีสุ่ม และผีอีจู้ เป็นต้น เนื่องจากผีที่บ้านหมากม่วง* ไม่ดุหรือเฮี้ยนมากนักตามคำบอกเล่า จึงเชิญมาสิงสู่เล่นกับคนได้อย่างสนุกสนาน นอกจากนั้นประเพณีการเล่นเข้าผียังถือเป็นการนัดหมายเพื่อรวมญาติพี่น้อง เพื่อเตรียมข้าวของไว้ทำบุญในวันสงกรานต์ เช่น ทำขนมจิ้น ข้าวเหนียวแดง และกะละแม เป็นต้น ซึ่งต้องใช้คนจำนวนมาก และยังเป็นการเล่นสนุกสนานครึกครื้นในหมู่วงศ์ญาติ รวมทั้งเพื่อนบ้านใกล้เคียงตลอดจนเป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างกันอีกด้วย

ในปัจจุบันนี้ ประเพณีการเล่นเข้าผีได้สูญหายไปเกือบหมดแล้ว ชุมชนและจังหวัดได้มีการวางแผนฟื้นฟูการละเล่นและประเพณีเก่า ๆ ขึ้นมา ทั้งนี้ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งและรักท้องถิ่น ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์ประเพณีในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดต่อไป

ประเพณีการเล่นเข้าผีมักจะเล่นในตอนกลางคืนก่อนเทศกาลสงกรานต์ประมาณ 15 วัน หรือในบางปีจะจัดในช่วงเทศกาลสงกรานต์เลยก็มี เวลาจะเล่นเข้าผีต้องมีพิธีการและมีการร้อง

เพลงเชิญผีให้มาเข้าสิงด้วย พิธีการและเพลงเชิญผีแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ผีกะลา ใช้ผู้หญิงเป็นร่างให้ผีเข้าสิง เรียกว่า “คนเข้าผี” เอาเชือกหรือผ้าขาวม้าผูกเอาไว้ที่เลี้ยงคนหนึ่งจะเป็นชายหรือหญิงก็ได้จับปลายเชือกหรือผ้าขาวม้านั้นไว้ ให้คนเข้าผีนั่งยอง ๆ บนกะลาตัวเมีย 2 ใบ เอามือเท้าไปข้างหน้าและชี้นิ้วไปข้างหน้าด้วย คนเชิญผีอีกคนหนึ่งต้องเป็นหญิงหม้ายหมสไบ เอาธูป 3 ดอก และเทียน 1 เล่ม จุดไฟเชิญผี แล้วนำไปปักไว้ข้างลานบ้านทางทิศเหนือ ส่วนคนเข้าผีนั่งบนกะลาตัวเมื่อยู่กึ่งกลางลานบ้าน คนที่ร่วมเล่นทั้งชายและหญิงจะเดินเป็นวงกลมรอบคนเข้าผีแล้วร้องเพลงที่ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษามอญ พร้อมปรบมือไปพร้อม ๆ กันจนกว่าผีจะเข้า เป็นต้น

4.1.3.4 รำภาข้าวสาร

คำว่า “รำภา” เป็นภาษาโบราณ พบในเรื่องระเด่นลันได แปลว่า “เที่ยวขอไป” ประเพณีรำภาข้าวสารนี้เป็นประเพณีของคนไทยเชื้อสายมอญจังหวัดปทุมธานีที่มีมาแต่โบราณ มีลักษณะเป็นการลงเรือและลอยเรือไปบอกบุญขอรับบริจาคข้าวสารและสิ่งของเพื่อนำไปทอดกฐินหรือทอดผ้าป่าตามศรัทธา โดยมีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวัชรวิงศ์ (พระองค์เจ้าขาว) เป็นผู้ริเริ่ม ดังปรากฏหลักฐานในการเริ่มต้นเองด้วยการการวระพระองค์ท่าน โดยวรรคแรก ใช้คำร้องดังนี้ เจ้าขาว ลาละลอกเอ...

การรำภาข้าวสารจะทำกันในเวลากลางคืนเดือนหงาย ท้องฟ้าสว่างปราศจากเมฆฝน และเป็นเวลาที่ว่างเว้นจากภาระงานทั้งหมด ทั้งงานบ้าน งานนา หญิงชายจะชวนกันแต่งกายเรียบร้อย มีผ้าโพกศีรษะกันน้ำค้ำยามค้ำกันทุกคน แล้วลงเรือมาด(เรือที่ขุดจากท่อนไม้ทั้งต้น) พายเรือร้องเพลงรำภาข้าวสาร มีเครื่องดนตรีประกอบคือฉิ่ง หรือกลองขนาดเล็กเพื่อให้จังหวะ แม่เพลง ร้องเนื้อเพลงนำและทุกคนที่ลงเรือลำเดียวกันจะช่วยกันพายเรือและเป็นลูกคู่ร้องรับพร้อมกัน โดยทั่วไปจะพายเรือกันไปในแม่น้ำลำคลอง แวะจอดเรือตามบ้านเรือนริมน้ำทั่วไป ซึ่งบทเพลงที่ร้องจะสื่อสารให้กับชาวบ้านริมฝั่งน้ำทราบถึงวัตถุประสงค์ว่าจะมาขอรับบริจาคข้าวสาร อาหารแห้งหรือปัจจัยเพื่อถวายแด่พระสงฆ์ โดยจะระบุว่าจะไปทำบุญที่ไหน เมื่อไหร่ คนนำจะร้องเดี่ยว พอจบวรรค ลูกคู่จะช่วยร้องรับด้วยน้ำเสียงอ่อนหวานโดยพร้อมเพรียงกัน เมื่อชาวบ้านทราบว่ามีเรือมารำภาข้าวสาร ก็จะจัดเตรียมของที่จะร่วมทำบุญคอยส่งให้ที่ท่าหน้าตามกำลังศรัทธา เมื่อได้รับของทำบุญแล้วผู้ร้องจะร้องบทให้พรและอ้อลา

ประเพณีรำภาข้าวสารถือเป็นการช่วยบอกบุญให้ผู้มีจิตศรัทธาได้มีโอกาสทำบุญร่วมกัน เป็นประเพณีที่เสริมสร้างความสามัคคีของชุมชนที่งดงาม นอกจากชาวบ้านที่มีทำน้ำแล้วชาวบ้านที่อาศัยอยู่ห่างฝั่ง บ้างก็ยอมลอยคอในแม่น้ำ ประคองขันข้าวสารมาส่งให้กับเรือที่มารำภาข้าวสารด้วยพลังแห่งศรัทธาอันแรงกล้า ซึ่งประเพณีนี้เป็นประเพณีที่มีเฉพาะจังหวัดปทุมธานีเท่านั้น และชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในอดีตก็ได้สืบทอดประเพณีนี้ต่อ ๆ กันมา แต่ทว่ามีการเปลี่ยนแปลงหลายประการ ทั้งสิ่งแวดล้อม และอาชญากรรม ทางกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้กล่าวว่า การรำภาข้าวสารจึงงดเว้นไปหลายสิบปี ทั้งนี้ยังมีความพยายามรื้อฟื้นและสืบทอดในการเรียนการสอนในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยในจังหวัดอยู่บ้าง หรือเล่นกันในโอกาสสำคัญ แต่ไม่ใช่ตามประเพณีหรือวัตถุประสงค์เดิม

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอีกหลายกิจกรรม ซึ่งภาพรวมของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* มี

ความเป็นมอญอยู่สูงเมื่อเทียบสัดส่วนกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีรากเหง้ามาจากวัฒนธรรมอื่น แต่จะสอดแทรกอยู่ในบริบทของสังคมไทย ภายใต้พุทธศาสนา ทั้งนี้อีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นส่วนเล็ก ๆ แต่สำคัญเช่นกัน นั่นคือกิจกรรมทางวัฒนธรรมจีน เช่น เทศกาลฉลองเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า ก็เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ซึ่งก็ยังคงอัตลักษณ์และรูปแบบการจัดงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งในไตรภาคีแห่งวัฒนธรรมนี้ หลอมรวมเป็นอัตลักษณ์ของทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ และมีค่างของชุมชน

4.2 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ

จากการศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ทั้งหมด 30 คน โดยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีรายละเอียดของผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่า โดยส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจะเป็นวัยผู้ใหญ่เต็มตัว (อายุเกิน 30 ปี) ถึงร้อยละ 76.66 รองลงมาคือวัยเริ่มต้นเป็นผู้ใหญ่ ร้อยละ 16.66 และวัยรุ่นตอนต้นและตอนปลายอีกร้อยละ 6.66

สถานภาพสมรสมีจำนวนมากถึงร้อยละ 60 ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้งหมด รองลงมาคือสถานภาพโสด โดยมีจำนวนร้อยละ 36.66 และอีกร้อยละ 3.33 เป็นหม้าย เมื่อพิจารณาประกอบกับอาชีพและระดับการศึกษาพบว่าผู้ที่มีสถานภาพโสดจะเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาและสถานภาพสมรสนั้นมีความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวซึ่งมักจะมีหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัว

ระดับการศึกษาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่แล้วจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จนถึงปริญญาโทมีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 60 รองลงมาคือระดับอนุปริญญาและมีธยมศึกษา ร้อยละ 23.33 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 10 และไม่มีวุฒิการศึกษาเพียงร้อยละ 6.66 เป็นที่น่าสังเกตว่าระดับการศึกษาของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญของชุมชนนี้มีระดับการศึกษาที่สูง สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของตำบลไตรรัฐ* ที่มีสถาบันการศึกษาในทุกช่วงชั้นและเอื้อต่อการได้รับการศึกษาที่ดี ประกอบกับการทำงานในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้วุฒิการศึกษาเพื่อเข้าทำงาน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาที่สามารถเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม หน่วยงานของรัฐหรือภาคธุรกิจเอกชนได้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญประกอบอาชีพพนักงานโรงงาน รับจ้าง และพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 23.33 รองลงมาคือค้าขายและการเข้ารับราชการและเป็นพนักงานของรัฐเท่ากันคือ ร้อยละ 16.66 ซึ่งทำให้เห็นแนวโน้มของเวลาว่างของคนในชุมชนนั้นมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการทำงาน

เป็นที่น่าสนใจพิจารณาว่าอายุเอื้อต่อการรับรู้และตระหนักรู้ในวัฒนธรรม สถานภาพการสมรสและการศึกษาเอื้อต่อความมีเหตุผลและความสามารถในการมีส่วนร่วมในการจัดการวัฒนธรรม

โดยภาพรวมสำหรับเงื่อนไขของเวลาในการอาศัยอยู่ในพื้นที่พบว่าสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่อาศัยมาตั้งแต่เกิดจะมีเวลาอยู่ในพื้นที่เท่ากับอายุของตน ผู้ที่แต่งงานเข้ามาอยู่ในชุมชนซึ่งคัดเลือกผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลายาวนานพอสมควร และผู้ที่ย้ายเข้ามาทำงานในชุมชนซึ่งจะมีระยะเวลาการอยู่อาศัยไม่นานนัก โดยเป็นคนในพื้นที่ร้อยละ 80 อีกส่วนหนึ่งย้ายมาจากพื้นที่(จังหวัด) อื่น ร้อยละ 16.66 และมีอีกร้อยละ 3.33 มาจากประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะเห็นได้ว่า เริ่มมีประชากรนอกเหนือจากคนต่างถิ่นเข้ามาอาศัยในเขตชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมและในตลาด

สิ่งที่เป็นอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนคืออาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นพนักงานโรงงานหรือราชการ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติงานเต็มเวลา ซึ่งหากวิเคราะห์ตามเงื่อนไขของเวลาพบว่าเวลาวางนั้นไม่เอื้อต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ทำการค้าขายในตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้าที่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเตรียมสินค้าวันต่อวัน และตั้งร้านในเวลาเช้ามีดทุกวัน ซึ่งทำให้มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนน้อยลง ทั้งที่มีความต้องการจะเข้าร่วม โดยในส่วนนี้จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากหลากหลายสถาบันทางสังคมและกลุ่มอาชีพ เพื่อให้เห็นทัศนคติในหลากหลายมิติเพื่อนำมาวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทุกคนมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีถึงร้อยละ 63.33 เคยมีประสบการณ์ในการร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีอีกร้อยละ 36.66 ไม่เคยเป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรมแต่เคยร่วมกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งในส่วนนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจะสามารถแสดงทัศนคติต่อการจัดการวัฒนธรรมได้ตามประสบการณ์ของตนเองได้ รวมไปถึงกลุ่มที่มีประสบการณ์ในการร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมก็จะสามารถให้ข้อมูลในฐานะผู้จัดกิจกรรมได้อีกทางหนึ่งด้วย

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) เพศ		
ชาย	15	50.00
หญิง	15	50.00
2) อายุ (ปี)		
0-10	0	00.00
11-20	2	06.66
21-30	5	16.66
31-40	10	33.33
41-50	4	13.33
51-60	3	10.00
60 ขึ้นไป	6	20.00
3) สถานภาพสมรส		
โสด	11	36.66
สมรส	18	60.00
หม้าย	1	03.33
4) ศาสนา		
พุทธ	30	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
5) ระดับการศึกษาสูงสุด		
ไม่มีวุฒิมัธยมศึกษา	2	06.66
ประถมศึกษา	3	10.00
มัธยมศึกษา	5	16.66
อนุปริญญา	2	06.66
ปริญญาตรี	12	40.00
ปริญญาโท	6	20.00
ปริญญาเอก	0	00.00
6) อาชีพ		
รับราชการ/พนักงานของรัฐ	5	16.66
สงฆ์และกิจการภายในวัด	4	13.33
ค้าขาย	5	16.66
พนักงานโรงงาน/พนักงานเอกชน	7	23.33
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	6	20.00
นักเรียน/นักศึกษา	3	10.00
7) รายได้ต่อเดือน (บาท)		
น้อยกว่า 5,000	8	26.66
5,000-10,000	7	23.33
10,001-20,000	9	30.00
20,001-30,000	3	10.00
มากกว่า 30,000 ขึ้นไป	3	10.00
8) ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ (ปี)		
0-10	6	20.00
11-20	4	13.33
21-30	3	10.00
31-40	7	23.33
41-50	5	16.66
51-60	2	06.66
60 ขึ้นไป	3	10.00
9) ภูมิลำเนาเดิม		
เป็นคนในพื้นที่	24	80.00
ย้ายมาจากพื้นที่อื่น	5	16.66

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
มาจากประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	1	3.33
10) การดำรงตำแหน่งทางสังคมในชุมชน		
พระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่/พระสงฆ์/กรรมการวัด	4	13.33
ผู้ใหญ่บ้าน/หัวหน้างานของเทศบาล	2	06.66
หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมทางวัฒนธรรม/ปราชญ์ชาวบ้าน	6	20.00
กรรมการตลาดริมน้ำ	3	10.00
กรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัด	1	03.33
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	1	03.33
รองผู้อำนวยการโรงเรียน/ครู/อาจารย์	3	10.00
ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางสังคม	10	33.33
11) ประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน		
ของตำบลไตรรัฐ*		
เคยมีประสบการณ์	30	100.00
12) ประสบการณ์ในการร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน		
ของตำบลไตรรัฐ*		
เคยมีประสบการณ์	19	63.33
ไม่เคยมีประสบการณ์	11	36.66

4.3 ตัวอย่างการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญของเทศบาลตำบลไตรรัฐ* ทั้ง 30 คน เกี่ยวกับลักษณะของประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น การเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ปัจจุบัน การจัดการทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและความต้องการของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ พบว่ารายละเอียดของข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์เจาะลึกมีลักษณะที่คล้ายคลึงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้จึงขอนำเสนอตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 2 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 กรณีศึกษาที่ 1

มะม่วง* (นามสมมุติ, สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2559) ข้าราชการบำนาญ อายุ 67 ปี, สถานภาพสมรส อาศัยอยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลากว่า 42 ปี หลังจากเกษียณอายุราชการจากการรับราชการครูจากโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดแล้ว ได้รับเชิญไปเป็นอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยของรัฐในจังหวัดปทุมธานี มะม่วง* ได้รับการยกย่องจากสภาวัฒนธรรมและจังหวัดปทุมธานีให้เป็น

ปราชญ์ชุมชนและผู้เชี่ยวชาญของจังหวัดในสาขาประเพณีรำภาข้าวสารและมีเชี่ยวชาญในด้านภาษาไทยอย่างสูงและเคยเป็นหนึ่งในคณะผู้เขียนตำราเรียนภาษาไทยของคุรุสภามาก่อนอีกด้วย

มะม่วง* มีพื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดราชบุรี แต่งงานและย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนบ้านหมากขาม* ในเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 หลังจากจบการศึกษาระดับปริญญาโท มะม่วง* ได้ดำเนินชีวิตตามรอยอุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครูผู้ที่จะนำความรู้ ความสามารถที่ตนได้ร่ำเรียนมาในเรื่องการสอนภาษาไทยไปใช้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาแทนที่จะตอบรับคำเชิญไปสอนในมหาวิทยาลัยที่มีรายได้ดีกว่าในขณะนั้น โดยมีความเชื่อที่จะพัฒนานักเรียนในระดับมัธยม

หากครูที่เก่ง ๆ เลือกที่จะสอนแต่ในระดับอุดมศึกษา รอยต่อของการศึกษาของชาติก็จะมีช่องว่าง และทำให้การศึกษาพัฒนาไปได้ไม่เต็มที่ เด็กก็จะไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพื้นฐานไม่ดี จะต่อยอดอะไรก็ยาก (มะม่วง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

จึงเลือกที่จะรับราชการครูในโรงเรียนชายประจำจังหวัดปทุมธานีในสมัยนั้น (ปัจจุบันเป็นโรงเรียนสหศึกษา) พร้อมกับได้แต่งงานกับภรรยาซึ่งเป็นครูในโรงเรียนเดียวกัน โดยภรรยามีบ้านอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในชุมชนบ้านหมากขาม* ในขณะที่ยังรับราชการมีโอกาสได้รับผิดชอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นเวลาหลายสิบปี อาทิ ภารกิจที่ต้องสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นแก่นักเรียน นักศึกษา โดยมักจะหยิบยกกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สำคัญ อันได้แก่ การรำภาข้าวสาร ที่นิยมเล่นกันในช่วงออกพรรษาเพื่อเรียไรข้าวสาร อาหารและปัจจัยตามกำลังศรัทธาตามบ้านเรือนที่เรียงรายริมน้ำไปถวายวัดในชุมชนโดยเป็นวิทยากรร่วมกับภรรยาซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนี้แต่เดิม จนได้รับยกย่องจากทางจังหวัดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการรำภาข้าวสาร โดยเป็นวิทยากรและยังสืบสานการรำภาข้าวสารคู่กับภรรยาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ตระกูลของภรรยาของมะม่วง* มีเชื้อสายไทย มอญ และจีน มะม่วง* จึงมีประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนครบในทุกมิติวัฒนธรรมชุมชน นับเป็นหนึ่งในผู้รู้เกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี

1) ลักษณะของประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

หลังจากที่ได้แต่งงานและย้ายเข้ามาอาศัยในชุมชนบ้านหมากขาม* ตั้งแต่ช่วงแรกก็ไม่เคยมีความรู้สึกแปลกแยก ประทับใจในการต้อนรับของครอบครัวและเพื่อนบ้าน ที่ส่วนหนึ่งมีความเกี่ยวข้องกันแบบเครือญาติได้รับการยอมรับและยกย่องจากชาวบ้านในชุมชน อาจเป็นเพราะภรรยาเป็นคนในท้องถิ่นดั้งเดิม เครือญาติทางฝั่งภรรยาเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป นอกจากนี้ด้วยอาชีพครูอาจารย์จึงเป็นที่เคารพและได้รับเกียรติจากชาวบ้านอยู่เป็นนิจ

ได้ทำกิจกรรมที่บ้านภรรยา ทั้งไหว้เจ้า สารทจีน สารทไทย ไปทำบุญ ไปงานเจ้าพ่อ ทั้งไทย มอญ จีน เข้าร่วมหมด ที่บ้านเขาก็น่ารัก ชาวบ้านก็น่ารัก รู้จักกันหมด เดินผ่านกัน ทักทายกันทุกบ้าน ที่ชอบคือเราชอบปลูกต้นไม้ ที่นี้แต่ก่อนอากาศดีมาก ไม่เหมือนตอนนี้ มีแต่กลิ่นบ่อขยะ แอมแมลงวันเยอะมาก เมืองมันขยาย ขยะมันก็เยอะ...ที่บ้านมันติดน้ำ ปลูกอะไรก็

งอกงาม แถมพวกประเพณีทางน้ำก็เยอะ น่าสนุกแทบทุกอย่าง เราก็เข้าร่วมไปทุกอย่าง อย่างน้อยก็เอาไว้เล่าให้ลูกหลานฟัง (มะม่วง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้าร่วมตั้งแต่เริ่มเข้ามาอาศัยในชุมชน ได้แก่ วันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ ประเพณีเปิงสงกรานต์ ซึ่งมีความแตกต่างจากงานบุญสงกรานต์ที่เคยพบเจอมา ซึ่งนอกจากจะมีการทำบุญ สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวตามประเพณีทั่ว ๆ ไป แต่สงกรานต์ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* นั้นมีการเล่นเข้าผีชาวมอญ ซึ่งเป็นความเชื่อในแบบของมอญซึ่งจะมีการรวมตัวกันของชาวบ้านในละแวกนั้น ในช่วงค่ำ โดยมักจะจัดที่ลานกว้างของหมู่บ้าน (ลานสวดหรือลานหมู่ 4) ซึ่งรู้สึกตื่นเต้น แปลกใหม่ โดยกิจกรรมสามารถสร้างความสนุกสนานและน่าประหลาดใจสำหรับคนต่างถิ่น เนื่องด้วยเพลงเข้าผีจะใช้ภาษามอญสลับกับภาษาไทย และเมื่อผีเข้าผู้เล่นจะแสดงกริยาแตกต่างจากอุปนิสัยของบุคคลผู้นั้นในเวลาปกติ จึงเป็นกิจกรรมแรก ๆ ที่ได้เข้าร่วม (เพราะแต่งงานในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2519)

นอกเหนือจากนี้ก็จะมีการทำบุญกลางบ้านของหมู่บ้านต่าง ๆ ของตำบลไทรบุรี* ซึ่งชาวบ้านในหมู่บ้านจะนิมนต์พระในวัดใกล้เคียงมาสวดมนต์และประพรมน้ำพระพุทธมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลทุกปี โดยผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น ๆ และหมู่บ้านใกล้เคียง โดยการทำบุญกลางบ้านที่เข้าร่วมเป็นประจำแทบทุกปี คือ การทำบุญกลางบ้านของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*

ในช่วงออกพรรษาก็จะมีประเพณีที่สำคัญของชุมชน คือ การตักบาตรพระร้อย ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการตักบาตรเทโว แต่เป็นการตักบาตรทางน้ำ พระสงฆ์จะตั้งขบวนมาทางเรือเพื่อบิณฑบาต โดยชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่ริมแม่น้ำจะตั้งหม้อข้าวหม้อแกงและของทำบุญไว้เพื่อตักบาตร โดยชาวบ้านที่ไม่ได้มีทำน้ำเป็นของตนเองหรืออยู่พื้นที่บ้านใน (พื้นที่ที่อยู่ถัดจากริมแม่น้ำออกไปในพื้นที่) ก็จะอาศัยบ้านเพื่อนบ้าน หรือศาลาทำน้ำส่วนกลางเป็นสถานที่ตักบาตร ซึ่งมะม่วง* ได้เข้าร่วมทุกปี (เว้นเพียงแต่ปีที่มีอุทกภัยหนัก เช่น ปี พ.ศ. 2538 และ พ.ศ. 2554)

การจุดลูกหนู ซึ่งจะใช้ในงานศพพระผู้ใหญ่ เป็นกิจกรรมที่น่าตื่นเต้นที่เป็นความเชื่อแบบมอญและคนไทยเชื้อสายมอญที่นิยมทำลูกหนูเพื่อจุด สำหรับมะม่วง* แล้ว เป็นกิจกรรมที่หาชมได้ยากและน่าสนใจสำหรับคนต่างวัฒนธรรม

งานประจำปีเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า ในทุก ๆ ปีจะมีการเฉลิมฉลองงานเจ้าพ่อ จะมีโรงทาน การแสดงงิ้วและการประมูลข้อไผ่มงคล โดยเป็นกิจกรรมรื่นเริงและเพื่อความบันเทิงสิริมงคลของผู้ที่มีเชื้อสายจีนในชุมชนและประชาชนทั่วไป

การรำภาข้าวสาร เป็นกิจกรรมที่เหมือนกับเป็นการเรียไรเพื่อทอดกฐินทางน้ำ (มักจัดการลอยเรือในช่วงประมาณ 1 เดือนหลังออกพรรษา) โดยนิยมร้องและเล่นกันในหน้ากฐินของทุกปี โดยมีเพลงรำภาข้าวสารทั้งภาษาไทยและภาษามอญ นับเป็นกิจกรรมที่สนุกสนานและเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่ชัดเจน โดยหลัก ๆ แล้ว การรำภาข้าวสารจะรับข้าวสารและปัจจัยจากชาวบ้าน โดยการลอยเรือในช่วงหัวค่ำ ปีหนึ่ง ๆ อาจใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3 – 5 วัน และเมื่อได้ปัจจัยพอสมควรก็จะนำไปถวายวัดในท้องถิ่น ในช่วงแรกก็เป็นผู้ร่วมกิจกรรมลงเรือไปกับชาวบ้าน เมื่อ

เข้ามารับราชการครูในโรงเรียน มีอาจารย์ผู้ใหญ่ให้มอบหมายให้รับผิดชอบในโครงการฟื้นฟูการรำภา
ข้าวสารที่นับวันจะยิ่งมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมนี้น้อยลงและเริ่มมีแนวโน้มว่าจะสูญหายไป
ที่สุดให้กลับมาเป็นที่รู้จักอีกครั้ง ด้วยความที่อาศัยอยู่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่เคยจัดกิจกรรมทาง
วัฒนธรรมนี้ เห็นความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด จึงมีความผูกพันและรู้สึกว่าเป็นโอกาสอันดีที่จะได้
ตอบแทนชุมชนที่ตนอาศัยอยู่และดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ มาโดยตลอด หลังจากนั้นก็มีโอกาสเป็น
วิทยากรหลายแห่งทั้งในชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดปทุมธานี วัด โรงเรียนและในมหาวิทยาลัยภายใน
จังหวัด เป็นระยะเวลากว่า 30 ปี จนได้รับการยกย่องจากทางจังหวัดในเวลาต่อมาพร้อมกับภรรยาซึ่ง
เป็นวิทยากรร่วมกันมาโดยตลอด ซึ่งนับเป็นความภูมิใจของมะม่วง* และครอบครัวเป็นอย่างดี

2) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและสภาพการณ์ปัจจุบัน

ตลอด 40 กว่าปีที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน จนได้ชื่อว่าเป็นคนในชุมชนหรือเป็นส่วนหนึ่ง
ของชุมชนไปแล้ว ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งสองชุมชนหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม
สภาพสังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต อาชีพของชาวบ้านและที่สำคัญการลดจำนวนลง การงด
จัดและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดว่ามี การงดจัดหรือหายไปจากชุมชนที่
ชัดเจนในทัศนะของมะม่วง* ได้แก่ ประเพณีมอญคั่ง รำภาข้าวสาร และการเล่นเข้าผีในช่วงสงกรานต์

เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านระดมคนมาเอง จัดการละเล่นกันเอง เดิมนั้นคนเข้าเขาไม่มี เขาก็งดจัด
ไป เด็กรุ่นใหม่ก็ไม่เชื่อเรื่องพวกนี้ เขาไม่เห็นความสำคัญ (มะม่วง (นามสมมติ), สัมภาษณ์,
28 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

มะม่วง* เล่าว่า โดยปกติแล้วชาวบ้าน จะมีผู้นำท้องถิ่น เช่น ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นแกน
นำในการเรียกชาวบ้านมาฉลองประเพณีสงกรานต์กัน โดยช่วงหัวค่ำจะมีการละเล่นเข้าผี แต่คนที่
สามารถเข้าผีได้ (ว่ากันว่าเป็นคนจิตอ่อน) ไม่ใช่ใครก็ได้ เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนจากที่ชาวบ้าน
ยึดอาชีพทำนาทำสวน หรือค้าขายเล็กน้อย เข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ผู้ที่สามารถเข้าผีได้บางส่วนต้อง
ทำงานในตอนเช้า หรือเข้ากะและทำงานล่วงเวลา ซึ่งมักจะมีค่าตอบแทนสูงกว่าเวลาทำงานปกติ ก็
จะไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรม และเมื่อไม่ใช่กิจกรรมที่ใครก็ได้ เล่นกันไปหลายรอบแต่ผีไม่เข้า
กิจกรรมก็ขาดความสนุกสนาน ความน่าตื่นเต้น ในบางปีไม่มีผีเข้าเลยก็มีและมีการลดจำนวนวันลงไป
เรื่อย ๆ จนกระทั่งงดจัดไปแล้วในปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่เคยมีชื่อเสียงจนได้ออกรายการโทรทัศน์มาแล้ว อีก
สาเหตุหนึ่งคือ โลกเปลี่ยนไป ความเชื่อของเด็กรุ่นใหม่บางส่วนไม่เชื่อในเรื่องผีสงหรือสิ่งเหนือ
ธรรมชาติ ก็อาจจะทำให้มนต์เสน่ห์ของกิจกรรมนี้จางหายไป

การตักบาตรพระร้อย เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีระเบียบแบบแผนอันจะต้องมี
การเรียงลำดับวัดตามข้างขึ้นข้างแรมมาแต่โบราณ โดยคณะสงฆ์ของทางจังหวัดจะมีการกำหนดวันที่
แน่นอนของแต่ละวัด ดังนั้นจะไม่สามารถเลือกวันเสาร์ อาทิตย์ เป็นวันของวัดในเขตเทศบาลได้ โดย
พระสงฆ์ที่มารับบาตรนั้นจะมีการเชิญมาจากหลาย ๆ วัดในจังหวัด ดังนั้น เมื่อสภาพสังคม
เปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนต้องทำงานประจำในวันธรรมดาจึงทำให้จำนวนผู้เข้าร่วมในบางปีที่ตรงกับ
วันธรรมดาลดน้อยลง หรืออาจจะเข้าร่วมได้เฉพาะช่วงลำแรก ๆ ที่มารับบาตร ประกอบกับเมื่อคน

ออกไปทำงานมากขึ้น คนขับเรือและลูกศิษย์วัดที่มาช่วยพระรับบาตรก็น้อยลงตามลำดับ รวมไปถึงการกั้นประตูน้ำ ทำให้หลายวัดซึ่งอยู่ในคลองไม่สามารถนำเรือออกมารับบาตรริมฝั่งแม่น้ำได้ก็มี หรือจำนวนเรือบด เรือพายของชาวบ้านก็มีจำนวนลดลงไปด้วย ซึ่งเคยมีแนวคิดและแนวโน้มที่จะงดการจัดตั้งบาตรพระร้อยมาเป็นตั้งบาตรเทโวที่จัดบนบกแทน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าตกใจเมื่อได้ยินข่าวในครั้งนั้น อย่างไรก็ตาม วัดมะขามและวัดศาลเจ้าก็ได้มีความพยายามร่วมกับชาวบ้านในการจัดประเพณีนี้อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าอาจจะมีอุปสรรคบ้างก็ตาม

การจุดลูกหนู โดยปกติจะใช้ในงานศพพระชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นความเชื่อแบบมอญ เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับอุบัติเหตุในการจุดลูกหนู ทำให้ผู้คนบางส่วนหวาดกลัวและทำให้หลาย ๆ วัดงดการจัดกิจกรรมไป แต่อย่างไรก็ตาม ทางจังหวัดได้มีความพยายามในการอนุรักษ์และการแข่งขัน การจุดลูกหนูแบบเป็นกีฬาพื้นบ้าน เพื่อดำรงประเพณีมอญนี้ให้ยังคงอยู่สืบไป

การร่ำภาข้าวสาร ถึงแม้ว่าจะงดเว้นการจัดกิจกรรมไปกว่า 40 ปี แต่ยังมีกลุ่มผู้สืบสานและวัดในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดและมหาวิทยาลัยในจังหวัด ยังเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญ จึงทำให้กิจกรรมนี้ยังพอจะมีให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน

มีคนเอาร่ำภาข้าวสารไปแปลความหรืออธิบายผิด ๆ ของจริงอยู่ในชุมชน คนในชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านเขารู้แต่ไม่เคยถามเขา นักวิชาการปัจจุบันนี้ ใช้สมมติฐาน กับความรู้สึกคาดคะเนไปเอง ไม่ใช่ข้อเท็จจริง การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะช่วยนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนรุ่นใหม่ได้ (มะม่วง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

การเข้ามาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือ AEC ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือเทศบาล ได้หันไหลเข้าสู่ระบบโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งตนเอง มีความพยายามจะชักจูงเยาวชนหรือคนวัยทำงานมาสืบทอดกิจกรรมของท้องถิ่น บ่อยครั้งก็ได้รับการปฏิเสธเนื่องจากต้องทำงานล่วงเวลา แต่ก็เข้าใจว่าเป็นการหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของคนในชุมชน ทั้งนี้พื้นที่ทำการเกษตรหรือประมงท้องถิ่นที่สามารถผลิตอาหารได้เองก็ไม่มีแล้วในปัจจุบัน ดังนั้นเงินจึงเป็นส่วนสำคัญของการดำรงชีพตนเองจึงต้องหาวิธีการอื่นในการสืบทอด เช่น การร่วมมือจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมกับสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งโรงเรียน หรือมหาวิทยาลัย เป็นต้น

3) ความต้องการของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยังขาดการสนับสนุนอย่างเป็นทางการขององค์กรในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทศบาลตำบล ที่ผ่านมามีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมมักได้รับการสนับสนุนหรือผลักดันจากวัดและมหาวิทยาลัยเป็นหลัก โดยอาศัยกลุ่มชาวบ้านที่เป็นผู้นำกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกิจกรรมต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและมีประสบการณ์ร่วมเป็นระยะเวลายาวนาน การจัดกิจกรรมจึงได้รับการสนับสนุนจากคนในชุมชนเอง และมูลนิธิของวัดบางส่วน ซึ่งเมื่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป การสละปัจจัยเพื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงค่อนข้างเป็นไปได้ยาก สำหรับในส่วนของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน คือ การแข่งขันเรือยาว ประเพณี ซึ่งดั้งเดิม ชาวบ้าน เยวชน ในชุมชนจะเป็นฝีพายหลัก ข้อดีของการใช้นักกีฬาในชุมชน คือการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ การส่งเสริมกิจกรรมกีฬาและสุขภาพ ตลอดจนเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่ฝีพายใช้คนต่างถิ่นเป็นหลัก ชาวบ้านมีส่วนร่วมเพียงการรับรู้และเข้าร่วมเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาทั้งเรื่องงบประมาณที่ใช้จ่ายจำนวนมาก ซึ่งส่วนตัวคิดว่าไม่ได้ประโยชน์กับชุมชนและท้องถิ่นมากนัก ดังนั้นจึงมีความต้องการที่จะให้เทศบาลตำบลเปิดรับความคิดเห็นและร่วมมือกับชุมชนในการวางแผนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยวางแผนเป็นรายปี ตลอดจนสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณและการประชาสัมพันธ์โดยใช้การบูรณาการร่วมกันเพื่อให้เกิดการรื้อฟื้นอย่างยั่งยืน

แต่ก่อนเย็นมาเอาข้าวปลามาตั้งนอกชาน พาลูก ๆ ดูฝีพายเค้าพายเรือ ฝึกซ้อมแข่งเรือยาวเห็นทุกวัน ๆ เราก็อวดเซียวในวันจริงไม่ได้ ซึ่งคนบ้านเรามีฝีมือ จันทร์เจ้า(ชื่อเรือ) ชนะตลอดเด็กมันดูมันก็อยากเล่นกีฬา เมื่อก่อนผู้ชายบ้านเราไม่อ้วน ไม่ลงพุง เพราะพายเรือ ออกแรงกันทุกเย็น เตี้ยวันนี้ก็อ้วนกันเป็นแถว อีกร้อยเออนักกีฬา เอาฝีพายมาจากที่อื่น หน้าบ้านเราเป็นจุดปล่อยเรือพอดิ มันไม่มีฝีพายที่รู้จักสักคน มันไม่มีความรู้สึกหรืออารมณ์ร่วมเหมือนก่อน (มะม่วง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

ในฐานะครูอาจารย์คิดว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ควรบรรจุอยู่ในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เยาวชนรุ่นใหม่เกิดความตระหนักรู้และรู้จักกิจกรรมทางท้องถิ่นที่มีในชุมชน เพื่อให้เกิดความภูมิใจและเป็นกล้าใหม่ในการอนุรักษ์กิจกรรมอันมีค่าเหล่านี้ต่อกับบรรพบุรุษ แม้ว่าจะไม่มีการจัดกิจกรรมขึ้นจริง ๆ ในปีนั้น ๆ แต่สามารถจำลอง หรือยกมาเป็นบทเรียนให้กับเยาวชนได้เรียนรู้ เช่นเดียวกันกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีรำภาข้าวสารที่มะม่วง* พยายามรักษาเอาไว้ให้ชุมชนและเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติสืบไป

4.3.2 กรณีศึกษาที่ 2

มะรุ้ม* (นามสมมุติ, สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559) สงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ อายุ 75 ปีและมีบ้านเกิดอยู่ในชุมชนบ้านหมากม่วง* อุปสมบทและจำพรรษาอยู่ที่วัดมะขาม ในชุมชนบ้านหมากขาม* มาเป็นระยะเวลายาวนานตั้งแต่ครั้งเป็นสามเณร เป็นพระผู้ใหญ่ผู้เป็นที่เคารพเลื่อมใสอย่างสูงของประชาชนในท้องถิ่น มะรุ้ม* เป็นบุตรชายคนเดียวของผู้อาวุโสที่ชาวบ้านให้ความเคารพในอดีตซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ บรรทัดฐานและความดีงามของคนไทยเชื้อสายมอญในชุมชน มะรุ้ม* มีโอกาสบวชเรียนตั้งแต่วัยเยาว์ เป็นผู้รักการเรียนรู้ การศึกษาต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้ริเริ่มห้องสมุดและผู้ดูแลมูลนิธิวัดมะขาม ซึ่งได้ทำกิจกรรมของชุมชนหลายกิจกรรม เช่น การบริจาคโลหิตซึ่งได้จัดต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน มะรุ้ม* เปรียบได้ตั้งผู้ปิดทองหลังพระ ผู้ที่ไม่ยึดติดกับลาภ ยศ สรรเสริญ เป็นพระแท้ที่มีดวงจิตอาสาแม้ว่าจะมีเสียงสนับสนุนให้เป็นเจ้าอาวาส แต่มะรุ้ม* ก็มีเคยตอบรับแม้แต่ครั้งเดียวและสนับสนุนเจ้าอาวาสทุกสมัยอย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้ น่าจะมีพื้นฐานจากครอบครัวที่มีบิดาเป็น

แบบอย่างที่ดีแก่ครอบครัวและชุมชน หลังจากที่บิดาได้ล่วงลับ มะรุมา* จึงเป็นอีกหนึ่งบุคคลสำคัญที่เป็นเสาหลักทางศาสนาให้กับชุมชนและคอยค้ำจุนชุมชนอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงเป็นผู้รู้ ผู้สนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นที่ปรึกษา หรือเป็นผู้ผลักดันการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนอย่างแข็งขันตลอดมา

ทุกรุ่งอรุณนับตั้งแต่เริ่มเข้าสู่ร่มบรมโพธิสมภาร มะรุมา* ให้สัจแก่ตนเองว่าจะเดินบิณฑบาตผ่านบ้านทุกวัน ครั้งที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่เพื่อเป็นการส่งสมบุญให้กับบุพการี จวบจนปัจจุบัน มะรุมา* ยังบิณฑบาตผ่านหมู่บ้านหมากขาม*และหมู่บ้านหมากม่วง* ทุกวัน เพื่ออำนวยพรแก่ญาติโยมมาโดยตลอด

ด้วยพื้นเพเป็นคนในพื้นที่หมู่บ้านหมากม่วงของเทศบาลตำบลไทรรัฐ* และปฏิบัติกิจของสงฆ์ในชุมชนทุกวัน จึงทราบทุกความเคลื่อนไหวของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน มะรุมา* มีความพยายามอย่างยิ่งยวดในการสืบสานอัตลักษณ์ชุมชนงานศาสนา และงานปิดทองหลังพระตามรอยสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 โดยมีความหวังอยู่ที่การถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่าไปยังเยาวชนรุ่นใหม่

1) ลักษณะของประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

มะรุมา* ในวัยเด็กที่เกิดและโตในชุมชน มีบ้านติดกันเป็นตระกูลพิณพาทย์ เป็นบ้านพิณพาทย์และนาฏศิลป์มอญ เมื่อบวชเรียนก็ยังคงจำวัดอยู่ในวัดในชุมชนมาโดยตลอด จึงได้ร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น ประเพณีของไทย จีน หรือมอญ กิจกรรมที่มะรุมา* ได้กล่าวถึงได้แก่ กิจกรรมการทำบุญในแบบไทยเชื้อสายมอญ เช่น การทำบุญกลางบ้าน ซึ่งไม่ว่าจะเป็นคนไทยเชื้อสายใดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ก็สามารถเข้าร่วมได้และนับเป็นสิริมงคล ความร่มเย็นเป็นสุขแก่ผู้อาศัยในชุมชน ประเพณีตักบาตรพระร้อยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและวัดมะขามเป็นวัดเริ่มต้นของประเพณีนี้ของจังหวัดในแต่ละปี การขนทรายเข้าวัด หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมมอญทั้งสำหรับฆราวาสและภิกษุ เช่น การทำวัตรเย็นและการสวดมนต์แบบมอญ(ใช้ภาษามอญ) การเข้าฝึในประเพณีสงกรานต์ การจุดลูกหนู และกิจกรรมของคนไทยเชื้อสายจีน เช่น เทศกาลงานเฉลิมฉลองศาลเจ้าพ่อวัดศาลเจ้า เป็นต้น

ด้วยการบวชเรียนมาตั้งแต่วัยเยาว์ ประสบการณ์การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะเป็นกิจของสงฆ์เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็นับเป็นอีกหนึ่งแรงสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความแข็งแกร่งมากทางหนึ่ง เกือบ 80 ปี ที่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน ญาติโยมจะเข้ามาขอคำปรึกษาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นจำนวนมาก

นอกเหนือจากนี้ มะรุมา* ยังมีความหวังใยในทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีส่วนกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนเกิดจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องด้วยตนเป็นผู้สูงวัยที่เกิดมานาน ได้เห็นความงดงามของวัฒนธรรม มีช่วงที่งอกงามหรือทรุดโทรมลงไปตามวัฏจักร แต่ก็ยังไม่เคยลดละความพยายามในการสงวนรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไปแก่รุ่นลูกหลาน

2) การเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ในส่วนของสงฆ์จะเห็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมหลายอย่างของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัด ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด อาทิ การตักบาตรพระร้อย

การตักบาตรพระร้อยเป็นหนึ่งในเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีการตักบาตรทางน้ำกันมาช้านาน แต่เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยน ประชาชนมิได้ใช้เรือเป็นพาหนะเหมือนก่อน ทำให้การจัดกิจกรรมนั้นยากลำบาก ประชาชนไม่ได้มีเวลาและความศรัทธามากดังเดิม และวัดที่อยู่ในคลองก็ไม่สามารถออกมาสู่น้ำได้เพราะติดประตูกั้นน้ำ รวมไปถึงการมาร่วมรับบาตรในประเพณีตักบาตรพระร้อยของพระวัดอื่น ๆ ที่เชิญมา หลายวัดจำเป็นต้องจ้างเรือ เพื่อมารับบาตร สร้างภาระให้กับพระสงฆ์ในหลาย ๆ วัด และมีแนวโน้มในการงดจัดกิจกรรมนี้ลงไปมีการเปลี่ยนเป็นการตักบาตรเทโว คือตักบาตรบนบกไปบ้างแล้วก็มี หลักใหญ่ใจความที่เป็นปัญหาคือการไม่มีเรือ ในปัจจุบันเรือพายไม่ใช่พาหนะประจำบ้านอีกต่อไปของชุมชนในระแวกนี้ จำนวนเรือจึงไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดกิจกรรม รวมไปถึงญาติโยมที่เคยมีอาชีพเรือหางยาวจ้าง ที่เคยเป็นผู้ซึ่งเชือกไว้คอยระคองขบวนเรือ และช่วยกิจกรรมนี้ก็ล้มหายตายจาก ผู้คนเลิกใช้บริการเรือหางยาว จนทำให้เรือหางยาวจ้าง หายไปจากชุมชน กิจกรรมจึงจัดได้อย่างยากลำบากมากขึ้น แต่วัดเองก็มีความพยายามและศรัทธาอย่างแรงกล้าที่จะอนุรักษ์ไว้ แม้ว่าทางเทศบาลจะเพิกเฉยต่อการจัดกิจกรรมนี้ไปบ้างก็ตาม

นโยบายเขามาแบบนั้น เขามึงบประมาณจัดงานแบบนั้น เราจะไปกระทุ้งเขาบ่อย ๆ ว่าให้จัดกิจกรรมตามประเพณีบ้านเราสิ มันไม่ได้ เราเป็นสงฆ์ ก็ได้แต่กระตุ้นชาวบ้าน คำก็อยากทำ แต่มันไม่มีเงิน สมัยนี้ข้าวยากมากแพง เรียไรไม่ได้ คนในเทศบาลเขาก็ไม่ใช่คนบ้านเราเหมือนเดิม เขาไม่รู้ เขาถึงไม่ค่อยให้ความสำคัญ พอจะให้ไปของบสนับสนุน ชาวบ้านก็กลัวเงื่อนโซตต่าง ๆ นานา สรุปลเลยไม่ได้ทำไป แล้วงานที่วัดมันก็เยอะ กิจนิมนต์มันก็เยอะ ไม่มีคนทำ มันก็ต้องหาทางกันไป เราไม่ยอกทิ้งของปู่ย่าตายาย... (มะรุ้ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

ที่ผ่านมา มะรุ้ม* กล่าวว่าทางวัดและตนเองมีความพยายามรักษาอัตลักษณ์ของความ เป็นมอญอยู่ทั้งการสวดมนต์ การทำวัตร และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ ต่างกันตรงที่ว่าเจ้าหน้าที่และคนในเทศบาลที่เป็นคนต่างถิ่น หรือผู้มีอำนาจไม่ตระหนักถึงความสำคัญ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเจ้าอาวาสของวัดในพื้นที่ใกล้เคียงที่ย้ายมาจากพื้นที่อื่น ซึ่งทำให้การรับรู้คุณค่าแตกต่างกันออกไปและไม่เห็นความสำคัญมากเท่าเดิม ส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยตรง

มันไม่มีคนทำ เด็กสมัยนี้เขาก็สนใจเกม สนใจอย่างอื่น พ่อแม่ก็ทำมาหากินกันจนลืมลูกเต้าห้องสมุดก็เป็นที่ซาร์จแบตเตอรี่ทิ้งไป ที่นั่งดูหนังไป กิจกรรมชุมชนเขาก็มาเพราะสนุก ไม่สนุกน่าเบื่อเขาก็ไม่มา ไม่มีคนบอกเขา เขาไม่เคยมา เขาก็เลยไม่สนใจ ซึ่งวัดเองทำคนเดียวมันก็ไม่ไหว...แต่ไม่ทำไม่ได้...ของเก่าของแก่เราเยอะ...มีคนมาขอดู เราก็มให้ดู แต่เขาไม่รู้ว่าบ้านเราน้ำท่วม เราจัดพิพิธภัณฑสถานไม่ได้ ไม่ใช่เอาตามไม่รู้ ไม่เข้าใจ แต่เราจะไม่มีการทำ เราก็มต้องรอการสนับสนุน นักวิชาการ อาจารย์ เขามา เราก็มให้ดู แต่กลับไปเขาก็เอาเราไปว่าว่าล้าหลัง ล้าสมัย ไม่ใช่ให้เกิดประโยชน์...แต่เราก็มได้แต่บอกตนเองว่า...ไม่เป็นไร ไม่เป็นไร (มะรุ้ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

3) ความต้องการของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ปัญหาหลักของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน คือการประสานงานของทางเทศบาลนั้นยังขาดผู้รู้ที่แท้จริง ทางเทศบาลพยายามกระตุ้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและพยายามอนุรักษ์กิจกรรมเพียงบางกิจกรรมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์แต่กลับไม่สามารถดำรงอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้ เวลาที่มีการประชุม มีการเชิญแต่ไม่ได้รับฟังความคิดเห็นจากสถาบันทางศาสนาที่และชาวบ้านได้รับการเชิญไป จนรู้สึกว่าคุณคิดของคนรุ่นเก่านั้นไม่ได้รับการยอมรับโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาครัฐ ทั้งที่วัดพร้อมให้ความร่วมมือกับทางภาครัฐตลอด

เขามาหาอาตมาที่บ่อ...เจ้าอาวาสก็ด้วย อยากจะขอพื้นที่ทำตลาดในบริเวณวัดมะขามเท่านี้ คนยังไม่เดินเลย สนามของโรงเรียนก็เต็มไปด้วยรถนั่งท่องเที่ยว ตลาดริมแม่น้ำนั้นก็ใหญ่มากพอแล้ว หากเราหวังแต่เงิน หวังแต่ความเจริญทางวัตถุ สักวันมันก็มีเสื่อม แต่วัฒนธรรมบ้านเราเขาไม่สนใจ เพราะเขาไม่ใช่คนบ้านเรา ส่วนคนบ้านเราก็ไปเป็นลูกจ้างเขา ไม่มีปากมีเสียง น่าเสียดาย (มะรุ้ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

สำหรับการทำงานในการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ทางมะรุ้ม* ใช้ช่องทางการสนับสนุนจากมูลนิธิวัดมะขาม ได้มีการประชุมกลุ่มย่อยของชาวบ้าน สำหรับกิจกรรมที่ต้องการความร่วมมือ โดยเน้นหลักการทำงานแบบปิดทองหลังพระ ความคาดหวังคือการต้องการให้เยาวชนรู้และอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยภาพรวมแล้ว ทางวัดได้มีความขัดแย้งกับเทศบาล เพียงแต่แนวทางการทำงานนั้นยังไม่สอดคล้องกันเท่าที่ควร โดยวัดเองมีความยินดีที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการบูรณาการและการรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่หายไป

เขากลับมาว่า ทำแล้วได้อะไร ถ้าจัดแล้วจะได้อะไร ซึ่งนั่นคือสิ่งที่เขาคิดกันในปัจจุบัน... (มะรุ้ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

สิ่งที่น่ากังวลคือกิจกรรมทางวัฒนธรรมหลายอย่างไม่ได้มีเพียงแค่ศรัทธาเหมือนในอดีต แต่ยังต้องมีเหตุผลในการที่จะเข้าร่วม โดยผู้จัดจะต้องตอบโจทย์นี้ให้ได้ แต่อย่างไรก็ตามการจัดการที่ต่างคนต่างทำ ไม่สามารถทำให้งานลุล่วงได้ ความหวังยังมีอยู่ในฐานะที่มะรุ้ม* เป็นบุคคลกลางจะเห็นได้ว่ามีคนในชุมชนจำนวนมากถามถึงและยังอยากให้มีอยู่ ซึ่งในรายละเอียดที่จะช่วยกันทางวัดก็ขอเป็นอีกหนึ่งในการช่วยเหลือถิ่นเกิดของมะรุ้ม* เองอีกทางหนึ่ง

ความต้องการของมะรุ้ม* ต่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน คือ การพยายามรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีความต้องการที่จะประมวล และสังคายนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ความเป็นมาและความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรม รวมไปถึงทรัพยากรทางธรรมชาติของชุมชนเป็นหนังสือ หรือสื่อที่สามารถอ้างอิง นำไปศึกษา หรือสามารถปรับใช้ได้ตามบริบททางสังคม เพราะมีความกังวลว่า หากตนเองล่องลับไป จะไม่มีคนที่สามารถตอบคำถามเหล่านี้ได้ และอยากได้ฐานข้อมูลที่เที่ยงตรง เพียงพอต่อการนำไปใช้ของคนรุ่นต่อไป โครงการที่มีความต้องการจะเกิดขึ้นในชุมชน เช่น การรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สูง

หาย การอนุรักษ์การสวดมนต์แบบมอญ การสร้างสวนพันธุ์ไม้ในวรรณคดี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน เป็นต้น

ระยะหลังมานี้คนจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาอยู่กันเสียในหมู่บ้าน เย็น ๆ ก็จะมานั่งริมแม่น้ำ ปะหน้ากันขาว เราไม่รู้จักกัน ไม่มีกิจกรรมอะไรมาเชื่อมกัน อีกหน่อยมันจะเป็นปัญหาตอนนี้เองก็เป็นปัญหา เขามีวัฒนธรรมไม่เหมือนเรา คูสิ...ต้นมะขามพวกนี้ คนแถวบ้านเราเขาไม่เก็บ ปล่อยให้สุกและร่วงคา ต้นไป แต่คนต่างบ้านต่างถิ่น เขาขึ้นไปขย่มไม่ได้สนใจสายตาใคร แล้วก็เก็บไปกิน เราไม่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกัน เราจึงไม่เข้าใจเขา เขาไม่เข้าใจเรา ทั้งที่เขาก็เป็นพุทธเหมือนเรา (มะรุ้ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะช่วยประสานความต่างระหว่างคนในชุมชน และคนต่างถิ่นที่เข้ามาอาศัยในชุมชน วัฒนธรรมจะช่วยกล่อมเกล่าให้มีครรลองที่ต้องกัน ปรับตัวและอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

4.4 การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่ส่งผลต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

จากบริบทของชุมชนที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ* จะเห็นได้ว่าเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งในส่วนของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งส่งผลให้การประกอบอาชีพนั้นไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพได้เช่นเดิม ไม่ว่าจะเป็นการทำประมงพื้นบ้าน หรือการเกษตร ทำให้มีความจำเป็นต้องหาอาชีพอื่นมาทดแทนเพื่อเลี้ยงชีพ รวมไปถึงที่ดินทำกินที่หดหาย กลายเป็นแหล่งที่พักอาศัยและโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็กใหญ่ในเขตเทศบาล จึงทำให้เยาวชนรุ่นหลังได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวให้เข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ* และสวนอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง สอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของประชาชนในชุมชนดังนี้

น้ำจากโรงงาน โรงพยาบาล และบ่อขยะมันปล่อยลงมา น้ำในคลองก็เน่า ในแม่น้ำก็เสีย บ่อเล็กบ่อน้อยไปหมด ปลา กุ้ง มันจะไปเหลืออะไร ผักหญ้า ต้นไม้ใหญ่เขาก็ตัดทิ้งไปหมด หากินเองไม่ได้ อะไร ๆ ก็ต้องซื้อเขา นี่ก็ให้พวกลูกหลานมันทำโรงเหล็ก โรงกระดาษ หรือไม้ก็ทำในโรงงานตรงบางกะดี มันก็ไม่ต้องมาลื้อน รอดไหมรอด (มะหวด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ก็อยู่ลำบากขึ้นนะ รับจ้างมันก็ไม่แน่นอน เดียวนี้กับข้าวกับปลาก็ต้องซื้อเขา ต้นตาลมันก็เหลือน้อย ขึ้นตาลไม่ค่อยได้ ไม่พอขาย มันไม่ได้มีตลอดใจ ช่วงหน้าน้ำก็ทำมาหากินยาก นี่ดีว่าพอมีวุฒิ ไปเป็นลูกจ้างโรงงาน ก็ดี มีสวัสดิการ ก็พออยู่ได้ จะให้อยู่แบบเดิมมันไม่พอกินน้ำเท่าเดิวนั้นมันก็ไม่ดี ปลาเปลือยหมด (มะดัน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

นาของย่าก็ขายทำหมู่บ้านไปแล้ว ที่บ้านก็รับจ้างไป นี่พอจบเทคนิคก็เข้างานเลย มันก็ดีกว่ารอฟาร์อฝน มันหาากินยากกว่าเก่า ก็เอาไว้ก่อน อาศัยว่าทำโอ(ล่วงเวลา)ไป ก็ได้เพิ่มขึ้นมา ก็พออยู่ได้ เพราะของบ้านเรามันก็ไม่แพงมาก ประหยัดหน่อยก็พอได้ แต่จะอาศัยยิงนกตกปลาเนียากแล้ว มีแต่คนแย่งกัน แล้วมันก็เหลือน้อย กุ้งแม่น้ำนี่โดนยาเบื่อหมด จะเหลืออะไร (มะหาด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ในขณะที่เดียวกันประชาชนที่เป็นพ่อบ้าน แม่บ้านและกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งได้ใช้ความรู้ความสามารถในการทำอาหารและสินค้าท้องถิ่นจำหน่ายในตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้า ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับวัดมะขาม ประชาชนอีกส่วนหนึ่งจึงผันตนเองไปทำอาชีพใหม่คือ การเป็นพ่อค้า แม่ค้า ซึ่งเป็นตลาดริมน้ำที่กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากและอยู่ไม่ห่างจากเมืองหลวงมากนัก ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในชุมชนดังต่อไปนี้

ที่บ้านทำขนม ไร่เราก็เดินขายมาตั้งกะสาว ๆ มีคนสั่งตามงตามงานบ้าง มันก็ขายได้ นี่พอมีตลาด เขาก็ชวนไปขาย เออ มันก็ขายได้ คนเขาวามันก็พอจะอ่อยอยู่ พอตอนนี่ขายดี เลยเอาญาติพี่น้องมาช่วย มันก็ต้องทำ เราไม่มีความรู้ เรียนไม่สูง จะหาฝึกหาหญ้า มันไม่มีแล้วเราก็ต้องซื้อเขาใช้ใหม่ นี่เรามามีสูตร ทวดเราสอนมา แม่เราสอนมา ลองทำดู แบบโบราณ มันก็พอขายได้ เราขายไม่แพง คนเขาก็ชอบ (มะตาด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ตลาดมันไปได้ คนก็ทยอยมา จริง ๆ ใต้ร้านกล้วยเตี๋ยวตาสุขเขาช่วยกันดึงคนมากิน พอร้านมันใหญ่ขึ้น เขาก็เอาคนบ้านเราไปช่วย ไปกันตั้งกะตีสองตีสาม เตรียมของขาย พอสักพักเราไม่ไหว เลยคิดว่าเราทำอะไรได้บ้าง เลยมาลงที่พวกก๊วยช่าย สูตรเขาก็ส่งต่อ ๆ กันมา เราก็ครูปักลักจำไป แล้วปรับสูตรเป็นของเรา ทั้งแป้ง ทั้งน้ำจิ้ม เป็นของอ่อยบ้านเรา ถึงจะมีหลายเจ้าก็ขายได้ คนบ้านเราเขาไม่ได้แข่งกัน มีดีคนละแบบ เอาจริง ๆ เราพอเพียง เอาเท่าที่เรา ไหว เราไม่ได้ใช้จ่ายอะไรเยอะ แต่อย่างว่าเดิวนั้นอะไร ๆ ก็ต้องซื้อต้องหา... (มะหวด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ในส่วนของบริษัทของสังคมที่ส่งผลต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมนี้เห็นได้ชัด ชุมชนมุ่งไปยังประเด็นของผลประโยชน์ที่จะได้รับนั่นก็คือเรื่องปากท้องในการเลือกที่จะประกอบอาชีพ แต่จากการศึกษาพบว่าคนในชุมชนตั้งแต่วัยรุ่นตอนปลายจนถึงผู้สูงอายุมีความต้องการอนุรักษ์ รื้อฟื้น

กิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนที่เคยมีประสบการณ์ร่วมและมีความผูกพันมาตั้งแต่วัยเด็กให้กลับมาดำเนินขึ้นอีกครั้ง เพื่อส่งต่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแก่ลูกหลาน การตระหนักรู้นี้เกิดเป็นกระแสกล่าวถึงแทบทุกปี ในช่วงที่เคยมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านั้นในอดีต เช่น ช่วงสงกรานต์ ช่วงออกพรรษา ซึ่งมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนหลายกิจกรรม และส่วนใหญ่ได้งดเว้นไปแล้วหลายปี เมื่อเข้าสู่กระบวนการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้เกิดการกระตุ้นให้ชุมชนกล่าวถึงทรัพยากรวัฒนธรรม และที่สำคัญคือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมที่สูญหายไป หรือมีการงดจัดไปแล้ว ได้ถูกนำกลับมาพูดถึงบ่อยครั้ง ตลอดจนมีการพัฒนาไปสู่การวางแผนที่จะรื้อฟื้นบางกิจกรรมของชุมชนขึ้นมาอีกครั้งหรือมีการระดมความคิดและถกเถียงกันในเชิงสร้างสรรค์ว่า อะไรคือปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและจะแก้ไขได้อย่างไร

จากการบอกเล่าของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญให้ความคิดเห็นและข้อเท็จจริงตรงกันหรือไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับข้อจำกัดหรืออุปสรรคที่สำคัญในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

พอขายของ ตลาดเปิดเช้า 7 โมงของก็ต้องเริ่มแล้ว คนบ้านเราเขาดั้นเช้า ทีสองทีสามเขาเริ่มกันแล้ว นี่เตรียมของตั้งแต่ช่วงตี 1 นอนก็บ้าย มันไม่ค่อยมีเวลา ก็ค้าขาย คนเขามา ไม่ได้ของไป เดี่ยวเขาไม่มาอีก ก็เตรียมไว้ให้พร้อมขาย จะว่าไปมันก็เหนื่อย ไม่ค่อยมีเวลาไปงาน เงินเขาหрок ขนาดทำบุญวันพระ บางทีก็ได้แค่แวะไปใส่บาตรเลย (มะกอก (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ทำงานโรงงาน พอขึ้นตำแหน่ง งานมันก็เยอะ แล้วส่งไปขายประเทศใกล้เคียง มันต้องผลิตให้ได้ตามเป้า ตามแผนการผลิต คือต้องทำโอ(ล่วงเวลา)ด้วย แล้วค่าแรงมันก็ดีกว่า คือก็หนักแต่มันก็คุ้ม ก็ต้องแลกกับเวลาที่เสียไป นอนน้อย เวลาไปทำอย่างอื่นไม่มีหอรอกครับ นี่เรื่อยาวก็ไม่ได้พยามหลายปี พุงมันก็มา (มะระ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เงินเดือนเราไม่สูง จบมาไม่ตรง ก็ทำไป เพราะสวัสดิการแล้วก็โอเคอะ เดี่ยวนี้อยู่ได้ด้วยโอกลับบ้านทีก็สามทุ่ม เข้าไปเจ็ดโมง เป็นแบบนี้ หยุดวันเดียว เงินโอมันดีกว่าเนอะ งานมันมาก็ช่วยเขาช่วยเรา แต่ก็จริง ไม่มีเวลาไปทำอะไรกับเขาเลย ตักบาตรพระร้อยนี่ก็ติดโอ ปีนี้ก็ไม่ได้ตัก (มะขาม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 มกราคม พ.ศ. 2560)

จะรอให้คนว่างแล้วคุยกัน มันจะไม่ได้จัดแล้ว เราเลี้ยงลูกเลี้ยงหลานอยู่บ้าน เราพอมีเวลาเราก็เริ่มต้นไปก่อน ใครเขาวางก็จะได้มาช่วย ทีมงานที่เคยมี มันก็รู้ว่าอยากทำก่อนที่มันจะหายไป เรารอกันไปกันมา สรุปไม่ได้จัดมาหลายปี ตอนนี้นี้เห็นว่าต้องเริ่มแล้ว... (มะแว้ง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 20 มกราคม พ.ศ. 2560)

กล่าวโดยสรุปคือ การไม่มีเวลาว่างเพียงพอในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ หรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านั้นได้ด้วยเหตุผลของงานและความต้องการ

ปัจจัย(ค่าตอบแทนจากการทำงานล่วงเวลา)เพิ่มเพื่อการดำรงชีพ ตลอดจนผู้ที่ผันตัวเองมาค้าขายในตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้าก็จำเป็นจะต้องเตรียมสินค้าออกจำหน่ายวันต่อวันจนไม่มีเวลามาช่วยเตรียมการหรือร่วมกิจกรรมได้อย่างเต็ม ยกตัวอย่างเช่น การแข่งขันเรือยาวประเพณี ในอดีต เรือยาวประเพณีจะใช้ฝีพายที่เกี่ยววกราและคัดเลือกจากเยาวชนและผู้ชายในหมู่บ้าน โดยมักฝึกซ้อมฝีพายกันในช่วงเย็นถึงพลบค่ำ ชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำก็จะพากันออกมาชมเรือและฝีพายฝึกซ้อมกันที่นอกชานทุกวัน และส่งเสียงโห่ร้องให้กำลังใจฝีพายไปตลอดคั้งน้ำของบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ซึ่งเป็นพื้นที่ติดกันโดยมีจุดเริ่มต้นหน้าวัดมะขามที่เป็นท่าลงเรือทอดยาวผ่านมาทางตอนเหนือจนถึงสุดระยะทางที่บ้านหมากม่วง* จนกระทั่งถึงวันแข่งขันก็จะมีความผูกพันกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมนี้เป็นอย่างมากนอกเหนือจากที่กิจกรรมทางวัฒนธรรมนี้จะสะท้อนวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ชุมชนแล้ว ยังช่วยในเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย ส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ เกิดแรงยึดเหนี่ยวในสังคม ความผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนกันอย่างแน่นแฟ้น แต่เมื่อเวลาและสภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป การแข่งขันกีฬาเรือยาวประเพณีที่เคยมีฝีพายเป็นคนในชุมชนกลับไม่มีฝีพายที่เป็นคนในชุมชนเลยแม้แต่คนเดียวและเทศบาลก็จัดจ้างฝีพายจากภายนอกเข้ามาแข่งขันในนามชุมชน กิจกรรมทางน้ำนี้ที่เคยเป็นของชุมชนก็เริ่มเลือนหายไปจากความทรงจำ เนื่องด้วยเยาวชนส่วนหนึ่งเมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รวมไปถึงฝีพายวัยหนุ่มก็เข้าสู่เข้าสู่ระบบโรงงานอุตสาหกรรมจนหมด มีบางส่วนที่สนใจแต่ไม่มีจำนวนมากพอที่จะดำเนินกิจกรรมหรือฝึกซ้อมได้อย่างต่อเนื่องได้เหมือนดังกาลก่อน

ตอนเด็ก ๆ ใฝ่ฝันนะครับ เห็นพ่อ เห็นน้ำพายเรือ มันดูเจ๋งไปเลย เรากับแม่ก็เชียร์อยู่นอกชาน ตอนเย็น ๆ ชาวบ้านออกมานั่งดูเรือกันแทบทุกบ้าน ส่งเสียง โบกมือกัน พอไม่กี่ปี เราโตเป็นหนุ่ม มันไม่มีแล้ว ฝีพายก็มาจากที่อื่นหมด เสียตายเหมือนกันครับ (มะพูด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 มกราคม พ.ศ. 2560)

ชอบไปซ้อมกับพี่ชายกับอา แต่เราเด็กยังพายเป็นตัวจริงไม่ได้ พอโตเขาก็เลิกกันไปทำโรงงานไปหมด พายเรือตอนเย็นมันไม่ร้อน ได้เหงื่อ กล้ามมาง่าย เดี่ยวนี้พี่ทำงานโรงงาน ไม่มีเวลาออกกำลัง พุงมันมาง่ายกว่า เดี่ยวนี้เชียร์เรือไม่สนุกแล้ว คนบ้านเราหายหมด อยากจัดนะ เป็นเรือมาด เรือพายเล็ก ๆ ก็ได้ แต่อยากให้คนบ้านเราพาย มันน่าลุ้นกว่า นี่แม่น้ำหน้าบ้านเรานะ ทำให้ใครที่อื่นมาพาย ไม่ใช่หวงนะ แต่เราก็ออยากเป็นฝีพายตัวจริงบ้าง (มะพร้าว (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 31 มกราคม พ.ศ. 2560)

อีกกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ และในวงสนทนากลุ่มย่อยให้ความสำคัญและกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง โดยมักจะมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญกล่าวถึงบ่อยครั้งได้แก่ ประเพณีเข้าผีขามอญ มีเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมที่น่าสนใจนี้ได้ดังต่อไปนี้

เสียชีวิตอยู่นะ เล่นเข้าผีมันหายไปจะลืบปีได้แล้วมั้ง คือมันสนุกนะ สงกรานต์ที่ก็มากินมาเล่น มาดูเข้าผีกัน ตกเย็นมาแล้ว ให้ผู้ใหญ่ที่ตั้งวง เด็ก ๆ มันก็มาดูผี เดี่ยวนี้มันไม่มีคนเข้า คนเขาก็ไม่มากัน ลานกว้าง ๆ มันหายไปหมดแล้ว น้ำมันท่วม คือเสียชีวิต บางปีคนน้อย ผีไม่เข้า คนเขาก็ไม่มา มันไม่มีคน เมื่อก่อนนี้ คนบ้านเรานี่รอเลย ผีอะไรมันจะเข้า ทำมาแต่เก่าก่อน (มะสัง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เข้าผีนี้ก่อนใครเพื่อนเลย มันงดจัดไปนาน บางที่ทำงานเพลิน ๆ มันก็เลยไป ส่วนใหญ่ก็ไปวัดกัน เดี่ยวนี้เขาก็เลี้ยงโต๊ะจีนกัน มันก็เข้าใจได้นะ มันไม่มีคนทำ ไม่มีคนเข้า มีมาตั้งแต่ปู่ย่าตายาย หายไปก็ใจหาย แต่เห็นเขาก็จะทำ จะทำ ก็รออยู่ นี่เข้าใจได้นะ เขาว่าเราจิตอ่อน ว่าอยู่ถ้าจะทำ จะลาโอที่มาจากช่วยเลย เดี่ยวจะป็นตาลไม่ไหว เรามันผีสิงลมเข้าบ่อย (มะเขวน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)

ชายของ มันต้องตื่นเช้ามาก เข้าผีมันก็ตื่นเหมือนกัน แต่มันสนุก คนนี้เต็มลานเลย แต่เดี๋ยวนี้คนเขาไม่มี มันคนน้อย ไม่ครึกครื้น หายไปนานแล้วเหมือนกัน แต่ก็อยากให้เล่นใหม่นะ ที่นี้มันดั้งเดิม เข้าผีต้องบ้านเรานี้แหละ เด็ก ๆ รุ่นใหม่มันไม่รู้จักแล้ว (มะตาด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เราก็เรียกที่งานมาตลอด เขาวางบ้างไม่วางบ้าง บางปีตั้งแต่นั้นแล้ว เอาละ ปีนี้จะต้องสนุกแน่ คน ทำมี แต่คนมาเข้าไม่มี ไปมีลูกบ้าง ไปเข้ากะบ้าง มันคนน้อย ผีไม่เข้า ที่เคยจัดสามคืน เหลือคืนเดียว พอคืนเดียวตอนนี้ลานเป็นน้ำ เป็นเลนไปหมด มันก็จัดไม่ได้ นี่เว้นมาจะเป็นลืบปี เขาก็ถามหากันทุกปี นี่ว่าจะเอาใหม่ละ มันนานไปแล้ว (มะยม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 มกราคม พ.ศ. 2560)

กล่าวโดยสรุปคือ ประเพณีเข้าผี โดยปกติแล้วตั้งแต่อดีตกาลชาวไทยเชื้อสายมอญจะมีประเพณีที่นิยมเล่นกันในช่วงวันตรุษสงกรานต์ที่ติดต่อกัน 3 วันในช่วงเฉลิมฉลองปีใหม่ไทยและมอญของทุกปี ประเพณีการเล่นเข้าผีชาวมอญนั้นเป็นที่นิยมแก่คนในชุมชนเป็นอย่างมาก จะมีประชาชนมานั่งล้อมวงในปะรำพิธีที่มีการจัดกิจกรรมเพื่อดูการเข้าผีที่เชื่อกันว่าเป็นบรรพบุรุษบ้าง หรือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในชุมชน โดยผีที่นำมาเล่นก็มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น ผีกะลา ผีลิงลม ผีสุ่ม ผีอีจู้ เป็นต้น โดยจะมีบทอัญเชิญผีทั้งภาษาไทย ภาษามอญสลับกันไป โดยให้เด็ก ๆ หรือชาวบ้านเดินเป็นวงกลมล้อมรอบผู้ที่ต้องการให้ผีเข้า และจำเป็นจะต้องมีคนที่มีพลังกำลังคอยควบคุมการเคลื่อนไหวของคนที่มีผีเข้า ซึ่งไม่ว่าทุกคนจะสามารถเข้าผีได้และทุกคนจะทราบกระบวนการทั้งหมด ซึ่งกลุ่มผู้รู้และผู้ชำนาญการจะคอยดูแลการทำพิธีให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยและที่สำคัญกิจกรรมนี้ไม่สามารถคาดเดาได้ว่าผีจะสามารถเข้าได้หรือไม่ แต่หากใครที่เคยเข้าได้ ก็มักจะได้รับการทาบถามให้ช่วยเข้าในปีต่อ ๆ ไป แต่เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ผู้ที่เคยเป็นกลุ่มผู้ดำเนินกิจกรรมและผู้ที่เข้าได้มีภาระการทำงานที่ต้องหาเลี้ยงครอบครัว จึงมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมนี้น้อยลง จนจำเป็นต้องจัดไปในที่สุด

บางทีคนดึงแรงมันก็หมดหน้า แก่แล้ว เอาไม่อยู่ก็มี ฝิบางตัว อย่างลิงลมนี้มันแรงเยอะ บางทีคนดึง คนจูง โดนลากก็มี แต่คนบ้านเราเขามีความสุขกัน ปีละครั้ง เราก็ออม เจ็บตัว ดีกว่าไม่มีแบบนี้... (มะระ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 10 มกราคม พ.ศ. 2560)

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ของท้องถิ่นที่เริ่มทยอยงดจัดลง หรือมีความถี่ในการจัดน้อยลงจนคนรุ่นใหม่ไม่รู้จัก เช่น รำภาข้าวสาร การกวนข้าวทิพย์ การจุดลูกหนู ที่เริ่มจะสูญหายไปจากท้องถิ่นและเป็นที่กำลังอยู่ในบริบทที่กำลังเกิดการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของชุมชน ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนดังต่อไปนี้

วัดก็พยายามประสานให้ละ ข้อมูลอะไร มันมีอยู่ที่วัด แต่ไม่มีใครเขารวบรวม เรื่องมอญ เราก็พยายามรักษาการสวดมนต์แบบมอญ คนเขาไม่เอา เราเอา พระที่นี้ต้องทำวัตร แบบมอญด้วย ส่วนอันอื่น ๆ ชาวบ้านเขาก็พูดกัน ก็ต้องรอดู นี่เรียวามันไม่มีฝิพายบ้าน เรามันไม่พอเขาไปทำงานหมด นี่ก็หาเรือเล็กมาแล้ว เออ เข้าท่า ดีกว่ามันหายไป เข้าพงเข้าฝักก็ไม่มีแล้ว แต่ก็มีคนจะทำอยู่ (มะสัง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เราก็รวมกลุ่มกันอยู่ เรียก ๆ ที่มันมาคุยว่าเราจะเอาอะไรกลับมาทำได้บ้าง มันหายไปหมดบหจะพึ่งเทศบาล เขาก็คนนอก เขาไม่รู้ ก็มีคนสนใจ ก็วางแผน ๆ กันอยู่ ก็ร่ว่าง ๆ จะได้ช่วยกันอีกที เขาก็พูดถึงกันเรื่อย จะว่าไม่สนใจ มันไม่ใช่ แต่มันไม่มีเวลา ไม่มีเงิน เรียกรักใจเขา นี่เข้าฝิ เขาก็เรียกร้องกัน แต่ลานมันเป็นน้ำไปหมดแล้ว ต้องหาที่ทาง รำภาข้าวสาร ตักบาตรพระร้อย เรือนี่พึ่งไปหมดแล้ว ใช้เรือพลาสติกก็ไม่ค่อยใช้แบบเดิม มันไม่ได้ อารมณ์ (มะแว้ง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เคยลองจัดเส้นทางเดินเท้ากับจักรยาน คือก็เอาคนแก่มาเล่าเรื่อง ไร่พวกเราที่เดิน มันต้นเต็นเออ เราอยู่มานาน ทำไมเราไม่เคยรู้ อะไรที่เห็นๆ กันอยู่ทุกวัน มันอยู่มานานขนาดนี้เลยที่มันไม่ธรรมดา ที่รุ่นปู่ย่า รุ่นทวด เขามาจากไหน เขาทำอะไรไว้ บางทีเราไม่รู้เลย คือแถวนี้มันมีครบนะ วงปีพาทย์ รำมอญ ขนงขนม ของกินมีหมด นี่บ้านมอญเยอะแยะ เราก็ไม่รู้เราก็อยู่ไป เลยได้เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่จะจัดเป็นการท่องเที่ยวชุมชน ก็มีคนเอาด้วยอยู่ แต่โฮมสเตย์ต้องหาคนช่วย (มะเฟือง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)

จากปรากฏการณ์ทางสังคมนี้จึงเป็นที่มาของการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการศึกษาและสร้างตัวแบบที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่ออนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอดและทำนุบำรุงกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ให้กลับคืนมาและดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งยังก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชนตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

4.5 การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และชุมชนบ้านหมากม่วง*

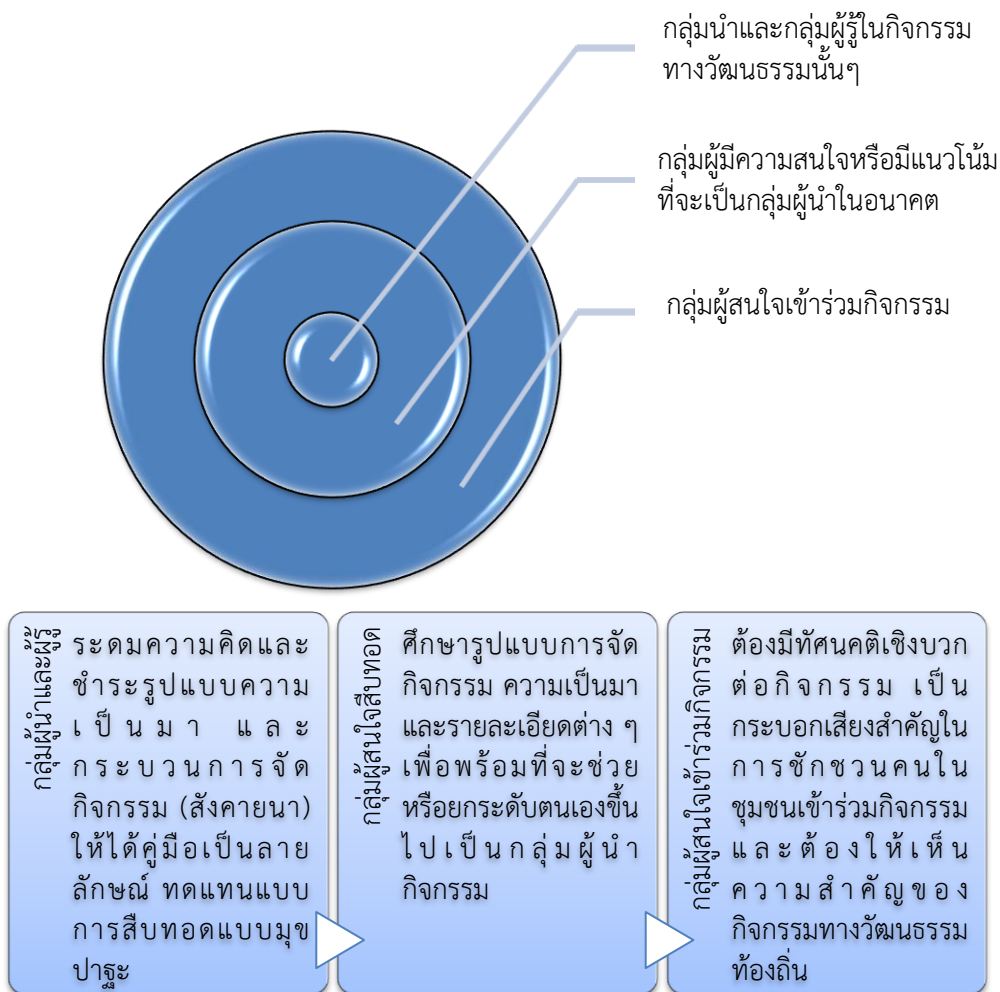
ในส่วนของการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* พบว่าที่ผ่านมามีอดีตผู้นำชุมชน นำโดยผู้ใหญ่บ้านและปราชญ์ชุมชนจะเป็นผู้จัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญเสียเป็นส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมหลักอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยของประชาชนผู้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพบว่า สำหรับกิจกรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญแล้ว ในส่วนของปัจจัยสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จะใช้การเรียไ้ปัจจัยในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จากคนในชุมชนคนละเล็กละน้อยตามกำลังศรัทธาและมีการรวมกลุ่มแนวร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยมีการแบ่งงานกันอย่างไม่เป็นทางการเป็นกลุ่มย่อย ๆ และส่วนของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนนั้น คณะกรรมการวัดศาลเจ้าจะเป็นผู้ดำเนินการเป็นหลัก โดยอาศัยเงินบริจาคและการระดมใจมั่งคั่งภายในงานเพื่อเป็นทุนในการจัดกิจกรรมและโรงงาน ส่วนใหญ่ประชาชนจะเป็นผู้เข้าร่วมมากกว่าเป็นผู้จัดการทั้งหมด โดยการสังเกตประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่าการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ประชาชนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเองจะมีรูปแบบสอดคล้องกับวงจร Deming (PDCA) แต่ผลการดำเนินการในหลาย ๆ กิจกรรมอาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร รวมไปถึงในแง่ของความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมอีกด้วย จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณมาจัดต่อปี มีเพียงกิจกรรมการแข่งขันเรือยาวประเพณีและประเพณีสงกรานต์เท่านั้น ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนหลายอย่าง ไม่มีอยู่ในแผนการดำเนินงานประจำปีของเทศบาลตำบลไทรบุรี* ทั้งที่บุคลากรส่วนหนึ่งที่ทำงานในเทศบาลตำบลไทรบุรี* เป็นคนที่มีพื้นเพอยู่ในชุมชนนี้ แต่เมื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึกลงไป พบว่าบุคลากรที่เป็นคนในชุมชนไม่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายใด ๆ และในแง่ของการนำเสนอโครงการ เป็นส่วนของผู้อำนาจเป็นผู้ตัดสินใจ โดยผู้อำนาจที่เกี่ยวข้องอาจไม่เคยมีประสบการณ์ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนเลยก็เป็นได้ จึงเป็นที่มาของแผนประจำปีที่ไม่มีการระบุกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สำคัญลงไปและไม่ได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนอีกนัยหนึ่งด้วย ดังข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกดังต่อไปนี้

คือมันไม่มีระบุอยู่ในแผนการจัดการกิจกรรมประจำปีของเทศบาล เพราะเราก็ทำตามนโยบายนายกฯ แจ้งมา เราก็ทำไปตามนั้น จะมีก็วันเฉลิมต่าง ๆ อีกร้อยเป็นคณนอกพื้นที่ ไม่ค่อยทราบด้วย แต่ทางเราก็พอมีงบสนับสนุน แคแจ้งมาก็ยินดีจะสนับสนุน (มะขวิด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)

คือก็เป็นคนในท้องถิ่นนี้แหละครับ แต่ว่าพอเรียนจบ ก็มาทำงานในเทศบาล ก็ตำแหน่งพนักงานธรรมดา ก็ไม่กล้าพูดอะไร คือตอนเด็ก ๆ ก็เข้าร่วมบ้าง มันก็หาย ๆ ไป ตอนนีเ้าให้จัดอะไรก็ทำ ก็อยากให้มีนะ พอเข้าร่วมประชุม ก็มีชาวบ้านฝากเรื่องมาบ้าง แต่เราตัวเล็ก ๆ เนอะ แต่มีโอกาศก็จะช่วยประสานงานให้ เต็มใจช่วยเต็มที่ เพราะนี่ก็เสียดายเหมือนกัน (มะยม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)

ซึ่งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่ารูปแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ยังใช้การจัดการอย่างไม่เป็นทางการ ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวในการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้ง ซึ่งหากดำเนินการอย่างมีระบบ เป็นขั้นตอน พร้อมการสอดรับเชิงนโยบายที่มีความเป็นไปได้ของเทศบาล พบว่าจะเป็นอย่างอีกหนึ่งแนวทางการปรับปรุงกระบวนการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น และมีแนวโน้มความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมที่คาดว่าจะสูงขึ้นกว่าต่างคนต่างทำ

โดยรูปแบบการวางแผนการกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการกิจกรรมของคนไทยเชื้อสายมอญ เริ่มจากแกนนำจะเริ่มจุดประเด็นเมื่อใกล้ช่วงเวลาทำกิจกรรมกับทีมงาน หรือชาวบ้านที่มีความคุ้นเคยกัน รู้ฝีมือกัน หรือเคยร่วมจัดกิจกรรมกันมาในปีก่อนๆ แล้วกระจายงานไปยังกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นวงกว้างออกไป เพื่อให้มีผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ มากพอสมควร แต่ยังไม่มีการจัดระบบหรือแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ยังใช้การสื่อสารแบบเรียบง่าย ปากต่อปาก อย่างมากก็มีจดหมายข่าวง่าย ๆ แปะในป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน โดยสามารถสรุปเป็นรูปแบบและหน้าที่โดยคร่าวๆได้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 รูปแบบการรวมกลุ่มแนวร่วมในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญ

ซึ่งจากการสังเกตประชาชนในชุมชนที่มีการพูดคุยกันตามโอกาสต่าง ๆ เพื่อประเมินบริบทและความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อหาทางจัดการอย่างง่ายในเบื้องต้น จากจำนวนชาวบ้าน 56 คน ที่จัดการประชุมกลุ่มย่อยและที่พูดคุยกันในโอกาสต่าง ๆ ได้ผลการประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

ตารางที่ 4.2 การประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม	จำนวน	ร้อยละ (n=56)	ลำดับ
จับต้องไม่ได้			
1) ประเพณีตักบาตรพระร้อย	53	94.64	1
2) การสวดมนต์แบบมอญ	35	62.50	
3) งานเจ้าพ่อ	44	78.57	
4) ประเพณีมอญคั่ง	41	73.21	
5) การจุดลูกหนู	38	67.85	
6) ประเพณีกวนข้าวทิพย์	39	69.64	
7) การแข่งขันเรือยาวประเพณี	50	89.28	2
8) รำผาข้าวสาร	42	75.00	
9) การเล่นเข้าผี	45	80.35	3
10) ปี่พาทย์และนาฏศิลป์แบบมอญ	44	78.57	
11) ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน	44	78.57	
จับต้องได้			
1) พระอุโบสถสมัยอยุธยาวัดมะขาม	45	80.35	1
2) ศาลเจ้าเงินวัดศาลเจ้า	38	67.85	
3) วิหารเซียนแปะ	42	75.00	2
4) ปรก	38	67.85	
5) บ้านและสถาปัตยกรรมแบบมอญ	39	69.64	
6) นาบัว	34	60.71	
7) ลานสะตือ	33	58.92	
8) ดงตาล	34	60.71	
9) ขนมและอาหารท้องถิ่น	39	69.64	

โดยข้อมูลนี้เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้น โดยการประเมินความสำคัญจากชาวบ้านในชุมชน ซึ่งข้อเสนอแนะในลำดับต่อไปคือ การศึกษาควรจะต้องมีการสัมภาษณ์เจาะลึกร่วมด้วย ในส่วนของความสำคัญและรายละเอียดของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญว่าอะไรคือแนวทางการประเมินความสำคัญที่ควรจะนำไปเป็นเกณฑ์เบื้องต้นในการประเมิน นอกจากนี้ในชุมชนมีครัวเรือนไม่มาก ควรจะเก็บให้ได้

ทุกครัวเรือนเพื่อให้ได้ข้อมูลร้อยละ 100 เพื่อดำเนินการจัดการต่อไป และจากการประเมินทุกครัวเรือน

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า ทางเทศบาลยังมีงบประมาณอีกส่วนหนึ่งที่สามารถจัดสรรให้ชุมชนหรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ* ทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้ โดยจะต้องจัดทำเอกสารเพื่อขอจัดสรรงบจากทางเทศบาลลงไป แต่ทั้งนี้ ทางเทศบาลก็ได้มีนโยบายชัดเจน รวมไปถึงรูปแบบเอกสารแบบที่แนบซึ่งทำให้การดำเนินการเป็นไปได้โดยยากอยู่ในขณะนี้ รวมไปถึงกลุ่มผู้นำกิจกรรมก็ไม่กล้าที่จะใช้งบประมาณจากทางเทศบาลเพราะเกรงว่าจะมีเงื่อนไขซับซ้อนและไม่สามารถรับผิดชอบในผลที่จะตามมาได้ เพราะในบางกิจกรรม อาทิ การเล่นเข้าผี หากตัวชี้วัดเป็นด้านจำนวนผีที่เข้าอาจทำให้ไม่สอดคล้องกับการวัดผลเชิงรูปธรรม ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีความกังวลสูงมาก เป็นต้น แต่อีกแนวหนึ่งคือการขอสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ เช่น จังหวัด สภาวัฒนธรรมจังหวัด หรือกระทรวงวัฒนธรรมอาจจะเป็นแนวทางที่ชาวบ้านสะดวกใจ สบายใจกว่า ซึ่งในภาพรวมต้องการนำเสนอแนวทางการหาแหล่งงบประมาณสนับสนุน โดยมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ดังนี้

ถ้าเป็นไปได้ก็ไม่อยากใช้เงินเขา คือระบบราชการ มันยุ่งยาก ประเพณีเรามันกำหนดไม่ได้ ถ้าผีไม่เข้า เขาจะว่าเราหลอกเงินเขามาไหม รับผิดชอบไม่ไหว เรียไรกันสบายใจกว่า (มะแว้ง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)

จริง ๆ ก็ขอได้ คือมีงบประมาณที่ตั้งไว้ แต่ไม่มีกิจกรรมรองรับ ถ้าเขียนขอมาก็ได้ แต่ยังไม่เคยมีคนขอ ก็คงต้องกลับไปดูระเบียบ และช่วยทำแบบฟอร์มตรงนี้ได้ จะได้สบายใจ จริง ๆ มันไม่ยุ่งยาก เพียงแต่เราคนนอก เราไม่รู้จริง ๆ คือเข้าใจว่าสำคัญมาก ๆ และเศรษฐกิจแบบนี้ ไม่ไหวหรอก ถ้าระดมเงินกันเอง (มะขวิด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)

ในส่วนของสภาวัฒนธรรมจังหวัด พอจะมีทุนสนับสนุน พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่น่าสนใจและเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดอยู่แล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะขอสนับสนุน มีอะไรประสานมากับทางสภาได้เลย ทางกระทรวงวัฒนธรรมเอง หรือจังหวัดก็น่าจะได้อีกทางหนึ่งด้วย (มะปราง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม พ.ศ. 2559)

ดังนั้นจากเวทีสนทนากลุ่มได้ข้อสรุปเบื้องต้นว่าการเรียไรกันภายในชุมชนเองจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับชุมชน ณ ขณะนี้ ในขณะที่ตัวแทนจากภาครัฐและเทศบาลได้ให้ความเห็นว่า ในสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน อาจทำให้ประชาชนในชุมชนเดือดร้อน จังหวัดปทุมธานี สภาวัฒนธรรมและกระทรวงวัฒนธรรม ตลอดจนเทศบาล พอจะมีงบจัดสรรได้พอสมควร เพียงแต่ต้องหาจุดร่วมที่จะนำเสนอโครงการให้เป็นรูปธรรม โดยจะหาจุดที่ประชาชนผู้สนใจจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้คลายความกังวลและได้รับการสนับสนุนมากขึ้น และอีกภาคส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนคือภาคเอกชนหรือโรงงานอุตสาหกรรมในท้องถิ่น ซึ่งนอกเหนือจากให้คำมั่นจะ

กลับไปปรับแผนการผลิตให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน ยังจะวางแผนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการลดหย่อนภาษีของเทศบาลหรือรัฐได้อีกด้วย ซึ่งจากแนวทางนี้จะสามารถตอบโจทย์พันธกิจของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยสามารถสรุปเป็นตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนแต่เดิมโดยใช้กระบวนการจัด 3 ขั้นตอนมาอธิบาย คือ ช่วงก่อนการจัดกิจกรรม ช่วงการดำเนินกิจกรรม และช่วงหลังการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสรุปเป็นแนวทางและรายละเอียดการดำเนินการตามตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะมีการใช้กระบวนการที่มีลักษณะเดียวกันกับวงจร Deming ซึ่งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเวทีสนทนากลุ่ม สามารถสรุปได้ว่า ชุมชนได้ใช้กระบวนการจัดแบบง่าย โดยแบ่งออกเป็น 3 กระบวนการหลักเป็นตัวแบ่ง ได้แก่ 1) ก่อนการจัดกิจกรรม 2) การดำเนินกิจกรรม และ 3) หลังการจัดกิจกรรม เช่น ระบุกิจกรรมที่ต้องการจะจัด แล้ววางแผนโดยคร่าว หาผู้สนใจเข้าร่วม สนับสนุน แล้วจัดกิจกรรม ทราบผลการจัด และจัดในไปต่อไป ซึ่งใช้แนวทางของปีก่อนมาพัฒนาแผน แต่แต่ละขั้นตอนนั้นยังเป็นไปอย่างไม่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่สามารถเห็นกระบวนการและความเป็นไปได้ จึงเป็นที่มาของตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนข้างต้น เพื่อพัฒนาไปสู่การจัดการที่ชัดเจนและเกิดความยั่งยืน โดยมีรายละเอียดการดำเนินการแบบเดิมและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ก่อนการจัดกิจกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและกลุ่มผู้นำกิจกรรมได้ให้ข้อมูลว่า โดยปกติประชาชนในชุมชน นำโดยกลุ่มผู้นำชุมชน(ผู้ใหญ่บ้าน) หรือกลุ่มผู้นำกิจกรรมทางวัฒนธรรมจะหยิบยกกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขึ้นมาพูดคุยกันในวงสนทนาในโอกาสต่าง ๆ เช่น การพบปะกันตามงานมงคล งานศพ หรือในชีวิตประจำวัน ก่อนการจัดกิจกรรมจริงประมาณ 1-2 เดือน ล่วงหน้าโดยประมาณ โดยในบริบทการสนทนาเพื่อนำไปสู่การวางแผนการจัดกิจกรรม จะมีการประเมินความสำคัญของกิจกรรมนั้น ๆ แล้วร่วมกันตัดสินใจว่ามีความเป็นไปได้หรือไม่ในการจัด โดยดูบริบทแวดล้อม ทั้งในแง่ของงบประมาณ กำลังคน เป็นต้น ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

เราจัดกันง่าย ๆ ก่อนจัดก็นัดทีมงานคุย แบ่งงานกัน มีอะไรก็แก้กันไป พอทำจริงเดี๋ยวนี้มันไม่ได้ มันไม่เหมือนเดิม มือไม้เราไม่มี คนเข้าไปทำงานโรงงานหมด บางคนก็ขายของในตลาดวัดศาลเจ้า มันไม่มีคนทำ จะมาคุยล่วงหน้าน้อย ๆ เหมือนเดิม เขาลางานไม่ได้ก็ไม่ต้องปรับ เมื่อก่อนมันง่าย ทำงานที่บ้าน หรือทำไร่ ทำนา มันไม่ต้องเข้ากะ มันทำได้ (มะเม่า (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

มันต้องมีทีมงานหลังบ้าน เราก็เตรียมข้าวปลาอาหารไว้รอ จัดงานที่ แม่บ้านก็มาช่วยกันที่ แต่เดี๋ยวนี้ขายของ เวลามันก็น้อยหน่อย แต่เราก็เต็มใจนะ มันจะหมดแล้ว ผู้ใหญ่เขาก็จะมาคุยกับเรา เราก็ไปคุยกับเพื่อน ๆ กับกลุ่มอีกที แล้วค่อยกำหนดเขาว่าจะใช้เงินซื้อของเท่าไร มันทำกันง่าย ๆ กันเอง ๆ ไม่มีอะไรุ่นวาย (มะเขือ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เวลาจะทำ ก่อนงานสักเดือนสองเดือน ผมก็นั่งกินกาแฟกันถามพรรคพวกว่าเอาไง ปีนี้ทำใหม่ อย่างเข้าผี ถ้าเขาเอาด้วยเราก็จัด แบ่งกันทำงานคนละหน่อย มันก็ไปได้ ประเด็นคือมันคนน้อย พอเสร็จงาน ว่าง ๆ เราก็มานั่งคุยกันในวงเหล้าบ้าง วงกาแฟบ้าง มันก็สบาย ๆ หลัง ๆ มานี้เริ่มไม่สบาย มันเองงานไม่ค่อยอยู่แล้ว เราต้องปรับวิธีการกันอยู่ ไม่อยากทำเป็นเล่น ๆ เอาของปู่ย่าตาทวดมาทำ มันต้องทำให้ดี (มะแว้ง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 7 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ในระหว่างการตัดสินใจว่าจะจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ หรือไม่ จะมีการกระตุ้นจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ร่วมด้วย ในการหาแนวร่วมในการจัดกิจกรรม เมื่อตัดสินใจได้ว่ามีความต้องการร่วมกันที่จะจัดกิจกรรมของชุมชนก็จะนำไปสู่กระบวนการวางแผนที่สอดคล้องกับวงจร Deming ในขั้นวางแผน (Plan) ซึ่งกลุ่มผู้นำจะมีการแต่งตั้งคณะทำงานอย่างไม่เป็นทางการหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมักเรียกกันติดปากว่า “ทีมงาน” โดยมีกลุ่มผู้รู้และเยาวชนร่วมด้วย การวางแผนการทำงานในระยะสั้น 1-2 เดือน ก่อนการจัดงาน มีขั้นตอนการทำงานโดยคร่าว ไม่ได้ลงรายละเอียดลึกแต่อย่างใด จะวางแผนไว้หลวม ๆ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ มีการจัดสรรทรัพยากรจากการเรียไ้ปัจจัยจากผู้นำและประชาชนในชุมชนเป็นหลักหรืออาจมีเงินสนับสนุนจากพระสงฆ์ที่เป็นฆราวาสในชุมชนมาก่อน

ก็พอรู้จักโยม ที่เป็นเพื่อนกันมาแต่เล็ก เขาเป็นทีมงาน อะไรที่วัดให้หยิบให้ยืมได้ก็มาเอาไปงานบ้านเรามันก็ต้องช่วยกัน เป็นพระไม่ได้ใช้จ่ายอะไรมาก ก็เอาปัจจัยช่วยเหลือกันไป บางทีมูลนิธิก็ช่วย มันก็เงินบริจาคชาวบ้านทั้งนั้น เราก็เอากลับไปให้เขาให้ทำกิจกรรม (มะสัง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

เรียไ้ไรกันเอง สบายใจกว่า... (มะไฟ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

จากการจัดเวทีสนทนากลุ่มของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้รับข้อเสนอแนะและมีความเห็นร่วมกันว่า จากบทเรียนในการจัดการวัฒนธรรมในอดีตที่ผ่านมา ช่วงก่อนการจัดกิจกรรมมีข้อดีคือมีการกระตุ้นจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนแก่ประชาชนและเยาวชนในชุมชนอย่างแข็งขัน แต่มีข้อเสนอแนะให้แบ่งการกระตุ้นจิตสำนึกผ่านกลไก “คชศร” อันประกอบไปด้วย ครอบครัว ชุมชน ศาสนา และรัฐ ในส่วนของกลไก “คชศร” เป็นกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญโดยอาศัยสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนข้างต้น เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอันมีข้อมูลที่นำเสนอใจดังนี้

เวลาจะจัดงาน แม่จะมาบอกว่าเขาไปวัดมา เขาว่าจะจัดงานนั้น งานนี้ ถามเราว่ามีเวลาไปช่วยไหม จริง ๆ ทุกครั้งก็รู้จากแม่ จากยาย เขาอยู่บ้าน ดังนั้นเราจะรู้จาก ครอบครัวก่อน... (มะตัน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

พวกกิจกรรมของชุมชนเขาก็จะบอกมาทางพระชะเป็นส่วนใหญ่ แต่คนมาบอกเราคือคนในบ้าน และจะอธิบายงานให้เราฟังและชวนไป ก็มันก็มีผลนะ ถ้าบ้านเราไป เราก็ไป (มะกล่ำ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นอิทธิพลของ “ครอบครัว” ที่เป็นสถาบันทางสังคมในการขับเคลื่อนหรือช่วยกระตุ้นจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน ซึ่งหากครอบครัวสามารถให้ข้อมูล รายละเอียด และสนใจ โน้มน้าวให้เกิดการตัดสินใจเข้าร่วมงานได้ ก็เกิดผลดีต่อกิจกรรม หรือแม้ไม่ได้เข้าร่วมก็เกิดทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ “ชุมชน” ก็เป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เขามาถามกันว่าปีนี้จะจัดไหม กลุ่มเราก็คุยกัน ถ้าเขาเอาด้วย เรามีกลุ่มที่ทำงาน เราก็ทำ มันมีคนที่เขาได้อยู่ มันก็คนบ้านเราทั้งนั้น คือพอเขาให้เราทำ เขาเชื่อเรา หรือเขาสอนเรามาจนเราทำเป็น รู้เรื่องประเพณีต่าง ๆ ว่ามันทำอย่างไร เราก็ต้องสืบทอด และพูดต่อได้ถูกต้องอย่างที่บอก ทำไม่ทำมันไม่ได้อยู่ที่ผมนะ มันอยู่ที่คนบ้านเราว่าเขาจะร่วมมือกันไหม สนใจไหม (มะไฟ (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

พอผู้ใหญ่กับวัดเขาบอกจะงานอะไร พ่อค้าแม่ค้าเขาก็ตื่นตื่น เขาก็ช่วยกันบริจาค มีอะไรขาดเหลือเขาก็ยินดีช่วย พอมันพูดต่อ ๆ กันไป มันเป็นกระแส บางปีนะ เข้าผี คนล้นลาน บ้านม่วงเลย คนเขาชวนกันมา ตักบาตรพระร้อย ทำบุญกลางบ้าน ปีไหนพูดกันเยอะ ๆ คนเยอะเลย นี่แหละเขาเรียกว่าพลังของคนบ้านเรา (มะอึก (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

อีกภาคส่วนที่มีความสำคัญต่อแนวทางการจัดกิจกรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* คือ สถาบันทาง “ศาสนา” หรือวัดทั้งสองแห่งในชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลวงพ่อก็จะให้ข้อมูล แล้วก็เชิญชวนให้ญาติโยมเข้าใจในกิจกรรมและให้มาช่วยกันร่วมมือกัน ขอแค่ท่านออกปาก ชาวบ้านเขาเลื่อมใสอยู่แล้ว เพราะเขารู้ว่าวัดนี้ไม่ใช่วัดพาณิชย์ เขาก็มาช่วยกัน จะกิจกรรมอะไรเขาก็ช่วย ตักบาตรพระร้อย วันทำงาน คนเขาก็อยู่กัน ลางานกัน เขาก็เชื่อหลวงพ่อ (มะหาด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

หน้าที่เราก็พยายามผลักดันให้มันเกิดกิจกรรม ให้มันรักษาของเดิม ๆ เราไว้ อะไรพูดได้ ไม่ไปล้ำเส้นเขาเราก็พูด เราก็ช่วยประสานให้ ช่วยอะไรได้เราก็ช่วย คือเราแค่อยากเก็บของเก่าของแก่ไว้ให้ชุมชน พระผู้ใหญ่ หลวงลุงเขาทำกันมา เราก็จำพรรษามานาน เราก็ได้ซึมซับมาญาติไปใครมาเราก็บอก เราก็ชวนเขา มันก็งานบุญทั้งนั้นโยม มันเป็นกุศล... (มะสัง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

และส่วนสุดท้ายคือ “รัฐ” ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของกลไก “คชศร” ในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชนอีกทางหนึ่ง รวมไปถึงยังเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนและช่องทางการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในชุมชนและวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เรามีหน้าที่สนับสนุน ที่ผ่านมาระหว่างเราอาจจะรู้บ้างไม่รู้บ้าง ต่อไปเราจะทำงานร่วมกัน คือเทศบาลมีหน้าที่ดูแลประชาชนอยู่แล้ว อะไรเป็นความต้องการของชุมชน อะไรเป็นความสุขของชาวบ้าน เราก็จะสนับสนุน ยิ่งเป็นของดั้งเดิม เป็นเอกลักษณ์ชุมชน มันก็น่าสนับสนุน (มะขวิด (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

หน้าที่ของข้าราชการครู เราก็มีหน้าที่สอน ซึ่งในส่วนหนึ่งของเรา เราก็ทำหน้าที่สอนในสิ่งที่เราได้รับมอบหมาย แต่ในหัวโขนของเจ้าหน้าที่รัฐ เราก็เอาบทเรียนที่ชุมชนต้องการมาประยุกต์ใช้กับนักเรียนของเรา อย่างน้อยมันก็ได้การปลูกฝังจิตสำนึกทางวัฒนธรรมและให้ความรู้ไปในตัว ไม่ใช่แค่สถาบันการศึกษาของรัฐ เอกชนเขาก็มีพันธกิจที่ต้องทำ ต้องร่วมมือกัน มันถึงจะไปรอด (มะนาว (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 30 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

นอกจากนี้แล้วรวมไปถึงการประสานความร่วมมือและชี้ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมไปยังองค์กรธุรกิจ ภาคเอกชน และโรงงานอุตสาหกรรมด้วย ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์ในบริบทของ “ชุมชน” ในกลไก “คชศร” ได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยกลไกนี้จะสามารถแยกแยะหน้าที่ในแต่ละกิจกรรมและความรับผิดชอบได้อย่างชัดเจน และขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน และที่สำคัญคือสามารถนำไปใช้ได้กิจกรรมที่หลากหลายและมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน แต่องค์กรที่เกี่ยวข้องอันมาจากสถาบันทางสังคมจากนิยามของกลไก “คชศร” นั้น มีความครบถ้วนและสามารถตีความได้อย่างกว้างขวางและครอบคลุม

ในส่วนของการรวมกลุ่มผู้นำกิจกรรมของชุมชน โดยปกติแล้วไม่มีปัญหา เพราะชุมชนมีผู้รู้ในแต่ละกิจกรรมที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เนื่องจากประชาชนในชุมชนทั้งสองเป็นที่รู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี บ้างก็เป็นเครือญาติกัน เพราะบ้านหมากขาม* คือ หมู่ 3 บ้านหมากม่วง* คือ หมู่ 4 ของตำบลไทรรัฐ* อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นที่เดียวกันก็ว่าได้ ทั้งนี้ในยามที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งชุมชนหนึ่งชุมชนใดเป็นเจ้าของ ประชาชนของทั้งสองชุมชนก็เข้าร่วมกันอย่างไม่มีแบ่งฝักแบ่งฝ่ายหรือชุมชน รวมถึงในขณะที่ยังคงการบริหารส่วนตำบลไทรรัฐ* ในยุคที่ยังไม่ได้ขยายตัวเป็นเทศบาลอยู่ในปัจจุบัน สมาชิกของทั้งสองชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล จึงทำให้หลาย ๆ กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนสามารถประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐและชุมชนจนสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องกันมายาวนานตั้งแต่ครั้งอดีตกาล โดยสามารถสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษที่มีจุดร่วมทางชาติพันธุ์ได้อย่างราบรื่น แต่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ก็ส่งผลให้เกิดจุดอ่อนบางประการ อาทิ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน ทำให้ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนหลายครั้ง มีข้อผิดพลาดและไม่เป็นไปตามความคาดหวัง กล่าวคือ เมื่อไม่มีแผนการดำเนินกิจกรรมที่แน่ชัด และไม่มีการระบุผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน การทำงานจึงต้องคอยแก้ปัญหาหน้างานบ่อยครั้ง ซึ่งเป็นอีกข้อเสนอแนะที่สำคัญจากเวทีสนทนากลุ่มที่น่าสนใจ และชุมชนก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี เพราะเห็นว่าในส่วนนี้เป็นจุดด้อยของ

การวางแผนอย่างไม่เป็นทางการมากจนเกินไป แต่มีข้อดีของความสัมพันธ์อันใกล้ชิดในชุมชนบางประการที่โดดเด่นคือ ความไวใจในความสามารถของประชาชนในชุมชนที่สามารถรับผิดชอบในส่วนที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี และใช้เวลาอันสั้นในการเตรียมงาน แต่อาจจะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขของเวลาในการดำเนินงานในแต่ละส่วนและผลการทำงานร่วมด้วย เพื่อให้สามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรมและนำไปสู่การวางแผนพัฒนากิจกรรมในครั้งต่อไปได้ ดังนั้น ก่อนการจัดกิจกรรมจึงต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนพร้อมระบุผู้รับผิดชอบ จัดสรรงบประมาณ แหล่งที่มาของเงินทุน การสนับสนุนและวิเคราะห์อุปสรรคให้รอบด้าน ประกอบกับการกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนร่วมด้วย ซึ่งการวางแผนไม่ควรกระชั้นชิดมากจนเกินไปและได้ข้อสรุปว่าแต่ละกิจกรรมควรมีเวลาในการวางแผนก่อนการจัดกิจกรรมประมาณ 3 เดือน เป็นอย่างน้อย ก่อนการดำเนินกิจกรรมหรือวันจัดกิจกรรม รวมไปถึงหากมีการประสานงบประมาณจากภาครัฐอาจจะต้องเผื่อเวลาตามเงื่อนไขของหน่วยงานที่จะต้องขอทุนสนับสนุน

2) การดำเนินกิจกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและกลุ่มผู้นำกิจกรรมได้ให้ข้อมูลว่า โดยทั่วไปการจัดกิจกรรมจะมีวางแผนแบ่งงานไปแล้วโดยคร่าว หรือเรียกได้ว่าแบบไม่เป็นทางการในช่วงก่อนการจัดกิจกรรมซึ่งมักจะติดตามการดำเนินการตามแผนในวันก่อนการจัดงานเพียง 1-2 วัน ซึ่งทำให้อ่อนไหวต่อความผิดพลาดและไม่เป็นไปตามแผนได้สูง แต่ด้วยประสบการณ์ของกลุ่มผู้จัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ก็มักจะสามารถแก้ไขเฉพาะหน้า ในส่วนขององค์ประกอบในการจัดงานให้สามารถลุล่วงไปได้

ข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย สอดคล้องกับเวทีสนทนากลุ่มว่า ในส่วนของขั้นตอนการดำเนินการตามแผน (Do) นั้น ควรจะสอดคล้องกับแผนที่วางไว้อย่างชัดเจนและมีการประเมินผลเป็นระยะ โดยผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนจะต้องแจ้งยังกลุ่มผู้นำหรือคณะกรรมการส่วนกลางเพื่อแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การดำเนินกิจกรรมจะต้องมีผู้คอยอำนวยความสะดวกเพื่อติดตามผลการดำเนินการแต่ละส่วนให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ซึ่งในส่วนนี้แต่เดิมชุมชนสามารถทำได้ดี แต่เมื่อไม่มีแผนการแต่แรก ปัจจัยบางปัจจัยไม่สามารถควบคุมได้และส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานคือ การประชาสัมพันธ์ที่ไม่ทั่วถึง มีระยะเวลากระชั้นชิดมากจนเกินไป จนทำให้แทบไม่มีผู้เข้าร่วมงาน จนส่งผลต่อการจัดกิจกรรมในปีถัดไป ซึ่งกลุ่มผู้นำกิจกรรมได้รับไปหารือเพื่อปรับปรุงการกำหนดแนวทางการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมต่อไป ดังตัวอย่างการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ก็ทำกันง่าย ๆ แบ่งงานไปแล้ว ตอนวันจริงก็เอามารวมกัน คือเขาเคยทำ ๆ กันมาก็พอรู้ว่าจะทำอะไร ก็มีหลุดบ้างเหมือนกัน แต่พวกผู้ใหญ่ คนจัด แล้วชาวบ้านเขาคุมได้ ก็ค่อย ๆ ช่วยกันไป แต่อย่างว่า มันผิดพลาดได้ง่าย ต่อไปก็น่าจะวางแผนให้รัดกุมรอบคอบมากขึ้น (มะแว้ง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

3) หลังการจัดกิจกรรม

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้นำกิจกรรมได้กล่าวว่า โดยปกติแล้วการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมหรือดำเนินงานจะเป็นเพียงการพูดคุยกันในวงสนทนาเท่านั้น การเก็บภาพบรรยากาศหรือการทำแผนเป็นรูปเล่ม หรือสรุปกิจกรรมไม่เคยมีปรากฏเป็นหลักฐาน รวมไปถึง

ชุมชนประสบอุทกภัยหลายครั้ง เมื่อหลักฐานภาพถ่ายหรือการจดบันทึกที่สำคัญ เมื่อนานไปอาจสูญหายไปตามภัยธรรมชาติและกาลเวลา ในปัจจุบันมีโอกาสนในการเก็บบันทึกภาพเคลื่อนไหวและภาพนิ่งได้มากขึ้น ซึ่งจะนำมาพิจารณาในโอกาสต่อไป สำหรับตัวแทนจากภาครัฐยอมรับว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เทศบาลไม่เคยทำสรุปผลการจัดงานหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ได้จัดในแต่ละปี มีแต่การประมวลภาพเท่านั้น

ดังนั้นในส่วนของการตรวจสอบ (Check) ของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในอดีตที่ผ่านมา ไม่มีปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่มีการสรุปอยู่ตามขั้นตอนของวงจร Deming ดังนั้นข้อเสนอแนะในเวทีประชุมกลุ่มย่อย ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และเสนอแนะ พร้อมคำแนะนำแก่ชุมชนในการออกแบบการประเมินแบบง่ายเพื่อให้ชุมชนสร้างประเด็นย่อยในการประเมินการจัดกิจกรรมได้อย่างชัดเจน ชี้ให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อนในการทำงานในแต่ละขั้นตอนเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาแผนทั้งระยะยาวและระยะสั้นได้อย่างเข้าใจง่าย ตลอดจนจะต้องมีผู้รับผิดชอบในการบันทึกหลักฐานต่าง ๆ เพื่อเป็นประวัติการจัดงานและเป็นหลักฐานของแต่ละครั้งที่จัด ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักฐานในการใช้อ้างอิง ศึกษา และพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและสมบูรณ์มากขึ้น ทั้งนี้ในกระบวนการให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป (Act) ก็จะสามารถเขียนเป็นประเด็นได้ชัดเจน คล้อยจางจากประเด็นที่ได้ทำการประเมินมาก่อนหน้านี้ในหัวข้อต่าง ๆ เพื่อวางแผนให้รัดกุมมากขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต ทั้งนี้อาจมีการสรุปเป็นคู่มือในการจัดกิจกรรม หรือมีฐานข้อมูลเป็นรูปเล่มและออนไลน์เพื่อใช้ในการศึกษาในอนาคต

โดยสรุปแล้ว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญได้ร่วมกันสรุปผลลัพธ์ของการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ* ว่าการดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือสงวนรักษาหรืออนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน จะต้องเกิดการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน มีการใช้ประโยชน์และส่งเสริมทุนทางสังคม สร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมและความเข้มแข็งของชุมชน เสริมสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนและความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางวัฒนธรรมและการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน โดยสามารถสรุปแนวทางการจัดการวัฒนธรรมได้ 3 แนวทางดังนี้ 1) การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด 2) การเผยแพร่ 3) การสืบสาน

ตัวอย่างการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมกลุ่มย่อย สามารถอธิบายรูปแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในกิจกรรมที่ชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนมาโดยตลอด โดยสามารถสรุปการจัดการในอดีตที่ผ่านมาได้ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ตัวอย่างการจัดกิจกรรม : ประเพณีการเล่นเข้าผีชาวมอญ

ก่อนการจัดกิจกรรม

1) เมื่อใกล้ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรม ประเพณีการเล่นเข้าผีชาวมอญจะจัดในช่วงสงกรานต์เป็นเวลาประมาณ 3 วัน คือ 13-15 เมษายน ของทุกปี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วก่อนการจัดงานเพียง 1 สัปดาห์ โดยการตั้งวงสนทนาโดยมีแกนนำคือผู้ใหญ่บ้านและกลุ่มผู้นำกิจกรรม ว่าปีนี้จัดหรือไม่จัด เป็นการประเมินความสำคัญไปพร้อม ๆ กับการกระจายตัวกันไปสอบถามชาวบ้านและ

เยาวชน ชักชวนกันมา เมื่อประเมินความเป็นไปได้โดยคร่าวได้ว่า มีแนวโน้มที่จะจัดกิจกรรมได้ก็ตกลงใจที่จะจัดกิจกรรมในปีนั้น ๆ

2) หลังจากตกลงใจกันแล้วว่าจะจัดกิจกรรม สำหรับประเพณีเข้าผี จะมีการแบ่งคณะทำงาน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าทีมงาน ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

ฝ่ายอำนวยการกลาง ทำหน้าที่เตรียมสถานที่ อุปกรณ์ในการเล่นเข้าผี เช่น กะลา สุ่ม อีจู้ ผ้าขาวม้า เตรียมเครื่องเสียง ลำโพง ไมโครโฟน และสวัสดิการอาหารและเครื่องดื่มตามสมควร เช่น ขนมป๊อป น้ำดื่ม น้ำแข็ง และเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ในชุมชน

ฝ่ายผู้นำกิจกรรมและพิธีการ จะสรรหาผู้ที่เคยเข้าผีได้มาเตรียมไว้ หรือเทียบเชิญไว้ รวมไปถึงมีส่วนในการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก ว่าสงกรานต์ปีนี้มีเข้าผี ก็เชิญชวนกันมา พร้อมสนับสนุนอุปกรณ์ที่มีแล้วส่งต่อให้ฝ่ายอำนวยการกลางจัดเก็บ

ซึ่งในกระบวนการนี้ตรงกับขั้นตอนการวางแผน(Plan) ในวงจร Deming

แล้ววางแผนนัดกันเตรียมงานในวันที่ 10 -12 เมษายน เช่นการถางหญ้า เก็บเศษขยะ เศษแก้วที่อาจเป็นอันตราย เตรียมไฟและเครื่องเสียงในลานชุมชนที่จัดกิจกรรม และหาอุปกรณ์ให้พร้อม ซึ่งแผนคือเอาทั้งหมดมารวมกันในวันจัดงาน โดยผู้ใหญ่บ้านจะเป็นตัวกลางในการประสาน แต่ไม่มีการวางแผนเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงการประชุมแบบไม่เป็นทางการเท่านั้น

การดำเนินกิจกรรม

1) ทุกครั้งที่มีการจัดประเพณีการเล่นเข้าผีชาวมอญ มักจะเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ล่วงหน้าเพียง 1 วัน เพราะกิจกรรมไม่ได้มีความซับซ้อนมากนัก

2) ผู้นำกิจกรรมจะเตรียมตัวในช่วงบ่ายของวันจัดกิจกรรม โดยเวลาเริ่มงานจะเริ่มตั้งแต่ประมาณ 6 โมงครึ่งเป็นต้นไป หรือดูสภาพท้องฟ้า หากเริ่มมืดแล้วก็จะเริ่มกิจกรรม ทั้งนี้จะรอชาวบ้านและผู้ที่มีสนใจจะอาสาเข้าผีมาร่วมงาน

3) ภายในงานจะมีการเรียไรเงินทำบุญร่วมกันเพื่อไปมอบให้กับวัดในชุมชน

4) เสร็จกิจกรรมประมาณ 5 ทุ่ม ก็ช่วยกันเก็บกวาดจนเสร็จสิ้น

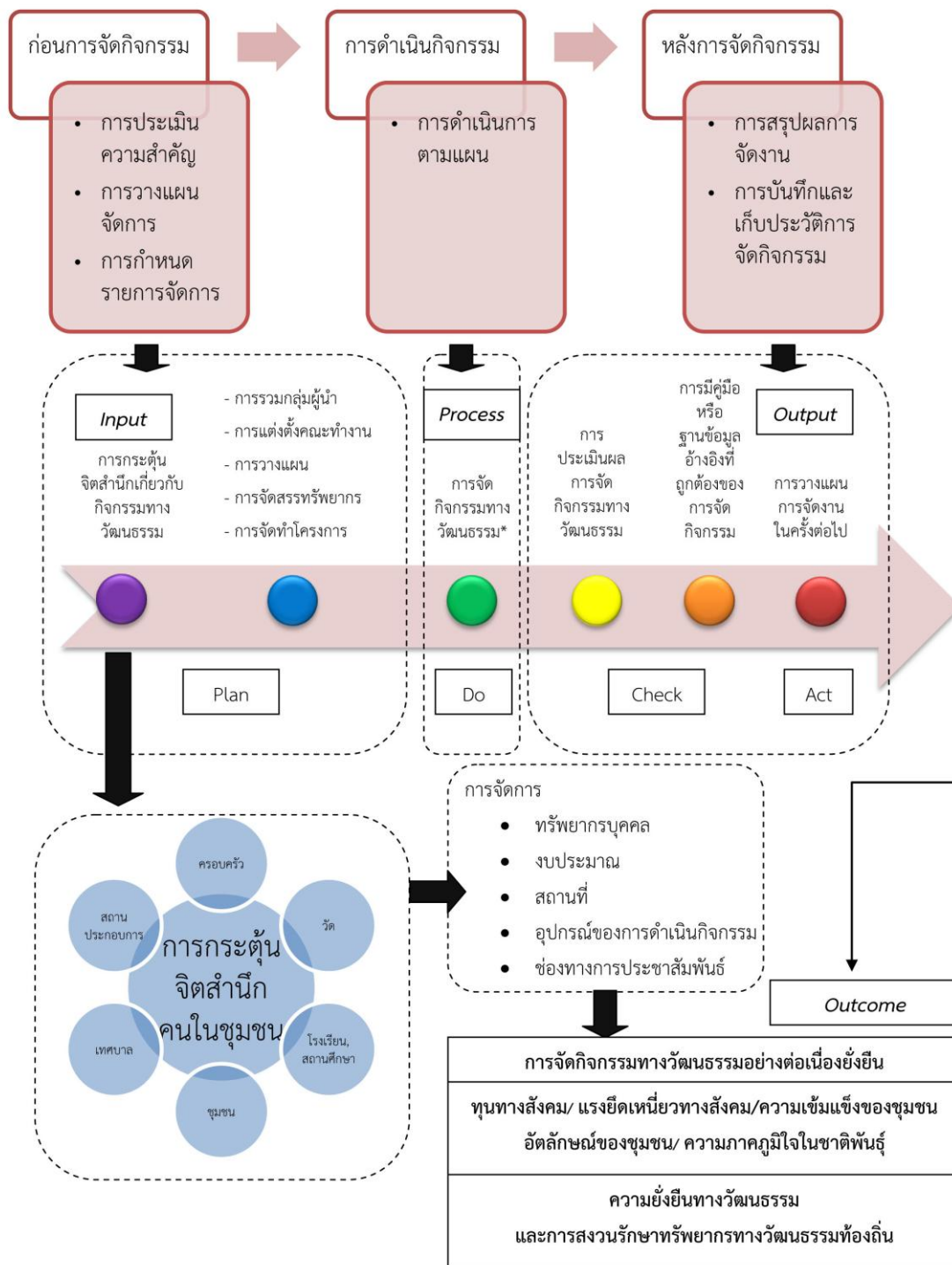
ซึ่งในกระบวนการนี้ตรงกับขั้นตอนการดำเนินการตามแผน (Do) ในวงจร Deming

หลังการดำเนินการ

1) จะมีการพูดคุยกันในวันรุ่งขึ้นหรือภายในสัปดาห์ในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ จำนวนผู้เข้าร่วม จำนวนผีที่เข้าในปี และปัญหาและอุปสรรค และปีหน้าจะปรับปรุงอย่างไรอย่างไม่เป็นทางการ ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

ซึ่งในกระบวนการนี้ตรงกับขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแผนการทำงานในครั้งต่อไป (Act) ในวงจร Deming

จะเห็นได้ว่ากระบวนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะมีความสอดคล้องกันตามวงจร Deming (PDCA) แต่หากยังมีความไม่เป็นทางการอยู่มาก ใช้ความสัมพันธ์ในการจัดการ แต่ยังมีเค้าโครงของวงจรการจัดการให้เห็น เช่นเดียวกันกับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ โดยชุมชน ก็จะมีขั้นตอนและกระบวนการจัดเช่นเดียวกันกับประเพณีการเล่นเข้าผีชาวมอญ ซึ่งจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อยและการจัดเวทีสนทนากลุ่ม ได้เข้าใจกระบวนการหลักการจัดกิจกรรมของชุมชน มีการอภิปรายจุดแข็ง จุดอ่อน และเสนอแนะการปรับปรุงกระบวนการจัดกิจกรรม โดยมีแนวทางดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4 แนวทางและรายละเอียดการดำเนินการตามตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

จากแนวทางที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ร่วมกันระดมความคิด ตลอดจนรวบรวมประเด็นจากการลงพื้นที่ มีประเด็นที่ควรประสานให้เกิดผลเป็นรูปธรรมของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น คือจะต้องลดความย้อนแย้งกันในเชิงปฏิบัติและให้ชุมชนขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมไปได้อย่างยั่งยืน นั่นคือ มีกลุ่มผู้คนสนใจและอยากให้ออกมาจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ไม่มีการสนับสนุนหรือปัจจัยเอื้อให้เกิดกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณจากเทศบาลนั้น ชุมชนเข้าถึงได้โดยยาก และกลุ่มผู้บริหารที่เกี่ยวข้องที่ส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนอันเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นเท่าที่ควร จึงมิได้หยิบยกกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนเข้ามากำหนดอยู่ในแผนประจำปี รวมไปถึงประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เมื่อเห็นแนวโน้มที่จะจัดการวัฒนธรรมของชุมชนได้แล้วพอสมควร ผู้วิจัยจึงได้วางแผนในการเก็บข้อมูลจากทัศนคติของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและประชาชนในท้องถิ่น ผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสนทนากลุ่มย่อยเพิ่มเติม เพื่อให้ได้มุมมองจากหลากหลายมิติแห่งทัศนคติ เพื่อนำไปสู่การสร้างตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

4.6 ทัศนคติและข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และสังเกต พบว่าประชาชนในชุมชนยังมีความห่วงหาพันและต้องการสงวนรักษาวัฒนธรรมเดิมของบรรพบุรุษของตน แม้ว่าสภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม ทั้งนี้ได้เริ่มจากการลงพื้นที่ในชุมชนในโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของชาติที่มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน การทำบุญกลางบ้านหรือการทำบุญของชุมชนของทั้งบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* หรือการลงพื้นที่และจัดกลุ่มย่อยเพื่อสัมภาษณ์ พูดคุย อันสะท้อนทัศนคติของประชาชนในชุมชนในประเด็นต่าง ๆ เช่น ทัศนคติต่อความเป็นไปได้ ทัศนคติต่อความคุ้มค่า ทัศนคติต่อประโยชน์ ทัศนคติทางสนับสนุน ซึ่งในส่วนของแนวโน้มของทัศนคติของประชาชนในชุมชนอันประกอบไปด้วย ชาวไทย ไทยเชื้อสายมอญ และคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นประชากรหลัก รวมไปถึงประชากรที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาพำนักหรือทำงานในพื้นที่ทั้งสองชุมชนนี้มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดี ให้ความสำคัญและเห็นด้วยต่อการจัดการวัฒนธรรม ทำให้เกิดการกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชนและการตื่นตัวต่อการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสามารถรับรู้ ซึมซับ และมีประสบการณ์ต่อทรัพยากรทางวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนได้ในชีวิตประจำวันและยังต้องการรักษาไว้ต่อไป โดยมีการประมวลทัศนคติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญตามองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีผลดังนี้

1) ทัศนคติของตัวแทนจากเทศบาลตำบลไทรรัฐ*

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและเวทีระดมความคิดจะเห็นได้ว่าผู้รับผิดชอบของทางเทศบาลตำบลไทรรัฐ* แม้ว่าจะมีประชาชนที่อยู่ในพื้นที่อยู่ด้วย แต่ก็ไม่สามารถผลักดันให้เกิดความต่อเนื่องหรือมีการสนับสนุนงบประมาณไปยังชุมชนเพื่อให้มีการรื้อฟื้นหรือจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมาในแต่ละปีได้

ทางตัวแทนให้ความเห็นว่า หากชุมชนมีความต้องการที่จะดำเนินกิจกรรมก็สามารถเข้ามาয়ที่ทำการเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ได้เพื่อเขียนโครงการของบสนับสนุนจากทางเทศบาล

ในเบื้องต้นพบว่ายังไม่เคยมีกรณีที่มีกลุ่มบุคคลมาขอสนับสนุนงบประมาณเพื่อทำกิจกรรม ดังนั้นทางเทศบาลมีเทศบัญญัติซึ่งจำเป็นต้องตอบใจท้อท้องถิ่นในแง่ของศิลปวัฒนธรรม จึงใช้งบประมาณไปกับกิจกรรมวันสงกรานต์ซึ่งเน้นเพียงการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่และการแข่งขันเรือยาว ประเพณีที่จัดช่วงวันแม่อย่างต่อเนื่องทุกปีเท่านั้น สำหรับกิจกรรมอื่น เมื่อเข้าฟังเวทีระดมความคิดแล้วเห็นว่าเป็นส่วนสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีความน่าสนใจมากและลึกๆ แล้วโดยส่วนตัวที่เป็นคนในพื้นที่ก็มีความต้องการที่จะเห็นอีกครั้งและอยากอนุรักษ์ไว้ แต่เนื่องด้วยการบริหารจัดการของเทศบาลนั้นยังไม่มึระบบในการจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน ณ เบื้องต้นจะขอสนับสนุนเป็นกรณีไป ซึ่งในส่วนองเทศบาลเองมีความเห็นด้วยกับตัวแบบที่ต้อการรื้อฟื้นและอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้นำเสนอ แต่ทางเทศบาลเองจำเป็นต้องนำกลับไปหาหรือเพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเป็นไปได้อย่างง่ายและหาแนวทางสนับสนุนตามตัวแบบที่ได้รับฟัง รวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญและยังมีข้อจำกัดในด้านบุคลากรผู้มีความรู้และสามารถประสานงานกับกลุ่มทำงานและปราชญ์ชุมชนได้ เพราะที่ผ่านมายังไม่ได้มีการประสานงานที่ดีเท่าที่ควร

2) ทศนะของตัวแทนจากสถาบันทางศาสนา

ในส่วนองวัดมีความคิดเห็นว่ ตัวแบบนี้เป็นตัวแบบที่จะสร้างการประสานงานที่มีประสิทธิภาพจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านม่วัดเป็นตัวกลางที่สำคัญในการจัดกิจกรรมทั้งทางศาสนาเองหรือกิจกรรมท้องถิ่น เนื่องจากเมื่อดัดเข้ามาดูแลในส่วนนี้ ความขัดแย้งก็จะลดน้อยลง แต่ภารกิจของสงฆ์หลายด้าน ไม่สามารถที่จะดำเนินการได้เพียงฝ่ายเดียว มีความเห็นว่าชุมชนและเทศบาลควรเปิดใจและให้มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมที่กำลังจะเกิดขึ้น เมื่อมีการแบ่งงานกันทำ งานก็จะออกมาสำเร็จได้โดยง่าย ซึ่งทางวัดยินดีที่จะให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งหากต้องการความช่วยเหลือใด ๆ เพิ่มเติม ทางวัดก็ยินดี

3) ทศนะจากตัวแทนจากภาครัฐ

ตัวแทนจากภาครัฐมีความคิดเห็นในเชิงบวกและแสดงความตั้งใจที่ได้เห็นการกระตุ้นให้เกิดพลังของคนในชุมชนที่ต้องการจะรื้อฟื้นและทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังมีแนวโน้มที่จะสูญหายไป ในภาพรวมทางหน่วยงานภาครัฐ เช่น สภาวัฒนธรรมจังหวัด มีงบประมาณสนับสนุน แต่ไม่มากนักในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ยังได้ให้ความคิดเห็นว่ หากมีการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชนและเทศบาลน่าจะเกิดผลดีต่อตัวแบบที่ได้นำเสนอ สุดท้ายจึงขอกลับไปทบทวนนโยบายของสภาวัฒนธรรมจังหวัดในเรื่องของการสนับสนุนที่ไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน

4) ทศนะจากคนในชุมชน

ตัวแทนจากคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทำงานองกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความกระตือรือร้นและเห็นไปในทิศทางเดียวกันกับแนวทางการจัดการที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญช่วยกันให้ข้อเสนอแนะไว้ แต่ตัวแทนกลุ่มตั้งข้อสังเกตว่ที่ผ่านม่วเทศบาลไม่เคยให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่าที่ควร และมีความกังวลในการใช้งบประมาณจากทางเทศบาลในเงื่อนไขที่ควบคุมไม่ได้ และเกรงว่จะต้องรับผิดชอบในงบประมาณที่สนับสนุนมา

หากจะให้เห็นผลเป็นรูปธรรม และโปร่งใส เทศบาลจะต้องชี้ให้เห็นถึงความตั้งใจ สนับสนุนและรูปแบบการจัดตั้งโครงการที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อนจนเกินไป น่าจะทำให้พหุโอกาสในการ ประสานงานกันได้ในอนาคต ณ เบื้องต้นจะขอรื้อฟื้น หรือเริ่มต้นด้วยตนเองก่อนอีกครั้ง แต่จะ ประสานขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน ด้วยช่องทางการสื่อสารของ เทศบาลซึ่งกว้างขวางกว่าของชุมชน

5) ทศนะจากตัวแทนในภาคอุตสาหกรรม

ภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวแปรสำคัญในส่วนของจำนวนคนผู้เข้าร่วมกิจกรรมทาง วัฒนธรรม ซึ่งเมื่อนำเสนอตัวแบบแล้วทางโรงงานอุตสาหกรรมมีแนวทางการดำเนินการที่สอดคล้อง ต้องกันว่า สามารถบริหารจัดการกำลังคนได้ หากมีการระบุชัดเจนและพนักงานสามารถลางหน้าได้ ทั้งนี้โรงงานอุตสาหกรรมยังมีแนวทางร่วมประชาสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้ชุมชนสนับสนุนได้อีกด้วย ซึ่งนับเป็นกิจกรรมเพื่อชุมชนของทางโรงงาน และเห็นด้วยกับตัวแบบซึ่งจะพัฒนาในส่วนของ สุขภาพจิตและกายที่ดีให้กับพนักงานอีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนคติของประชาชนในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และ คลุกคลีอยู่ในชุมชนโดยสวมบทบาทลูกหลานของคนในชุมชน พบว่า การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นของ ตำบลไทรรัฐ สามารถดำเนินการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรม ดั้งเดิมของชุมชนไทรรัฐ* ไว้ดังต่อไปนี้

1) การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอดวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นมาของบรรพบุรุษ และรากเหง้า แห่งชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความภาคภูมิใจร่วมกันของคนในชุมชน จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า ผู้คนในชุมชนยังคงกล่าวถึงประเพณีดั้งเดิมที่กำลังจะเลือนหายไป และที่ยังคงอยู่ด้วยความ ภูมิใจ ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนทั้งหลายนี้ แสดงถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนชาว ไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งการกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนผ่านการ ชัดเกล้าจากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน วัด เทศบาล และสถานประกอบการที่อยู่ในชุมชนและบริเวณ ใกล้เคียง หรือใกล้เคียงกับการใช้กลไก “คชศร” เช่น ภายในครอบครัวมักชักชวนให้สมาชิกใน ครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในประเพณีต่าง ๆ และบอกเล่าความเป็นมา ความสำคัญ รวมทั้ง ความผูกพันของประเพณีในชุมชน ในโรงเรียนก็จะจัดกิจกรรม ภายในโรงเรียนในช่วงประเพณี ดังกล่าว เช่น จัดบอร์ดบอกเล่าเรื่องราว บันทึกความรู้ วิจัยเกี่ยวกับชุมชน และส่งเสริมให้นักเรียนเข้า ร่วมกิจกรรม ชุมชนมีหน้าที่ในการดำเนินงานจัดกิจกรรม และชักชวนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นการเป็นแกนหลักในการดำเนินงานหรือ การชักชวนคนเข้ามาร่วม กิจกรรมให้มากขึ้น ผ่านวัดซึ่งเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากเทศบาล เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งสถานประกอบการ ซึ่งสามารถสนับสนุนด้านงบประมาณและเปิด โอกาสให้พนักงานในชุมชนสามารถลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมได้ รวมทั้งประชาสัมพันธ์กิจกรรมสำคัญ ของชุมชนด้วย

ในการศึกษาได้มีการสัมภาษณ์ทัศนคติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในโอกาสต่าง ๆ กัน โดยจะเห็นได้ว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม อันมุ่งประเด็นไปยังกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน พบว่า

กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนมีผลต่อความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ของตนเองมากที่สุด โดยมีร้อยละ 93.33 รองลงมาคือมีทัศนคติต่อกิจกรรมเหล่านี้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและต้องการให้ดำรงอยู่ ตลอดจนความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะช่วยรักษากิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนเอาไว้ มีผลเท่ากันคือร้อยละ 90 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 ทัศนคติต่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน	28	93.33
2) เห็นความสำคัญของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	26	86.66
3) มีความต้องการอยากอนุรักษ์	27	90.00
4) มีความต้องการที่จะรื้อฟื้น	23	76.66
5) มีความต้องการที่จะต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่น	21	70.00
6) เห็นความเป็นไปได้ในการรักษา	24	80.00
7) ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในการรักษา	27	90.00

2) การเผยแพร่

แนวทางการเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นจากชุมชนเอง วัด สถานศึกษา เทศบาล และสถานประกอบการต่างให้การสนับสนุน การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนออกไปให้บุคคลภายนอกได้รับทราบข้อมูล เมื่อมีการจัดงานประเพณี โรงเรียนในชุมชน จะให้นักเรียนจัดบอร์ด หรือแต่งกายตามประเพณีนั้น ๆ เชิญปราชญ์ชุมชนมาฝึกสอนและให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี และโรงเรียนยังเห็นควรที่จะมีการบันทึกและทำสื่อเพื่อเก็บไว้เป็นข้อมูลทางการศึกษาที่สำคัญ ให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ต่อไป สำหรับชาวบ้านในชุมชนที่ทำงานในสถานประกอบการ การประชาสัมพันธ์ที่ผ่านมาจะเป็นลักษณะของปากต่อปาก ทำให้เสียโอกาสที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพราะไม่ทราบบ้างก็มี ซึ่งหากทราบก่อนล่วงหน้าจะสามารถบริหารจัดการเรื่องการลาหยุดได้ โดยสถานประกอบการยินดีให้ความร่วมมือในการสนับสนุนพนักงานในชุมชนและสนับสนุนเรื่องงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับแผนการประชาสัมพันธ์ของโรงงาน และเพื่อความสุขทางจิตและกายของพนักงานอีกด้วย โดยเทศบาลจะดำเนินการจัดทำปฏิทินกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน เพื่อแจ้งให้หน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งประชาชนให้ทราบกำหนดการจัดกิจกรรมล่วงหน้า ซึ่งหากมีการบริการจัดการที่ดี และชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าเพื่อให้เกิดความสนใจจากบุคคลภายในชุมชนและภายนอกให้มากยิ่งขึ้น แต่ในส่วนของ การเผยแพร่มีกลุ่มเป้าหมายหลักที่ชัดเจนก็คือคนในชุมชนเองเป็นหลัก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่เฉพาะสำหรับประชาชนในท้องถิ่นเอง แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธการเข้าร่วมของบุคคลภายนอก เช่น การทำบุญกลางบ้าน เป็นต้น

ในส่วนของที่คณะต่อการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสามารถรับรู้กิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการประชาสัมพันธ์โดยวัดมากที่สุดคือ ร้อยละ 100 รองลงมาคือ การเผยแพร่ผ่านเทศบาล ร้อยละ 83.33 โดยระบุว่าเป็นเสียงตามสายและป้ายประกาศของเทศบาล ทั้งนี้ ในภาพรวมให้ที่คณะว่ามีสื่อประชาสัมพันธ์เพียงพอ ร้อยละ 70 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 ที่คณะต่อการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรม

การเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรม	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) สามารถรับรู้ถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	20	66.66
2) ทราบหรือมีกิจกรรมร่วมกับวัดในชุมชน	30	100.00
3) ทราบหรือมีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาในชุมชน	23	76.66
4) ทราบหรือมีกิจกรรมร่วมกับเทศบาลตำบล	25	83.33
5) มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ	21	70.00
6) มีการวางแผนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมได้ล่วงหน้าจากสื่อ	18	60.00
7) สื่อสามารถดึงดูดให้มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม	16	53.33
8) คนในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	16	53.33

3) การสืบสาน

ชุมชนและหน่วยงานเกี่ยวข้อง มีความต้องการที่จะรื้อฟื้นและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังประสบวิกฤติและกำลังจะสูญหายไป การศึกษาวิจัยครั้งนี้เปรียบเสมือนการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้ในสภาวะการณวิฤติของกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะสาบสูญไปกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน สิ่งที่สำคัญคือ แรงยึดเหนี่ยวทางสังคม ความผูกพันและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เบาบางลงอย่างเห็นได้ชัดจากความสำเร็จในการจัดกิจกรรมและจำนวนคนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมลดน้อยลงไป ทำให้สามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนลดน้อยลงตามไปด้วย ตลอดจนทำให้ชุมชนเกิดปัญหาสังคมตามมามากขึ้น เช่น ปัญหาการมั่วสุมและติดยาเสพติดของวัยรุ่น ปัญหาการพนัน ปัญหาอาชญากรรม หรือปัญหาทางสุขภาพกาย สุขภาพจิต กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ไม่เพียงแต่เป็นการสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน แต่ยังเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า และสูงส่งทางจิตวิญญาณ ชุมชนมีเห็นว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลไตรรัฐ* คือ ความทรงจำที่ดี ของการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันกลมกลืน ของ 3 ชาติพันธุ์ ที่สามารถรวมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ดังคำกล่าวของมะปราง (นามสมมุติ, สัมภาษณ์, 25 พฤษภาคม พ.ศ.2559)

เทศบาลตำบลไตรรัฐ* เปรียบเสมือน ขนมกระยาสารท ที่เหมือนรวมเอาส่วนผสม ๆ มารวมไว้ ทั้งข้าวตอก น้ำอ้อย แปะแซ ถั่ว งา เหมือนนานาชาติพันธุ์ที่หลอม รวมกัน เป็นขนมอันกลมกล่อมเช่นนี้ แยกกันอยู่ แยกกันไป มันก็ใช่ที่ ...

จะเห็นได้ว่าทั้งชุมชน เทศบาล และสภาวัฒนธรรม ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องการจะสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชุมชนโดยเฉพาะกลุ่มทำงานกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นมีความกระตือรือร้นเป็นอย่างมาก สถานศึกษา และวัดยังให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านข้อมูล ประวัติความเป็นมา ประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านและลูกหลานของคนในชุมชน เช่น สถาบันการศึกษาได้เชิญปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนมาสอนนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรม รำภาข้าวสาร เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักและซึมซับความสำคัญของประเพณีดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ สถานประกอบการ เครือข่ายวัฒนธรรม การท่องเที่ยวจังหวัด และสถาบันการศึกษา ยินดีร่วมเป็นเครือข่ายในการร่วมมือ ในการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านงบประมาณ การเผยแพร่ หรือการจัดการเรียนรู้ เพื่อการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อสืบสานดำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นสงวนไว้ซึ่งคุณค่า กับการแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างของแต่ละชุมชนสืบต่อไป

โดยในส่วนของทัศนคติต่อการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีทัศนคติไปในทิศทางที่ว่า มักจะได้รับทราบและมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนในมิติของการสืบสาน ร้อยละ 86.66 โดยมีกิจกรรมที่ร่วมสืบสานโดยมีเจ้าภาพเป็นเทศบาล รองลงมา ร้อยละ 76.66 และสามารถรับรู้ว่ามีกิจกรรมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในชุมชน ร้อยละ 70 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ทัศนคติต่อการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรม

การสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรม	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) สามารถรับรู้ถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	21	70.00
2) ทราบหรือมีกิจกรรมร่วมกับวัดในชุมชน	26	86.66
3) ทราบหรือมีกิจกรรมร่วมกับสถาบันการศึกษาในชุมชน	18	60.00
4) ทราบหรือมีกิจกรรมร่วมกับเทศบาลตำบล	23	76.66
5) มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอ	18	60.00
6) มีการวางแผนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมได้ล่วงหน้าจากสื่อ	15	50.00
7) สื่อสามารถดึงดูดให้มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรม	16	53.33
8) มีโอกาสเข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	20	66.66

ในส่วนของทัศนคติต่อความเป็นไปได้ ทัศนคติต่อความคุ้มค่า ทัศนคติต่อประโยชน์และทัศนคติต่อการสนับสนุน พบว่า ชาวบ้านและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เห็นด้วย และ/หรือ ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเริ่มจากชาวบ้านเริ่มให้ความสนใจและตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดย ผู้นำ และปราชญ์ชุมชน ได้กระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมมากขึ้น โรงเรียนได้กิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนควบคู่กับการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เด็กได้เข้าใจและผูกพันกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน เทศบาล และสถานประกอบการ ยินดีส่งเสริมการ

จัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเทศบาลเองก็มีความยินดีในการสนับสนุนงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม และชุมชนก็ยังสามารถเขียนโครงการเพื่อเสนอของบประมาณเพิ่มเติม ในกรณีบางกิจกรรมที่กำลังรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ ซึ่งไม่ได้อยู่ในแผนประจำปี ส่วนสถานประกอบการยินดีให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้เงื่อนไขและกิจกรรมเพื่อสังคมมาใช้ โดยรวมไปถึงการวางแผนกำลังคนและแรงงาน และมีนโยบายอนุญาตให้ลูกจ้างที่เป็นคนในชุมชนลาได้ในช่วงที่มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ในส่วนของทัศนคติต่อความเป็นไปได้พบว่า ในส่วนของสถานที่ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมนั้นเพียงพอและมีแนวโน้มในความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนสูงสุด ถึงร้อยละ 96.66 รองลงมาคือการมีแหล่งงบประมาณและองค์กรสนับสนุน อยู่ที่ร้อยละ 93.33 โดยให้ทัศนะว่าการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะมีความยั่งยืนอยู่ที่ ร้อยละ 90 ซึ่งนับว่าในส่วนของความเป็นไปได้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถเป็นไปได้อย่างสูง ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6 ทัศนคติต่อความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

ทัศนคติต่อความเป็นไปได้	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) มีแนวโน้มในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน	27	90.00
2) มีความต้องการในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	24	80.00
3) มีกลุ่มผู้นำและผู้รู้ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	20	66.66
4) มีกลุ่มผู้สนใจเข้าร่วมจัดและร่วมกิจกรรม	22	73.33
5) มีแหล่งงบประมาณและองค์กรสนับสนุน	28	93.33
6) มีสถานที่เพียงพอในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	29	96.66
7) มีความร่วมมือร่วมใจในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	23	78.20

1) ทัศนคติต่อความคุ้มค่า

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนเห็นว่าคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมถึงร้อยละ 86.66 และเมื่อพิจารณาความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ เอกชน และชุมชน พบว่าผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญถึงร้อยละ 86.66 ร้อยละ 70 และร้อยละ 80 ตามลำดับ เห็นว่าคุ้มค่า นอกจากความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจแล้ว ยังมีความคุ้มค่าที่จับต้องได้ยาก อาทิ การก่อให้เกิดความคุ้มค่าในการที่จะเป็นแรงยึดเหนี่ยวในชุมชน ให้มีความช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี และรักษาไว้ซึ่งกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป จากรุ่นสู่รุ่น กลายเป็นการสร้างเสริมให้เกิดอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ถึงความรากเหง้าความเป็นมาของบรรพบุรุษ วิถีชีวิต ประเพณีของชุมชน และยังทำให้คนภายนอกที่เข้ามาอาศัยในชุมชนได้มาเรียนรู้วิถีชีวิต และซึมซับวัฒนธรรมร่วมของชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้านวัฒนธรรม โดยมีผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 ทักษะต่อความคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ทักษะต่อความคุ้มค่า	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) มีความคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	26	86.66
2) มีความคุ้มค่าการอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	24	80.00
3) มีความคุ้มค่าในการรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	21	70.00
4) มีความคุ้มค่าในการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	23	76.66
5) มีความคุ้มค่าในการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	24	80.00
6) มีความคุ้มค่าในการลงทุนของภาครัฐต่อการจัดกิจกรรม	26	86.66
7) มีความคุ้มค่าในการลงทุนของภาคเอกชนต่อการจัดกิจกรรม	21	70.00
8) มีความคุ้มค่าในการลงทุนของชุมชนในการจัดกิจกรรม	24	80.00
9) มีความคุ้มค่าในการลงแรงของคนในชุมชน	22	73.33

2) ทักษะต่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่ที่มีค่าเกินกว่าร้อยละ 70 เห็นว่าก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวัฒนธรรม โดยมีค่าร้อยละ 90 ร้อยละ 83.33 และร้อยละ 70 ตามลำดับ รวมไปถึงการศึกษาอีกร้อยละ 83.33 เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นเก่า และมีการสังคายนา ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ขั้นตอน กิจกรรม ประเพณีของท้องถิ่น เพื่อเป็นบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และศูนย์เรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสามารถที่จะต่อยอดเป็นแหล่งเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของชาวมอญ เชื่อมโยงกับชุมชนมอญในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศ และยังสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้วัฒนธรรม สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนของตนเองให้มากขึ้น โดยมีผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.8 ทักษะต่อประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ทักษะต่อประโยชน์	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) มีประโยชน์ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	26	86.66
2) มีประโยชน์การอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	24	80.00
3) มีประโยชน์ในการรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	21	70.00
4) มีประโยชน์ในการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	24	80.00
5) มีประโยชน์ในการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	27	90.00
6) มีประโยชน์ต่อชุมชนในการจัดกิจกรรม	23	76.66
7) มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจในชุมชน	25	83.33
8) มีประโยชน์ต่อแรงยึดเหนี่ยวและความสามัคคีกันในชุมชน	27	90.00

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ทัศนคติต่อประโยชน์	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
9) มีประโยชน์ต่อการศึกษาในชุมชน	25	83.33
10) มีประโยชน์ต่อสถาบันทางศาสนาในชุมชน	21	70.00
11) มีประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในชุมชน	26	93.33

3) ทัศนคติต่อการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

การสนับสนุนกิจกรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากหลายหน่วยงาน ตั้งแต่เทศบาลของชุมชนเอง ที่ให้การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ และการช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรม สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นก็เห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมของชุมชน เนื่องจากชุมชนไตรรัฐ* นับว่าเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นมาตั้งแต่ดั้งเดิมเพราะเป็นชุมชนที่รวมชาวไทย มอญ และจีน ไว้ด้วยกันและมีวัฒนธรรมชาวมอญที่โดดเด่น สถาบันการศึกษาภายในชุมชนเอง และภายนอกก็ยินดีให้ความร่วมมือและสนับสนุน กิจกรรมของชุมชน แต่ในส่วนเทศบาลบางครั้งยังขาดความเข้าใจ ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ไม่ใช่คนในชุมชน จึงไม่มีความรู้สึกร่วมเหมือนคนในชุมชน จึงสามารถให้ความร่วมมือสนับสนุนในส่วนของงบประมาณแต่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติ ความเป็นมาของชุมชนเท่าที่ควร

โดยในส่วนของทัศนคติต่อการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ร่วมกับสถาบันทางศาสนามีค่าสูงที่สุดคือร้อยละ 93.33 โดยสอดคล้องกับค่าเฉลี่ยที่ว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้นทำเพื่อสนับสนุนสถาบันทางศาสนา เช่น การรำภาข้าวสาร หรือตักบาตรพระ ร้อย ก็เพื่อพระสงฆ์และวัด เป็นต้น โดยมีค่าร้อยละ 90 ซึ่งการสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมเพื่อการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 96.66 สอดคล้องกับแนวโน้มจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมกลุ่มย่อย ที่พบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและประชาชนในชุมชน ต่างก็มีความห่วงแหนในวัฒนธรรมของตนและมีความภาคภูมิใจในความต่างและความสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.9 ทัศนคติต่อการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ทัศนคติต่อการสนับสนุน	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) มีการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	21	70.00
2) มีการสนับสนุนการอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	20	66.66
3) มีการสนับสนุนการรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	21	70.00
4) มีการสนับสนุนการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	23	76.66
5) มีการสนับสนุนการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	23	83.33
6) มีการสนับสนุนชุมชนในการจัดกิจกรรม	19	63.33

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ทัศนคติต่อการสนับสนุน	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
7) มีการสนับสนุนสถาบันทางศาสนาในการจัดกิจกรรม	28	93.33
8) มีการสนับสนุนสถานศึกษาในการจัดกิจกรรม	23	76.66
9) มีความต้องการสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม	24	80.00
10) มีความต้องการสนับสนุนเพื่อการศึกษาในชุมชน	24	80.00
11) มีความต้องการสนับสนุนเพื่อสถาบันทางศาสนาในชุมชน	27	90.00
12) มีความต้องการสนับสนุนเด็กและเยาวชนในชุมชน	26	86.66
13) มีความต้องการสนับสนุนเพื่อความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์	22	73.33
14) มีความต้องการสนับสนุนเพื่อการสงวนรักษาอัตลักษณ์ชุมชน	29	96.66

จากการศึกษา สัมภาษณ์แบบเจาะลึก การจัดเวทีระดมความคิด และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อยพบว่าชุมชนและทุกภาคส่วนนั้นมีความต้องการที่จะรื้อฟื้นและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังประสบวิกฤติและกำลังจะสูญหายไป จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เปรียบเสมือนเป็นการกระตุ้นชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ในสภาพการณ์ของกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังจะสาบสูญไปกับการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและคนในสังคม เมื่อทุกภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีมากกว่าการเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ส่วนที่สำคัญคือแรงยึดเหนี่ยว ความผูกพันและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เบาบางลงอย่างเห็นได้ชัดโดยแปรผันตรงกับจำนวนกิจกรรมที่ลดลงไป ทำให้ในปัจจุบันมีความขัดแย้งหรือไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนเหมือนเช่นเคยและมีปัญหาที่สำคัญเข้ามาในชุมชนมากขึ้น เช่น ปัญหาการมั่วสุม ยาเสพติดของวัยรุ่น ปัญหาการพนัน ตลอดจนอาชญากรรม หรือปัญหาในเรื่องสุขภาพกายและจิต ที่เป็นผลทางอ้อมเมื่อกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมถูกงดเว้นไป

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลในส่วนที่สำคัญที่เป็นวัยกลางคนจนถึงวัยชรา มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมของเทศบาลตำบลไตรรัฐ* คือความทรงจำที่ดีของการผสมผสานทางวัฒนธรรมอันกลมกลืน กลมกล่อม ของ 3 ชาติพันธุ์ ที่สามารถแบ่งแยกได้ แต่ไม่แตกแยก ต่างสามารถรวมกันทำกิจกรรมได้อย่างกลมกลืน ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญท่านหนึ่งกล่าวว่า

อยู่รวมกันมาแบบนี้ แต่ไหนแต่ไรมา แยกกันไป มันก็ใช่ที่...แต่น่าเสียดายที่ในปัจจุบัน ลูกหลานมันไม่เอา ไม่สนใจ เอาแต่ทำงานหาเงิน เลี้ยงดูครอบครัวมากกว่าจะแบ่งเวลามาทำงานบ้านเรามันยากแท้ วันพระวันเจ้าก็ไม่ได้ไปวัดกัน เดียวนี้โอกาสในการพบปะกันก็ยากเต็มที คือมันมีของดินะลูกเอ๊ย...แต่มันไม่ได้สนใจกัน คือเขาสืบทอดกันมา นี่ก็พูดมาก มันก็ว่าพูดมาก รำคาญคนแก่เสียเปล่า ๆ ... (มะปริง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

มันไม่มีความขัดกันนะคะ ก็อยู่กับแบบกลมกลืน เหมือนรวมเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนแกงมะตาด เหมือนขนมกระยาสาทร ที่เอาแต่ของดีมาโขลก มาผสมรวมกัน มันแยกไม่ออกหรือกว่าอันไหนดีกว่ากัน แต่พอรวมกันมันอร่อยเป็นใช้ได้ นี่บ้านนี้มีทั้งไทย จีน มอญ ไห้วมันทุกแบบ มันไม่มีอะไรเสียหาย ปูย่าตายายเราทั้งนั้น... (มะค่า (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

ซึ่งเห็นด้วยว่าหากมีการบริหารจัดการที่ดี และชี้ให้เห็นความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าจนเกิดกระแสสังคมจนเป็นที่น่าสนใจ คิดว่าจะสามารถรื้อฟื้นและดำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างแน่นอน โดยในส่วนของผู้รู้และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะเป็นผู้ให้ข้อมูลและเป็นฐานข้อมูลที่จะให้ไว้เพื่อเป็นหลักฐานอ้างอิงที่ถูกต้องต่อไป

สำหรับประชาชนทั่วไปและกลุ่มแรงงานในระบบอุตสาหกรรมที่เป็นคนในชุมชนให้แนวความคิดที่เป็นประโยชน์ว่า

ตอนเป็นเด็ก การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นไม่ต้องคิดอะไรมาก ครอบครัว พ่อแม่ และ เพื่อน ชักชวนก็ไปตามประสาเด็ก แต่เมื่อทำงานในระบบโรงงานอุตสาหกรรมหากไม่ทราบล่วงหน้า การลาหยุดก็เป็นไปได้ยาก ที่ผ่านมาระบบประชาสัมพันธ์จะเป็นการบอกกันปากต่อปาก ทำให้เสียตายเป็นหลายครั้งไม่ได้เข้าร่วม ทั้งนี้มีความปรารถนาที่จะเข้าร่วมอีกอย่างแน่นอนถ้ามีโอกาส นั่นก็ขึ้นอยู่กับแนวทางการบริหารจัดการที่จะต้องมีการแจ้งล่วงหน้า เงินไม่ใช้ส่วนสำคัญเสมอไป ซึ่งหากทราบก่อนก็จะสามารถบริหารจัดการได้ และสำหรับลูกหลานของตนในปัจจุบันมีความเป็นห่วง เพราะตอนนี้แทบไม่มีอะไรบ่งบอกถึงรากเหง้าของตนเองได้เลย และเห็นด้วยกับส่วนของตัวแบบ ที่คาดว่าจะสามารถดำเนินการได้จริง (มะดัน (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

โรงงานอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ทางเทศบาลได้มีการประสานงานในเรื่องขอการสนับสนุนกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมอื่น ๆ อยู่บ้างพอสมควร สำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ในส่วนของภาคอุตสาหกรรมมีความยินดีที่จะสนับสนุน ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับแผนการ CSR ของโรงงาน ประกอบกับคนงานส่วนมากเป็นคนในพื้นที่ แน่ใจว่าหากหยุดพร้อมกันหมดอาจประสบภาวะขาดแคลนแรงงาน แต่ทั้งนี้ในภาพรวม หลังจากที่ทราบกิจกรรมที่สำคัญต่าง ๆ ในรอบปีของเทศบาล มีจำนวนที่รับได้และสามารถบริหารจัดการกำลังคนได้ไม่ยากจนเกินไป ดังนั้นมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะพัฒนาตัวแบบนี้มาใช้ให้ได้ผลจริง ทั้งนี้ก็เพื่อความสุขทางใจและกายของคนงานของตนด้วย และอีกเหตุผลหนึ่ง กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่นก็จะเป็นกิจกรรมที่คนในโรงงานสามารถเข้าร่วมเป็นกิจกรรมนันทนาการได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งเห็นว่ามีแต่ข้อดี ไม่มีข้อเสียอันส่งผลกระทบต่อโรงงานมากนัก

สถานศึกษาในเขตตำบลไทรรัฐ* มีอยู่ทุกช่วงชั้น ตั้งแต่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กถึงของเทศบาล โรงเรียนอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อนุปริญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และปริญาตรีถึงเอก โดยตัวแทนจากสถาบันการศึกษากล่าวว่า

ชุมชนและศิลปชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สถาบันทางการศึกษาเห็นความสำคัญและเข้าร่วมกิจกรรมโดยปกติอยู่แล้ว แต่ในกิจกรรมที่งดเว้นไป โอกาสที่จะเข้าร่วมมีน้อย จึงเข้าร่วม แต่ กิจกรรมทางศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบ้างที่เชิญปราชญ์ชุมชนมาฝึกสอนให้นักเรียน เพื่อทำการแสดง เช่น รำภาข้าวสาร แต่ก็มีได้ให้นักเรียนนักศึกษาส่วนใหญ่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและชิมซบได้เท่าที่ควร ในส่วนของสถาบันทางการศึกษาเห็นควรว่าควรมีการบันทึกหรือทำสื่อเพื่อเก็บไว้เป็นข้อมูลทางการศึกษาที่สำคัญและให้เยาวชนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษาสืบไป ทั้งนี้ในตัวแบบนั้นมีความคิดเห็นว่ามีความเป็นไปได้ แต่อยากให้มีการเก็บบันทึกข้อมูลสำคัญเหล่านี้เพื่อการทำ KM ในภายหลัง(มะเฟื่อง (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 23 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

สำหรับสถาบันทางศาสนา ตัวแทนผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญกล่าวว่า

ลำพังวัดเองเป็นศูนย์กลางและคอยประสานชุมชนกับเทศบาล แต่ด้วยพันธกิจของสงฆ์ ไม่สามารถทำอะไรได้มากมายนัก แต่ให้การสนับสนุนเต็มที่ อีกทั้งบุคลากรของวัดมีไม่มากและเป็นสงฆ์ผู้ใหญ่จำนวนมากด้วย ทั้งนี้ในส่วนของวัด ยินดีที่จะให้ข้อมูล และประสานงานเท่าที่จะทำได้ รวมไปถึงมีความเห็นว่า ตัวแบบนั้นจะมีประโยชน์และเป็นตัวประสานชุมชนให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยจะมีการสอดแทรกการประชาสัมพันธ์แก่ญาติธรรมในโอกาสที่เหมาะสมและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงได้โดยง่ายโดยใช้พื้นที่ส่วนกลาง อาทิ ห้องสมุดวัด เป็นแหล่งเรียนรู้ได้อีกด้วย...(มะรุ่ม (นามสมมุติ), สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม พ.ศ. 2559)

โอกาสความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์

4) ทศนะต่อการประชาสัมพันธ์

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่เห็นว่ายังมีโอกาสและความเป็นไปได้ต่อการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นคือสามารถประชาสัมพันธ์ผ่านทางหน่วยงานของทางเทศบาล สถานประกอบการ สถาบันการศึกษาในชุมชนและนอกชุมชน จากเดิมการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมเป็นลักษณะของการพูดปากต่อปาก แต่หน่วยงานต่าง ๆ ยินดีเข้ามาให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนในภายนอกให้รับทราบ ผ่านช่องทางการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ เสียงตามสาย รายการโทรทัศน์ และอื่น ๆ

โดยในส่วนของทศนะต่อโอกาสและความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญร้อยละ 100 เห็นว่ามีโอกาสและความเป็นไปได้ที่สถาบันทางศาสนา หรือวัด จะเป็นองค์กรที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งเท่ากันกับภาครัฐ หรือเทศบาล ตลอดจนองค์กรของรัฐจะช่วยในการประชาสัมพันธ์อย่างมีประสิทธิภาพได้ ดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10 ทักษะต่อโอกาสและความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์

ทักษะต่อโอกาสและความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์	จำนวน (n=30)	ร้อยละ 100.00
1) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางวัฒนธรรม ท้องถิ่น	25	83.33
2) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ในการอนุรักษ์ รื้อฟื้นและต่อยอด	21	70.00
3) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ในการเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	27	90.00
4) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ในการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น	22	73.33
5) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ที่ภาครัฐจะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์	30	100.00
6) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ที่ภาคเอกชนจะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์	18	60.00
7) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ที่ชุมชนจะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์	26	86.66
8) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ที่สถาบันทางศาสนาจะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์	30	100.00
9) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ที่สถานศึกษาจะสนับสนุนการประชาสัมพันธ์	24	80.00
10) มีโอกาส/ความเป็นไปได้ที่จะมีการบูรณาการองค์การในการประชาสัมพันธ์	23	76.66

4.7 ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากการศึกษาลักษณะการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนในเขตตำบลไทรรัฐ* โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในอดีตที่ผ่านมาสามารถระบุได้ว่า การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนมีความสอดคล้องกับวงจร Deming หรือ PDCA ประกอบกับการวิเคราะห์ทักษะจากประชาชนในชุมชนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย การสังเกตและข้อเสนอแนะจากเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อการออกแบบตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยบูรณาการวงจร Deming ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนอยู่แล้ว ขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” (ครอบครัว ชุมชน ศาสนา รัฐ) ซึ่งแต่เดิมมีการใช้กลไก “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการจัดกิจกรรม ซึ่งไม่สอดคล้องและครอบคลุมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน เมื่อนำโครงสร้างของการจัดการที่เป็นลักษณะเฉพาะที่ได้ศึกษาจากชุมชน และบูรณาการผ่านวงจร Deming และการขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” และนำทักษะมาตีความประกอบเป็นแนวทางในการสร้างตัวแบบการจัดการ ที่ได้จากการประเมินความสำคัญโดยชุมชน เพื่อเป็นปัจจัยนำเข้าสู่การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* จะมีโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการตามวงจร Deming (PDCA) ที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของชุมชนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งมีข้อดีคือสามารถปรับปรุงขั้นตอนการทำงานได้ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ทั้งแผนในระยะสั้นหรือระยะยาว โดยไล่ลำดับการจัดการคือ Plan - Do - Check - Act โดยรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนมีดังต่อไปนี้

1) การวางแผน (Plan) เช่น การประเมินความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรวมกลุ่มผู้นำกิจกรรม การวางแผนการดำเนินการ การจัดสรรทรัพยากร การพิจารณาอุปสรรค และการสนับสนุน การเสนอโครงการ และอื่น ๆ เพื่อร่วมกันตัดสินใจว่าจะดำเนินการจัดกิจกรรมหรือไม่ โดยมีระยะเวลาระหว่างการตัดสินใจในการกระตุ้นจิตสำนึกของชุมชน โดยผ่านกลไก “คชศร” และองค์กรภาคเอกชน ซึ่งการตัดสินใจจะระบุว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรม หรือทรัพยากรวัฒนธรรม นั้น ๆ ที่ถูกหยิบยกมา จะผ่านการรับรองจากชุมชน สถาบันทางสังคม องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการจัดการหรือไม่ หากได้รับการยอมรับและตัดสินใจว่าจะจัดกิจกรรม ก็จะไปสู่การวางแผนเพื่อระบุแผนและผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนอย่างชัดเจน มีตัวชี้วัด ตัวประเมินที่สามารถตรวจสอบได้อย่างชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบและสามารถปรับเปลี่ยนได้ในแต่ละขั้นตอน

2) การปฏิบัติตามแผน (Do) หลังจากที่ได้ทำการลงพื้นที่ในชุมชนเพื่อสำรวจทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย และเวทีสนทนากลุ่ม สามารถจำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนได้เป็น 3 แนวทาง ได้แก่

(1) อนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอด ในกิจกรรมที่มีแนวโน้มจะสูญหายหรือสามารถพัฒนาได้

(2) เผยแพร่ ในกิจกรรมที่ยังดำรงอยู่แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

(3) สืบสาน ในกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ที่จะประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ โดยทั้ง 3 แนวทางจะมีโครงสร้างผู้รับผิดชอบที่มาจากสถาบันทางสังคมหรือองค์กรตามกลไก “คชศร” โดยมีการกำหนดผู้ร่วมกิจกรรมจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยละเอียด ประกอบกับการดำเนินการตามแผน ตามภาระหน้าที่ และร่วมกันจัดกิจกรรมตามแผน

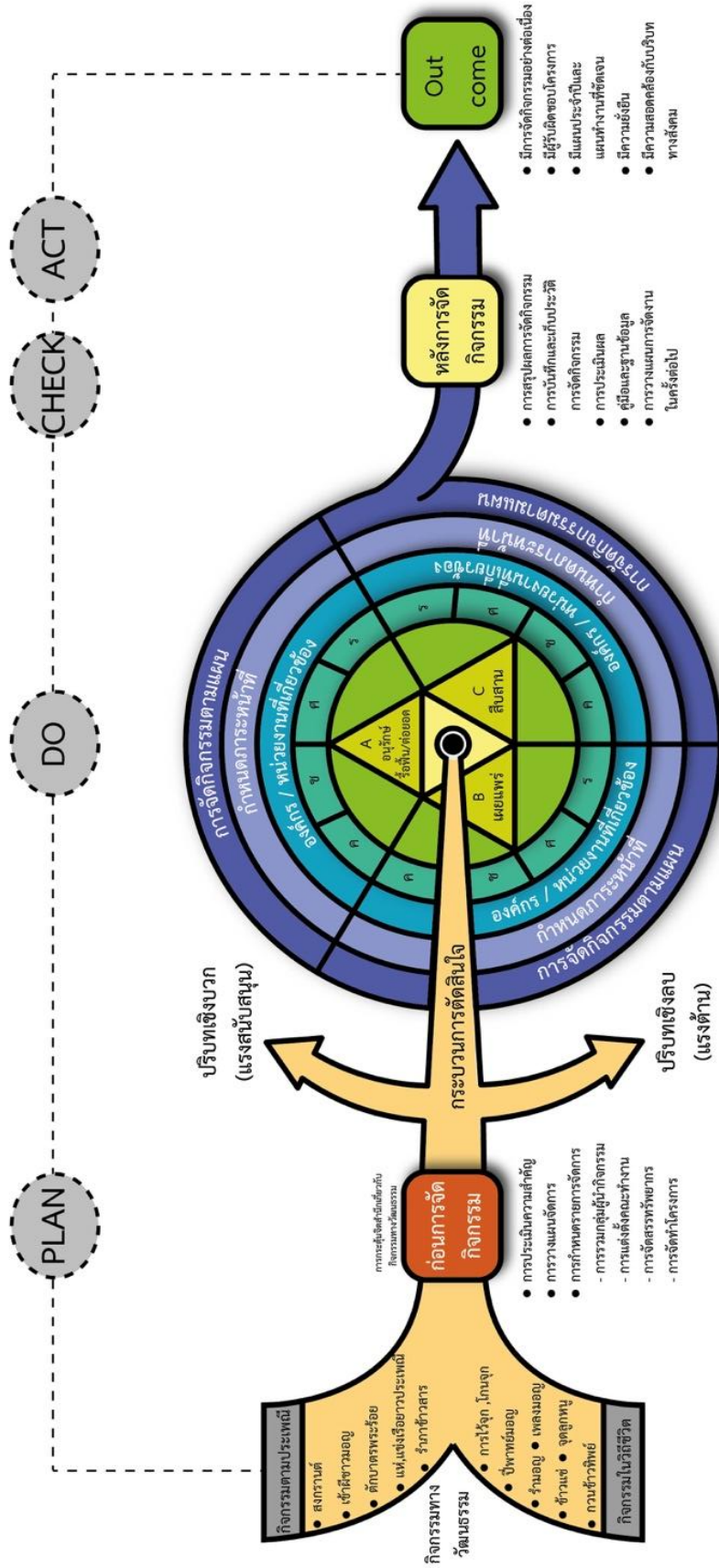
ในแต่ละกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน สามารถนำเข้าสู่กระบวนการจัดการวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้น ซึ่งจะเข้าข่ายแนวทางใดก็ได้ สองแนวทาง หรือจะทั้งสามแนวทางเลยก็เป็นไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบข่ายที่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องประเมินความสำคัญในกระบวนการวางแผน

3) การตรวจสอบ (Check) ประเมินจากสรุปผลการจัดกิจกรรม สามารถแยกประเมินตามแผนย่อยที่ละขั้นตอนและแยกตามฝ่ายการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมมีการวัดผลหรือวางเป้าหมายแต่ละขั้นตอน หรือความคืบหน้าอย่างชัดเจน สามารถวัดผลได้ และจำเป็นที่จะต้องมีการเก็บข้อมูลในระบบ และจัดทำรูปเล่มเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งนี้ จำเป็นจะต้องมีการสรุปผลการจัดกิจกรรม สอดคล้องกับแผนการจัดการกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ทุกครั้ง การบันทึกและการจัดเก็บข้อมูลการจัดอย่างเป็นระบบ ทั้งแบบออนไลน์ ไฟล์และแบบลายลักษณ์ การประเมินผลทั้งการดำเนินงานในระยะสั้น การทำงานกลุ่มย่อย หรือการดำเนินงานในระยะยาว หรือภาพรวมของกลุ่มใหญ่ ซึ่งสามารถจัดทำเป็นคู่มือในการจัดงานและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน สร้างระบบฐานข้อมูล และสามารถให้ผู้สนใจสืบค้นได้ง่าย เข้าใจได้ทันทีและทั่วถึง

4) การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) มีการบันทึกและเก็บเป็นทะเบียนประวัติการจัดกิจกรรม จัดทำคู่มือและฐานข้อมูลที่จำเป็น เสนอแนะและวางแผนเพื่อการจัดในครั้งต่อไป โดยมี

การประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อสรุปกิจกรรมและเสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม
ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในปีต่อ ๆ ไป

โดยสามารถประมวลเป็นตัวแบบการจัดการ ที่มีลักษณะเหมือนลูกธนูที่ทรงพลังพุ่งไป
ข้างหน้าเพื่อสู่เป้าหมายคือการจัดการวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.5 ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากงาม* และบ้านหมากม่วง*

4.7.1 แนวทางการใช้ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน

จากตัวแบบในกระบวนการของการวางแผน (Plan) เริ่มต้นจากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อนำกิจกรรมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยนำเข้าสู่ตัวแบบ เพื่อสอบถามทัศนคติต่อกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อประเมินคุณค่า บริบทที่เกี่ยวข้อง และความเป็นไปได้ เพื่อเรียงลำดับความสำคัญและตัดสินใจว่าจะใช้แนวทางใดในการจัดการ ดังตารางที่ 1 ที่ใช้การประชุมกลุ่มย่อยของประชาชนในชุมชนจำนวน 56 คน เพื่อพูดคุยแสดงทัศนคติในประเด็นดังกล่าว ตลอดจนการประเมินความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนแต่ละกิจกรรมในบริบทของชุมชนภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน โดยหลังจากการประเมินความสำคัญเบื้องต้นชุมชนจะทำความคุ้นเคยกับการกระตุ้นจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยผ่านสถาบันทางสังคมและองค์กรที่เกี่ยวข้องตามกลไก “คชศร” ดังแผนภาพดังต่อไปนี้

<p>ครอบครัว</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กิจกรรมในครอบครัว 2) การชักชวนทำกิจกรรม 3) การกล่อมเกลา บอกเล่าความสำคัญ และ แฝงการสืบทอดแก่คนในครอบครัว 	<p>รัฐ (โรงเรียน, สถาบันการศึกษา)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน 2) การชักชวนทำกิจกรรม 3) บอกเล่าความสำคัญ และ แฝงการสืบทอดแก่นักเรียน นักศึกษา 4) การวิจัยชุมชนและบันทึกความรู้
<p>ชุมชน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กิจกรรมในชุมชน 2) การชักชวนทำกิจกรรม หาแนวร่วม 3) กระแสชุมชนในการสร้างการเหนี่ยวนำในการ เข้าร่วม 	<p>ศาสนา (วัด)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ประชาสัมพันธ์ในวันสำคัญทางศาสนา 2) การชักชวนทำกิจกรรม 3) เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม
<p>รัฐ (เทศบาล)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) กิจกรรมในเขตเทศบาล 2) การชักชวนทำกิจกรรม 3) แหล่งเงินทุนและทำแผนประจำปี 4) สนับสนุนและอำนวยความสะดวก 5) ประสานงานสถานประกอบการ 	<p>สถานประกอบการ (ปัจจัยสนับสนุนหรืออุปสรรค)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) สนับสนุนงบประมาณ 2) เปิดโอกาสการลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรม 3) ประชาสัมพันธ์และสนับสนุน

ภาพที่ 4.6 กิจกรรมการกระตุ้นจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

หลังจากกระตุ้นจิตสำนึกแล้วจะพอเห็นความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมนั้น ๆ เพื่อตัดสินใจว่าจะดำเนินการต่อหรือจัด ซึ่งเมื่อผลการประเมินความสำคัญคือมีความต้องการที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ก็ก็นำเข้าสู่กระบวนการที่ 2 คือการปฏิบัติตามแผน (Do) ซึ่งจะกำหนดแนวทางการจัดการวัฒนธรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทางได้แก่

A) อนุรักษ์ รื้อฟื้น ต่อยอด

ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สูญหาย มีแนวโน้มจะสูญหายหรือสามารถพัฒนาให้สามารถขยายของเขตการจัดงาน ตลอดจนเสริมสร้างความสามัคคีและแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมได้

แนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยที่ชุมชนได้มีความตระหนักถึงความสำคัญและมีความพยายามในการอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด ในภาพรวมจะเป็นความตระหนักร่วมกันของคนในชุมชนที่กำลังมีภาวะสุ่มเสี่ยงที่ทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจะสูญหายไปได้ในอนาคตอันใกล้ หรือกิจกรรมที่ได้สูญหายไปแล้วเพราะสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป เช่น มอญคั่ง เป็นต้น

ประชาชนในชุมชนได้มีการประชุมกันที่วัดในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวาระสำคัญ เช่น การบริจาคโลหิต ในส่วนของกิจกรรมที่สูญหายหรือควรได้รับการรื้อฟื้นหรือวางแผนในการอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่แสดงอัตลักษณ์ของมอญ โดยมีผลจากการพูดคุยที่สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ทางวัดมะขาม ที่มีแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับมอญอยู่พอสมควร ได้ริเริ่มเวทีการพูดคุยเกี่ยวกับการอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีที่มีความสุ่มเสี่ยงที่จะสูญหายไป เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัดจึงได้มีความพยายามในการสงวนรักษาการสวดมนต์แบบมอญเป็นสิ่งแรก โดยเริ่มจากการทำวัตร จะต้องมีการฝึกและใช้ภาษามอญในการสวดมนต์ ไปพร้อม ๆ กับการสวดมนต์แบบสามัญด้วย แต่ทั้งนี้ทางวัดได้ตระหนักถึงอัตลักษณ์ของกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ตลอดจนสถานการณ์ที่พบ และความเลือนลางของภาพแห่งวัฒนธรรมอันมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่กำลังจางหายไป จึงได้ทำการประชุมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการเพื่อวางแผนในการอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอดในขณะเดียวกัน

แนวทางการอนุรักษ์จะใช้กระบวนการจัดการที่คล้ายคลึงกับการอนุรักษ์การสวดมนต์แบบมอญคือ ความพยายามที่จะเก็บข้อมูลเป็นเอกสาร และมีการปฏิบัติเป็นกิจของสงฆ์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นจำนวนมากได้แก่ ประเพณีมอญต่าง ๆ ทั้ง มอญคั่ง ที่งดเว้นการจัดมาเป็นเวลานาน ก็จะมีการรวบรวมเอกสารทำเป็นฐานข้อมูลทั้งแบบเอกสารและดิจิทัล พร้อมมีการประมวลและวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อพร้อมที่จะใช้ในการเผยแพร่ในลำดับต่อไป พร้อมกับมีการวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับเยาวชนและคนในชุมชนได้เห็น เช่น การนำเอาประเพณีมอญคั่ง หรือจำลองภาพเก่ามาเล่าเรื่องในโอกาสสำคัญของชุมชน ซึ่งได้มีโอกาสนำมาพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชน เห็นว่าจะมีความพยายามจัดกิจกรรมนี้อีกครั้ง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เกิดความรำลึกถึงและชื่นชม ภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่อีกด้วย

นอกจากนี้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม เช่น ลานสะตือ นาบัว หรือ สถาปัตยกรรมมอญ ที่ปรากฏในชุมชน ก็จะมีการนำเสนอเป็นหนึ่งในจุดศึกษาหรือเยี่ยมชมในเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ด้วยการเดินเท้าและจักรยาน เพื่อนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ชุมชน ซึ่งก็จะมีการประมวลข้อมูลเพื่อลงในสื่อที่เกี่ยวข้องต่อไป ทั้งนี้การสร้างระบบฐานข้อมูล และป้าให้ความรู้ในแต่ละจุดสำคัญตามแผนที่ของชุมชน อันมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถต่อยอดจากการสังคายนาศาสตร์และกิจกรรมของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในชุมชน ให้ถูกต้องและใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ในส่วนของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีแนวโน้มว่าจะสูญหายและเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนเช่นกัน ชาวบ้าน ชุมชนและวัด ได้มีมติจากการประชุมกลุ่มย่อยว่ามีความเห็นตรงกันว่าต้องการสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สะท้อนชาติพันธุ์ของไทย มอญ และจีน เพื่อการสืบทอดไปยังลูกหลานและต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวชุมชน โดยจะมุ่งเน้นกิจกรรมแบบคู่ขนาน คือการทำประมวลข้อมูลของทรัพยากรวัฒนธรรม ออกมาเป็นเอกสารและข้อมูลในระบบดิจิทัล หรือเพิ่มช่องทางในการรวบรวมข้อมูลเพื่อเผยแพร่และเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญของท้องถิ่น โดยทำไปพร้อม ๆ กับการรื้อฟื้นกิจกรรมที่งดจัดไป หรือมีแนวโน้มว่าจะงดจัด ให้อยู่ในแผนการจัดกิจกรรมของชุมชน โดยเริ่มที่จะประสานงานกับทางเทศบาลเพื่อจัดสรรงบประมาณและเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ ออกสู่ภายนอกในการจัดกิจกรรมบางกิจกรรม โดยใช้กลไก “คชศร” ในการวางโครงสร้าง โดยชุมชนได้พยายามแบ่งหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอันสอดคล้องกับกลไกดังกล่าว อาทิ ครอบครัวยุคใหม่จะมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสำคัญ ความตระหนักรู้ และเป็นกระบอกเสียงสำคัญให้คนในชุมชนสนใจและมีกำลังในการอนุรักษ์ ชุมชนก็จะเป็นผู้รับช่วงต่อในการเป็นกำลังในการอนุรักษ์ จัดกิจกรรมเพื่อรื้อฟื้นและเพิ่มการต่อยอดเพื่อขยายการจัดกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและพัฒนาเศรษฐกิจให้กับชุมชน ร่วมกับวัด ซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาที่มีส่วนสำคัญในการเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและในขณะเดียวกันก็ยังเป็นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชน โดยจะต้องประสานงานกับองค์กรของรัฐ โดยชุมชนได้ระบุหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาล จังหวัด สภาวัฒนธรรม การท่องเที่ยวและกระทรวงวัฒนธรรม

B) เผยแพร่

ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ มีการจัดตามประเพณี หรือการปฏิบัติต่อ ๆ กันมาแต่ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพเพียงพอและไม่ทั่วถึง ทำให้มีจำนวนผู้เข้าร่วมมีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด

ในส่วนของเผยแพร่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยเฉพาะแกนนำของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความสนใจในกิจกรรมที่ได้ทำประจำปีทุกปี แต่ในส่วนนี้ มุ่งเน้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมสำหรับคนในชุมชนโดยเฉพาะ ส่วนใหญ่จะไม่ได้ประชาสัมพันธ์ออกสู่สังคมภายนอกมากนัก เช่น การทำบุญกลางบ้าน หรือ การจัดการทำบุญประจำปีของหมู่บ้าน ซึ่งเน้นผู้เข้าร่วมภายในหมู่บ้าน

จากการจัดประชุมกลุ่มย่อย มีประเด็นการพูดคุยที่สำคัญเกี่ยวกับส่วนของการเผยแพร่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเห็นว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนในส่วนนี้ มีการจัดอย่างต่อเนื่องทุกปี ตามวาระที่กำหนดมาแต่โบราณ แต่ในปัจจุบัน ช่องทางการสื่อสารนั้นมีการพัฒนาไปมาก หลาย ๆ ช่องทางได้ลดประสิทธิภาพลงไป เช่น การประชาสัมพันธ์แบบปาก

ต่อปาก เหตุเพราะวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป แต่การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อใหม่ เช่น แอปพลิเคชันไลน์ หรือเฟซบุ๊ก จะเป็นตัวเสริมในการประชาสัมพันธ์ และการจัดงบประมาณเพื่อการทำป้าย ประชาสัมพันธ์ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อชักชวนให้คนในชุมชนสามารถรับรู้และจัดสรรเวลา ให้มี โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้มากขึ้น

ในส่วนของ การเผยแพร่มีอุปสรรคที่สำคัญคือเวลาการทำงานไม่สอดคล้องกับการจัด กิจกรรม ซึ่งการประชุมกลุ่มย่อยได้ยกประเด็นนี้ขึ้นมา ซึ่งตัวแทนจากภาคอุตสาหกรรมได้ให้แนว ทางการปฏิบัติว่า หากเป็นประเพณีของชุมชน ทางองค์กรจะมีการประกาศเป็นวันหยุดได้ หากมีการ ประสานงานจากเทศบาลและมีความยินดีที่จะให้เวลาแก่พนักงานที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นหรือชุมชน ใน ขณะเดียวกันประชาชนและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันว่า หากมีการ ประชาสัมพันธ์ให้ทราบล่วงหน้า ก็จะสามารถจัดสรรเวลาได้อย่างแน่นอน เพราะมีความสนใจและ นับเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตทางหนึ่ง และมีความต้องการสืบทอดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองและ บรรพบุรุษอีกด้วย ซึ่งในเบื้องต้นกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นได้อาสาการจัดการทำสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อ สร้างการรับรู้ร่วมกันในชุมชนโดยอาศัยป้ายของชุมชนและวัดที่มีอยู่ นำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ สูงสุด และสร้างกลุ่มไลน์เพื่อการประชาสัมพันธ์กันในชุมชน เป็นต้น

C) สืบสาน

ได้แก่ กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นไปได้หรือ โอกาสที่สามารถประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ โดยสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว เศรษฐกิจชุมชน หรือแสดงอัตลักษณ์ชุมชนออกไปในวงกว้าง ทั้งนี้จะต้องเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่รองรับ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือนักท่องเที่ยวได้มากเพียงพอ

จากการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รวมไปถึงการสังเกตร่วมด้วย พบว่า กิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือวัฒนธรรมทางวัฒนธรรม ของชุมชน มีคุณค่าและสามารถสืบสาน และเผยแพร่ออกสู่สังคมภายนอกได้อย่างกว้างขวาง สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์อันยาวนาน ผสาน กับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งนับเป็นชุมชนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมอันมีความสำคัญใน ระดับจังหวัด และในบางช่วงเวลาเป็นจุดเปลี่ยนและได้รับการบันทึกว่าเป็นหนึ่งในวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ของชาติ มีความเชื่อมโยงกับประเทศเมียนมาร์ที่เป็นที่มาของทรัพยากรวัฒนธรรมของ ชุมชน สืบทอดมาจากการอพยพของบรรพบุรุษเชื้อสายมอญในอดีต จากการประชุมกลุ่มย่อยได้มีแนว ทางการจัดการวัฒนธรรมและเริ่มดำเนินการไปบางส่วนแล้ว เพื่อเป็นการประมวลทรัพยากร วัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่น จัดลำดับความสำคัญและสร้างแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม ในเบื้องต้นจะใช้การประมวลข้อมูลที่มีอยู่เพื่อสร้างฐานข้อมูลตามแนวทางการ อนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด แต่จะมีการเผยแพร่ทั้งในชุมชนเพื่อสร้างรากฐานที่สำคัญจากกลุ่มเด็ก และเยาวชนในท้องถิ่น วัยรุ่น และประชาชนรุ่นใหม่ ตลอดจนคนที่ย้ายเข้ามาอยู่ในพื้นที่ ให้มี ประสบการณ์ร่วมกันในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ทั้งนี้จะต้องมีการ ประสานงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐเพื่อสร้างเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง เพื่อส่งเสริมการ สืบสานอัตลักษณ์ด้วยการต่อยอดเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วย เช่น โครงการสืบสานนาฏยศิลป์ และดนตรีปี่พาทย์มอญ จากตระกูลพิณพาทย์ เป็นต้น

สำหรับสถาบันทางสังคมและองค์กรที่เกี่ยวข้องในชุมชนตามกลไก “คชศร” ได้มีการเริ่มต้นวางแผนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็น การจัดประชุมกลุ่มย่อยที่ได้ตัวแทนจากครอบครัว สรุปลักษณะทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนเพื่อเก็บข้อมูล รวบรวม และประมวลข้อมูลเบื้องต้นเพื่อวางแผนการจัดการข้อมูล ทั้งนี้จะประสานงานกับสถาบันการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการวิจัยและเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้จากการประชุมเบื้องต้นสามารถได้รายชื่อกิจกรรมและทรัพยากรทางวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมจำแนกออกเป็นแนวทางการจัดการด้วย โดยใช้ชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน และมีการวางระบบการรับผิดชอบแบบไม่เป็นทางการว่า มีผู้นำและกลุ่มสนับสนุนกิจกรรมแต่ละกิจกรรมคือใครบ้าง และจะวางแผนการสืบสานต่อไปอย่างไร และจะมีองค์กรใดช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ สามารถจัดการได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ทางวัดก็จะเป็นตัวกลางในการประสานและเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญในการเริ่มต้นการจัดการวัฒนธรรม นอกจากนี้ส่วนที่สำคัญของการสืบสานคือการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และจะต้องใช้สื่อของรัฐและเอกชนเพื่อเผยแพร่ออกไปในวงกว้าง แต่จะต้องใช้ชุดข้อมูลที่ได้รับการรับรองข้อมูลที่ถูกต้องจากเทศบาล โดยชุมชนและวัดเป็นผู้ประเมิน เพื่อให้ได้ทิศทางในการประชาสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันและมีประสิทธิภาพ

4.7.2 ข้อพิจารณาจากการใช้ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการจัดการ

ในขั้นตอนการประเมินทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ในหนึ่งกิจกรรมอาจเข้าเงื่อนไขแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชน รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งก็ได้ หรือสามารถบูรณาการ 2 แนวทาง ตลอดจนถึงใช้ทั้ง 3 แนวทางได้อีกด้วย ขึ้นอยู่กับรายละเอียดของกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ปริบทแวดล้อม รวมไปถึงกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หยิบยกขึ้นมาพิจารณา

จากการประชุมกลุ่มย่อยของประชาชนในชุมชน จำนวนรวม 56 คนจากแต่ละครัวเรือน และการเก็บข้อมูลในโอกาสต่าง ๆ จากประชากรในชุมชน สามารถจำแนกและสรุปแนวทางการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.11 การจำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน

ทรัพยากรหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม	แนวทางการจัดการ
จับต้องไม่ได้	
1) ประเพณีตักบาตรพระร้อย	A, B, C
2) การสวดมนต์แบบมอญ	A, B
3) งานเจ้าพ่อ	A, B, C
4) ประเพณีมอญคั่ง	A
5) การจุดลูกหนู	A, B
6) ประเพณีกวนข้าวทิพย์	A, B, C

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ทรัพยากรหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรม	แนวทางการจัดการ
7) การแข่งขันเรือยาวประเพณี	A, B, C
8) รำภาข้าวสาร	A, B
9) การเล่นเข้าผี	A, B, C
10) ปี่พาทย์และนาฏยศิลป์แบบมอญ	A, B
11) ประเพณีการทำบุญกลางบ้าน	B
จับต้องได้	
1) พระอุโบสถสมัยอยุธยาวัดมะขาม	A, B, C
2) ศาลเจ้าจีนวัดศาลเจ้า	A, B
3) วิหารเซียนแปะ	A, B, C
4) ปรง	A, B
5) บ้านและสถาปัตยกรรมแบบมอญ	A, B, C
6) นาบัว	A
7) ลานสะดือ	A
8) ดงตาล	A, B
9) ขนมและอาหารท้องถิ่น	A, B, C

หลังจากการปฏิบัติตามแผนแล้ว ก็เข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ (Check) โดยการใช้การสรุปผลการจัดกิจกรรม มีการประเมินผลเป็นขั้นตอนเพื่อที่จะวางแผนสู่การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) ในลำดับต่อไป ทั้งนี้ จะต้องมีการออกแบบการเก็บข้อมูลเป็นหลักฐานและเพื่อใช้ในการปรับปรุง ศึกษา ในโอกาสต่อไปที่มีการจัดกิจกรรม รวมไปถึงการพัฒนาเป็นฐานข้อมูลและเป็นคู่มือสำหรับผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมในครั้งหน้า(ปีต่อไป) โดยมุ่งให้เกิดผลลัพธ์ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ต่อเนื่อง การสร้างระบบการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม การสร้างแผนการจัดงานและการประชาสัมพันธ์ประจำปี การสืบสานและมีกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการที่ชัดเจน การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมมีความเหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และมีการจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการตรวจสอบและปรับปรุงแผนในการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไปหรือปีต่อ ๆ ไป

4.8 แนวโน้มการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อยกับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่เป็นผู้นำกิจกรรม และเป็นเจ้าของวัฒนธรรม ตลอดจนกลุ่มตัวแทนจากสถาบันทางสังคมและองค์กรที่เกี่ยวข้องที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญพบว่า ในทุก ๆ ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่ได้รับการยกขึ้นมากล่าวถึงในการวิจัยใน

ครั้งนี้ ทุก ๆ กิจกรรมยังมีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างสูง และยังมีความต้องการที่จะสงวนรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู รวมไปถึงต่อยอดให้สามารถยังประโยชน์ทั้งคุณค่าทางจิตใจและส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้การวิจัยได้จุดประเด็นคิด ปลุกจิตสำนึกชุมชนให้เกิดความตระหนักรู้ขึ้นอีกครั้ง เพราะด้วยบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนในชุมชนก็อาจจะเลยอัตลักษณ์ที่สำคัญแห่งชาติพันธุ์ไปได้บ้าง แต่คาดว่าในระยะเวลาอันใกล้ ชุมชนจะเกิดความเปลี่ยนแปลงและมีการประสานความร่วมมือตามกลไกที่ผู้วิจัยพยายามที่จะประสานให้เกิดความร่วมมือที่เข้มแข็ง ขับเคลื่อนการจัดการวัฒนธรรมผ่านกลไก “คชศร” บูรณาการกับการจัดการสมัยใหม่อย่างวงจร Deming (PDCA) ซึ่งสอดคล้องกับวิธีการจัดการดั้งเดิมของชุมชนผนวกกับแนวทางการจัดการในรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

วิธีการจัดการวัฒนธรรมของของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* เทศบาลตำบล ไตรรัฐ* แต่เดิมจะใช้กระบวนการจัดการวัฒนธรรมที่สำคัญโดยแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ ก่อนการจัดกิจกรรม ช่วงการดำเนินกิจกรรม และหลังการจัดกิจกรรม สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ก่อนการจัดกิจกรรม ชุมชนจะต้องมีผู้นำกิจกรรมหรือกลุ่มผู้นำกิจกรรมพูดคุยถึงการจัดกิจกรรมในแต่ละปีเพื่อกระตุ้นและเข้าสู่กระบวนการปลุกจิตสำนึกชุมชน โดยผ่านสถาบันทางสังคมหรือองค์กรหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีระยะเวลาก่อนการจัดกิจกรรมพอสมควร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตและขนาดของกิจกรรมด้วยว่ามีขนาดงานใหญ่แค่ไหน โดยเบื้องต้นได้สรุปว่า ควรใช้ระยะเวลาการเตรียมการและวางแผนล่วงหน้าอย่างน้อย 3 เดือนก่อนการจัดงานจะเป็นเวลาที่เหมาะสม ซึ่งในช่วงนี้จะมีกระบวนการที่สำคัญคือ การประเมินความสำคัญของกิจกรรม เมื่อชุมชนมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ว่ากิจกรรมนั้น ๆ มีความต้องการของชุมชน สำคัญ และต้องการให้จัดขึ้น ก็จะนำมาซึ่งการดำเนินการในกระบวนการต่อ ๆ ไป ซึ่งในอีกกรณีหนึ่งหากทำการประเมินความสำคัญของกิจกรรมแล้วพบว่า ชุมชนไม่สนใจหรือไม่เห็นคุณค่าของกิจกรรมนั้น ๆ อาจจะต้องเข้าสู่กระบวนการปลุกจิตสำนึกก่อนอีกครั้ง(ในกรณีที่กลุ่มผู้นำกิจกรรมเห็นว่าทรัพยากรวัฒนธรรมหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ มีคุณค่าที่จะรู้พื้น) เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ หรืออาจจะงดเว้นไปก่อน ซึ่งก็จะไม่ทำให้เกิดความล้มเหลวเหมือนในอดีตที่ไม่มีการประเมินความสำคัญของกิจกรรมแล้วดำเนินการจัดกิจกรรมเลย ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดความล้มเหลวได้ด้วยปัจจัยที่ไม่ได้คาดการณ์เอาไว้ อาทิ ไม่มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นต้น เมื่อผ่านกระบวนการประเมินแล้ว เมื่อมีมติเห็นชอบ จึงวางแผนการทำงานและกำหนดงานให้เหมาะสมกับคน กลุ่มคนทำงาน สถาบันทางสังคมและองค์กรที่จะเข้าร่วม โดยมุ่งเน้นภาคีหลักตามกลไก “คชศร” เพื่อให้การประสานงานและดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ช่วงการดำเนินกิจกรรม จะสอดคล้องกับแผนงานที่มีระบบมากขึ้น ทั้งนี้จะมีการระบุผู้รับผิดชอบในแผนการจัดกิจกรรมและหัวหน้าหรือผู้นำในการดำเนินกิจกรรมจะทำหน้าที่คอยกำกับดูแลการทำงานในส่วนต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผน ทั้งนี้การดำเนินการจะแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การทำงานแบบกึ่งทางการหรือทางการ ซึ่งจะมีการวางโครงสร้างของคณะทำงานที่ค่อนข้างชัดเจนในส่วนที่ต้องประสานงานกับภาครัฐหรือเทศบาล เช่น การเขียนโครงการเพื่อของบประมาณหรือการระบุในปฏิทินประจำปีเพื่อการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง และการทำงานแบบไม่เป็นทางการจะใช้กับคณะทำงานที่เป็นคนในชุมชนที่มีความคุ้นเคยกัน แต่อย่างไรก็ดีก็ต้องมีผู้ติดตามงานตามแผนอย่าง

ชัดเจนในส่วนที่คณะทำงานแต่ละส่วนเป็นผู้รับผิดชอบ จากการสัมภาษณ์ในเบื้องต้น ผู้ใหญ่บ้านหมากขาม* และหมากม่วง* จะเป็นผู้รับผิดชอบในการติดตามงานและประสานงานในเบื้องต้น ระหว่างการเตรียมการ วันงาน จนสิ้นสุดกิจกรรม

หลังการจัดกิจกรรม ในเบื้องต้นจะมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยที่เป็นคณะทำงานในกิจกรรมนั้น ๆ โดยจะมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและการจัดทำรายงานอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่การวางแผนการจัดกิจกรรมและผลการจัดกิจกรรมตามแนวทางการประเมินโครงการ ทั้งนี้ที่คณะและการจัดงานจะมีการพูดถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดงานเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนางานในครั้งหรือปีต่อไป นอกจากนี้ยังต้องการพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์งานด้วยสื่อต่าง ๆ ของเทศบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อต่อยอดความมีชีวิตของกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ได้เกิดขึ้น

กิจกรรมทางวัฒนธรรมหลายกิจกรรมของเทศบาลตำบลไทรรัฐ* ได้มีการงดเว้นเป็นระยะเวลายาวนาน ในเบื้องต้น ทางชุมชนจะมีการพูดคุยและทยอยรวบรวมข้อมูลจากผู้รู้ ผู้อาวุโสและจากหลักฐานที่มีเพื่อรวบรวมจัดทำสื่อที่สามารถอ้างอิงได้อย่างเป็นรูปธรรม อาทิ สื่อดิจิทัล สื่อทางโซเชียลเน็ตเวิร์ก ตลอดจนสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อการอ้างอิงที่ถูกต้องและการนำไปใช้แก่ผู้สนใจ โดยหวังผลต่อความยั่งยืนของการจัดกิจกรรมในระยะยาว

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง “ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรีรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” มีวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติของชาวชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน 2) เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* 3) เพื่อศึกษาตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรีรัฐ* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การศึกษาในครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนอกเหนือจากการศึกษาข้อมูลทฤษฎีแล้ว ยังใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มย่อย และเวทีสนทนากลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและเก็บบันทึกการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญรวมทั้งสิ้น 30 คน โดยผ่านกระบวนการเจาะจงคัดเลือกจากกลุ่มเป้าหมาย ทำการวิเคราะห์โดยการตีความควบคู่บริบทได้ผลการศึกษาที่สำคัญดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ทัศนคติของชาวชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมชุมชน

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ประชาชนในชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ยังมีความต้องการที่จะสงวนรักษาวัฒนธรรมอันมีอัตลักษณ์ของตนเอง ที่สะท้อนชาติพันธุ์ทั้ง 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ไทย มอญ และจีน ที่ประชาชนมีความเห็นพ้องกันว่า ทั้งสามวัฒนธรรมถึงแม้จะมีความแตกต่างกัน มีความเป็นมาหลากหลายแต่ก็ได้หลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียวผ่านกาลเวลาและแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมที่เข้มแข็ง ดังนั้นจึงมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน จากการที่ได้ร่วมกันประเมินความสำคัญจากประชาชนในชุมชนทั้งสองจำนวน 56 คน สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเป็ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีความสำคัญทั้งต่อชุมชนเอง ตลอดจนการเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญในระดับจังหวัด และบางกิจกรรมนั้นหลงเหลือเพียงแห่งเดียวในประเทศอีกด้วย เช่น ประเพณีตักบาตรพระร้อย การแข่งขันเรือยาวประเพณี การเล่นเข้าผีชาวมอญ รวมไปถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์และประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชน เช่น ประเพณีมอญตั้ง รำภาข้าวสาร ปี่พาทย์และนาฏศิลป์มอญ การสวดมนต์แบบมอญ ประเพณีการจุดลูกหนู เป็นต้น และทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ทั้งพระอุโบสถและสถาปัตยกรรมในวัดมะขามและวัดศาลเจ้า ศาลเจ้าวัดจีน วิหารเซียนแปะ เสาหงส์ ธงตะขาบ บ้านและสถาปัตยกรรมมอญ อาหารประจำถิ่น นาบัว และดงตาลตามธรรมชาติ โดยมีผลการประเมินความสำคัญจากประชาชนในชุมชนว่ามีความสำคัญ มีผลที่ได้มากกว่าร้อยละ 60 ทั้งหมดทุกรายการ

จากผลการประเมินความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรม รวมไปถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน จะเห็นได้ว่าทักษะของชุมชนนั้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง และมีความต้องการที่จะจัดการวัฒนธรรมของตนโดยมีแนวทางที่สามารถจำแนกแนวทางได้ 3 แนวทางที่สำคัญ ได้แก่

- 1) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และต่อยอด
- 2) การเผยแพร่
- 3) การสืบสาน

ทักษะสำคัญที่ได้จากการศึกษามี 5 ทักษะ ได้แก่ ทักษะต่อความเป็นไปได้ในการจัดการวัฒนธรรม ทักษะต่อประโยชน์ของการจัดการวัฒนธรรม ทักษะต่อความคุ้มค่า ทักษะต่อการสนับสนุน และทักษะต่อโอกาสและความเป็นไปได้ของการประชาสัมพันธ์ ทั้ง 5 ทักษะ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญส่วนใหญ่ (เกินกว่าร้อยละ 60) เห็นว่า เป็นไปได้เพราะมีทรัพยากรวัฒนธรรมมากและทรงคุณค่า อันก่อให้เกิดประโยชน์และความคุ้มค่า ไม่ว่าจะพิจารณาทางมิติเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การศึกษา และจิตใจ/จิตวิญญาณ อีกทั้งในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ยังมีโอกาสสูง ไม่ว่าจะ เป็นช่องทาง การสื่อสาร เนื้อหาที่น่าสนใจ ตลอดจนงบประมาณที่จะมาสนับสนุน

5.1.2 การจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*

ในส่วนของการจัดการของชุมชนโดยสรุป เมื่อวิเคราะห์จากกระบวนการจัดกิจกรรมของชุมชน สามารถแบ่งได้เป็น 3 ช่วงที่สำคัญ คือ 1) ก่อนการจัดกิจกรรม 2) การดำเนินกิจกรรม 3) หลังการจัดกิจกรรม โดยมีการเตรียมการที่สอดคล้องกับขั้นตอนในการวางแผน ที่มีการใช้ข้อมูลในอดีตมาจัดอันดับสิ่งที่จะต้องทำ ว่าควรทำหรือไม่ มีลำดับก่อนหลังอย่างไร มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “ทีมงาน” โดยกำหนดกิจกรรมและแหล่งทุน แม้ว่าจะไม่เป็นระบบตามหลักการ อันก่อให้เกิดความสับสนต่อการบรรลุเป้าหมาย ในขั้นดำเนินการมีการขับเคลื่อน สื่อสาร แม้ว่าการประสานงานจะยังไม่เป็นระบบและไม่มีประสิทธิภาพนักและอยู่ในวงจำกัด ในขั้นหลังดำเนินการ ใช้แบบวิถีชุมชน คือการพูดคุยกันในชีวิตประจำวันหรือตามโอกาส เช่น วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

5.1.3 ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*

จากการศึกษาพบว่าเมื่อกล่าวถึงกิจกรรมของวัฒนธรรมของชุมชนในการศึกษาในครั้งนี้เปรียบเสมือนเป็นการกระตุ้นเตือนสิ่งที่กำลังจะสูญหายไป จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญกล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า เสียหายหากกิจกรรมทางวัฒนธรรมเหล่านี้ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนกำลังจะถูกกลบเลื่อนไปและเสียหายที่คนรุ่นใหม่ไม่ได้มีประสบการณ์ร่วมในกิจกรรมที่เป็นรากเหง้าที่สืบทอดกันมาของบรรพบุรุษ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่จะมีส่วนในการรื้อฟื้นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ตนเองมีความรู้ และมีประสบการณ์ตรงในการจัดกิจกรรมเหล่านั้นมาก่อน แต่ก็พบกับความผิดหวังและความล้มเหลวจากการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะเหตุผลที่สำคัญคือ ไม่มีคนร่วมในการจัดงานและมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อย สาเหตุหลักที่เห็นตรงกันคือประชาชนในชุมชนต้องออกไปทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ โดยส่วนใหญ่จะ

เป็นระบบโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำให้เวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมไม่เป็นไปดังอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำงานล่วงเวลา นอกจากนี้การที่ชาวบ้านส่วนหนึ่งเข้าสู่ระบบการค้าในตลาดริมน้ำ ทำให้ต้องใช้เวลากับเตรียมสินค้า และการขายของในแต่ละวัน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นอาหาร ต้องใช้เวลาในการเตรียมการมากเป็นพิเศษทำให้เวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมลดลงจนไม่สามารถเข้าร่วมได้ เพราะเรื่องปากท้องของครอบครัวก็นับเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในระยะเวลาของการศึกษาพบว่า ชุมชนเริ่มมีความตื่นตัวและตระหนักถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไป จนเริ่มมีการพูดคุยกันบ่อยครั้งในการรื้อฟื้นและร่วมมือกันจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในชุมชนของตนอีกครั้ง

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง “ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี* ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชนและแนวทางปฏิบัติ

1) ชุมชนควรมีการพูดคุยและกำหนดกิจกรรมรายปีอย่างเป็นรูปธรรม โดยอาจมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแจ้งไปยังผู้นำชุมชนที่ประชาชนในชุมชนหรือ “ทีมงาน” ผู้จัดกิจกรรมให้ความไว้วางใจ ณ ที่นี้ผู้ใหญ่บ้านและสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่จะได้รับความไว้วางใจและเชื่อถือ เป็นผู้รวบรวมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จะทำการรื้อฟื้น เพื่อกำหนดจำนวนกิจกรรม ทิศทางการจัดกิจกรรม และวางแผนการจัดกิจกรรมอย่างยั่งยืน และสามารถวางแผนการจัดในครั้งต่อ ๆ ไปได้ด้วย

ชุมชนควรเปิดใจและใช้กลไกของรัฐ หรือสถาบันทางสังคมอย่าง “เทศบาล” ให้เกิดประโยชน์ ที่ผ่านมาพบว่าการทำงานของเทศบาลและชุมชนทำงานคู่ขนานและขาดการประสานงานที่ดี จนทำให้ต่างฝ่ายต่างจัดกิจกรรมและไม่ประสบผลสำเร็จในกิจกรรมที่จัดในแง่ของการสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมและสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างกัน ทั้งนี้มีเงื่อนไขบางประการที่ชุมชนหวาดระแวงและตื่นกลัว อาทิ การรับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ การรับผิดชอบต่อการจ่ายเงินคืน หากการจัดกิจกรรมไม่เห็นผลเป็นรูปธรรม การไม่ไว้วางใจเนื่องจากเจ้าหน้าที่เทศบาลส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่น เป็นต้น ส่งผลให้มีช่องว่างในการประสานงานกัน แต่ยังไม่เกิดความขัดแย้งบานปลายใด ๆ ซึ่งข้อสังเกตเหล่านี้คือชนวนปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้น แต่สามารถที่จะขยายวงกว้างได้ หากมีการกระทบกระทั่ง หรือไม่เข้าใจกันในอนาคต ดังนั้นทั้งชุมชนและเทศบาลจึงควรเปิดใจรับและเรียนรู้ระบบการทำงานซึ่งกันและกัน และสร้างรูปแบบการทำงานร่วมกันที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดการวัฒนธรรมของชุมชน โดยใช้ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนเป็นที่ตั้ง ทั้งนี้นอกเหนือจากชุมชนและเทศบาลแล้ว ยังต้องประสานความร่วมมือให้ครบตามกลไก “คชคร” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างยั่งยืน นอกจากนี้หากชุมชนไม่ปรับตัวตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังใช้รูปแบบการจัดการวัฒนธรรมเดิมของตน เช่น การเรียกรายเงินเพื่อจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม อาจนำไปสู่ความเดือดร้อนของประชาชนในชุมชนที่ในปัจจุบัน เงินเป็นปัจจัยที่นำมาใช้ในการดำรงชีพเป็นอันดับต้น ๆ และอาจส่งผลให้สถานการณ์ของทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชนเข้าขั้น

วิกฤติ ดังนั้น การประสานความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อนชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นอีกแนวทางที่ดี ทางหนึ่งในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน

การปรับตัวของประชาชนในชุมชนก็เป็นอีกประการหนึ่งที่ต้องอาศัยการยอมรับใน บริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนใน ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรวัฒนธรรม ที่เริ่มเลือนหายไป จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าชุมชนมี ความต้องการที่จะสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตนเองที่เป็นหนึ่งใน ความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์และตัวตนของตนเอง ซึ่งในทางกลับกันหากมองว่าทรัพยากรวัฒนธรรมที่ หวงแหนและความพยายามจากชุมชนที่จะสงวนรักษาเอาไว้ นั้น มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การ พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมใกล้กรุงเทพฯ สนามเพื่อเล่นกีฬาทางน้ำแบบดั้งเดิมแบบไม่ ใช้พลังงานเชื้อเพลิง หรือแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ที่มีข้อมูลที่มาจากชุมชน ตรวจสอบโดยชุมชน และดูแลโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งสร้างขึ้นมาจากการปลูกฝังและกระตุ้นจิตสำนึกจากภายใน ออกมาอีกครั้ง ให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม และมีเป้าหมายชัดเจน ก็น่าจะเป็นการ แสดงอัตลักษณ์ของชุมชน และสื่อสารเจตจำนงของชุมชนต่อการจัดการวัฒนธรรมที่แสดงออกอย่าง ชัดเจนต่อสาธารณะและสถาบันทางสังคม ตลอดจนองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการวัฒนธรรม ของชุมชนตามแผนที่วางไว้อย่างรัดกุมและมีระบบมากขึ้น

นอกจากนี้ ชุมชนควรมีการวางแผนอย่างเป็นรูปธรรมและเริ่มรวบรวมเอกสารที่ เป็นลายลักษณ์ มุขปาฐะ จากประชาชน ผู้รู้ และวัดในชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูล โดยขอความร่วมมือ จากสถาบันทางการศึกษาและวัดในแนวทางการเก็บข้อมูลเหล่านั้น ตามหลักของการวิจัย หรือ รวบรวมเป็นตำรา หรือคู่มือในการจัดกิจกรรม ทั้งรูปเล่มหรือไฟล์ดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการ นำไปใช้และเป็นฐานข้อมูลของทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นอย่างดี ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เพียงแค่ชุมชน มีความต้องการและริเริ่ม หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต่าง ๆ ก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุน และชุมชน ก็จะมีหน้าที่ในการให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการสร้างระบบฐานข้อมูลอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่ล้ำค่าสืบต่อมาจากบรรพบุรุษของตน อีกทั้งคนในชุมชนต้องเตรียมพร้อมรับมือของการเข้ามาของ แรงงานจากประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เริ่มมีจำนวนมาก การสร้างความเข้าใจใน วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดี และเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เพื่อให้ เกิดความสงบสุขในชุมชนตลอดไป

2) ข้อเสนอแนะต่อเทศบาล

ตามเทศบัญญัติ เทศบาลจำเป็นจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการและ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมไปถึงการเสริมสร้างแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน ตลอดจนการ เรียนรู้ตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่าที่ผ่านมาเทศบาลมีแนวทางการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ ชุมชนที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนน้อยลงหากเทียบกับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในอดีต หรือ การลดทอนรายละเอียดของกิจกรรมที่สะท้อนแง่มุมของ 3 กลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งไทย มอญ และจีน ที่ เป็นกลุ่มประชากรหลักของชุมชน เทศบาลจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงนโยบาย และการจัด กิจกรรมที่อยู่ภายใต้การดูแลของเทศบาลให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ และความต้องการของชุมชน โดย นำกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนเหล่านั้น มากำหนดอยู่ในปฏิทินการกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาล ตำบลไทรบุรี* ในรอบปี รวมไปถึงประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะด้วยช่องทางการสื่อสารของเทศบาล อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้การประสานงานของเทศบาลกับชุมชนจะต้องมีการลดทอนช่องว่างระหว่างกัน เพื่อเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในชุมชน เพื่อวางแผนการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม และกระจายลงไปสู่การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยให้กลุ่มผู้นำกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความรู้ในกิจกรรมนั้น ๆ เป็นผู้ขับเคลื่อน ในขณะที่เดียวกัน เทศบาลเองก็เป็นหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม กล่าวคือ มีหน้าที่ตามกลไก “คชศร” ซึ่งอาจจะต้องจัดการระบบเอกสารที่ไม่ซับซ้อน เพื่อให้ชุมชนสามารถเสนอโครงการเพื่อขอจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมได้โดยง่าย และในส่วนของการทำงานภาคเอกชนและโรงงานอุตสาหกรรม เทศบาลมีส่วนสำคัญในการนำงบประมาณสนับสนุนจากองค์กรธุรกิจเหล่านี้ด้วยบ CSR หรือความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ และดูแลเรื่องเงื่อนไขการขอลดภาษีกลับไปสู่องค์กรเหล่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นนโยบายที่ได้ทั้งสองฝ่าย และได้ประโยชน์กลับคืนสู่สังคม และชุมชนในเขตเทศบาล ด้วยฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ดูแลเขตการปกครองที่สำคัญ เทศบาลจึงมีอำนาจในการต่อรองสูงกว่าประชาชนในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า เทศบาลมีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรวัฒนธรรมพอสมควร แต่จะมุ่งประเด็นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากกว่าการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยต้องการนำเสนอในประเด็นการขยายผลต่อจากการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อย่างตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้า และวิหารเซียนแปะ ให้กว้างขวางขึ้น โดยจัดการพื้นที่ในชุมชนให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประสานงานกับกลุ่มชาวบ้านที่สนใจการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวด้วยจักรยานและการเดินเท้า และการสร้างโฮมสเตย์ริมน้ำเจ้าพระยา เป็นต้น เพื่อสร้างแนวทางการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การสนับสนุนงบประมาณในการบูรณะและพัฒนาแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมในชุมชน ตลอดจนพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน การเผยแพร่กิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนอย่างทั่วถึง และการใช้สื่อของเทศบาลในการสืบสานกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีความเป็นมายาวนานและเป็นภาคภูมิใจของตนในสังคมออกสู่สังคมภายนอกอย่างยั่งยืน

และอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญคือเทศบาล มีส่วนงานที่ดูแลการศึกษาและวัฒนธรรมโดยตรง ตลอดจนมีสถาบันการศึกษาทุกช่วงชั้นในเขตเทศบาลอีกด้วย อาจเริ่มจากการทำการประเมินทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมมอญในชุมชน แล้วทำรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่พบ และแบ่งแนวทางการจัดการตามตัวแบบในการวิจัยครั้งนี้ โดยเทศบาลอาจเป็นผู้เริ่มต้นในกิจกรรมทางวัฒนธรรม หรือเป็นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์หรือการสื่อความหมายที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แสดงออกถึงความเป็นชุมชนมอญในเขตเทศบาล เช่น การปรับปรุงแบบการแต่งกายของนักเรียน อาจเริ่มจากระดับชั้นก่อนประถมวัย ที่ทางเทศบาลดูแล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนี้เอง ให้มีรูปแบบการแต่งกายแบบชาวมอญ เป็นต้น การส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาทุกช่วงชั้น มีการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนจำลองในโรงเรียน เช่น รำภาข้าวสาร เป็นต้น การสร้างชมรมดนตรีและนาฏศิลป์มอญ โดยผสานความร่วมมือจากครอบครัวปีพาทย์ในชุมชน เพื่อสอนให้เยาวชนและผู้สนใจได้เรียนรู้และสามารถประกอบอาชีพได้ นอกเหนือจากนั้นนอกจากงบประมาณในการจัดระบบสาธารณูปโภคแล้ว เทศบาลสามารถพัฒนาเขตชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ มีการจัดการความรู้โดยใช้ปัญญาความรู้ต่าง ๆ

กระจายไปในแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนพัฒนาระบบฐานข้อมูลของเทศบาล ซึ่งนอกเหนือจากข้อมูลทั่วไปแล้ว ข้อมูลเชิงวัฒนธรรมของชุมชน กิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน ก็น่าจะเผยแพร่อย่างถูกต้อง โดยผ่านกระบวนการค้นคว้า วิจัย หรือรวบรวมอย่างเป็นระบบระเบียบ และสังคายนาอย่างถูกต้อง โดดเดี่ยวกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยใช้อำนาจและกลไกการปกครองของเทศบาลให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ท้ายนี้เทศบาลมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะร่วมขับเคลื่อนชุมชนไปข้างหน้าอย่างยั่งยืน ไม่ใช่เพียงพัฒนาความเจริญเข้าสู่ชุมชน แต่การสร้างรากฐานที่ดีด้วยรากเหง้าเดิมของชุมชน ที่มีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมที่แน่นแฟ้นมาตั้งแต่อดีต ทิศทางสังคมอันอุดมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง* ในเขตเทศบาลตำบลไทรรัฐ* เปรียบเสมือนอัญมณีที่เริ่มจมลงไปในโคลนตม ซึ่งหากไม่มีการดูแลหรือสนใจ สิ่งมีค่าเหล่านั้นก็จะไม่สามารถส่องประกายความงามได้อีกต่อไป ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการจัดการที่ดีอย่างมีธรรมาภิบาลของเทศบาล ซึ่งนับเป็นความหวังของชุมชนนี้

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : กองกิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- เกษณี จันทรตระกุล. (2547). *ทัศนะ และพฤติกรรมการใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายความอาญา (ฉบับที่ 20) ในการคุ้มครองเด็กของจังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แก้วสรร อติโพธิ์. (2541). *สิ่งแวดล้อมในรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2543). *หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จำเรียง ภาวิจิตร. (2546). สาธารณมิติ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมศึกษา 4 (เล่ม 2)*. กรุงเทพฯ: สारมวลชน.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยนันต์ สันติวาสะ. (2546). *โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์โทรทัศน์ไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ชวันธรรม มงคลเลิศพล. (2549). *โครงการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ดนตรีไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบลหมู่บ้าน หน่วยที่ 8 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณัฐปภัสร์ สุวรรณาลัย. (2551). *สภาพและปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในเขตเทศบาลเมืองแพร่ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (การศึกษาอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ทศพร เคนวารีย์. (2544). *ทัศนะของผู้บริหารต่อการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ : ศึกษากรณีการสื่อสารแห่งประเทศไทย (ภาคินพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ทับทิม สุวรรณประภา. (2541). ความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัย เชียงใหม่, เชียงใหม่.

- ทวีศักดิ์ นพเกษร. (2541). *วิกฤตสังคมไทย.2540 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อจัดเวทีประชาคม*. กรุงเทพฯ: คณะอนุกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤติ.
- ธฤต ศรีอรุโณทัย. (2542). *ทัศนะเกี่ยวกับการปรับตัวและความต้องการสนับสนุนทางสังคมของบุคลากร: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงิน (ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธนิก เลิศชาญฤทธ์. (2550). *ตามรอยกำเนิดมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- เธียรธิดา เหมพิพัฒน์. (2546). *ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง*. เชียงใหม่: สิริลักษณ์ การพิมพ์
- นวกานต์ แห่งทอง. (2554). *ทุนทางสังคมกับการจัดการชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเหมืองใหม่อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณ
- นิตา สุวรรณประเทศ. (2535). *ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับเนื้อหาประชากรศึกษาตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- นีออน กลิ่นรัตน์. (2525). *จิตวิทยาเบื้องต้น*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บนนรา ขวนอาจ. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการแสดงความรักดีต่อของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมต่อสังคม (CSR-DIW) (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประดิษฐ์ มัชฌิมา. (2522). *การเปลี่ยนแปลงระบบงานใหม่ของสหกรณ์การเกษตร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ผองพันธ์ มณีรัตน์. (2521). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พยอม วงศ์สารศรี. (2542). *องค์การและการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: สุภา.
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2553). *ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม*. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C701/%C701-20-2553-a0001.pdf>
- พระยาอนุমানราชชน. (2515). *ความหมายของวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์. (2550). *การฟื้นฟูวัฒนธรรมในภาคตะวันออก : กรณีศึกษาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในชุมชนพวา จังหวัดจันทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- พัทธ์ แดงพันธ์. (2555). *การพัฒนาชุมชนเมืองกับการอนุรักษ์โบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาและปริมณฑล พ.ศ.2482-2544* (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

- ยศ สันตสมบัติ. (2541). *สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โยธิน ศันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน. (2529). *จิตวิทยาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- โยธิน ศันสนยุท และจุมพล พูลภัทรชีวิน. (2539). *จิตวิทยาสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2531). *การพัฒนาชนบทไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิเชียร แพทยาคม, หลวง). 2509). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .:
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2551). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์ : แนวคิดและกระบวนการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2546). *การจัดการพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: เพียร์สันเอด์ดเคชั่นอินโดไชน่า. สมยศ นาวิการ). 2538). *การบริหาร*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า :.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2543). *การศึกษารูปแบบเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตระกูลภาษาลาวพวน บ้านนาคุณน้อย เมืองนาข่อยทอง แขวงกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สร้อยตระกูล อรรถมานะ. (2545). *พฤติกรรมองค์กร : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: จี พี ไซเบอร์พรินท์.
- สายันต์ ไพรัชญจักร์. (2547). *การฟื้นฟูพลังชุมชนด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์: แนวคิด วิธีการ และประสบการณ์จากจังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2550). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สมัย สุทธิธรรม. (2543). *สารคดี ชุด ถิ่นทองของไทย : ปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สายันต์ ไพรัชญจักร์. (2548). *กระบวนการเรียนรู้และจัดการความรู้ของชุมชน ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดวิชาการจัดการธุรกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศรีสยามพรีนติ้งแอนด์แพคค์
- สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2554): 6
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม). 2529). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา :
- สุชาติ สังข์เกษม. (2543). *เอกสารประกอบการฝึกอบรม เรื่อง การแก้ปัญหาและตัดสินใจ*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- สุชาติ สุทธิจิระพันธ์. (2543). *ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ต่อคุณภาพและมาตรฐานการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น : กรณีศูนย์ฝึกอบรมวิศวกรรมเกษตร กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุนทร ศรีหนองบัว. (2550). *การเรียนรู้ ร่วมกันเพื่อการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สุนีย์ ทองจันทร์ และคณะ. (2556). *ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการบริหารจัดการ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์: ศึกษากรณีเกาะเมืองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- สุพรรณิ ไชยอำพร. (2549). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา: ศาสตร์ของการพัฒนาในระดับปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2547). *สังคมและวัฒนธรรม : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- แสวง รัตน์มงคลมาศ. (2542). *องค์กร การนำการตัดสินใจ. ใน เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2516). *สังคมวัฒนธรรมไทยและประเพณี* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อานันท์ กาญจนพันธ์.)2546(*พลวัตรของชุมชน .น*) 34). กรุงเทพฯสำ :นังงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอนก เหล่าโชติ. (2547). *การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มห้องหัตถกรรมตุ๊กตาราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- Babbage, C. (1989). *The works of Charles Babbage: The difference engine and table making*. New York: New York University Press
- Cuber, J. F. (1955). *Sociology: A synopsis of principles* (3th ed.) New York: McGraw-Hill.
- Du Cros, H., & McKercher, B. (2015). *Cultural tourism* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Field, J. (2008). *Social capital* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Geertz, C. (1966). Religion as a cultural system. In M. P. Banton (Ed.), *Anthropological approaches to the study of religion*. London: Tavistock,
- Geertz, C. (1973). Deep play: Notes on the Balinese cockfight. In *The interpretation of cultures selected essay* (p. 470). New York: Basic Books.
- Grossman, N., Algie, J., Apiradee Treerulkuarkul., & Wegner, Ni. (2015). *Thailand's sustainable development sourcebook: Issues and information, ideas & inspiration* (2nd ed.). Bangkok:Didiler Millet.

- Hornby, A. S. (1995). *Oxford advanced learner's dictionary of current English*. (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- King, W. R., & Sethi, V. (1995). Introduction to business process reengineering. In V. Sethi, W. R. King (Eds.), *Organizational transformation through business process reengineering. applying the lessons learned* (pp. 3-36). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Meyer, J. P., & Allen, N. J. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 63(1), 1-18.
- Nunnally, J. C. (1959). *Test and measurement*. New York: McGraw Hill.
- Oskamp, S. (1977). *Attitudes and opinions*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Schaefer, R. T. (2004). *Sociology: A brief introduction* (5th ed.). Boston, MA: McGraw-Hill.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1996). *Consumer behavior*. New York: Prentice Hall PTR.
- Theodorson, G. A., & Theodorson, A. G. (1969). *A Modern dictionary of sociology*. New York: Crowell.
- Tyler, E. B. (1871). *Primitive culture* (2 Vols.). London: Murray.
- Tylor, E. B. (1920). *Primitive culture: Research into the development of mythology philosophy religion Language art and custom* (6th ed.). London
- Wright, S. A. (1984). Post-involvement attitudes of voluntary defectors from controversial new religious movements. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 23, 172-182.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ตารางแสดงข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

นามสมมติ	เพศ	อายุ	การศึกษา	สถานภาพสมรส	ศาสนา	อาชีพ	การดำรงตำแหน่งทางสังคม	ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
มะกรูด	หญิง	18	มัธยมศึกษา	โสด	พุทธ	นักศึกษา	-	18
มะกล่ำ	หญิง	25	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	นักศึกษา	-	25
มะกอก	หญิง	27	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	ค้าขาย	กรรมการตลาดริมน้ำ	5
มะขาม	หญิง	31	ปริญญาตรี	สมรส	พุทธ	พนักงานโรงงาน	-	12
มะขวิด	หญิง	32	ปริญญาโท	สมรส	พุทธ	รับราชการ	เจ้าหน้าที่เทศบาล	3
มะแขว่น	หญิง	33	อนุปริญญา	สมรส	พุทธ	พนักงานโรงงาน	-	10
มะเขือ	หญิง	39	มัธยมศึกษา	สมรส	พุทธ	ค้าขาย	ปราชญ์ชาวบ้าน	39
มะค่า	หญิง	45	ปริญญาโท	สมรส	พุทธ	แม่บ้าน	-	45
มะดัน	หญิง	49	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	พนักงานโรงงาน	-	49
มะเดื่อ	หญิง	55	ประถมศึกษา	สมรส	พุทธ	แม่บ้าน	อาสาสมัครสาธารณสุข	39
มะตาด	หญิง	58	ไม่มีวุฒิทางการศึกษา	สมรส	พุทธ	ค้าขาย	กรรมการตลาดริมน้ำ	58
มะตูม	หญิง	32	ปริญญาโท	สมรส	พุทธ	แม่บ้าน	-	32
มะนาว	หญิง	65	ปริญญาตรี	สมรส	พุทธ	รับราชการ	ปราชญ์ชาวบ้าน/ครู	65
มะปราง	หญิง	68	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	แม่บ้าน	สภาวัฒนธรรม	1
มะปริง	หญิง	94	ไม่มีวุฒิทางการศึกษา	หม้าย	พุทธ	แม่บ้าน	-	94
มะพูด	ชาย	20	มัธยมศึกษา	โสด	พุทธ	นักศึกษา	-	7
มะพร้าว	ชาย	21	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	พนักงานโรงงาน	-	21
มะพลับ	ชาย	26	ปริญญาตรี	สมรส	พุทธ	รับราชการ	ครู	4
มะไฟ	ชาย	28	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	พนักงานโรงงาน	หัวหน้ากลุ่มกิจกรรม	11
มะเฟือง	ชาย	36	ปริญญาโท	โสด	พุทธ	พนักงานบริษัทเอกชน	ครู/อาจารย์	36
มะเฒ่า	ชาย	37	มัธยมศึกษา	สมรส	พุทธ	ค้าขาย	ปราชญ์ชาวบ้าน	30
มะม่วง	ชาย	67	ปริญญาโท	สมรส	พุทธ	รับราชการ	ปราชญ์ชาวบ้าน/ครู	42
มะยม	ชาย	40	ปริญญาตรี	สมรส	พุทธ	รับราชการ	ตัวแทนเทศบาล	40
มะระ	ชาย	42	มัธยมศึกษา	สมรส	พุทธ	พนักงานโรงงาน	ปราชญ์ชาวบ้าน	42
มะรุม	ชาย	75	ปริญญาตรี	โสด	พุทธ	สงฆ์	สงฆ์ชั้นผู้ใหญ่	75
มะแว้ง	ชาย	50	ปริญญาตรี	สมรส	พุทธ	พ่อบ้าน	ปราชญ์ชาวบ้าน	50
มะสัง	ชาย	51	ประถมศึกษา	โสด	พุทธ	สงฆ์	พระสงฆ์	51
มะหาด	ชาย	39	อนุปริญญา	สมรส	พุทธ	กรรมการวัด	กรรมการวัด	39
มะหวด	ชาย	66	ประถมศึกษา	สมรส	พุทธ	กรรมการวัด/ค้าขาย	กรรมการวัด	40
มะอึก	ชาย	38	ปริญญาโท	สมรส	พุทธ	ค้าขาย	กรรมการตลาดริมน้ำ	17

ภาคผนวก ข
แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

แนวคำถามขั้นที่ 1

มกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2559

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1) ชื่อ นามสกุล เพศ อายุ อาชีพของผู้ให้ข้อมูล
- 2) ภูมิลำเนา
- 3) ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่ (อาศัย/ทำงาน)

ส่วนที่ 2 ทักษะเกี่ยวกับสังคมในตำบลไตรรัฐ

- 1) ทักษะต่อสังคมตำบลไตรรัฐในภาพรวม
- 2) ทักษะต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในตำบล
- 3) ทักษะต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้นในตำบล
- 4) ทักษะต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรมในตำบล
- 5) ทักษะต่อการค้า การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในตำบล
- 6) ทักษะต่อการเกษตรในชุมชน
- 7) ทักษะต่อการทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมของคนในชุมชน

ส่วนที่ 3 การรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงในตำบล

- 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (เกษตรสู่อุตสาหกรรมและการค้า)
- 2) การเปลี่ยนแปลงอันส่งผลต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม
- 3) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในตำบล
- 4) การเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

ส่วนที่ 4 ปัญหาที่พบอันส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม

- 1) ปัญหาทั่วไปที่คิดว่าเป็นสาเหตุของการลดหรืองดกิจกรรมทางวัฒนธรรม
- 2) ปัญหาที่คาดว่าจะมีผลกระทบจากองค์กรของท่าน
- 3) ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดจากองค์กรอื่นที่ส่งผลกระทบโดยตรง
- 4) ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดจากองค์กรอื่นที่ส่งผลกระทบโดยอ้อม

ส่วนที่ 5 แนวทางการแก้ปัญหา

- 1) การแก้ปัญหาทั่วไปที่คิดว่าเป็นสาเหตุของการลดหรืองดกิจกรรมทางวัฒนธรรม
- 2) การแก้ปัญหาที่คาดว่าจะมีผลกระทบจากองค์กรของท่าน
- 3) การแก้ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดจากองค์กรอื่นที่ส่งผลกระทบโดยตรง
- 4) การแก้ปัญหาที่คาดว่าจะเกิดจากองค์กรอื่นที่ส่งผลกระทบโดยอ้อม

แนวคำถามขั้นที่ 2

ส่วนที่ 1 ทิศนะต่อตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม

- 1) ความเป็นไปได้ของตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมต่อปัญหาที่เกิดขึ้น
- 2) ทิศนะต่อตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมโดยละเอียด
- 3) การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตัวแบบที่คาดว่าจะนำไปสู่ตัวแบบที่สมบูรณ์

ส่วนที่ 2 ทิศนะจากองค์กรต่อแผนการปรับปรุงการทำงาน

- 1) ความเป็นไปได้ของตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมต่อการปรับใช้ในองค์กรของท่าน
- 2) แผนการทำงานในระยะสั้น
- 3) แผนการทำงานในระยะยาว
- 4) แนวโน้มการสนับสนุน หรือการมีส่วนร่วมขององค์กรต่อตัวแบบ
- 5) ความเชื่อมโยงกับองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการปรับแผนการทำงาน
- 6) ข้อดี ข้อเสีย หรือข้อเสนอแนะต่อตัวแบบการจัดการวัฒนธรรม

ส่วนที่ 3 ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำตัวแบบไปใช้

- 1) ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อองค์กรของท่าน
- 2) ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อชุมชน
- 3) ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะสั้นจากการนำตัวแบบไปใช้
- 4) ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะยาวจากการนำตัวแบบไปใช้

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงผลจากการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม* และบ้านหมากม่วง*

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
1.	มะกรูด	ไม่มีประสบการณ์ที่ชัดเจนมากนัก เพราะมีโอกาสเข้าร่วมในช่วงวัยเด็ก จึงจำไม่ค่อยได้ แต่คุณยาย คุณตา และแม่จะเล่าให้ฟังบ่อย พอเรียนหนักขึ้น ก็ไม่ได้ใส่ใจมากนัก ก็เข้าร่วมแต่กิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเท่านั้น เห็นว่าน่าจะรื้อฟื้นกิจกรรมที่หายไปแล้วกลับมา เพราะส่วนตัวมีความเสียดาย อยากรู้รากเหง้าของตนเอง น่าจะมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางสื่อสมัยใหม่ด้วย กิจกรรมที่สนใจคือ การเข้าผี ที่ผ่านมาจัดแบบง่าย ๆ บางทีการประชาสัมพันธ์มันไม่ทั่วถึงมันก็หายไป	หลาย ๆ กิจกรรมไม่ค่อยได้รับทราบว่าจะจัดขึ้นช่วงไหน เวลาใด เพราะตอนไปเรียนหนังสือ ที่บ้านไม่ได้แจ้งทุกกิจกรรม แต่บางครั้งเพื่อนในชุมชนเตือนมาในไลน์ ทำให้ได้รู้บ้าง คิดว่ากิจกรรมในชุมชน เช่น ทำบุญกลางบ้าน ตักบาตรพระร้อย น่าจะเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์	มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนที่มีชื่อเสียง เช่น การแข่งขันเรือยาว ประเพณี ตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้า ควรจะมีการจัดการในเชิงฐานข้อมูล หรือจัดการข้อมูลในการประชาสัมพันธ์ภายนอก บางครั้งรู้สึกว่าการตลาดริมน้ำเติบโตอย่างก้าวกระโดด ทำให้การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมเริ่มมีปัญหา
2.	มะกล่ำ	อยากให้มีส่วนรับผิดชอบจริงจังในการรื้อฟื้น เพราะกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับขวามอญที่ตนเองมีเชื้อสายนั้น เริ่มเบาบางลง ส่วนตัวชอบการเล่นเข้าผี เวลาไม่มีมันรู้สึกใจหาย ยังมีการพูดถึงกันอยู่เป็นนิจ ในช่วงที่เคยจัดกิจกรรมปกติที่มันจะเป็นเฉพาะกิจ บางที ทีมไม่มีมันก็จำเป็นต้องดะอะไรแบบนี้ อีกส่วนหนึ่งคือทีมงานมันแล้วแต่ปี เรากำหนด กะเกณฑ์เขาไม่ได้ และเดี๋ยวนี้เงินสนับสนุน เรียไรมาได้ยากกว่าเก่า	ครอบครัวค่อนข้างใส่ใจในการบอกงานของชุมชน ถ้าไม่ติดอะไรจะเข้าร่วมเสมอ คิดว่าถ้าครอบครัวเข้มแข็ง จะช่วยการเผยแพร่กันในชุมชนได้ดี	ทราบข่าวกิจกรรมจากครอบครัว แต่ก็เห็นเทศบาลติดป้ายประชาสัมพันธ์บ้างตามโอกาส แต่กิจกรรมไม่ได้แตกต่างจากพื้นที่อื่นมากนัก ส่วนตัวอยากให้รักษาเอกลักษณ์ของชุมชนให้ได้ดั้งเดิม หรือสร้างความแตกต่างมากขึ้นในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
3.	มะกอก	กิจกรรมหลาย ๆ อย่างหายไป อาจเพราะน้ำท่วม และพื้นที่จัดกิจกรรมไม่มี ที่สำคัญคือไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างกิจกรรมที่ต้องทำในลานกว้างก็ไม่มี เช่น การเข้าผี ลูกหลานไม่รู้จักแล้ว ก็อยากให้มีการจัดบ้างในช่วงสงกรานต์ วันเดียวก็ยิ่งดี อยากให้ลูกหลานรู้จักบ้าง	ค้าขายในตลาดริมน้ำวัดศาลเจ้า ต้องตื่นเช้ามีดทุก วัน ก็ต้องนอนไว พอเริ่มค้าขายก็ไม่มีเวลาไปทำบุญ เพราะต้องตั้งร้าน เลยไม่ค่อยได้ทราบรายละเอียด ข่าวกิจกรรมการจัดกิจกรรม แต่ก็พยายามหาโอกาสในการเข้าร่วม แต่ก็หาได้ยาก เพราะขายของแทบไม่มีวันหยุด แต่ในบ้านก็จะบอกงานต่อ ๆ กัน แต่กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าก็มีไลน์และมีการประชาสัมพันธ์กันในการประชุมกลุ่มอีกทางหนึ่ง ซึ่งก็ได้ผลดี	สังเกตเวลามีกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การแข่งเรือยาวประเพณี จะขายของได้ดีกับคนต่างถิ่นที่เข้ามาชม ซึ่งจริง ๆ แล้ว ชุมชนก็ได้ประโยชน์ ขายของได้ดี แต่เดี๋ยวนี้ไม่มีผีพายของคนในชุมชน มันไม่สนุก จริง ๆ แล้วน่าจะมีโอกาสให้คนท้องถิ่นพายกันบ้าง หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ควรให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมบ้าง เดี่ยวนี้เหมือนไม่ค่อยมีกิจกรรมของชุมชนเท่าไร เทศบาลควรสอบถามชาวบ้านมากขึ้น หรือร่วมกันจัด
4.	มะขาม	ตอนเด็ก ๆ ที่บ้านพาไปเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนตลอด คือสนุก ปู่ย่าคือจะพยายามให้เราเข้าร่วม ให้พูดมอญ ให้สวดมนต์มอญบ้าง เพราะมีเชื้อสาย แต่เดี๋ยวนี้มันไม่ค่อยมีคนเตือน ก็ลืมไปบ้าง แต่ที่ใจหายคือเข้าผี หายไปเลย จริง ๆ คือสนุกมาก ตื่นเต้น ไม่เคว่ากันว่าไม่มีคนทำ มันก็ไม่มีการจัด บางทีจัดก็คนน้อย ยิ่งเจอน้ำท่วม ที่ทางก็ไม่มี	ปกติจะใส่บาตรทุกเช้า หลวงลุง(พระสงฆ์)จะคอยบอกงานให้แม่กับยายทราบตลอด รายละเอียดคือท่านจะบอกกำหนดการและรายละเอียดกิจกรรมคร่าว ๆ ในช่วงการบิณฑบาต ซึ่งก็เป็นที่รับรู้ร่วมกัน และสามารถขยายวงกว้างในการเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูลกิจกรรมได้เป็นอย่างดี	เดี๋ยวนี้เค้าไม่ค่อยจัดกิจกรรมของชุมชน จัดแต่วันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่อันที่เป็นเอกลักษณ์มันไม่ค่อยมี ซึ่งถ้าใช้ความเป็นไทย จีน มอญ เข้ามาจัดร่วม น่าจะส่งเสริมให้คนรู้จักชุมชนมากขึ้น และต้องมีข้อมูลที่ตรวจสอบแล้ว ไว้ใช้ในการสืบสานหรือประชาสัมพันธ์สู่สังคมภายนอก
5.	มะขวิด	มีประสบการณ์ในการร่วมจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมกับเทศบาล มีข้อสังเกตว่าเมื่อมีคนเข้าร่วมน้อยลง หลาย ๆ กิจกรรมก็เริ่มงดจัดไป และแผนงานประจำปีของเทศบาลก็ลดกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนลงไป ส่วนตัวคิดว่าทุกชุมชนควรมีกิจกรรมอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง	กิจกรรมหลัก ๆ ตามแผนประจำปี ทางเทศบาลจะใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ เสียงตามสาย ป้ายประชาสัมพันธ์ และการร่วมมือกับทางวัด และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้ถ้ากิจกรรมภายในชุมชนสามารถใช้ช่องทางของทางเทศบาลได้ก็ยินดีช่วยประสานงานให้	ในส่วนของการสืบสาน จริง ๆ แล้วเป็นหนึ่งในภาระ และพันธกิจของเทศบาล แต่ก็เป็นคนที่อื่น ไม่ทราบเรื่องมาก่อน ต้องยอมรับว่า เพิ่มมาทำงาน จึงไม่ค่อยทราบเรื่องราวมากนัก แต่ในเบื้องต้นจะจัดสรรงบประมาณ และหาแนวทางการร่วมมือกับทางชุมชนในเวลาต่อไป เพราะเป็นเรื่องสำคัญมากไม่ต่างจากกิจกรรมอื่น ๆ ถ้าเป็นความต้องการของคนในชุมชน เทศบาลก็ต้องสนับสนุน

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
6.	มะแขว่น	เข้าร่วมตลอดเพราะช่วยที่บ้านขายของและบ้านอยู่ไม่ไกลจากลานของหมู่บ้าน ช่วงเวลาว่างก็จะเอาน้ำ เอาขนมออกมาขายบ้าง พองดจัดไป ก็ต้องหารายได้เพิ่ม เนื่องจากเรียนไม่สูงนัก ก็เลยใช้วุฒิไปสมัครงานโรงงานเพื่อรายได้ประจำและสวัสดิการ คือเข้าใจว่าสำคัญ แต่ตอนนั้นด้วยความจำเป็น เราก็ต้องเอาตัวเองไว้ก่อน พอเราอายุมากขึ้น มีลูก เราารู้สึกว่าลูกหลานเราจะไม่ได้เจอของปู่ของย่าของตาของยายแล้ว มันไม่เหมือนรุ่นเรา จึงรู้สึกว่าการรื้อฟื้นกลับมา นี่ก็เล่าให้ลูกฟังตลอด คิดว่าถ้าเริ่มต้นอนุรักษ์ก็จะดี และยินดีจะช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้	มันติดตรงที่ทำงานโรงงานมันกินเวลาไปมาก บางทีเราจะทำบุญ ตักบาตรพระร้อย หรืองานอะไร ถ้าทำงานมันไปไม่ได้ ก็ได้แต่ฝากของทำบุญ คือในเราอยาก แต่งานเรามี เราต้องไปทำ ไม่งั้นเราก็ไม่มีกิน ไหนจะลูก ไหนจะแม่เราอีก แต่พอนึก ๆ ไป คิดว่าบางทีถ้าโรงงานเค้าอนุญาต ก็จะได้ไปร่วมงาน มันเป็นคนค่าทางใจนะ เวลาทำบุญกลางบ้าน ตักบาตรพระร้อย ซึ่งมันเป็นของบ้าน(ชุมชน) เราเอง มันเหมือนความเชื่อที่จะทำให้เราอยู่เย็นเป็นสุขตลอดปี มันเป็นเรื่องมงคล	ของบ้านเราน่ะดีหลายอย่าง มันไม่เหมือนที่อื่น ถ้าเป็นไปได้ เรายากให้คนข้างนอกเห็น ไม่ใช่แค่คนข้างนอกนะ ลูกหลานเราด้วย คือเรือยาวเออ เข้าผี ตักบาตรพระร้อย รำภาข้าวสาร พวกนี้มีแต่จะหายไปตอนนี้คนมาตลาดเยอะะ จริง ๆ ถ้ามีงาน มันจำจะประชาสัมพันธ์ออกสู่ภายนอกได้ ขนาดแข่งเรือยาวคนเขามากันแน่นวัด ไทหัวเขียนแปะ คนมากันไม่ขาดตอนนี้มันดังแล้ว เราต้องใช้โอกาสนี้
7.	มะเขือ	สมัยเด็กก็อยู่ตรงนี้ มันเหมือนชวน ๆ กันไปเล่นไปคุยกับเพื่อน ๆ แถวบ้าน พ่อแม่เรา เค้าก็สนับสนุน บ้านมันติด ๆ กันมันไม่มีอันตราย และได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบรุ่นปู่ย่าตายาย แล้วก็ไปทำงานกรุงเทพฯ มาพักหนึ่ง กลับมาสักราวอายุ 30 ปี มันไม่มี มันน่าใจหาย คือดีใจนะที่มีคนอยากจะทำอนุรักษ์ นี่ที่ทำอะไรเขาชมสรรคุณยายมาทำ ชมที่บ้านเรา อย่างขนมตาล ขนมกล้วย ปลาแนม ที่หากินยาก จะได้ยังมีของอร่อยกิน ส่วนเรื่องอื่น ๆ ถ้ามีกลับมามันก็จะดีมาก ๆ	ตลาดนัดเดี๋ยวนี้มันบูม (ได้รับความนิยม) คนก็มาเยอะ 7-8 โมงเช้าเราต้องตั้งร้านเสร็จแล้ว ขายดีทุกวัน รายได้ก็พอเลี้ยงลูกเลี้ยงเต้าได้ แต่มันก็แลกกันโอกาสมางานบุญ งานบ้านมันไม่มี แต่ลูกเริ่มโตแล้ว บางทีก็ให้ลูกไปแทนบ้าง คนงานพ่ามาช่วยบ้าง มันก็แบ่งเวลามาได้ เราไม่อยากขาด งานบ้านเรา คนเขาถือ มันจะได้เริ่มเย็นก็บางที่ขายของ ไม่รู้ข้าวด้วย น่าจะเพิ่มการบอดข้าวทางอื่นด้วย จะบอกต่อ ๆ กัน บางทีมันไม่ทั่วถึงแล้ว สื่อสมัยใหม่ ไลน์ เฟส (Facebook) ก็ใช้ได้ เราก็ทันสมัยแล้วนะ	คนข้างนอกเขาก็สนใจของกิน งานประเพณีบ้านเรา แต่เก่าก่อน คือ เราต้องเข้าใจก่อน แล้วทำสื่อออกไป คนเขามา เขาไม่รู้ว่าบ้านเรามีของดี เราก็น่าจะบอกเขา ให้เขารู้สึกว่า นี่มันมีคุณค่านะ แต่อยากให้เริ่มที่ลูกหลานเราก่อน

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
8.	มะค่า	เมื่อตอนสมัยเด็ก ๆ ก็มีน้อง ๆ ก็จะพากันไป พี่น้องไปดูประเพณีของชุมชนกันตลอด เราโอกาสดีเรียนสูงพอสมควรก็ไปทำงานในเมืองพักนึง พอแต่งงานมีลูก ก็ย้ายกลับมาอยู่บ้านแพนก็ทำงานไป ที่นี้ของบ้านเรามันไม่เหลือแล้ว มีแต่ที่วัดก็ไปกันบ่อย แต่มันไม่มีบรรยากาศเก่า ๆ เรามันมีเชื้อสายมอญ มันน่าจะรื้อฟื้นกลับมา ก่อนที่รุ่นปู่ย่าเราที่เค้ารู้จะหมดรุ่นไป อยากให้ช่วยกันรื้อฟื้นอนุรักษ์กัน ก็พยายามถามปู่ย่าเรา ก็จด ก็เก็บหลักฐานไว้บ้าง นี่เดี่ยวจะลองรวบรวมดู	เห็นว่าการสื่อสารแบบเดิม ๆ มันไม่พอแล้ว งานต่าง ๆ ลูก ๆ เราชู้ก่อนเราอีกนะ เขาใช้มือถือติดต่อกันหลายช่องทาง คุยกับเราไม่โทรแล้ว ใช้ไลน์ ดังนั้นงานบุญ งานหมู่บ้าน มันก็ต้องปรับตัว ช่วยกันประชาสัมพันธ์หลาย ๆ ทาง นี่บางที่อยู่บ้านทุกวัน ยังไม่รู้เลย	จริง ๆ รู้สึกภูมิใจในบ้านเกิด มันแตกต่างจากที่อื่น งานประเพณีบ้านเรามันมีหลายอย่างที่มีที่เดียวหรือมันจะไม่มีแล้ว ที่นี้ถ้าจะให้คนอื่นเขามาร่วม ก็ต้องประสมสัมพันธ์ออกไปให้ดี ที่สำคัญเรื่องราวต้องชัดเจน ให้ข้อมูลเขาได้ครบถ้วน
9.	มะตัน	มันถึงเวลาแล้วที่ต้องรวบรวมสิ่งที่เรามี และยอมรับว่ามันกำลังจะหายไป รู้สึกเสียดายและอยากเก็บไว้ให้อยู่กับชุมชน	อยากให้คนรุ่นใหม่ เห็นคุณค่าและการรวมพลังกัน ในชุมชน เดียวนี้แทบจะไม่มีใครรู้จักกัน คือความสามัคคีของชุมชนมันหายไป ส่วนหนึ่งก็เพราะเราไม่ร่วมมือร่วมใจกันเหมือนเก่า อย่างน้อยงานบ้านเรา (ชุมชนของเรา) ก็ต้องเจียดเวลามา เด็ก ๆ สมัยนี้มันไม่รู้จักกันแล้ว ดีไม่ตีตีกันตายยังไม่รู้เลยว่าคนบ้านเดียวกัน ครอบครัวทุกครอบครัวต้องให้ความสำคัญตรงนี้ด้วย	คนที่อื่นเขามา เขาก็อยากจะเห็นความแตกต่างจากบ้านเขา นี่เทศบาลเขาก็เอาของเขามา มันไม่มีอะไรแตกต่าง ของบ้านเรามี แปลกว่าเขามี ก็คิดว่าจะเอาจุดนี้มาทำแบบบ้านเรา แล้วอธิบาย ให้ข้อมูลเขาไป นี่น่าจะเส้นทางแก้ปัญหาที่ดี เราก็รักษาของเราไว้ เขาก็ได้เห็นของที่เขาไม่มี
10.	มะเตี๋	ไปเจอชาวบ้านเวลาออกหน่วย(สาธารณสุข) เขาก็บ่นเวลางานบ้านเราเขาไม่จัด เขาว่าลูกหลานเรามันไม่เอาแล้ว ของบ้านเรา ประเพณีบ้านเราอย่างภาษามอญ มันไม่รู้กันเลย นี่เรายังพูดกับผู้เฒ่าผู้แก่ได้ ภาษามอญมันมีเอกลักษณ์ สวดมนต์มันก็มีแบบของเขา มันสืบทอดกันมา จะโทษเด็กมันก็ได้ พ่อแม่มันก็ไม่สอน หรือไม่รู้ ก็เห็นควร	เราเดินบอกงานมันไม่ยากนะ บ้านเรา(ชุมชนเรา) มันเดินได้อยู่ วันเดียวมันเดินถึงกัน เขาก็ทำกันมาแต่โบราณนะ พวกงานบ้านเรา จริง ๆ ให้พระเจ้า กับอาสาฯ ช่วยกันบอกมันก็ทั่วถึง แต่คนจะมาไหมอันนั้นอีกเรื่อง เขาติดทำโอ (ถ่วงเวลา) แต่ใจก็อยากให้เรา จะได้รู้จักหน้ารู้จักตากัน เด็กเดี๋ยวนี้ ใครเป็นใครเราไม่รู้แล้ว	เวลามีงานมันดีดี แต่การจัดการมันไม่ดีนะ งานมันก็ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์บ้านเราทำไหวแล้ว คนเยอะ ชะงักเยอะ มันละเทะไปหมด ไหนจะตลาดอีก คือคนบ้านเรามีงานทำมันก็ดี บ้านเราตั้งมันก็น่าภูมิใจ แต่ว่าถ้าเขา (เทศบาล) ไม่ได้ดูแล ชาวบ้านก็เอาไม่ไหว งานที่คนนอกเขามานี้มันงานใหญ่ เก็บไม่ไหว บางที่เดือดร้อน รถเต็ม รถติด ออกไปไหนลำบากเลยนะ

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
		ว่าจะต้องรื้อฟื้น หรือเอามาทำเป็นหลักสูตรเสริม เข้าไป เด็ก ๆ รุ่นใหม่มันจะได้รู้ ได้เห็นกันบ้าง		
11.	มะตาด	ที่บ้านเป็นบ้านผู้ใหญ่ ก็ต้องช่วยเขา หลัง ๆ พอ ไม่ได้มีตำแหน่ง เราก็อายของของเรา คือแต่ก่อน ถ้าผู้ใหญ่บ้านเขาเอาด้วย งานมันก็มีมา คือตอนนี้ งานอนุรักษ์ ต้องไปในวัด คนบ้านเราเขาก็ต่างคน ต่างทำงาน แต่ก็มียุทธที่เขายากทำ แต่ทำแล้วคน น้อย เขาก็งดทำ แต่อยากให้มีใหม่ อยากแหละ แต่ด้วยแรงตนเองก็ไม่ไหว แต่ถ้าจะเอาจริง ๆ ฉันท ก็ช่วย	อยู่ตลาด ก็รู้ข่าว แต่บางทีไปร่วมงานไม่ได้ ก็ฝาก ๆ กันไป ถ้าคนรุ่นเรา ก็บอกกันตามงานบุญ วันพระ แต่เด็กสมัยนี้เขาต้องเฟส ต้องไลน์ เขาติดมือถือ พุด ไม่ฟังหรอก ต้องใช้สื่อสมัยใหม่ เด็กมันไม่ยอมตื่น ต้องใช้ที่บ้านหรือโรงเรียนบังคับหน่อย ก็ลูกได้ ที่ บ้านก็พยายามให้ลูกหลานไป ไม่อยากให้เขาลืม ประเพณีของบ้านเรา ต่อไป เขาต้องทำกัน จะได้ว่า ทำอย่างไร	การเพิ่มกิจกรรมที่เป็นประเพณีใหญ่ของชุมชนคิดว่า ทำได้ จำได้ว่าตอนเด็ก ๆ เขาก็ทำกัน คนมาเยอะเยอะ ร้องเพลงมอญ ประเพณีมอญ เยอะเลย งานเจ้าพ่อ คนเขาก็มากัน มีหนัง งิ้ว ลิเก คือแค่ประชาสัมพันธ์ไป คนเขาก็มา แค่นี้มันไปเอาของที่อื่นมา มันไม่มี เอกลักษณ์ ก็คงต้องคุยกันใหม่ เพราะคนที่เขายาก ทำ อยากช่วยมันมี ถ้าไม่ทำ มันจะหายไป ในกลุ่ม (กรรมการตลาดริมน้ำ) ก็คุยกันว่าจะลองจัดสักงาน เช่น งานเดินตลาดวัดศาลเจ้า เอาถึงกลางคืนไปเลย เป็นงานวัดใหญ่ ๆ สักครั้ง
12.	มะตุม	คือชุมชนเราโดยตรงที่มีสถานศึกษาทุกช่วงชั้น การ อนุรักษ์หรือรื้อฟื้นควรเริ่มจากเด็ก ๆ และ นักเรียนนักศึกษา เพราะเขาสามารถใช้ชุมชนเป็น ห้องเรียนได้ และการวิจัย การสร้างเอกสารตำรา ชุมชนน่าจะช่วยในการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือต่อ ยอดภูมิปัญญาและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ได้	จุดแข็งคือชุมชนของเราไม่ใหญ่มาก เดินถึงกันได้ หมดและปัญหามันเกิดขึ้นแล้ว แต่ยังไม่แก้ไขได้ ก็ อาจต้องแฉ่งงานให้เร็วขึ้น คนจะได้ร่วมงานมา ร่วมกันได้ อันนี้สำคัญ ไม่มีคน ไม่มีใครอยากจัด เงินนะพอเรียไรได้ แต่คนมางาน มันยากกว่า	เทศบาลต้องคุยกับชาวบ้าน งานไหนที่จะแสดงออกถึง เอกลักษณ์บ้านเรา จะมีการจัดงานแบบไหนบ้าง เดือนอะไร ระบุไปเลย เป็นแผนประจำปี ชาวบ้านเขา มีทีมงาน มีกลุ่มคนช่วยอยู่แล้ว มันไม่ยากหรอก อาจ ไปแทรกอยู่ก็ได้กับงานอื่น ๆ คือหายไปเลยแบบนี้ มัน เหมือนไม่มีความเป็นตัวตนของเรา ไม่มีรากเหง้าของ คนรุ่นก่อน ถ้าจะจัดออกสู่ภายนอก ต้องมีการให้ ความรู้ด้วย ซึ่งนอกจากเทศบาล อยากให้สถานศึกษา ร่วมด้วย
13.	มะนาว	ร่วมกับสามีรื้อฟื้นเพลงรำภาข้าวสาร เคยเป็น คุณครูมาก่อน พอเกษียณก็รับสอนตามโอกาสต่าง ๆ อย่างน้อยสักอย่างที่เป็นของเรา เราต้องสงวน	อันนี้ไม่ควรขาด กิจกรรมของหมู่บ้านมันทำให้เรามี พื้นฐานความสามัคคี ความเข้าใจกัน บ้านเราไม่ค่อย มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง เพราะรุ่นพ่อรุ่นแม่เรารู้จัก	งานใหญ่ ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีชื่อเสียงมี หลายอย่าง ดังนั้นควรร่วมมือกันเพื่อจัด และหาข้อมูล ให้ละเอียด เพื่อจัดในครั้งต่อ ๆ ไป และก่อนที่ข้อมูล

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
		รักษาไว้ มิเช่นนั้น ที่ใด ๆ มันก็เหมือนกันหมด แต่ สิ่งที่เราเป็นตัวเรา เป็นของเรา เราต้องช่วยกัน โดยทางนี้ผลักดันผ่านสถาบันการศึกษาอีกทาง หนึ่ง	กัน มีอะไรเราคุยกันได้ อันนี้อยากให้ มี และต้อง ประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง พวกคนที่ทำงานโรงงานต้อง ลาล่องหน้าเป็นเดือน ๆ	จากบุคคลรุ่นก่อน ๆ จะหายไปตามอายุขัย
14.	มะปร่าง	มองภาพจากการเป็นบุคคลภายนอกชุมชน แต่ เป็นคนที่รู้จักชุมชนนี้มาพอสมควร คือด้วย ชื่อเสียงและสถานที่สำคัญมากมาย พอเข้าร่วม ประชุม ก็รู้สึกว่าคุณต้องรื้อฟื้นและวางแผน อนุรักษ์ ทั้งนี้ในส่วนของบางกิจกรรมอาจต่อยอด ไปเป็นการศึกษาหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้อีกด้วย	โดยส่วนตัวไม่เคยเข้าร่วม แต่ถ้าเป็นแถวบ้านเกิด เขาถือว่าเป็นสิ่งดี ๆ เป็นความเชื่อ คิดว่าที่นี้ก็ เหมือนกัน จริง ๆ สามารถสร้างแรงยึดเหนี่ยวทาง สังคมได้ด้วย	ถ้าหากมีกิจกรรมโดยอยากได้การสนับสนุนจากสภา วัฒนธรรมจังหวัดก็ยินดี แต่ที่นี่เป็นที่รู้จักกันดีใน จังหวัดอยู่แล้ว ขอให้มีการกลุ่มคนทำงาน ยื่นขอทุนไม่ ยากและยินดีสนับสนุน
15.	มะปริง	มันไม่ค่อยมีแล้ว เขาไม่ค่อยว่างกัน ลูกหลานเขาก็ ไปเรียนไปทำงานกันหมด คือเรามีเชื้อจีน เชื้อ มอญ มันมีงานหลายอย่างที่ตรงทำ ประเพณีบ้าน เรามันมี ของกิน ของเล่นเยอะเยอะ เราก็ไม่ยอม กวนเขา แต่ถามก็คิดนะ อยากเก็บไว้ให้พวกเด็ก ๆ มันดูบ้าง จะได้ว่าต้นตระกูลมันมาจากไหน ใครถามฉันก็เล่า ฉันเล่าเพราะยังพอจำได้ ยังเล่า ไหว คนรุ่นฉันไปกันจะหมดแล้ว เล่าไว้เผื่อใครจะ ฟัง เอาไปเล่าต่อ มันไม่มีแล้วไง อยากให้มีนะ จะ ได้ช่วยดูว่ามันลูกใหม่ที่ทำ ๆ กัน อยากเห็น	คนแก่ ไหวไม่ไหวมันก็ต้องดันกันไป ไม่ทำ ลูกหลาน มันจะไม่มีตัวอย่าง เขาทำกันมาตั้งแต่สมัยก่อน งาน บ้านเรามันก็ต้องทำ คือเขาทำให้ปี ๆ หนึ่งมาเจอกัน บ้านใกล้เรือนเคียง คนบ้านเราที่เขาไปทำงาน ไป เรียน เขาก็มาเวลาทำบุญกลางบ้าน มีตักบาตร พระร้อย คือมันจะได้ไหว้หัวกัน รู้จักหน้ากัน พอมัน ไปทำงานกันก็เหลือแต่คนแก่ ๆ นั่งขำกันตามประสา คนแก่ ลูกหลานมันจะไม่รู้ใครเป็นใครแล้ว	บ้านอยู่ริมน้ำ ชอบนั่งนอกชานดูเขาซ่อมเรือ เดียวนี้ ไม่มีแล้ว มีตอนแข่ง มีแต่เรือต่างถิ่น มันไม่ค่อยเหลือ แล้ว งานใหญ่ ๆ มันไม่มีแล้ว มอญคั้ง รำภาข้าวสาร หายไปหมด เดียวนี้ไม่ใช่รุ่นฉันพูดมอญไปไม่มีใคร ตอบแล้ว มันเสียดาย เขาคงว่ามันล้าสมัยไปแล้ว
16.	มะพูด	โดยส่วนตัวไม่ค่อยมีประสบการณ์ร่วม แต่ชื่นชอบ ในความงดงามและความเป็นมาของวัด ได้ซึมซับ จากการไปทำบุญกับครอบครัว หลังจากที่ได้รับ ข้อมูลคิดว่า เยาวชนในชุมชนควรมีส่วนร่วมใน	ปกติจะได้ข่าวสารจากเพื่อนในหมู่บ้านที่เรียน ด้วยกัน ที่กำลังฝึกพายเรือยาวกัน อันนี้เป็นแรงบันดาลใจที่ น่าสนใจที่ผู้ชายเพื่อนพยายามเอาเด็ก ๆ รุ่นใหม่ ฝึกเรือพายขนาดเล็ก ก็คิดว่าเป็นกิจกรรมชุมชนที่ดี	ก็คิดว่าเป็นเรื่องที่ดีที่จะสืบสานให้กิจกรรมของชุมชน ออกไปภายนอก เพื่อนที่มหาวิทยาลัยก็สนใจจะมา เที่ยวอยู่แล้ว ซึ่งถ้าเรามีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ร่วม ด้วย น่าจะสร้าง Impact ให้กับกิจกรรมที่เป็นอัต

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
		การอนุรักษ์ หรือมีโอกาสได้รับรู้ เพราะเป็นสิ่งที่ดี ที่สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน	ต่อสุขภาพด้วย ส่วนกิจกรรมอื่นก็รู้จากแม่เพื่อน เพราะแม่จะอยู่บ้าน รู้ข่าวสารตลอดเวลา แล้วถ้าไม่ ติดสอบสำคัญก็ไปร่วมงานกับเพื่อนเสมอ	ลักษณะของชุมชน
17.	มะพร้าว	ตอนเด็ก ๆ ก็เคยเข้าผี ต่อมากิจกรรมโดยรวมที่ เข้าร่วมบ่อย ๆ คือตักบาตรพระร้อย ก็รู้สึก เสียหาย คิดว่าน่าจะรื้อฟื้นกลับมา อย่างน้อยเด็ก รุ่นใหม่ควรได้รู้	ทำงานโรงงาน วุฒิไม่สูงมาก ต้องทำโอทีด้วยถึงจะ พอมีเงินเก็บ ทำให้เวลาร่วมกิจกรรมของบ้าน (ชุมชน) น้อย นอกจากจะชวันหยุด คิดว่าคนใน ชุมชนอยากเข้าร่วมนะ เพราะเสียตักกันตลอดเวลา มีงาน แต่ว่าบางทีลาล้าปาก แรง (แรงงาน) ไม่พอ บางทีเค้าแรงงานส่งออก	อันนี้คิดว่าเป็นเรื่องที่ดี อยากให้คนเข้ามาชุมชนเรา มากขึ้น รู้จักบ้านเรามากขึ้น แต่ว่าขยะเยอะแล้วรถก็ เยอะ ดีที่รถใหญ่เข้าไปในหมู่บ้านที่ติดริมแม่น้ำไม่ได้ ไม่งั้นนุ่นวาย ก็ต้องบริหารจัดการให้ดีกว่านี้
18.	มะพลับ	ย้ายมาประจำในเขตนี้ ครูที่เป็นคนในชุมชนก็จะ ชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรม ก็ชื่นชอบความสงบ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน พอทราบเรื่องราวของ ชุมชนก็พยายามเสริมเข้าไปในบทเรียนให้เด็ก ๆ รุ่นใหม่ได้ทราบ เช่น วิชาศิลปะ นาฏศิลป์ โดย พยายามจะอนุรักษ์ศิลปะและวัฒนธรรมของ ชุมชนเอาไว้ เรามาจากที่อื่น แต่รู้สึกที่นี่เหมือน บ้าน ตอนนี้อยากดูเรื่องชุดพื้นเมืองให้เด็ก ๆ ใส่วันศุกร์ คิดว่าถ้าราคาไม่สูง ผู้ปกครองจะสนใจ	มาอยู่ไม่กี่ปี แต่ก็เข้าร่วมบ้าง รู้สึกเป็นกิจกรรมที่ อบอุ่น อยากให้จัดขึ้นตลอด แต่ว่าเป็นกิจกรรมของ ชุมชนโดยเฉพาะ ถ้าไม่มีคนรู้จัก ไปแล้วจะรู้สึก แปลก ๆ แต่ภาพรวมเป็นกิจกรรมที่ดีมาก เฉพาะ กลุ่มและสร้างความสามัคคีได้ดี พอแต่งงานแล้วเรา ก็เป็นคนในชุมชนไปโดยปริยาย	ส่วนนี้กิจกรรมมีส่วนร่วมในการสืบสาน โดยมักจะถูก ขอร้องให้เข้าร่วมงานอยู่เป็นประจำ นักเรียนก็ สนุกสนาน และได้เรียนรู้กิจกรรมนอกห้องเรียนด้วย แต่รู้สึกว่ากิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นจะน้อยลง ตามคำบอกเล่าของคนในชุมชน
19.	มะไฟ	เข้ามาแรก ๆ ก็สนใจกิจกรรมกีฬาทางน้ำ คือพอ พายเรือได้ ก็เข้าแข่งเรือกันสนุก ๆ ในชุมชน พอ เราเป็นฝีพาย มันก็ไปเป็นกิจกรรมอื่น ๆ เช่นตัก บาตรพระร้อย รำกาข้าวสาร แต่เสียตัก ทำได้ ไม่กี่ปีมันก็น้อยลงมาก คือกิจกรรมของชุมชนมัน ควรจะมีต่อเนื่อง ตอนนี้อยากก็พยายามรื้อฟื้น	ถ้าว่างนี่เข้าร่วมตลอด นี่ไม่ได้ซีเรียสเรื่องโอทีมาก คือต้องไปวัดกับยาย กับแม่ ทำบุญกลางบ้านอะไร จะไปส่งตลอด ส่วนตัวคิดว่าไม่มีปัญหาถึงจะทำงาน มันอยู่ที่ใจ คิดว่าคนในหมู่บ้านควรมีกิจกรรมร่วมกัน บ่อย ๆ มันเหมือนคนบ้านเดียวกัน	อยากให้วัดเป็นตัวเชื่อม คอยหาคนสนับสนุน รื้อฟื้น กิจกรรมที่เผยแพร่สู่ภายนอกได้กลับมา มันสำคัญ เรา เองก็ทำได้บางส่วน แต่จะทำ เสียหาย ลูกหลานไม่ได้ สัมผัสเหมือนเรา จริง ๆ มาจากต่างถิ่น แต่ที่นี้ทำให้เรา เป็นคนที่นี้ไปด้วยความน่ารักของคนที่นี่ วัฒนธรรม ที่นี้ เราจึงอยากให้คนอื่นมาเห็น มาสัมผัสแบบเรา

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
		กลับมา เพราะมันสำคัญ นี่พอหาย ๆ ไป ฝึพายนี่ ลงพุงกันหมด พอดีกับตรพระร้อย ใช้เรือเครื่อง มันไม่ใช่ มันไม่งาม เสียงดังหนวกหูไปหมด เราก็ อยากให้ภาพเดิม ๆ กลับมา		
20.	มะเฟือง	มันเสียดายไปหมด อยู่ที่นี่มาตั้งแต่เกิด เห็นความ เปลี่ยนแปลง และมันเริ่มหายไป ส่วนตัวไม่ได้นั่ง นอนใจ ก็พยายามรวมกลุ่ม หรือดึงความร่วมมือ จากภายนอกมาในชุมชน แต่ที่สำคัญคือคนใน ชุมชน ตอนแรกเค้าว่ามันไม่สำคัญ คนไม่เอาเรื่อง นี้ก็จะปล่อยไป หลัง ๆ พอเราพูดคุยก้อย ๆ เขา เริ่มเห็นว่ามันเป็นวิกฤติ เค้าก็มาช่วย เอาข้อมูลมา ให้ มาเล่าให้ฟัง เลยคิดว่าเบื้องต้นของการอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือจะต่อยอดได้ เราต้องเข้าใจรากเหง้า ของมันเสียก่อน จึงอยู่ในกระบวนการเก็บข้อมูล และจะเผยแพร่ต่อไป	ยอมรับว่าพอเรียนและทำงาน เราไม่ค่อยได้เข้าร่วม แต่ตั้งใจทุกครั้งทีไปเข้าร่วม มันเป็นที่พึ่งทางใจอย่าง หนึ่ง เวลาไปทำบุญกลางบ้าน หรือร่วมกิจกรรม มัน อบอุ่น มันสบายใจ มันมีการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ กันตลอด มันเป็นครอบครัวใหญ่	มันไม่มีกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเลย ตั้งแต่มี เทศบาล คือคนทำงานเขาไม่รู้จักท้องถิ่นของเรามาก นัก และผู้มีอำนาจไม่ได้ใส่ใจเท่าที่ควร ดังนั้นถ้า เป็นไปได้ เราต้องนำเอาอัตลักษณ์มาใส่ในกิจกรรม ของเทศบาลด้วย เพราะแรงชาวบ้านไม่ไหว ต้อง ประสานทุกภาคส่วน มันเป็นของดีระดับจังหวัด ความเป็นมายาวนาน ถ้าเล่าเรื่องดี ๆ น่าสนใจมาก และกำลังส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวและเส้นทาง การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสืบ สานที่ดี
21.	มะเเมา	ช่วยลุงเขาเข้าฝึแล้วก็เป็นทีมงานทำกิจกรรมมา ตลอด เดียวนี้ไม่มี มันก็โหวง ๆ เด็กรุ่นใหม่มันไม่ มีให้ดู ให้เห็น ตอนนี่ก็ดี เขาเรือมาทำใหม่ เราก็ดี ใจ คือทีมงานมันไม่มีเหมือนเก่า มันไปทำงานกัน ตอนนี้เรียก ๆ กันมาปากเปล่า มันก็ว่างบ้างไม่ว่าง บ้าง	ช่วยภรรยาขายของในตลาด ว่าง ๆ ก็ทำสวน หา ปลาบ้าง ก็พอมีเวลา ที่บ้านก็ร่วมงานไม่เคยขาด เพราะเรื่องงานภรรยาเขาทำ เราก็กพอมีเวลา บางทีก็ ไปช่วยเป็นเด็กวัด ยกอาหาร ช่วยพระไปเรื่อย ก็คน บ้านเรา เราก็กต้องทำ	ดีนะ ถ้าให้คนเขามา แต่เขาต้องรู้จักเราด้วย ไม่ใช่มา ๆ แล้วไป ส่วนใหญ่เขามากินก๋วยเตี๋ยว มาเดินตลาด แล้วก็ไป ไม่รู้จะอะไรเกี่ยวกับบ้านเราเลย ซึ่งมันควรจะ รู้จักเรามากขึ้น เช่น ทำป้าย หรือมีนิทรรศการ อะไร แบบนี้ ให้ความรู้เขา
22.	มะม่วง	ก็รู้สึกว่าเป็นคนในพื้นที่เดิมตัวตั้งแต่แต่งงานเข้า มาอยู่ในชุมชน พอมีโอกาสก็อนุรักษ์และสอนรำ ภาข้าวสารมาตลอด คือมันไม่มีแล้วใน	ร่วมกิจกรรมเท่าที่จะทำได้ทุกปีเพราะที่บ้านภรรยา เข้าร่วมตลอด มันทำให้คนในชุมชนสามัคคีกัน รู้จัก กัน และทำให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน คือชุมชน	กิจกรรมที่มันมีลักษณะเฉพาะ ไม่เหมือนที่อื่น นำ เสียดายที่ไม่มีการส่งเสริมอย่างถูกต้องและเป็น รูปธรรม เห็นด้วยว่าควรสังคายนา จัดหมวดหมู่ และ

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
		สถานการณ์จริง เราก็ต้องจัด ต้องสอน ให้มันดำรงอยู่ พอมีโอกาสเราจะค่อย ๆ เอามันกลับมา ในสถานการณ์จริง แต่การอนุรักษ์ รื้อฟื้น หรือขนาดที่ว่าจะเอามาต่อยอด มันต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมด้วย เช่น ถ้าจะรักษาข้าวสาร ต้องมีเรือ และต้องมีคนอยู่บ้านด้วย ซึ่งเดี๋ยวนี้เรือก็น้อย คนก็น้อย แต่เราทำโซว์ได้ อย่างน้อยเด็กรุ่นใหม่รู้ ชาวบ้านเขาก็ดีใจที่มันยังอยู่	เราไม่ค่อยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกัน ก็เพราะเรามีกิจกรรมที่เผยแพร่กันในหมู่บ้านที่ทุกคนยังอยากเข้าร่วมและทำต่อ ๆ กันมาทุกปี ไม่เคยขาด	เรียงลำดับความสำคัญของกิจกรรมและเริ่มฟื้นฟูอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันก็สืบสานไปด้วย โดยคิดว่าฐานข้อมูลเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการ
23.	มะยม	ก็อยู่มาแต่เด็ก จนทำงาน ก็รู้สึกว่ามันสำคัญนะ พอมันเริ่มหาย ๆ ไป เราก็เสนอไปบ้าง แต่ด้วยนโยบาย กับคนทำงานที่เค้าไม่ใช่คนบ้านเรา บางทีประเด็นมันก็ตกไป เขาไม่เห็นความสำคัญ เราไม่ใช่คนที่มีอำนาจมาก ก็เลยไม่ค่อยได้พูดอะไรมาก แต่ตอนนี้ มันไม่ได้แล้ว คนบ้านเราคงต้องลุกขึ้นมาช่วยกัน ไม่อย่างนั้นคงไม่เหลือให้ลูกหลาน	อันนี้เป็นคนในชุมชน และทำงานให้เทศบาลด้วยก็ทราบและเข้าร่วมได้ตลอด อันนี้ไม่ติดขัด แต่ว่าเด็ก ๆ รุ่นใหม่มาร่วมน้อย อันนี้คงต้องปรับกระบวนการ และช่องทางการสื่อสารให้เข้าถึงเด็ก ๆ	การสืบสาน ในฐานะตัวแทนเทศบาล ก็ทำตามนโยบาย มันไม่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่น คือทำตามวาระแห่งชาติ เช่น วันเฉลิมฯ สงกรานต์ก็งดเว้นแบบขามอญไป ซึ่งคิดว่าปีหน้าจะนำเสนอใหม่ เราก็อยากให้คนภายนอกเขาเห็นท้องถิ่นของเราที่มันต่าง มันงาม ในแบบของเรา คือที่ผ่านมา ไม่ได้ออกความคิดเห็นหรือพยายามผลักดันมาก ตอนนี้มีโอกาสก็จะทำมากขึ้น
24.	มะระ	เกิดที่นี่ ก็เห็นการเปลี่ยนแปลง เห็นด้วยที่จะอนุรักษ์ และมีคนพยายามรื้อฟื้นกันอยู่ ส่วนทีมที่ทำก็ดูเรื่องการเข้าผี ประเพณีมอญ ก็รวม ๆ กัน คิดว่าถ้าเป็นไปได้ มีคนมาช่วยรวบรวมก็น่าจะเป็นผลดี มันจะได้ไม่หายไป	พวกทำบุญกลางบ้าน กิจกรรมภายในไม่เคยขาด ก็เป็นโอกาสได้เจอ ได้พูดคุย ถามไถ่ชีวิตกัน บ้านเรา มันกันเอง มีอะไรสื่อถึงกัน เรื่องราวมันไม่ใหญ่โต หลัง ๆ มา ลูกใครหลานใคร ไม่ค่อยรู้จัก มันจะพาลมีเรื่องมีราว เดียวนี้ก็บอกพ่อ บอกแม่มันให้พากันมา เขาก็ดีขึ้น นาน ๆ จัดที ก็อยากให้มากขึ้น เผยแพร่ ข่าวสารกันให้ทั่วถึง เดียวนี้มีมือถือดี ๆ มันติดต่อกันง่าย	อยากให้ใส่ความเป็นมอญลงไป ตอนนี้มันเหมือนของที่อื่นไปหมด มันไม่มีเอกลักษณ์ เราชู่ว่ามีอะไรดีบ้าง แต่คนอื่นเขาไม่รู้ เราไม่บอกเขาก็ไม่รู้ กำลังหาวิธีบอกออกไปภายนอกกัน

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
25.	มะรุ้ม	เราไม่เคยย่อท้อนะ ในวัดเราต้องเป็นหลักในการอนุรักษ์ สวดมนต์แบบมอญเรายังเป็นวัตรที่ทำทุกวัน ไม่ฉะนั้นมันหาย เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลงแต่มีหลายอย่างต้องอนุรักษ์ รื้อฟื้น แต่เราไม่มีแรงคนจะทำ ตอนนี้ได้มูลนิธิ ที่ได้รับพระราชทานทุนทรัพย์จากในหลวงรัชกาลที่ 9 อะไรทำได้ เราก็ทำ พระองค์เคยเสด็จและรับสั่งให้ดูแล เราก็ต้องทำด้วยหัวใจ บ้านเรา เราก็รัก นี่มีญาติโยมมาปรึกษา เขาว่าจะทำ เราก็อยากให้มันอยู่ได้	วัดเป็นศูนย์กลางการสื่อสารให้ บอกงานตอนเช้าไป ปินทบาทก็บอกให้ตลอด มีอะไรเราก็ติดป้าย บอกเขากัน มันก็ได้ในระดับหนึ่ง เด็กเดี๋ยวนี้เค้าไว ต้องตามให้ทัน	ส่วนนี้วัดก็พยายามอยู่ แต่เราไปก้าวกายมากไม่ได้ เราก็ได้แต่ดูแลตักบาตรพระร้อย บริจาคโลหิตที่เป็นกิจของวัดโดยตรง ส่วนงานอื่นที่ต้องเกี่ยวข้องกับเทศบาล เราก็พูดได้บ้าง ไม่ได้บ้าง แต่ตอนนี้ชาวบ้านเขาเริ่มประสานกันบ้างแล้ว เราก็พลอยได้ตั้งใจไป เราก็อายุมากแล้ว ถ้ามันช่วยอะไรได้เราก็อยากช่วย นี่ว่าจะรวบรวมเป็นฐานข้อมูลเรื่องเก่าแก่อายุ ซึ่งถ้ามีคนมาช่วย มันก็จะดีมาก
26.	มะแว้ง	เมื่อก่อนทำมันหมดนะ เฮลละโลกันไป มันสนุก อยู่กับเพื่อนฝูงแถวบ้าน พอมีครอบครัวกันก็ทำงานงานประเพณีมันน้อยลงด้วย คนทำก็ไปทำงานกันหมด เลยเจียบ ๆ ไป เจียบไปนานโขอยู่ คนมีลูกนี้มีหลานแล้ว ก็เห็นด้วย เรายังมีไฟกันอยู่ก็จะทำว่าจะเอาพวกประเพณีมอญกลับมา	พอกจากงานมาดูแลบ้าน เราก็ทำสวน กับดูหลานก็เริ่มอายุเยอะแล้ว แต่ยังมีแรงก็เป็นเรี่ยวแรงให้วัดกับดูแลพวกงานหมู่บ้าน ก็ไม่ได้ขาด ส่วนนี้ไม่ต้องห่วง มันจัดตลอด แต่ที่สำคัญคือคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยเห็นความสำคัญจริง ๆ มันเป็นการเสริมสร้างความสามัคคี ได้รู้จักกัน พ่อแม่มันต้องเอาลูกหลานมันมาถึงจะถูก ซึ่งที่บ้าน เราเอามันไปงานตลอด มันจะได้รู้จักคนอื่นเขา	เราควบคุมไม่ได้ เราเรียไรกันเองไม่พอ อันนี้ต้องหาคนสนับสนุน เทศบาลก็ต้องคุยกัน มันกังวลใจ บางงานเช่นเข้าผี ผีไม่เข้า เขาจะเอาเงินคืนใหม่ กังวลไปหมด แต่ถ้าเรากลัว ก็ไม่ได้ทำ เลือกเอา
27.	มะสัง	เป็นลูกหลานคนในหมู่บ้าน ก็รู้ความเป็นมาเป็นไปก็เสียดาย ได้แต่เป็นคนเล่าให้ญาติโยมฟัง แล้วก็ไหว้วานพวกครูเขาทำกิจกรรมให้เด็ก ๆ	ส่วนนี้ช่วยตลอด อาตมาก็เดินไปหมู่บ้านทุกวัน ก็บอกข่าวญาติโยม และอะไรช่วยจัดได้ก็จัด เขาก็มากันนะ เดี่ยวนี้พระก็เล่นโซเชียลได้บ้าง ก็พอจะส่งข่าวได้ เด็ก ๆ เขาก็มามากขึ้น ก็ดี	วัดเราสนับสนุน แต่วัดเราไม่มีเด็กวัด ทำอะไรเราต้องใช้คน การสืบสานดินะ แต่คงต้องวางแผนให้ดี ไม่งั้นมันไม่มีคนทำ
28.	มะหาด	ก็เสียดายที่มันเลือน ๆ หายไป แต่มีการรวมกลุ่มเยาวชน กับพวกทีมเก่า ๆ อันนี้น่าจะช่วยได้	อันนี้ช่วยตลอดนะ งานบ้านเรา เราก็ต้องทำ ไม่ทำนี้ช่วยตลอดป็นะ อยู่บนแผ่นดินเขา ก็ต้องช่วยเขานะ ก็วัดเขากระจายข่าว เราก็เอามาบอกต่อ งานมันไม่	ก็แล้วแต่หลงลุง กับเจ้าอาวาส ถ้าท่านเห็นดี เราก็พร้อมสนับสนุน กรรมการวัดเรามี แต่เด็กวัดเราไม่มี อันนี้มันต้องสร้างทีม จะทำอะไรทำได้เป็นครั้งคราวไป

ลำดับ	นาม สมมติ	A การอนุรักษ์ รื้อฟื้น และต่อยอด	B การเผยแพร่	C การสืบสาน
			ใหญ่มาก ทำทุกปี มันก็สบาย ๆ แต่ก็ไม่อยากให้คน มันหายไป ต้องเอาเด็ก ๆ มันมาฝึกด้วย	
29.	มะหวด	คนเขาคิดกันว่าจะไปทำทำไม มันเก่าแล้ว คนสมัย นี้ เด็กสมัยนี้มันไม่เอากันแล้ว ก็ปล่อยไปตามเวลา เหลืออะไร เท่าไทรก็เท่านั้น นี่ไม่อยากยุ่งมาก เรา ก็ทำของเราไป	ก็ส่วนมากทำตามประเพณี ช่วยมาทุกปีนั่นล่ะ แต่ก็ ไม่ได้จะมาเป็นตัวตั้งตัวต๊ะอะไร เราเป็นงาน สวดมนต์ นำได้ ก็ช่วย ๆ กันไป ก็ของบ้านเรา	คือถ้าเขาจะทำ เราก็กทำ เราก็กแก่แล้ว ช่วยอะไรได้ไม่ มาก ลูกหลานมันไม่เอา หมดก็หมด ไม่เป็นไร เทศบาลเขาก็ทำอันอื่นไป ไม่ค่อยเห็นด้วยที่จะเอาของ เก่ากับมา มันล้าสมัยไปแล้ว เด็กมันไม่เอา มันก็ยาก
30.	มะอิก	ไม่ได้หรอก ถ้าจะปล่อยให้มันหายไป คนพูดถึงกัน อยู่ตลอด แต่ทำอะไรไม่ได้ มาปีนี้แหละ ที่เริ่มคุย จริงจังมากขึ้น รวมสมัครพรรคพวกได้ ก็ พยายามรื้อฟื้น และวางแผนกัน นี่ชายของ รู้ว่า คนเขาต้องการสิ่งที่เรามี ที่ต่างจากเขา ไม่มี เราไม่ มีจุดขาย	อันนี้ทำต่อ ๆ กันมาตลอด ที่บ้านถือ อย่างน้อยต้องมี มีคนในบ้านไปร่วมงาน ทั้งงานบุญ งานศพ งานอะไร เราช่วยได้ เราช่วย นี่อยู่มาไม่เคยมีเรื่องมีราว คน บ้านเราใจดี มีน้ำใจ ผ่านไปไหนก็ทักก็ทายกันตลอด แบ่งกันกินกันใช้ คนน่ารักนะ ไม่เคยทะเลาะใหญ่โต ห่างก็แต่ไอ้พวกรุ่นลูก รุ่นหลาน เดียวนี้ใครเป็นใคร มันไม่รู้จักกัน รุ่นเรา พ่อแม่มันไม่ว่าง ไปทำงาน โรงงาน ทำงานในเมือง ไม่มีเวลาพาลูกไป เด็กมันก็ หายหมด มันก็ไม่ว่าเลยว่าบ้านเรามีงานอะไร ประเพณีอะไร ทำยังไง ซึ่งของแบบนี้มันต้องฝึก ต้อง มีส่วนร่วม ก็ต้องพยายามช่วยกันไป จะได้มีคน ช่วยกันเผยแพร่ ทำต่อไป	เราก็กขายของดีขึ้น เราก็กินดี แต่ว่ายอมรับว่างานต่าง ๆ มันไม่ค่อยเป็นตัวตนบ้านเรา อีกอย่างการจัดการ งานพวกนี้ พองานจบขยะล้นเลย เขาจัดการไม่ดี แล้ว การจราจรก็แน่น ถ้าเปิดใจคุยกัน แบ่งงานกันทำ มัน จะดีขึ้น แต่เน้นย้ำว่าควรใส่ความเป็นบ้านเรา ที่ผสม ไทย จีน มอญ ไว้ด้วย คือคนที่เขามา เขาต้องได้รับรู้ จุดนี้ มันเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเรา ถ้าให้พ่อค้าแม่ค้า ช่วยอะไร นี่ยินดีเลย เราคุยกันตลอด ที่ขายกันอยู่ก็ ภูมิปัญญาปู่ย่าตายายทั้งนั้น เราจะทิ้งได้อย่างไร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายคทาเทพ พงศ์ทอง

ประวัติการศึกษา

นิเทศศาสตรบัณฑิต (ภาพยนตร์)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่สำเร็จการศึกษา 2546

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการวัฒนธรรม)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่สำเร็จการศึกษา 2550

ประสบการณ์ทำงาน

พฤษภาคม 2552-ปัจจุบัน
อาจารย์ประจำ สำนักการศึกษาทั่วไป
สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ที่อยู่ปัจจุบัน

54 หมู่ 3 ตำบลบ้านกลาง อ.เมือง จ.ปทุมธานี 12000